

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

H O T Ă R Î R E A

Nr. _____
din _____ 2018

**Pentru aprobarea proiectului de lege cu privire la Strategia energetică a Republicii
Moldova până în anul 2030**

Guvernul **HOTĂRĂȘTE:**

Se aprobă și se prezintă Parlamentului spre examinare proiectul de lege cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030.

PRIM MINISTRU

PAVEL FILIP

Contrasemnează:

Ministrul economiei și infrastructurii

Chiril Gaburici

LEGE

Parlamentul adoptă prezenta lege ordinară.

Art.1. Se aprobă Strategia energetică a Republicii Moldova pînă în anul 2030, cuprinsă în anexa care face parte integrantă din prezenta lege.

Art.2. Guvernul va întreprinde măsurile ce se impun în vederea realizării Strategiei energetice a Republicii Moldova pînă în anul 2030.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

Andrian CANDU

STRATEGIA ENERGETICĂ a Republicii Moldova până în anul 2030

I. INTRODUCERE

1. Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030 (în continuare - *prezenta Strategie*) a fost elaborată ca parte integrantă a unei strategii generale de modernizare economică și socială a Republicii Moldova, în contextul promovării principiilor creșterii economice, utilizării durabile și eficiente a resurselor energetice și integrării economiei Republicii Moldova în spațiul economic european.

2. Obiectivul de bază al prezentei Strategii este de a asigura premisele necesare pentru acoperirea cerințelor societății și ale economiei naționale în ceea ce privește consumul de gaze naturale, de produse petroliere, de energie electrică și termică, precum și de alte resurse energetice într-un mod sigur din punct de vedere tehnic, rentabil și eficient, precum și din punct de vedere economic și cu minimizarea impactului negativ asupra mediului, inclusiv respectând angajamentele internaționale ale țării cu privire la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, astfel încât să fie asigurată buna funcționare a tuturor ramurilor economiei naționale, atât în situații obișnuite, cât și în situații excepționale.

3. Ca document de politici, prezenta Strategie formalizează prioritățile statului, definește principalele direcții de dezvoltare și obiectivele politicii de stat pentru sectoarele energiei până în anul 2030, precum și identifică acțiunile ce trebuie întreprinse de autoritățile publice pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare a tuturor sectoarelor energiei, în ansamblu, inclusiv în contextul angajamentelor asumate de Republica Moldova în cadrul Tratatului Comunității Energetice¹, la semnarea Acordului de Asociere dintre Republica Moldova – Uniunea Europeană² (în continuare – *Acordul de asociere RM-UE*), precum și a altor acorduri și tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.

4. Prezenta Strategie stabilește trei obiective strategice generale pe care Republica Moldova își propune să le realizeze până în anul 2030, și anume: asigurarea securității aprovizionării cu energie, dezvoltarea piețelor concurențiale de energie și integrarea acestora în piața regională și europeană, precum și promovarea eficienței energetice și dezvoltarea durabilă a sectoarelor energiei.

5. În context, realizarea interconexiunilor cu sistemul electroenergetic și de gaze naturale din vest reprezintă una din premisele de bază pentru diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare a Republicii Moldova cu energie, precum și pentru instituirea unor piețe de energie competitive, în cadrul cărora să fie prestate servicii calitative și la prețuri competitive, în beneficiul consumatorilor și chiar al economiei țării, în general.

¹ Tratatul de instituire a Comunității Energetice. Republica Moldova a devenit membru cu drepturi depline a Comunității Energetice după semnarea pe 29 aprilie 2009 a Protocolului de aderare a Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice, ratificat de Parlament prin Legea pentru aderarea Republicii Moldova la Tratatul de Constituire a Comunității Energetice, nr. 117/23.12.2009.

² Acordul de Asociere între Republica Moldova pe de o parte și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte - titlul IV, capitolul 14 Cooperarea în sectorul energetic și Anexa VIII la capitolul 14 din titlul IV (Monitorul Oficial, 2014, nr.185-199, art. 442).

6. Prezenta Strategie a fost elaborată după o analiză amplă a stării actuale a sectoarelor energeticii, ținându-se cont de prognozele de dezvoltare a economiei naționale și de necesarul de investiții ce urmează a fi atrase, precum și evidențiază problemele stringente ale sectoarelor energeticii ce necesită a fi soluționate pe termen scurt, mediu și lung, reieșind din necesitatea realizării unui echilibru optim între cererea și oferta de resurse energetice utilizate și care se preconizează a fi utilizate.

7. Implementarea prezentei Strategiei urmează a fi efectuată în trei etape consecutive și anume:

a) Prima etapă - perioada de implementare 2018-2020. Pe parcursul acestei perioade urmează a fi continuate și finalizate reformele din sectoarele energeticii, inițiate anterior, precum și implementate programele și planurile de acțiuni, în vederea atingerii obiectivelor și a țințelor naționale stabilite în acest sector.

b) Etapa a doua - perioada de implementare 2021-2025. Această perioadă constituie etapa pe parcursul căreia urmează a fi finalizate obiectivele ce țin de realizarea interconexiunilor și integrarea regională a pieței gazelor naturale și a pieței energiei electrice naționale în piața comună a UE. Realizarea interconexiunilor va permite diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare cu energie electrică și gaze naturale și va avea impact benefic asupra securității aprovizionării cu energie.

c) A treia etapă – perioada de implementare 2026-2030. În această perioadă urmează a fi creată o piață comună a energiei dintre Republica Moldova și statele membre ale UE, fiind implementate și puse în aplicare principiile ce țin de libera circulație a investițiilor, accesul la resursele energetice și diversificarea surselor de aprovizionare cu energie.

8. Integrarea în sistemul energetic și pe piața internă de energie a Uniunii Europene constituie elementul de bază care definește principalele direcții de dezvoltare, identificate în cadrul Strategiei energetice a Republicii Moldova. În context, aderarea la Tratatul Comunității Energetice, semnarea Acordului de asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană și îndeplinirea obligațiilor aferente reprezintă un semnal clar în ceea ce privește alegerea și implementarea acestei opțiuni.

9. Pentru a îndeplini obiectivul de conectare a sistemului electroenergetic și de gaze naturale la sistemele electroenergetic și de gaze naturale din UE, este esențială asigurarea finanțării proiectelor care vizează dezvoltarea interconexiunilor necesare și a rețelelor interne de transport al energiei electrice și al gazelor naturale, care să permită utilizarea capacităților transfrontaliere nou construite. Această finanțare urmează să fie asigurată din diferite surse prin metode mai puțin costisitoare, utilizând, după posibilitate: sursele proprii ale întreprinderilor energetice, surse bugetare, credite pe termen lung, participarea investitorilor privați, aplicarea schemelor de sprijin, stabilirea obligațiilor de serviciu public, etc. În acest scop, necesită a fi examinate toate alternativele ce țin de asigurarea finanțării, inclusiv suportul instituțiilor financiare internaționale, granturi, alte surse de subvenționare și de reglementare prin oferirea de stimulente.

10. La elaborarea prezentei Strategii au fost luate în considerație tendințele și schimbările în evoluția energetică la nivel regional, european și internațional, precum și obiectivele strategice ale UE stabilite în documentele de politici aprobate recent, prin care se prevăd noi pachete de reforme în sectorul energetic european, noi tendințe și orientări pentru anul 2030. Aceste elemente relevante cu privire la prioritățile și obiectivele strategice la nivel internațional, european și regional sunt prezentate în Capitolul IV din prezenta Strategie.

11. De asemenea, la identificarea obiectivelor și a termenilor de realizare a acestora, s-a ținut cont de obiectivele strategice ale țărilor vecine (România și Ucraina)³, precum și ale Comunității Energetice⁴. Toate aceste elemente urmează a fi integrate într-un sistem coordonat de mecanisme de guvernare și de management care vizează atingerea obiectivelor strategice naționale și crearea unui sistem de monitorizare a implementării prezentei Strategiei.

12. Prezenta Strategie se bazează atât pe date provenite din surse externe, în principal cele mai recente date publicate de EUROSTAT și de Direcția Generală pentru Energie a Comisiei Europene (Observatorul pieței), precum și pe date interne, care provin de la Biroul Național de Statistică, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, SA „Moldovagaz”, Î.S. „Moldelectrica”, precum și din documentele de politici ale țării. În cazul în care au fost identificate diferențe între datele interne, urmare a utilizării unor surse sau metodologii de prelucrare a datelor, datele Biroului Național de Statistică au prevalat. De remarcat în acest sens faptul că armonizarea metodologiilor pentru colectarea, înregistrarea, prelucrarea și prognoza datelor statistice naționale cu privire la energie reprezintă o direcție principală de acțiune în perioada de implementare a obiectivelor.

II. STAREA SECTOARELOR ENERGETICII

13. Schimbările structurale fundamentale care s-au produs în Republica Moldova pe parcursul anilor 90, și anume dezindustrializarea economiei naționale, declanșarea conflictului în regiunea stânga a Nistrului și pierderea controlului asupra infrastructurii energetice din această zonă a țării, precum și crizele economice succesive au condus la degradarea sectorului energetic național, la o scădere semnificativă a consumului de energie, precum și la producerea unor schimbări structurale semnificative în sectorul energetic național. Astfel, conform datelor statistice, doar în perioada anilor 1995-2000 consumul intern brut de energie în Republica Moldova (fără regiunea din stânga Nistrului) a scăzut de circa 1,9 ori, importul de gaze naturale s-a redus cu 42%, importul de combustibili lichizi - cu circa 61%, iar importul de combustibili solizi s-a redus cu peste 87%. Concomitent, consumul final de energie s-a diminuat practic în toate sectoarele economiei naționale; în paralel: producția locală de energie electrică s-a diminuat cu peste 25% , iar producția de energie termică s-a redus de circa 2 ori. Factorii menționați dublați de sărăcia populației și de politică tarifară neadecvată, aplicată în sectoarele energeticii, au condus la neachitarea pe scară largă a plăților pentru consumul de gaze naturale, de energie electrică și de energia termică, la crearea de datorii enorme față de furnizorii externi de resurse energetice, la lipsa de surse financiare pentru realizarea investițiilor necesare în sector, și, în consecință, la degradarea fizică și morală a infrastructurii energetice, iar, ca urmare, au fost declanșate întreruperile în masă în aprovizionarea cu energie a consumatorilor.

14. Odată cu redresarea economiei naționale și urmare a restructurărilor efectuate, situația în sectoarele energeticii a început treptat să se amelioreze. Consumul intern brut de energie și consumul final de energie a început să crească și, practic în totalitate, a fost oprit procesul negativ de acumulare a datoriilor pentru energia electrică și produsele petroliere consumate. De asemenea, a fost îmbunătățită situația în sectorul gazelor naturale și au încetat întreruperile în livrarea energiei electrice, a gazelor naturale și a altor resurse energetice.

³ Strategia energetică a României 2016-2030 cu perspectiva anului 2050; Strategia Energetică a Ucrainei până în anul 2035.

⁴ Strategia Energetică a Comunității Energetice, 25 PHLG/21/06/2012.

15. Cu toate acestea, o serie de probleme precum dependența de sursele energetice din exterior, lipsa producerii locale în cantități suficiente pentru a fi acoperită cererea de energie persistă, făcând dificilă crearea piețelor de energie competitive, în cadrul cărora consumatorii să beneficieze de servicii de calitate la prețuri și în condiții optime. Situația actuală a sectoarelor energeticii este descrisă în continuare.

2.1. Resursele energetice primare și structura consumului

16. În perioada anilor 2010-2016 consumul intern brut de energie în Republica Moldova a crescut de la 2633 mii tone echivalent petrol (ktep) până la 2796 ktep, sau o creștere cu 6,2%. Concomitent, în această perioadă a fost majorată esențial producția primară de energie de la 523 ktep până la 709 ktep (ceea ce constituie o creștere cu circa 35,6%), iar importul de resurse energetice a rămas practic la același nivel (a se vedea tabelul nr.1.1 din Anexa nr.1). Totodată, dacă în anul 2010 gazele naturale dețineau cea mai mare pondere în mixul energiei primare, la nivel de 36,5% din consumul intern brut de energie, atunci în anul 2016 ponderea gazelor naturale în consumul intern brut s-a redus până la 29,9%, fiind depășită de produsele petroliere care au atins o pondere de 32%. În această perioadă a crescut ponderea biocombustibilului și a deșeurilor de la 19,4% până la 25%, iar ponderea energiei electrice în consumul intern brut de energie a rămas practic la același nivel de circa 10% (a se vedea tabelul 1.2 din Anexa nr.1).

17. Comparând mixul energiei primare în consumul intern brut din Republica Moldova cu cel mediu din țările UE (a se vedea figura 1.1 din Anexa nr.1) se poate constata existența unor diferențe în structura energiei primare utilizate. Astfel, în consumul intern brut de energie, energia electrică deține o cotă relativ mare în mixul resurselor energetice primare a Republicii Moldova, de peste 10% în 2016, în timp ce în statele membre ale UE cota energiei electrice în consumul brut de energie în 2016 reprezintă doar 0,1%. Acest fapt se explică prin includerea în mixul resurselor energetice al Republicii Moldova a cantităților de energie electrică livrată din alte surse decât importul și producția primară de energie electrică, și anume a energiei electrice produse de centrala electrică din stânga Nistrului (CERS Moldovenească). Contribuția combustibilului fosil lichid în mixul energetic al Republicii Moldova este practic comparabilă cu cea din UE, pe când ponderea gazelor naturale în mixul energetic al Republicii Moldova (29,9%) este mai mare decât valoarea medie a acestuia din țările UE (22%). În mixul energetic al Republicii Moldova, combustibilii solizi (cărbonele și produsele derivate din cărbune) dețin o cotă cu mult mai redusă, de doar 2,7% în consumul intern brut, în timp ce în UE - 16,1%. Așadar, în pofida diferențelor semnalate și ținând cont de politica UE de promovare a utilizării energiei prin tehnologii cu emisii de carbon reduse, există premisele necesare pentru ca în legătură cu mixul energetic viitor Republica Moldova să dezvolte politici compatibile cu tendințele UE în acest domeniu.

18. Totodată, cererea de resurse energetice primare în Republica Moldova este acoperită din surse proprii la un nivel foarte mic. Astfel, în anul 2016, din consumul intern brut de energie la nivel de 2796 ktep, energia primară locală constituie doar 709 ktep (produse petroliere - 7 ktep, energie electrică - 4 ktep, biocombustibili și deșeuri - 698 ktep), sau doar circa 25% din consumul total brut de energie. Respectiv, cea mai mare parte a consumului total brut de energie (75% din valoarea totală) este acoperită din importul de gaze naturale, de produse petroliere și de cărbune, precum și din procurările de energie electrică din import și de la CERS Moldovenească (a se vedea tabelul 1.1 din Anexa nr. 1).

19. De menționat, că în anul 2016 dependența Republicii Moldova de importul resurselor energetice se evaluează la un nivel de 65% din totalul resurselor energetice primare consumate, valoare mai mică față de cea înregistrată în anul 2005, când importul de resurse energetice primare deținea o pondere de circa 90%. Reducerea dependenței de import se datorează creșterii producției primare locale (în primul rând, majorării producerii biocombustibililor și a deșeurilor, care în perioada anilor 2005-2016 a înregistrat o creștere de 4,6 ori), reducerii importului de gaze naturale cu 29%, a cărbunelui – cu circa 10%, precum și excluderii practic în totalitate a importului de energie electrică din Ucraina. Cu toate acestea, odată cu reducerea importului de gaze naturale și de energie electrică, în Republica Moldova a crescut importul de produse petroliere cu peste 45% și de peste 2,4 ori au crescut procurările de energie electrică de la CERS Moldovenească. Totodată, deși structura mixului de resurse energetice primare s-a modificat în sens pozitiv, Republica Moldova depinde practic în totalitate de importul gazelor naturale și al cărbunelui, precum și de importul a circa 99% de produse petroliere. În anul 2016, în structura importurilor de resurse energetice primare, ponderea principală de 50,6% aparține produselor petroliere urmate de gazele naturale, cu o pondere de 46,1%. De notat, că dependența Republicii Moldova de importul resurselor energetice primare depășește cu mult dependența de import a țărilor din UE, atât în general, precum și pe fiecare tip de resurse, în parte (a se vedea tabelul 1.1 și figurile 1.4 - 1.6 din Anexa nr. 1).

20. Consumul final de energie în perioada 2010 - 2016 a crescut de la 2345 ktep până la 2571 ktep, sau cu 9,6%. Cea mai mare pondere în structura consumului final de energie aparține produselor petroliere, pondere care s-a majorat de la 32,2% în 2010 până la 34,1% în 2016. Ponderea gazelor naturale în consumul final de energie în aceeași perioadă s-a redus de la 19,4% până la 16,3%, iar ponderea energiei electrice a rămas la același nivel de circa 12%. Ponderea biocombustibililor și a deșeurilor a crescut de la 21,3% în 2010 la 26,4% în 2016, iar ponderea energiei termice și a cărbunelui s-a redus de la 10,2% la 8,3% și, respectiv, de la 4,8% la 2,9% (figura 1.7 din Anexa nr.1).

21. Analizând structura consumului final de energie pe sectoarele de consum (figura 1.8 din Anexa nr.1) se observă că cea mai mare pondere din consumul final de energie în Republica Moldova o deține consumul de energie în sectorul rezidențial (48,9% în 2016), în timp ce în UE ponderea acestui indicator constituie doar 25,7% (figura 1.9 din Anexa nr. 1). Ponderea consumului de energie finală în sectorul transporturilor, sectorul comerțului și serviciilor publice din Republica Moldova diferă față de ponderea acestora înregistrată în UE cu circa 5% și respectiv 3%, pe când consumul de energie în sectorul industrial din Republica Moldova deține o cotă de numai 7,9% comparativ cu 25% - în UE.

2.2. Sectorul gazelor naturale

22. Actualmente, în Republica Moldova, gazele naturale constituie a doua, cea mai importantă resursă energetică primară în consumul intern brut de energie și reprezintă combustibilul principal utilizat la producerea energiei electrice și termice de către centralele electrice de termoficare (CET) și la centralele termice (CT), precum și unul din combustibilii principali utilizați în sectorul rezidențial pentru încălzire, prepararea apei calde și respectiv pentru gătit. În perioada 2010-2016, consumul de gaze naturale în consumul intern brut al Republicii Moldova s-a redus de la 962 ktep până la 837 ktep, sau cu circa 13%. Până în 2014, gazele naturale aveau cea mai mare pondere în consumul intern brut de energie (36-32%) și doar din 2015 această pondere s-a redus la circa 30% (a se vedea tabelul 1.3 din

Anexa nr. 1). Republica Moldova, practic, nu dispune de surse proprii valorificate de gaze naturale, și din acest motiv, până în prezent, este dependentă în întregime de importul gazelor naturale dintr-o singură sursă (din Federația Rusă). Importul gazelor naturale din Federația Rusă se asigură prin rețelele magistrale de interconexiune cu Ucraina, prin care se efectuează și transportul (tranzitul) gazelor naturale în alte țări din Europa (tabelul 1.4 din Anexa nr. 1). De menționat că nivelul de utilizare a capacităților tehnice a conductelor magistrale scade în fiecare an, în 2016 acesta constituind mai puțin de 39%, față de 48% din perioada 2011-2013. Cauza principală a diminuării gradului de utilizare a capacităților tehnice ale conductelor magistrale rezidă în reducerea volumelor de gaze naturale transportate și, în primul rând, în reducerea volumelor de gaze naturale transportate în regim de tranzit spre țările balcanice.

23. Dependența totală de importul gazelor naturale, inclusiv dintr-o singură sursă face dificilă dezvoltarea unei piețe concurențiale, iar lipsa unei infrastructuri necesare pentru aprovizionarea din alte surse, precum și lipsa infrastructurii de stocare a gazelor naturale duce la un risc sporit pentru asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale. Pentru a exclude riscurile majore legate de asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale doar dintr-o singură sursă, precum și pentru a crea premisele necesare integrării pieței de gaze naturale a Republicii Moldova în piața de gaze naturale a UE, în perioada anilor 2014-2015, cu suportul UE, a fost construită și dată în exploatare interconexiunea de gaze naturale Iași-Ungheni. De asemenea, în prezent, pe ordinea de zi, se află construcția rețelei de transport a gazelor naturale Ungheni-Chișinău, dezvoltarea căreia va oferi posibilitatea de a asigura aprovizionarea cu gaze naturale a consumatorilor Republicii Moldova în condiții de securitate și competitivitate.

24. Conform prevederilor Legii cu privire la gaze naturale, piața gazelor naturale din Republica Moldova este liberalizată. Totodată, dat fiind faptul că Republica Moldova este asigurată cu gaze naturale doar dintr-o singură sursă și doar de către un singur importator (S.A. "Moldovagaz"), prin Hotărârea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr.408 din 6 aprilie 2011, piața gazelor naturale din Republica Moldova a fost declarată necompetitivă, iar toate tranzacțiile de pe această piață se efectuează doar în condiții reglementate de către ANRE.

25. Pe piața gazelor naturale își desfășoară activitatea 27 agenți economici, inclusiv:

a) 2 operatori ai sistemului de transport, SRL "Moldovatrangaz" și ÎS "Vestmoldrangaz";

b) 25 operatori ai sistemelor de distribuție, din care 13 exploatează rețelele de distribuție a gazelor naturale din cadrul S.A. "Moldovagaz" și alți 12 operatori ai sistemelor de distribuție, care nu aparțin S.A. "Moldovagaz" și care își desfășoară concomitent activitatea de furnizori ai gazelor naturale;

c) 19 furnizori de gaze naturale, din care 9 activează și în calitate de operatori ai sistemelor de distribuție (după cum este menționat mai sus), iar 6 din ei furnizează gaze naturale la stațiile de alimentare cu gaze naturale comprimate.

26. Din totalul de 19 furnizori de gaze naturale, doar 2 furnizori importă gaze naturale în Republica Moldova: S.A. "Moldovagaz" care importă circa 99,9% din totalul gazelor naturale consumate în Republica Moldova și SRL "Energocom" care importă gaze naturale din România prin interconexiunea Iași-Ungheni. Ceilalți sunt furnizori interni, care procură gaze naturale de la S.A. "Moldovagaz" și, ulterior, le furnizează la tarife reglementate consumatorilor finali din zona deservită.

27. Actualmente, Republica Moldova dispune de un sistem bine dezvoltat de rețele de transport și de distribuție a gazelor naturale, care include:

- a) 827,0 km conducte magistrale, din care 160,4 km - în stânga Nistrului;
- b) 1106,3 km gazoducte - branșamente, din care 202,9 km în stânga Nistrului;
- c) 95 stații de predare (SP), din care 15 stații în stânga Nistrului;
- d) 5 stații de compresare, din care 2 situate în partea stânga a Nistrului;
- e) o stație de măsurare cu o capacitate de 80 mil. m³/zi;

f) peste 22 mii km rețele de distribuție a gazelor naturale (fără cele situate în partea stângă a Nistrului), cu peste 29 mii de puncte și instalații de reglare și circa 970 puncte de măsurare.

28. De altfel, dezvoltarea infrastructurii rețelilor de transport și de distribuție a gazelor naturale efectuată în ultimii 15 ani a permis atingerea unui nivel înalt de gazificare a localităților din Republica Moldova (fără regiunea din stânga Nistrului). În prezent, peste 57% din localitățile țării au acces la rețelele de gaze naturale și, astfel, gazele naturale sunt furnizate în 918 localități din 1533 existente, inclusiv în 865 localități rurale. La rețelele de distribuție a gazelor naturale sunt racordate instalațiile de gaze naturale a circa 690 mii consumatori, din care circa 677 mii consumatori casnici. Totodată, peste 65% din rețelele de distribuție a gazelor naturale (14278 km), cu o valoare estimată de peste circa 1,2 mlrd. lei, nu aparțin operatorilor sistemelor de distribuție. Acestea au fost construite din sursele financiare ale autorităților administrației publice locale, ale agenților economici și ale populației și sunt transmise operatorilor de sistem doar la deservire tehnică, fapt care creează un anumit risc în legătură cu aprovizionarea consumatorilor racordați la rețelele respective, în special din cauza lipsei obligației operatorilor de sistem de a efectua reparații capitale, reconstrucția și/sau renovarea rețelilor menționate.

29. Cu toate că în ultimii 15 ani, în Republica Moldova a avut loc dezvoltarea pe scară largă a rețelilor de gaze naturale în localitățile din Republica Moldova, iar numărul consumatorilor finali de gaze naturale a crescut cu peste 290 mii (cu peste 72%), consumul de gaze naturale în Republica Moldova nu a înregistrat creștere, ci din contra s-a diminuat. Astfel, în perioada anilor 2005-2016, în Republica Moldova s-a înregistrat o reducere a consumului de gaze naturale de la 1315 mil. m³ în 2005 până la 965 mil. m³ în 2016, sau cu circa 26,6% (figura 1.10 din Anexa nr. 1). Reducerea consumului de gaze naturale s-a înregistrat practic pentru toate categoriile de consumatori finali, excepție fiind sectorul transporturilor și instituțiile publice (figura 1.11 din Anexa nr.1). Reducerea consumului intern de gaze naturale în perioada 2005-2016 a condus și la reducerea importului cu 379 mil. m³ sau cu 26,7%.

30. Reducerea consumului de gaze naturale este cauzată, în primul rând, de creșterea tarifelor de comercializare a gazelor naturale pentru consumatorii finali. Astfel, în perioada 2005-2016 tariful mediu anual de comercializare a gazelor naturale s-a majorat de circa 4,8 ori, de la 1180 lei/1000 m³ în anul 2005 până la 5634 lei/1000 m³ în anul 2016 (figura 1.12 din Anexa nr.1). La creșterea tarifului de comercializare a gazelor naturale au influențat atât factorii externi (creșterea prețului de procurare din import de la 76,1 \$/1000 m³ până la 193,5 \$/1000 m³), dar și factorii interni precum: devalorizarea monedei naționale și creșterea lungimii rețelilor de gaze naturale, precum și a numărului de consumatori finali odată cu reducerea consumului de gaze naturale, în primul rând, în sectoarele energiei - cu peste 23%, precum și în alte sectoare ale economiei naționale (industrie) - cu peste 48%.

31. Cu toate că, în contextul dezvoltării rețelelor de gaze naturale, lungimea acestora și numărul consumatorilor finali au crescut semnificativ, consumul tehnologic și pierderile de gaze naturale în anul 2016 s-au redus cu 28,4% față de anul 2005, și cu 31,1% în comparație cu anul 2012 (figura 1.10 din Anexa nr.1). Astfel, a fost asigurată realizarea țintei de reducere a pierderilor de gaze naturale cu 20% până în anul 2015, stabilită în Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, aprobată de Guvern prin Hotărârea nr.102 din 05.02.2013 (în continuare – *Strategia energetică din 2013*). Raportând consumul tehnologic și pierderile anuale de gaze naturale la 1 km rețele de gaze naturale, se observă faptul că valoarea consumului tehnologic și a pierderilor de gaze naturale s-a redus în realitate de la 7,5 mii m³/km în 2005 până la 3,0 mii m³/km în 2016, sau o reducere mai mare de circa 2,5 ori.

2.3. Sectorul electroenergetic

32. Pe parcursul ultimilor 10 ani, atât consumul final de energie electrică, precum și ponderea acestuia în mixul consumului final de energie al Republicii Moldova este în continuă creștere. În anul 2015 consumul final de energie electrică a crescut față de 2005 cu peste 26% (de la 251 ktep până la 317 ktep), iar ponderea acestuia în consumul final total de energie a atins nivelul de 13% în 2015. Totodată, în anul 2016 consumul final de energie electrică a înregistrat o diminuare față de anul 2015 cu 1,9%, iar ponderea acestuia în mixul consumului final de energie s-a redus până la 12,1% (a se vedea figura 1.13 din Anexa nr.1). Consumul final brut de energie electrică (energia electrică produsă și procurată) a crescut de la 3473,5GWh în 2005 până la 4101,4 GWh în 2016, sau o majorare cu 18,1%, iar consumul final de energie electrică în această perioadă a înregistrat o creștere de circa 36%, de la 2695 GWh în anul 2005 până la 3669 în anul 2016 (tabelul 1.5 din Anexa nr.1). Consumul final de energie electrică s-a majorat mai mult în raport cu consumul brut ca rezultat al reducerii în această perioadă a consumului tehnologic și a pierderilor de energie electrică în rețelele electrice de transport și de distribuție de la 778,4 GWh până la 432.3 GWh, adică o reducere a consumului tehnologic și a pierderilor de energie electrică cu 346,1 GWh sau cu 44,5%.

33. De remarcat, că în anul 2016 ponderea consumului tehnologic și a pierderilor de energie electrică în rețelele electrice constituie 10,5% din consumul brut de energie, nivel care este semnificativ mai mic în comparație cu obiectivul de reducere, stabilit în Strategia energetică din 2013. În rețelele electrice de transport consumul tehnologic și pierderile de energie electrică în 2016 au constituit 2,69%, reducându-se cu 12,3% față de 2005 și cu 11,1% față de 2010. Consumul tehnologic și pierderile de energie electrică în rețelele electrice de distribuție în anul 2016 constituie 8,25%, reducându-se față de 2005 cu 50,6%, iar față de 2010 - cu 33,6% (a se vedea figura 1. 14 din Anexa nr.1). Reducerea consumului tehnologic și a pierderilor de energie electrică în rețelele electrice a avut un impact benefic atât în ceea ce privește reducerea dependenței de procurările de energie electrică din exterior, precum și asupra situațiilor financiare ale operatorilor de sistem și asupra tarifelor pentru energia electrică livrată consumatorilor finali.

34. Consumul energiei electrice de către consumatorii casnici în perioada anilor 2005-2016 s-a majorat cu circa 57%, înregistrând în anul 2016 o pondere de 44,5% din consumul final de energie electrică, aceasta în comparație cu ponderea de 38,6% din anul 2005. Consumul de energie electrică al consumatorilor non-casnici a crescut în această perioadă cu doar 23%, iar ponderea consumului acestei categorii de consumatori în consumul final de energie electrică s-a diminuat de la 61,4% în 2005 la 55,5% în 2016 (figura 1.15 din Anexa

nr.1). Analizând structura consumului final de energie electrică pe sectoarele economiei naționale din Republica Moldova și structura consumului din UE se constată existența unei diferențe majore practic în toate sectoarele de consum, excepție fiind sectorul comercial, unde ponderea consumului din Republica Moldova este comparabilă cu cea din UE (31,2% și respectiv 32,3%). Astfel, dacă în anul 2016 în statele membre ale UE ponderea consumului energiei electrice în sectorul industrial a constituit 36,4% atunci în Republica Moldova acest consum are o pondere de doar 20,6% și invers, dacă în UE ponderea consumului în sectorul rezidențial este de 29%, atunci în Republica Moldova ponderea consumului acestei categorii de consumatori a atins nivelul de 45% (a se vedea figurile 1.16 și 1.17 din Anexa nr.1).

35. Cererea de energie electrică în Republica Moldova este acoperită atât din producția locală de energie electrică, precum și din procurările din exterior. Producția locală de energie electrică este asigurată de către:

a) două surse de producere a energiei electrice și termice prin cogenerare ale S.A. „Termoelectrica” din Chișinău, CET Sursa 1 (fosta CET-2) și CET Sursa 2 (fosta CET-1), cu o capacitate electrică totală instalată de 306 MW și 1454 Gcal/h capacitate termică, construite în perioada anilor 1951-1961 (CET sursa 2) și în 1976-1980 (CET sursa 1);

b) S.A. „CET Nord” din Bălți, cu capacitatea electrică instalată de 24 MW și 200 Gcal/h capacitate termică, construită în 1956-1970;

c) Nodul Hidroenergetic (NHE) Costești, cu o capacitate electrică instalată de 16 MW, construită în 1978;

d) Centralele electrice de termoficare (CET) ale fabricilor de zahăr, cu capacitatea totală instalată de 87 MW;

e) 41 centrale electrice mici de producere a energiei electrice din surse regenerabile, dezvoltate în perioada 2012-2016, cu o capacitate totală de 7,52 MW, din care:

- 4 instalații eoliene, cu o capacitate totală instalată de 2,34 MW;
- 3 instalații biogaz, cu o capacitate totală instalată de 2,8 MW;
- 34 instalații solare (fotovoltaice) cu o capacitate totală instalată de 2,38 MW.

Concomitent, în Republica Moldova, pe teritoriul din partea stânga a Nistrului funcționează 2 centrale electrice cu o capacitate totală instalată de 2599 MW (CERS Moldovenească, cu capacitatea instalată de 2520 MW, Hidrocentrala Dubăsari, cu capacitatea instalată de 48 MW și „CET Tirotex” cu capacitatea de 31 MW).

36. La moment, peste 92% din cantitatea totală a energiei electrice produse în Republica Moldova (fără regiunea din partea stânga a Nistrului) constituie energia electrică produsă în regim de cogenerare la cele trei centrale electrice cu termoficare (în continuare - CET) existente, în cadrul cărora producerea energiei electrice depinde de sarcina termică de consum în sistemele de alimentare centralizată cu energie termică (în continuare - SACET) din municipiile Chișinău și Bălți. Aceste centrale electrice sunt utilizate la un nivel relativ înalt doar în perioada rece a anului (ianuarie-martie și octombrie-decembrie), când capacitatea electrică a acestora este utilizată la un grad mediu orar de încărcare care variază de la 30% la 72%, asigurând 38% din sarcina electrică maximă a sistemului electroenergetic național, în timp ce în celelalte perioade ale anului capacitatea de producere a CET-urilor este utilizată la nivel de numai 1 - 13%, ceea ce asigură cel mult 11% din sarcina electrică maximă a sistemul electroenergetic.

37. Republica Moldova dispune de un potențial important de surse regenerabile de energie, precum biomasa, potențial pentru energia eoliană și solară, care pot fi utilizate pentru producerea energiei electrice la scară largă. Acest potențial, însă, a început să fie valorificat doar în ultimii 3-4 ani și doar la un nivel foarte scăzut: capacitatea totală instalată a centralelor electrice eoliene, solare și pe bază de biomasă (biogaz), la 31.12.2016 constituie doar 7,5 MW, iar producerea totală a energiei electrice din sursele regenerabile respective în anul 2016 a constituit doar 17,8 mil kWh, ceea ce reprezintă doar 0,4% din consumul intern brut de energie electrică a Republicii Moldova (a se vedea figura 1.18 din Anexa nr.1).

38. Ca rezultat, producția locală totală a energiei electrice se află în continuă descreștere (tabelul 1.5 și tabelul 1.6 din Anexa nr. 1). În perioada 2005-2016, producția locală de energie electrică s-a redus cu peste 30%, iar cererea de energie electrică a fost acoperită din sursele locale la nivel de doar 18-19%, în comparație cu 29% în 2005. Reducerea producției locale de energie electrică a avut loc atât la NHE Costești, precum și la CET-uri, cauzele principale fiind situația hidrologică nefavorabilă în râul Prut, ineficiența sistemului termoelectric național, prețurile înalte de producere a energiei, deconectările în masa de la SACET, reducerea consumului de energie termică și, respectiv, lipsa sarcinii termice necesare pentru activitatea normală a CET-urilor.

39. În perioada 2005-2016, prețul mediu de procurare a energiei electrice de la centralele electrice locale a crescut de la 0,356 lei/kWh în 2005 până la 1,5 lei/kWh în 2016, ceea ce constituie o creștere de peste 4,2 ori. Mai mult, prețul de procurare a energiei electrice de la centralele electrice locale depășește prețul de procurare a energiei electrice din exterior: în anul 2016 prețul mediu de procurare a energiei electrice de la producătorii locali a depășit cu peste 43% prețul mediu de procurare a energiei electrice din import și de la CERS Moldovenească (a se vedea figura 1.19 din Anexa nr.1).

40. Pentru acoperirea necesarului de energie electrică, furnizorii achiziționează suplimentar energie electrică din Ucraina și de la CERS Moldovenească. De altfel, în perioada anilor 2005-2016 procurările din exterior au înregistrat o creștere cu circa 35,8%, iar ponderea acestora în cererea totală de energie electrică în 2016 a atins nivelul de circa 81,6%, față de 71% în 2005 (a se vedea tabelul 1.5 din Anexa nr.1). Totodată, în perioada anilor 2005-2016 importul energiei electrice din Ucraina s-a redus de la circa 1099 GWh (31,6% din consumul brut de energie electrică) la 3,7 GWh (doar 0,1%), în timp ce procurările de energie electrică de la CERS Moldovenească s-au majorat de peste 2,5 ori, de la circa 1367 GWh (39,3% din consum brut) la 3434 GWh (81,5%).

41. Concomitent, în perioada vizată prețurile de procurare a energiei electrice din exterior au înregistrat o creștere de peste 3 ori, de la 0,349 lei/kWh în 2005 până la 1,052 lei/kWh în 2016 și, în majoritatea cazurilor, depășesc prețurile medii de pe piața UE. Astfel, în perioada ianuarie - septembrie 2016, prețul mediu de procurare a energiei electrice din Ucraina și de la CERS Moldovenească a constituit 52,5 EUR/MWh, în timp ce pe piața UE - 35 EUR/MWh (doar în trimestrul IV al anului 2016 prețul mediu de piață în UE a înregistrat o creștere până la 55 EUR/MWh). La rândul său, creșterea esențială a prețurilor de procurare a energiei electrice, atât de la producătorii locali, precum și din exterior a dus la creșterea prețului mediu de furnizare a energiei electrice consumatorilor finali, care în perioada vizată a crescut de la 0,752 lei/kWh în 2005 la 1,953 kWh în 2016, ceea ce constituie o creștere de 2,6 ori (figura 1.19 din Anexa nr.1).

42. Conform prevederilor Legii cu privire la energia electrică nr. 107 din 27 mai 2016, piața energiei electrice din Republica Moldova este liberalizată în totalitate, iar consumatorii,

indiferent de categorie, sunt în drept să încheie contract de furnizare a energiei electrice cu orice furnizor, la alegere. Cu toate acestea, în prezent, practic toți consumatorii finali sunt asigurați cu energie electrică de către 2 furnizori care își desfășoară activitatea în condiții reglementate, în contextul executării obligațiilor de serviciu public. Doar un număr extrem de mic de consumatori finali a schimbat furnizorul de energie electrică și a încheiat contracte de furnizare, în condiții negociate, cu S.A. „Energocom”. Cauzele principale care limitează, în prezent, diversitatea opțiunilor de furnizare a energiei electrice constituie lipsa capacităților suficiente de producere locală a energiei electrice și, respectiv, lipsa unei piețe locale de energie electrică concurențiale, inexistența unei piețe liberalizate de procurare a energiei electrice din Ucraina la sistemul căreia este conectat sistemul electroenergetic național, precum și imposibilitatea procurării energiei electrice de pe piața UE, deoarece sistemul electroenergetic național nu este interconectat cu sistemul electroenergetic european (sistemul ENTSO-E).

43. În prezent, în Republica Moldova, dețin licență pentru furnizarea energiei electrice 18 întreprinderi electroenergetice, din care doar 3 titulari de licență furnizează energie electrică pe piața angro sau cu amănuntul existentă. Doi furnizori de energie electrică - S.A. „Furnizare Energie Electrică Nord” și ÎCS „Gas Natural Fenosa Furnizare Energie” SRL asigură furnizarea cu amănuntul a energiei electrice pentru peste 99% din consumatorii finali din Republica Moldova, în condiții reglementate. Aceste întreprinderi au fost create în urma separării activității de furnizare a energiei electrice de activitatea de distribuție, realizată anterior de 3 operatori ai sistemelor de distribuție a energiei electrice (ÎCS “RED Union Fenosa” SA, SA “RED Nord” și fosta SA “RED Nord-Vest”). Al treilea furnizor de energie electrică - S.A. „Energocom” achiziționează energie electrică din import și de la CERS Moldovenească și o furnizează celor doi furnizori activi de energie electrică, precum și unor consumatori finali. De asemenea, S.A. „Energocom” este desemnat de Guvern în calitate de furnizor central de energie electrică, care va procura energia electrică produsă de CET-uri și de producătorii din surse regenerabile care au obținut statutul de producător eligibil în contextul Legii privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, nr.10/2016 și o va revinde tuturor furnizorilor locali.

44. Transportul energiei electrice și dirijarea operativ-tehnologică unică a sistemului electroenergetic național (SEN) sunt asigurate de operatorul sistemului de transport Î.S. „Moldelectrica” care, la situația anului 2016, deține și exploatează 4669,3 km linii electrice aeriene (203 km de LEA 400 kV, 377 km de LEA 330, 3371 km de LEA 110 kV și 785 km de LEA 35 kV) și 183 stații electrice de transformare, inclusiv 649 transformatoare, cu capacitatea totală de 4725 MVA. Peste 83% din liniile electrice aeriene și peste 80% din stațiile electrice de transformare au o durată de exploatare de peste 30 ani, iar 67% din acestea au durată de exploatare de peste 40 ani. Aceste linii electrice și stații electrice de transformare au un grad foarte înalt de uzură și prezintă un risc sporit în funcționare, iar pentru renovarea și reînnoirea acestora este necesară efectuarea de investiții substanțiale. La rețelele electrice de transport sunt racordate în mod direct instalațiile electrice ale unui singur consumator non casnic și 14 centrale electrice din care 3 sunt centrale electrice care utilizează surse regenerabile de energie. În anul 2016 sarcina electrică maximă a rețelelor electrice de transport a constituit 1067 MW (743 fără regiunea din stânga Nistrului). Operatorul sistemului de transport efectuează dirijarea operativ-tehnologică unică a SEN și coordonarea fluxurilor de putere din SEN prin controlul instalațiilor de producere, inclusiv a celor situate în partea stângă a Nistrului.

45. SEN este interconectat și funcționează în mod sincron cu sistemul electroenergetic al Ucrainei, iar schimburile transfrontaliere de energie electrică sunt realizate prin intermediul a 18 linii electrice aeriene (LEA) sau segmente de linii electrice, din care 7 LEA cu tensiune nominală de 330 kV și 11 LEA cu tensiunea nominală de 110 kV. Liniile electrice respective sunt utilizate atât pentru transportul energiei electrice în Republica Moldova, precum și pentru exportul energiei electrice de către furnizorii din Ucraina (tabelul 1.7 din Anexa nr.1). De asemenea, SEN este interconectat cu sistemul electroenergetic al României prin 5 LEA (1 LEA de 400 kV și 4 LEA de 110 kV). Însă, întrucât acestea fac parte din sisteme sincrone diferite – IPS/UPS în cazul SEN și ENTSO-E în cazul sistemului electroenergetic al României, realizarea schimburilor de energie electrică (import/export) prin interconexiunile respective este limitată de regimul radial de funcționare și poate fi efectuată doar în condiții insulare (tabelul 1.8 din Anexa nr.1).

46. În partea dreaptă a Nistrului, distribuția energiei electrice tuturor consumatorilor finali este asigurată de 2 operatori ai sistemelor de distribuție: ÎCS „RED „Union Fenosa” S.A, întreprindere cu capital privat, care asigură distribuția energiei electrice pentru consumatorii din centrul și sudul Republicii Moldova (circa 70% din teritoriul Republicii Moldova) și o întreprindere cu capital de stat, S.A.”RED Nord”, care asigură distribuția energiei electrice consumatorilor finali din restul teritoriului Republicii Moldova.

47. Rețelele electrice de distribuție exploatate de cei 2 operatori de sistem au o lungime totală de 56,84 mii km, din care: 1,8 mii km de linii electrice de tensiune înaltă (35-110 kV), 22,1 mii km de linii electrice de tensiune medie (6-10 kV) și 32,9 mii km de linii electrice de tensiune joasă (0.4 kV). Concomitent, acestea includ 14764 transformatoare electrice cu o capacitate totală de 4583.7 MVA. La rețelele electrice de distribuție sunt racordate în mod direct 29 de centrale electrice, 27 din care utilizează surse regenerabile, precum și 1362,7 mii instalații electrice ale consumatorilor finali, toate fiind dotate cu echipamente de măsurare. Astfel, la situația din 31 decembrie 2016, 1276,5 mii consumatori finali sunt asigurați cu energie electrică prin intermediul rețelelor electrice de distribuție, iar 1226,3 mii sau circa 96,1% din aceștia sunt consumatori casnici (a se vedea tabelul 1.9 din Anexa nr.1). Consumul mediu lunar de energie electrică al unui consumator final în anul 2016 a fost de 239,5 kWh, iar al unui consumator casnic - de 133 kWh. Respectiv, consumul de energie electrică pe cap de locuitor în anul 2016 a constituit doar 86 kWh/lunar, fiind cel mai mic consum pe cap de locuitor din Europa (de 5 ori mai mic în comparație cu media din țările UE).

2.4. Sectorul termoeenergetic

48. Situația din sectorul termoeenergetic al Republicii Moldova este diferită de cea din sectorul electroenergetic. Atât producerea, precum și consumul de energie termică în perioada 2005-2016 a fost în continuă descreștere. Astfel, în anul 2016, în raport cu 2005 producerea energiei termice s-a redus cu peste 29,5%, constituind 253 ktep față de 359 ktep în 2005, iar consumul final de energie termică în 2016 s-a redus cu peste 30,8% în raport cu anul 2005, constituind 213 ktep în comparație cu 308 ktep din 2005. Ponderea energiei termice în consumul final de energie pe țară în 2016 a constituit 8,3% față de 16,3% în 2005 (a se vedea tabelul 1.10 din Anexa nr. 1).

49. Astfel, producția de energie termică în Moldova în perioada 2005-2016 s-a redus de la 3591 mii Gcal până la 2506 mii Gcal, înregistrând o reducere de circa 30,2%, în timp ce consumul final s-a redus cu 30,9%, constituind 2132 mii Gcal față de 3084 mii Gcal în 2005 (figura 1.20 din Anexa nr.1).

50. Consumul final de energie termică în perioada menționată s-a micșorat în toate sectoarele de consum, cea mai mare reducere fiind înregistrată în sectorul industrial, cu o reducere a consumului de energie termică de peste 2,3 ori. În sectorul rezidențial, consumul final de energie termică s-a micșorat cu circa 12%, în sectorul comerțului și serviciilor publice - cu 18,8%, iar în agricultură consumul de energie termică s-a redus până la zero. Astfel, ponderea consumului de energie termică din sectorul rezidențial în consumul total final de energie termică a crescut de la 45,3% în 2005 până la 57,7% în 2016, în timp ce ponderea consumului de energie termică din celelalte sectoare ale economiei naționale în consumul total final de energie termică s-a redus de la 54,7% în 2005 până la 42,3% în 2016 (a se vedea figura 1.21 din Anexa nr. 1).

51. Din consumul final de energie termică înregistrat în 2016 în total pe țară, cea mai mare parte (74,7%) constituie consumul de energie termică din municipiile și orașele în care funcționează sistemele de alimentare centralizată cu energie termică (SACET). În SACET-uri consumul de energie termică, de asemenea, a continuat să se micșoreze, dar începând cu anul 2014 această reducere s-a stopat. Astfel, dacă în perioada 2010-2013 consumul de energie termică în SACET s-a redus cu 20,3%, atunci în perioada 2014-2016 s-a înregistrat o creștere față de anul 2013 cu 11,9%. În general, pe toată perioada anilor 2010-2016, consumul de energie termică în SACET-uri s-a redus doar cu 8,9% (de la 1748,4 mii Gcal în 2010 până la 1592,3 mii Gcal în 2016, a se vedea figura 1.22 din Anexa nr.1).

52. Actualmente, în Republica Moldova funcționează doar 8 SACET-uri, din care două în mun. Chișinău, două în mun. Bălți, și doar 4 sisteme mici în restul țării. Prin comparație, în anul 2010 în Republica Moldova funcționau 10 sisteme mici de alimentare cu energie termică. Cel mai mare producător și furnizor de energie termică din Republica Moldova este S.A. „Termoelectrică” din mun. Chișinău, în componența căreia intră CET Sursa 1 și CET Sursa 2, centralele termice Sud și Vest din Chișinău și 19 centralele termice din suburbiile municipiului. Acestui furnizor îi revine peste 86% din consumul final al SACET-urilor și peste 64% din consumul final de energie termică din Republica Moldova. S.A. „Termoelectrică” asigură cu energie termică 7151 imobile, din care 564 instituții bugetare, 1679 agenți economici, 303 case particulare și 207064 apartamente amplasate în 4560 blocuri locative din mun. Chișinău. Al doilea furnizor major de energie termică este S.A. „CET Nord” din mun. Bălți, cu o pondere de peste 10% din consumul final al SACET-urilor și de 7,5% din consumul final de energie termică pe țară.

53. Sectorul rezidențial deține cea mai mare pondere în consumul total de energie termică în cadrul SACET, cu o cotă de 77%, urmat de instituțiile bugetare cu o pondere de 14,2%. Ponderea cea mai mică din consumul total de energie termică revine altor sectoare ale economiei naționale și constituie doar 8,8% (figura 1.23 din Anexa nr.1). De remarcat că în ultimii 3 ani, consumul de energie termică a crescut în toate sectoarele de consum, iar cea mai mare creștere (cu 24,2%) s-a înregistrat la agenții economici. Această majorare se datorează reconectării în perioada respectivă la SACET din mun. Chișinău a 44 de imobile ale unor consumatori deconectați anterior, ca urmare a îmbunătățirii calității serviciilor prestate.

54. Din toate sectoarele energeticii ale Republicii Moldova, sectorul termoenergetic a acumulat cele mai mari probleme. Cauzele principale care au condus la situația precară din sistemul termoenergetic sunt politica tarifară neadecvată, promovată până în 2010 de autoritățile administrației publice locale în subordinea cărora se aflau întreprinderile municipale și raionale care prestează servicii de alimentare centralizată cu energie termică, precum și situația economică precară a consumatorilor de energie termică. Ca urmare,

întreprinderile prestatoare de servicii de alimentare centralizată cu energie termică au acumulat datorii uriașe și au fost aduse în stare de insolvabilitate. Mai mult, lipsa totală de investiții în ultimii 20 ani a dus la degradarea fizică și morală a utilajului și a instalațiilor termoelectrice, care au devenit astfel ineficiente, la calitatea proastă a serviciilor prestate, precum și la pierderi enorme de energie în sistem, generând costuri mari la producere, transport și distribuție a energiei termice consumatorilor finali. Toți acești factori, precum și susținerea de către autoritățile administrației publice centrale și locale a procesului de instalare a sistemelor individuale de încălzire și aprovizionare cu apă caldă au condus la deconectarea în masă a instalațiilor consumatorilor de la SACET-uri și la stoparea activității multora dintre acestea.

55. De menționat că în ultimii 3-5 ani, situația SACET-urilor care și-au continuat activitatea a început să se redreseze, iar factorul determinant l-a constituit adoptarea și intrarea în vigoare a Legii cu privire la energia termică și promovarea cogenerării, în conformitate cu care funcțiile de reglementare a activităților din sectorul termoelectric, inclusiv de determinare și aprobare a tarifelor pentru serviciul de alimentare centralizată cu energie termică, au fost transferate de la autoritățile administrației publice locale la Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică. Concomitent, în perioada respectivă au fost întreprinse și alte acțiuni care au contribuit la îmbunătățirea situației în sectorul termoelectric, precum implementarea de către autoritățile publice, cu suportul instituțiilor internaționale, a programelor de restructurare și de investiții la SACET din mun. Chișinău și din mun. Bălți și realizarea programelor de utilizare a biomasei pentru producerea energiei termice în mai multe localități și instituții publice, etc. Ca rezultat, în total pe țară, în perioada 2005-2016, pierderile de energie termică s-au redus cu 133 mii Gcal sau cu 26,2%, iar în comparație cu anul 2012, pierderile de energie termică s-au redus cu 8,9%, astfel depășindu-se cu mult obiectivul de reducere cu 5% a pierderilor de energie termică stabilit pentru perioada respectivă în Strategia energetică din 2013 (a se vedea figura 1.20 din Anexa nr.1). În perioada 2010-2016 pierderile de energie termică în rețelele termice ale SACET-urilor s-au redus cu 111,2 mii Gcal, sau cu 22.1% (figura 1.22 din Anexa nr.1), ceea ce a avut un impact benefic asupra costurilor suportate de întreprinderile din sector și asupra tarifelor de livrare a energiei termice consumatorilor finali.

2.5. Sectorul produselor petroliere

56. În perioada 2005-2016, consumul de produse petroliere a înregistrat o creștere de la 692 ktep la 896 ktep sau o majorare cu 29,5%, iar produsele petroliere au devenit pentru prima dată sursa principală de combustibil în mixul resurselor energetice primare ale Republicii Moldova. În 2016 ponderea produselor petroliere în consumul intern brut de energie a atins nivelul de 32% față de 30,4% din 2005, depășind astfel gazele naturale, ponderea cărora s-a redus, în perioada vizată, de la 50,3% până la 29,9%.

57. Republica Moldova dispune și de anumite surse de petrol în sudul țării, însă aceste surse nu sunt pe deplin valorificate și sunt extrase în cantități foarte mici (7-11 ktep), ceea ce constituie mai puțin de 0,3% din consumul brut de energie al țării și mai puțin de 1% din cererea totală de produse petroliere; restul de peste 99% este acoperit din import. În total, importul net al produselor petroliere în perioada anilor 2005-2016 a crescut cu 32,9%, în timp ce producerea primară de produse petroliere în această perioadă a înregistrat creștere doar în anii 2010- 2013, iar, ulterior, în anii 2014-2016, a scăzut până la nivelul anului 2005 (a se vedea tabelul 1.11 din Anexa nr.1).

58. Produsele petroliere principale (motorina, benzina și gazul lichefiat) dețin o pondere de circa 90% în totalul consumului intern brut de produse petroliere din Republica Moldova. Importul acestor produse în perioada anilor 2005-2016 a crescut de la 580 mii tone până la circa 789 mii tone, sau cu peste 36%. Cea mai mare creștere s-a înregistrat la importul de motorină, cu peste 73,7%, urmată de importul de gaze lichefiate, cu o creștere de circa 44%, în timp ce importul de benzină s-a micșorat cu 21%. În ceea ce privește majorarea importului de motorină în perioada respectivă (o majorare cu 230,2 mii tone în 2016 față de anul 2005), cea mai semnificativă creștere a avut loc în anul 2016 când importul a crescut cu 123,7 mii tone, sau cu 27,7% față de anul 2015 (figura 1.24 din Anexa nr.1).

59. Importul produselor petroliere în Republica Moldova (fără regiunea din partea stânga a Nistrului) se realizează de către 26 titulari de licențe pentru activitatea de import și comercializare cu ridicata a benzinei și motorinei, precum și de 11 titulari de licențe pentru activitatea de import și comercializare cu ridicata a gazelor lichefiate. Dintre titularii de licențe menționați, Lukoil Moldova, Petrom Moldova, Rompetrol Moldova și Tirez -Petrol sunt principalii importatori de produse petroliere și dețin în comun peste 90% din totalul importurilor de benzină, peste 80% din importurile de motorină și circa 40% din importurile de gaze lichefiate. Importuri majore de gaze lichefiate se efectuează și de companiile Dominic și Printemps, cărora în comun le revin peste 42% din totalul importurilor acestui tip de combustibil.

60. România este principala țară din care Republica Moldova importă produse petroliere. În anul 2016 din România au fost importate 89,1% din totalul importurilor de benzină, 70,4% din totalul importurilor de motorină și 34% din totalul importurilor de gaze lichefiate. Din Federația Rusă s-au importat 55,6% din totalul cantităților importate de gaze lichefiate și 16,4% din totalul importurilor de motorină. În Republica Moldova sunt importate produse petroliere și din alte țări, precum Belarus, Bulgaria, Lituania și Kazahstan, cărora le revine de la 2% până la circa 8% din totalul importurilor de produse petroliere (figura 1.25 din Anexa nr.1).

61. În perioada anilor 2005-2016, prețurile de import ale produselor petroliere principale (în dolari SUA) au înregistrat atât tendințe de creștere, precum și de descreștere. Astfel, în 2005-2012, prețurile medii anuale de import ale benzinei și motorinei s-au dublat, iar pentru gazele lichefiate au crescut cu circa 75%. Ulterior, în perioada 2013-2016, prețurile medii anuale de import au fost în descreștere cu circa 64% - pentru benzină, și cu circa 65% - pentru motorină și gaze lichefiate. De remarcat, că prețurile medii de import ale benzinei, motorinei și ale gazelor lichefiate, înregistrate în anul 2016, sunt mai mici decât cele înregistrate în anul 2005, cu 4,8% - pentru benzină, cu 11,7% - pentru motorină și cu 23% - pentru gaze lichefiate (figura 1.26 din Anexa nr.1). Prețurile de import ale produselor petroliere din Republica Moldova sunt influențate direct de evoluția cotațiilor Platts la benzină și motorină și de evoluția cotațiilor Argus la gazele lichefiate, precum și de cursul de schimb al monedei naționale față de dolarul SUA (a se vedea figura 1.27 din Anexa nr.1).

62. Consumul final de produse petroliere în perioada anilor 2005-2016 a înregistrat o creștere cu 35,3%, de la 648 ktep în 2005 la 877 ktep în 2016. În consumul final de produse petroliere, ponderea cea mai mare, de peste 78%, aparține sectorului transporturilor, urmat de sectorul agricol și de sectorul rezidențial, fiecare cu o pondere de circa 8%, iar cel mai mic consum de produse petroliere este în sectorul industrial, care în 2016 a înregistrat un consum de doar 1,0% din consumul final total de produse petroliere. În perioada menționată, consumul final de produse petroliere a crescut în toate sectoarele de consum, cu excepția sectorului industrial, în care consumul s-a redus cu 18,2%, precum și în sectorul comerțului

și serviciilor publice, în care consumul final de produse petroliere a rămas la nivelul anului 2005. În sectorul transporturilor a fost înregistrat cel mai mare consum de produse petroliere, creșterea consumului în perioada de referință fiind de 35%. Cu toate acestea, structura consumului de produse petroliere pe sectoare de consum, în perioada ultimilor 10 ani este practic aceeași, fără modificări esențiale (a se vedea tabelul 1.11 și figura 1.28 din Anexa nr.1).

63. Pe piața cu amănuntul, comercializarea produselor petroliere se realizează de 86 titulari de licențe pentru activitatea de comercializare cu amănuntul a benzinei și motorinei și de 75 titulari de licențe pentru activitatea de comercializare cu amănuntul a gazelor lichefiate. Comercializarea benzinei și a motorinei se efectuează la 639 stații de alimentare auto, iar comercializarea gazelor lichefiate - la 512 stații de alimentare. De remarcat, că în Republica Moldova, densitatea amplasării stațiilor de alimentare auto cu produse petroliere este foarte înaltă, iar cantitățile medii de produse petroliere comercializate la o stație de alimentare sunt foarte mici, ceea ce influențează negativ prețurile pentru aceste produse din cauza costurilor specifice mari de capital, de personal, de întreținere și de exploatare a acestor stații de alimentare auto. Astfel, în Republica Moldova, densitatea amplasării stațiilor de alimentare auto la 1000 km² este de 3 ori mai mare decât în România, în timp ce cantitatea de produse petroliere comercializate în mediu la o stație de alimentare în Republica Moldova este mai mică decât în România de 2,8 ori.

64. În perioada 2010-2014, prețurile medii anuale de comercializare a produselor petroliere principale au înregistrat o creștere cu 33,4% la benzină, cu 42,3% la motorină și cu 43,3% la gazele lichefiate. În perioada 2015-2016, prețurile de comercializare cu amănuntul au fost în descreștere cu 12,1% la benzină, cu 21,3% la motorină și cu 12,2% la gazele lichefiate (a se vedea figura 1.29 și figura 1.30 din Anexa nr.1). Totodată, până în anul 2016, prețurile la produsele petroliere erau practic liberalizate, fiind calculate și stabilite de titularii de licență în conformitate cu o metodologie aprobată de ANRE. Începând cu luna iunie 2016, după intrarea în vigoare a modificărilor la Legea privind piața produselor petroliere, nr.461/2001, ANRE a început să reglementeze prețurile de comercializare a benzinei și motorinei aprobând, o dată la două săptămâni, prețurile plafon de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere, în conformitate cu prevederile noii Metodologii privind formarea și aplicarea prețurilor la produsele petroliere, aprobată prin Hotărârea ANRE nr.102/2016 din 31.03.2016. Astfel, în conformitate cu principiile Metodologiei menționate, la determinarea prețurilor plafon pentru benzină și motorină se iau în considerare cotațiile Platts pentru produsele respective din perioada precedentă, valoarea accizelor și ale altor taxe prevăzute de legislația în vigoare, precum și marja anuală de comercializare specifică, reglementată de ANRE. În acest context, titularii de licențe revizuiesc prețurile, odată la două săptămâni, în funcție de prețurile plafon stabilite de ANRE, fără a se ține cont de faptul dacă au achiziționat sau nu produsele petroliere, în perioada vizată și, respectiv, dacă, au suportat sau nu cheltuieli adiționale în legătură cu achiziționarea lor.

65. În concluzie, până în prezent, în legislația națională a Republicii Moldova nu a fost transpusă directiva UE nr. 2009/119 privind crearea și menținerea stocurilor de urgență a produselor petroliere. La acest subiect, este de menționat că, actualmente, în Republica Moldova sunt deținute doar stocuri operaționale de produse petroliere, create de fiecare întreprindere, în parte, pentru a-și asigura activitatea operațională normală în perioada dintre importurile de combustibili. Aceste stocuri se mențin în depozitele importatorilor de produse petroliere principale și la stațiile de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere și variază de la caz la caz, fiind în măsură să asigure, în mediu, 15-30 zile de consum.

2.6. Eficiența energetică

66. Practica secolului XX, precum și schimbările de paradigmă la nivel mondial atât în partea ce ține de cerere, precum și în partea ce ține de consumul de energie denotă faptul că este inadmisibil de a trăi în continuare sub iluzia resurselor energetice infinite și la prețuri ieftine. În context, promovarea eficienței energetice devine unul din obiectivele de bază mai ales în statele care sunt dependente de importul resurselor energetice. Astfel, pentru Republica Moldova, care dispune de resurse energetice insuficiente și este dependentă de import, îmbunătățirea eficienței energetice constituie, pe termen lung, una din cele mai importante, accesibile și mai puțin costisitoare metode de creștere a securității energetice, de diminuare a consumului de energie, de reducere a costurilor suportate de către consumatori pentru energia consumată, precum și de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră.

67. Astfel, în anul 2010 a fost adoptată Legea cu privire la eficiență energetică, nr.142 din 02.07.2010, iar, ulterior, Legea cu privire la etichetarea produselor cu impact energetic, nr.44 din 27.03.2014, Legea privind performanța energetică a clădirilor, nr.128 din 11.07.2014, și Legea privind cerințele în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic, nr.151 din 17. 07.2014, prin care a fost transpus acquis-ul comunitar în domeniul energiei, precum și o serie de documente de politici și de acte normative secundare.

68. În conformitate cu Programul național pentru eficiența energetică 2011-2020 și Planurile naționale de acțiuni în domeniul eficienței energetice pentru anii 2013-2015 și pentru anii 2016- 2018, aprobate prin Hotărârile de Guvern nr.113 din 07.02.2013 și nr.1471 din 30.12.2016, obiectivul indicativ național în domeniul eficienței energetice, stabilit pentru anul 2020, este de 167,2 ktep, ceea ce reprezintă 9% economii de energie din consumul mediu anual de energie, stabilit în cadrul Comunității Energetice pentru Republica Moldova, în conformitate cu prevederile Directivei UE nr.2006/32/CE privind eficiența energetică la consumatorii finali și serviciile energetice.

69. Până în prezent, în domeniul eficienței energetice, Republica Moldova a înregistrat progrese concrete. A fost aprobată o serie de acte normative prin care au fost stabilite în mod clar și neechivoc atribuțiile și responsabilitățile în domeniul eficienței energetice ale autorităților administrației publice centrale, ale altor autorități publice, precum și ale autorităților administrației publice locale. Totodată, au fost create două organe noi, cu atribuții specifice în domeniul eficienței energetice, Agenția pentru Eficiență Energetică și Fondul pentru Eficiență Energetică, precum și au fost investite resurse semnificative pentru promovarea eficienței energetice, inclusiv prin organizarea instruirii și prin sensibilizarea și informarea publicului cu privire la beneficiile aplicării măsurilor de creștere a eficienței energetice. Ca rezultat, conform datelor Biroului Național de Statistică, cererea de energie primară înregistrată în anul 2016 a fost de 2796 ktep, sau cu 113 ktep mai puțin în raport cu cererea estimată conform scenariului de bază și cu 22 ktep mai puțin în comparație cu cererea estimată potrivit scenariului de eficiență energetică pentru anul respectiv. Totodată, consumul final de energie în 2015 a fost cu 75 ktep mai mic decât cel estimat în scenariul de bază și cu 6 ktep mai mic decât cel estimat în scenariul de eficiență energetică. Doar în anul 2016 economiile raportate de energie finală sunt de circa 30 ktep, ceea ce corespunde circa unei treimi din volumul de economii stabilit și 1,6% din consumul de referință stabilit conform Directivei 2006/32/CE privind eficiența energetică la consumatorii finali și serviciile energetice.

70. Intensitatea energetică a economiei Republicii Moldova în anul 2016 a constituit 0,235 tep/1000 lei PIB prețuri constante, reducându-se cu 15,7% față de anul 2010. Intensitatea energetică, determinată la PIB după paritatea puterii de cumpărare, în anul 2016 s-a redus față de anul 2005 de 1,9 ori, iar față de anul 2010 de circa 1,7 ori. Cu toate acestea, chiar și cu reducerea menționată, intensitatea energetică a economiei Republicii Moldova este încă înaltă și depășește intensitatea energetică medie din țările UE - 28 cu 29% (a se vedea figura 1.2 și 1.3 din Anexa nr.1). Astfel, se poate concluziona că sarcina de eficiență energetică încă nu a devenit o prioritate în toate domeniile economice și sociale ale Republicii Moldova.

2.7. Cadrul legal și stadiul reformelor în sectoarele energeticii

71. În perioada 2014 - 2017, după aprobarea de către Guvern, în 2013, a Strategiei energetice până în anul 2030, în Republica Moldova a fost dat un nou impuls întreprinderii de către autoritățile implicate a acțiunilor necesare pentru implementarea pachetului important de măsuri în sectoarele energeticii, precum și pentru armonizarea legislației naționale cu *acquis*-ul comunitar, proces lansat în cadrul implementării angajamentelor asumate de Republica Moldova în calitate de Parte Contractantă a Tratatului Comunității Energetice, precum și urmare a semnării Acordului de Asociere RM-UE, ratificat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr.112 din 0.2.07.2014. Respectiv, a fost adoptat un set de acte normative care reglementează sectoarele energeticii și sunt de importanță strategică, după cum urmează:

a) Legea cu privire la energia electrică, nr.107 din 27 mai 2016, care transpune Directiva UE nr. 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice, Regulamentul (CE) nr.714/2009 al Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind condițiile de acces la rețele pentru schimburile transfrontaliere de energie electrică, precum și Directiva 2005/89/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 ianuarie 2006 privind măsurile menite să garanteze siguranța aprovizionării cu energie electrică și investițiile în infrastructuri. Legea cu privire la energia electrică instituie cadrul juridic general pentru organizarea și funcționarea sectorului electroenergetic, inclusiv pentru realizarea unei separări efective a activităților de transport și de distribuție a energiei electrice de activitățile de producere și de furnizare a energiei electrice, precum și pentru asigurarea independenței operatorilor de sistem; dezvoltarea unei piețe interne de energie electrică funcționale și competitive, care să fie integrată în piața europeană și care să asigure obținerea de progrese, inclusiv din punct de vedere al eficienței, și de stimulente adecvate pentru investiții în noi tehnologii de producere a energiei electrice, inclusiv din surse regenerabile de energie, și în noi interconexiuni cu țările vecine, acordând, astfel, consumatorilor finali posibilitatea reală de a alege și de a schimba furnizorul; asigurarea accesului liber și nediscriminatoriu la rețelele electrice tuturor utilizatorilor de sistem, inclusiv pentru realizarea schimburilor transfrontaliere de energie electrică; și asigurarea securității aprovizionării consumatorilor finali cu energie electrică la parametrii de calitate prestabiliți și la prețuri competitive.

b) Legea cu privire la gazele naturale, nr.108 din 27 mai 2016, care transpune Directiva UE nr.2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, Regulamentul (CE) nr.715/2009 al Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind condițiile de acces la rețelele pentru transportul gazelor naturale și de abrogare a Regulamentului (CE)

nr.1775/2005, precum și Directiva 2004/67/CE a Consiliului din 26 aprilie 2004 privind măsurile de garantare a securității aprovizionării cu gaz natural. Obiectivele de bază ale Legii cu privire la gazele naturale sunt instituirea cadrului legal necesar pentru organizarea și asigurarea funcționării unei piețe de gaze naturale liberalizate și competitive, care să fie integrată în piața europeană; asigurarea securității aprovizionării tuturor consumatorilor finali cu gaze naturale la parametrii de calitate prestabiliți și la prețuri competitive; asigurarea accesului nediscriminatoriu tuturor persoanelor fizice și juridice la piața gazelor naturale, la rețelele de transport și de distribuție, la serviciile de sistem, precum și realizarea dreptului consumatorilor de a alege și de a schimba furnizorii de gaze naturale; stabilirea condițiilor de prestare a serviciului de furnizare de ultima opțiune, precum și de îndeplinire de către întreprinderile de gaze naturale a altor obligații de serviciu public; asigurarea separării efective a activităților de transport și de distribuție a gazelor naturale de activitățile de producere și de furnizare, precum și asigurarea independenței operatorilor de sistem; crearea condițiilor necesare pentru efectuarea de investiții adecvate, bazate pe eficiență, în sistemul gazelor naturale, inclusiv în dezvoltarea interconexiunilor cu țările vecine; dezvoltarea comerțului transfrontalier de gaze naturale și a fluxurilor transfrontaliere de gaze naturale, precum și asigurarea utilizării eficiente a capacităților de interconexiune, pentru creșterea diversificării și a competitivității la importul gazelor naturale.

c) Legea privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, nr.10 din 26.02.2016, care transpune în legislația națională principiile Directivei UE nr. 2009/28/CE privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, de modificare și ulterior de abrogare a Directivelor 2001/77/CE și 2003/30/CE. Legea nr.10/2016 instituie cadrul legal necesar pentru promovarea producerii și utilizării energiei din surse regenerabile, inclusiv prin instituirea unei noi scheme de sprijin pentru producerea și utilizarea energiei din surse regenerabile, bazate pe procurarea obligatorie a energiei electrice din surse regenerabile de la producătorii eligibili, care și-au obținut statutul în condiții transparente, care promovează eficiența și competitivitatea. Legea privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile stabilește obiectivul național general privind realizarea în anul 2020 a unei ponderi a energiei din surse regenerabile de cel puțin 17% în consumul final brut de energie, inclusiv realizarea unei ponderi a energiei din surse regenerabile de cel puțin 10% în consumul final de energie în transporturi, precum și noi obiective ale politicii de stat în domeniul energiei din surse regenerabile. De asemenea, Legea respectivă definește principiile cu privire la schemele de sprijin pentru energia din surse regenerabile, garanțiile de origine, procedurile de desfășurare a licitațiilor pentru oferirea statutului de producător eligibil, procedurile de confirmare a statutului de producător eligibil, accesul producătorilor de energie din surse regenerabile la rețele; stabilește condițiile de bază privind comercializarea energiei electrice din surse regenerabile, a biogazului și a biocarburanților; definește statutul și funcțiile furnizorului central de energie electrică, precum și alte elemente ce țin de asigurarea funcționării și dezvoltării în Republica Moldova a domeniului energiei din surse regenerabile, inclusiv atribuțiile și responsabilitățile autorităților administrației publice centrale, ale autorității de reglementare, ale autorităților administrației publice locale, precum și drepturile și obligațiile producătorilor, ale operatorilor de sistem și ale furnizorilor.

d) Legea cu privire la energia termică și promovarea cogenerării, nr.92 din 29.05.2014 transpune parțial prevederile Directivei 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică. Legea nr.92/2014 instituie cadrul legal necesar pentru asigurarea funcționării eficiente a sistemelor de alimentare centralizată cu energie termică, precum și pentru promovarea cogenerării de înaltă eficiență;

și stabilește principiile de desfășurare a activităților specifice a SACET, în condiții de accesibilitate, disponibilitate, fiabilitate, continuitate, competitivitate, transparență, și cu respectarea normelor de calitate, de securitate și de protecție a mediului la producerea, distribuția, furnizarea și utilizarea energiei termice. În conformitate cu Legea cu privire la energia termică și promovarea cogenerării (în continuare – *Legea energiei termice*), principiile și obiectivele politicii de stat în sectorul termoelectric vizează promovarea fiabilității, eficienței și accesibilității la serviciile prestate; asigurarea securității și calității aprovizionării consumatorilor cu energiei termică, la tarife accesibile, transparente și nediscriminatorii; promovarea cogenerării de înaltă eficiență și a SACET; precum și asigurarea protecției drepturilor consumatorilor. Astfel, principiile și regulile de bază privind desfășurarea activităților din sectorul termoelectric sunt stabilite pentru prima dată la nivel de lege, iar atribuțiile de reglementare a activităților de producere, transport, distribuție și furnizare a energiei termice în SACET, inclusiv și în partea ce ține de reglementarea tarifelor, au fost transferate de la autoritățile administrației publice locale la autoritatea de reglementare a sectoarelor energeticii – Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (în continuare - *ANRE*). Acest fapt a permis îmbunătățirea situațiilor financiare la întreprinderile din sectorul termoelectric, stoparea creării de noi datorii, precum și înviorarea climatului investițional în SACET din Republica Moldova.

e) Legea cu privire la energetică, nr.174 din 24.09.2017 este lege-cadru pentru reglementarea sectoarelor energeticii și creează cadrul juridic necesar pentru asigurarea securității energetice a țării, pentru reglementarea și asigurarea funcționării eficiente și sigure a sectoarelor energeticii, pentru organizarea și desfășurarea activităților în sectoarele energetice; reglementează raporturile juridice dintre actorii principali din sectoarele energeticii; instituie principiile de bază pentru asigurarea consumatorilor cu energie în condiții echitabile, transparente și nediscriminatorii; creează condițiile necesare pentru limitarea activității de monopol, precum și pentru liberalizarea și promovarea concurenței pe piețele de energie. În același timp, prin Legea nr.174 din 24.09.2017 sunt definite în mod clar și neechivoc principiile de organizare și desfășurare a activităților în sectoarele energeticii, răspunderea pentru încălcarea legislației în sectoarele energeticii, precum și principiile aferente dezvoltării și exploatării obiectivelor de infrastructură energetică de importanță strategică. De asemenea, Legea cu privire la energetică stabilește rolul și atribuțiile autorităților administrației publice centrale, ale autorităților administrației publice locale și ale autorității de reglementare și, respectiv, instituie cadrul legal necesar pentru asigurarea independenței decizionale și financiare reale a autorității de reglementare, condiție indispensabilă pentru crearea piețelor energetice funcționale și competitive, care să fie integrate, într-o piață regională europeană.

f) Legea privind etichetarea produselor cu impact energetic, nr.44 din 27 martie 2014, care transpune prevederile Directivei nr.2010/30/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 mai 2010 privind indicarea, prin etichetare și informații standard de produs, a consumului de energie și de alte resurse al produselor cu impact energetic; Legea privind performanța energetică a clădirilor, nr.128 din 11 iulie 2014, care transpune Directiva nr.2010/31/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 mai 2010 privind performanța energetică a clădirilor; și Legea privind cerințele în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor, nr.151 din 17 iulie 2014, care transpune prevederile Directivei nr.2009/125/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 octombrie 2009 de instituire a unui cadru pentru stabilirea cerințelor în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic.

72. De asemenea, a fost adoptată Legea privind eficiența energetică (în redacție nouă), nr.139 din 19 iulie 2018, care transpune prevederile Directivei nr.2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică și urmează a fi adoptată Legea privind crearea și menținerea unor stocuri minime de produse petroliere, care va transpune prevederile Directivei nr.2009/119/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 septembrie 2009 privind obligația statelor membre de a menține un nivel minim de rezerve de petrol și/sau produse petroliere.

73. Pași importanți au fost întreprinși și în partea ce ține de modernizarea sectoarelor energeticii, precum și de implementarea cadrului legal armonizat cu *acquis*-ul comunitar. Astfel, au fost realizate și implementate următoarele acțiuni și măsuri:

a) a fost realizat procesul de separare legală a activităților de transport și de distribuție a energiei electrice de activitățile de producere și de furnizare a energiei electrice, rămânând, însă, de realizat celelalte acțiuni menite să asigure independența decizională a operatorului sistemului de transport, stabilite în Legea nr.107/2016;

b) a fost realizată separarea activității de distribuție de activitatea de furnizare în sectorul gazelor naturale. Totodată, este realizată separarea legală a activității de transport de activitatea de furnizare a gazelor naturale, iar până în anul 2020 urmează a fi întreprinse celelalte acțiuni menite să asigure independența decizională a operatorului sistemului de transport, stabilite în Legea nr.108/2016;

c) piața energiei electrice și piața de gaze naturale au fost declarate deschise în totalitate. Astfel, *de iure*, toți consumatorii de energie electrică și de gaze naturale sunt în drept să-și aleagă și să schimbe furnizorul, drept care este dificil de realizat din cauza surselor locale de producere insuficiente, precum și din cauza faptului că, pentru moment, piața de energie electrică și de gaze naturale din Republica Moldova nu este integrată într-o piață regională;

d) pentru a spori securitatea în aprovizionarea țării cu gaze naturale și pentru a asigura dezvoltarea unei piețe concurențiale, cu suportul UE și al României, a fost dezvoltată interconexiunea de gaze naturale Iași-Ungheni, iar în prezent este inițiat procesul de construcție a rețelei de transport al gazelor naturale pe direcția Ungheni-Chișinău. Odată cu finalizarea construcției acestei rețele, concomitent cu dezvoltarea infrastructurii de gaze naturale, planificată pe teritoriul României, va fi posibilă realizarea obiectivului principal privind integrarea Republicii Moldova în piața de gaze naturale a UE;

e) în ceea ce privește consolidarea securității în aprovizionarea cu energie electrică și crearea premiselor necesare pentru dezvoltarea unei piețe concurențiale de energie electrică, cu suportul partenerilor externi, a fost studiată posibilitatea conectării sincrone a sistemului electroenergetic al Republicii Moldova la sistemul operatorilor sistemelor de transport pentru energia electrică (ENTSO-E) și, respectiv, a fost înaintată cererea comună a Republicii Moldova și a Ucrainei de conectare sincronă la sistemul ENTSO-E printr-un bloc unic. Concomitent, a fost realizată analiza tehnico-economică a proiectului comun de conectare sincronă și a fost format consorțiul de operatori ai sistemelor de transport din cadrul ENTSO-E pentru a studia posibilitatea integrării sincrone a sistemelor energetice din Ucraina și Moldova în ENTSO-E. Studiul efectuat a confirmat absența unor obstacole fundamentale și a relevat problemele tehnice, care necesită o analiză mai detaliată. La începutul anului 2016 faza de cercetare a studiului de fezabilitate a fost acceptată de ENTSO-E, iar în iunie 2017 a fost semnat Acordul cu partea continentală a ENTSO-E privind condițiile de interconectare a sistemului energetic al Ucrainei și Republicii Moldova cu sistemul ENTSO-E. Acest Acord a intrat în vigoare la 7 iulie 2017 și a devenit punctul de plecare pentru următoarea etapă a

modului de integrare al sistemelor energetice ale Ucrainei și Moldovei în sistemul ENTSO-E, prin implementarea practică a catalogului cerințelor tehnice și a normelor de conformitate în corespundere cu liniile directoare ale UE;

f) pentru atingerea obiectivelor strategice din sectorul electroenergetic, stabilite anterior, a fost efectuată o serie lucrări de modernizare, de reconstrucție, de renovare și de extindere a rețelelor electrice de transport. Astfel, pe parcursul ultimilor ani au fost modernizate echipamentele stațiilor electrice de 330 kV din Chișinău, Strășeni și Bălți, au fost înlocuite autotransformatoarele de 330 kV la stația electrică Chișinău, a fost construită linia electrică de transport inter-sistemică de 110 kV Fălcu-Gotești, a fost reconstruit un șir de stații electrice de 110 kV și a fost reconstruit LTE-330 kV, etc. De asemenea, cu suportul donatorilor, a fost implementat sistemul automatizat modern de control prin dispecer (SCADA), precum și sistemul de evidență comercială a energiei electrice (SAMEE). La realizarea măsurilor respective, accentul principal a fost pus pe siguranța aprovizionării cu energie electrică, pe asigurarea accesului liber la rețeaua electrică de transport, precum și pe dezvoltarea capacităților necesare și asigurarea racordării la rețea a producătorilor de energie din surse regenerabile, care, în 2020, trebuie să atingă o pondere de 10% din consumul final brut de energie electrică;

g) cu suportul Băncii Mondiale și al Agenției Suedeze pentru Dezvoltare Internațională, în mun. Chișinău a fost implementat Proiectul de restructurare corporativă, instituțională și financiară a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică, iar, ca rezultat, au fost reorganizate prin fuziune S.A. „CET-1”, S.A. „CET – 2” și S.A. „Termocom” și creată o nouă întreprindere – S.A. „Termoelectrica”. Restructurarea sectorului termoelectric și implementarea unui program de management consolidat, concomitent cu realizarea programului investițional de reconstrucție a rețelelor termice, de modernizare a stațiilor de pompare, de instalare a noi puncte termice individuale și de realizare a altor măsuri de eficientizare, precum și transmiterea atribuțiilor de reglementare a activităților din sectorul termoelectric de la autoritățile administrației publice locale către ANRE, au condus la îmbunătățirea situației financiare a SACET din mun. Chișinău, la stoparea creării de noi datorii, la îmbunătățirea calității serviciilor prestate, la reducerea cheltuielilor, precum și la sporirea eficienței și a receptivității acestui sector la necesitățile consumatorilor;

h) prin Hotărârea Guvernului nr.885 din 01.11.2017, S.A. „Energocom” a fost desemnat în calitate de furnizor central de energie electrică. Astfel, începând cu 1 aprilie 2018, SA „Energocom” va achiziționa în mod obligatoriu energia electrică produsă din surse regenerabile de producătorii eligibili, precum și energia electrică produsă de centralele electrice de termoficare, care livrează energia termică în SACET-uri și, ulterior, va revinde cantitățile respective de energie electrică, conform cotelor și la tarifele stabilite de ANRE, tuturor furnizorilor de energie electrică, cu respectarea condițiilor stabilite în Legea privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile și în Legea cu privire la energia electrică;

i) a fost reorganizată întreprinderea cu capital de stat S.A. ”RED Nord”, prin absorbția S.A. ”RED Nord-Vest”, iar, începând cu 1 ianuarie 2018, în nordul Republicii Moldova serviciul de distribuție este prestat de un singur operator – S.A. ”RED Nord”. Reorganizarea operatorilor sistemelor de distribuție din nordul țării a fost efectuată cu scopul creșterii eficienței activității de distribuție, prin reducerea dublării personalului și optimizarea costurilor activității de distribuție. Aceasta va duce eventual la aplicarea unor tarife optime, reale și justificate pentru distribuția energiei electrice, egale pentru toți consumatorii finali din aceeași categorie în toată zona de nord a țării.

2.8. Principalele probleme din sectoarele energeticii

74. La evaluarea din punct de vedere tehnic, economic, al nivelului de dezvoltare a piețelor, precum și din punct de vedere al siguranței și securității aprovizionării țării cu energie, au fost identificate următoarele probleme principale din sectoarele energeticii:

a) sectoarele energeticii din Republica Moldova se caracterizează simultan prin următoarele particularități: producerea locală insuficientă și dependența de importul, practic, a tuturor resurselor energetice primare; consumul specific de energie scăzut (atât pe cap de locuitor, precum și per consumator), cu dominarea consumului din sectorul rezidențial în structura consumului de energie; intensitatea energetică înaltă a economiei naționale;

b) dependența totală de import și doar dintr-o sigură sursă (din Federația Rusă) a gazelor naturale, precum și dependență înaltă crescândă de energia electrică procurată din exterior, în condiții netransparente și, practic, dintr-o singură sursă (de la CERS Moldovenească) constituie factorii principali care afectează în mod semnificativ securitatea aprovizionării cu gaze naturale și cu energie electrică;

c) lipsa interconexiunilor dintre sistemul electroenergetic al Republicii Moldova cu cel al României (respectiv cu sistemul electroenergetic al UE), precum și lipsa atât pe teritoriul Republicii Moldova, precum și pe cel al României a infrastructurii de gaze naturale necesare pentru realizarea importului de gaze naturale prin interconexiunea nou construită, Iași-Ungheni. Or, construcția infrastructurii respective va permite Republicii Moldova să-și valorifice oportunitățile oferite de amplasarea geografică a țării în ceea ce privește diversificarea surselor și a rutelor de aprovizionare cu gaze naturale și cu energie electrică, atât din Est, precum și din Vest, reducând, astfel, riscurile asociate securității aprovizionării cu gaze naturale și cu energie electrică;

d) dezvoltarea incompletă a piețelor de energie electrică și de gaze naturale din cauza producerii locale insuficiente, precum și din cauza lipsei accesului la piețele regionale (la piețele de energie electrică și de gaze naturale din UE) au condus la imposibilitatea exercitării în mod real, de către consumatori, a dreptului de a schimba furnizorul de energie și generează incertitudini în ceea ce privește perspectivele de modernizare și de dezvoltare a acestor sectoare, precum și în ceea ce privește realizarea, pe termen scurt, a prevederilor Pachetului Energetic III;

e) eforturile depuse în ultimii ani în partea ce ține de transpunerea *acquis-ului* comunitar în legislația națională și de reformarea piețelor energeticii nu au avut efectul dorit. Aceasta deoarece transpunerea în legislația națională a *acquis-ului* comunitar, fără realizarea acțiunilor necesare pentru integrarea în piețele regionale ale UE, precum și în lipsa unui legislației secundare adecvate, nu poate genera schimbări reale în piețele naționale de energie electrică și de gaze naturale. Mai mult, funcționarea pieței gazelor naturale este distorsionată și din cauza existenței dezechilibrului dintre prețuri pentru anumite categorii de consumatori;

f) devalorizarea monedei naționale în perioada 2014-2015 și neajustarea în timp a prețurilor și a tarifelor au condus la înrăutățirea situației economico-financiare a întreprinderilor electroenergetice și de gaze naturale, a descurajat procesul investițional și a generat noi datorii față de furnizorii interni și externi;

g) politica de reglementare a prețurilor și a tarifelor, bazată pe acoperirea costurilor reglementate, precum și existența unor subvenții încrucișate între diferite categorii de consumatori, nu încurajează îmbunătățirea performanței și a eficienței energetice atât la întreprinderile energetice, precum și la unele categorii de consumatori;

h) lipsa infrastructurii necesare pentru stocarea gazelor naturale sau a unor acorduri de stocare a gazelor naturale cu țările vecine prezintă un risc cu grad sporit în asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale în perioada rece a anului sau în caz de declanșare a unor situații excepționale;

i) lipsa stocurilor minime de produse petroliere necesare pentru asigurarea aprovizionării economiei naționale și a întregii societăți cu produse petroliere în situații de criză;

j) până în prezent în Republica Moldova nu există nici o soluție geodezică și tehnologică pentru identificarea și extracția zăcămintelor de petrol și de gaze naturale din sudul țării, a căror valorificare ar da posibilitatea de a reduce dependența Republicii Moldova de importul resurselor energetice respective;

k) uzura fizică și morală înaltă, starea tehnică nesatisfăcătoare și ineficiența infrastructurii energetice și, în special, a infrastructurii de producere a energiei electrice și termice (la CET și la centralele termice), a rețelelor termice, „și a unei porțiuni importante a rețelelor electrice de transport și de distribuție, constituie un alt factor de natură să afecteze siguranța aprovizionării consumatorilor cu energie electrică și termică;

l) capacitățile existente de producere a energiei electrice și termice la CET-uri și la centralele termice au un grad scăzut de utilizare din cauza lipsei sarcinii termice în SACET din municipiile Chișinău, Bălți și din alte localități, ceea ce generează costuri mari și, respectiv, prețuri înalte de producere a energiei electrice și termice;

m) lipsa, în ultimii 20 ani, a investițiilor necesare în SACET a condiționat un nivel sporit de uzură a echipamentelor și a utilajului tehnologic al rețelelor termice, ceea ce a generat pierderi mari în rețele și a redus semnificativ calitatea serviciilor prestate;

n) sistarea completă a activității SACET în majoritatea localităților din țară și reducerea substanțială a consumului de energie termică în SACET rămase, cauzate de ineficiența sectorului termoeenergetic, de tarifele inaccesibile pentru energia termică (pentru majoritatea consumatorilor) și serviciile de calitate nesatisfăcătoare, de neachitățile pentru energia termică livrată și deconectările în masă de la SACET, precum și de dezindustrializarea economiei naționale. Concomitent, factorii menționați a determinat crearea și acumularea de mari datorii istorice pentru gazele naturale consumate de către SACET, datorii care rămân a fi o povară neachitată până în prezent;

o) starea fizică nesatisfăcătoare a infrastructurii de locuințe și utilități, care duce la pierderi semnificative de căldură, iar în unele cazuri chiar la stoparea livrării de energie termică din cauza accidentelor în rețele din bloc. De altfel, practic tot parcul de clădiri din Republica Moldova este în stare proastă și dispune de izolare termică redusă, ceea ce generează pierderi de căldură până la 30%. Respectiv, pentru îmbunătățirea stării de lucruri este nevoie de investiții substanțiale în renovarea tehnologică a clădirilor și echipamentelor utilizatoare de energie;

p) odată cu dezvoltarea de noi capacități mari de transport și de distribuție a gazelor naturale, în contextul reducerii continue a volumelor de gaze naturale consumate în Republica Moldova, precum și a celor transportate (tranzitate) spre alte țări, s-a redus esențial gradul de utilizare a infrastructurii de gaze naturale și s-au majorat costurile unitare de capital și de întreținere și exploatare a sistemului de gaze naturale, ceea ce a dus la creșterea tarifelor de comercializare a gazelor naturale;

q) valorificarea insuficientă a potențialului intern disponibil pentru producerea energiei din surse regenerabile (a energiei electrice, a biocombustibililor, a biogazului), precum și pentru producerea energiei electrice și termice prin cogenerare de înaltă eficiență;

r) toate sectoarele energiei necesită investiții mari și de lungă durată pentru renovarea, modernizarea și rețehnologizarea infrastructurii energetice, precum și pentru dezvoltarea de noi capacități de producere a energiei, inclusiv din surse regenerabile;

s) nivelul scăzut al eficienței energetice: atât politicul, precum și întreaga societate continuă să consume, din inerție, sub iluzia resurselor energetice infinite și la prețuri ieftine, iar sarcina de a îmbunătăți consumurile de energie nu a devenit încă prioritate nici pentru sectoarele energiei și nici pentru alte sectoare de consum;

t) lipsa la nivel central și local a unei politici adecvate, orientate spre optimizare, cu privire la dezvoltarea și amplasarea stațiilor de alimentare auto cu combustibil. Acest lucru a dus și continuă să ducă la o densitate înaltă de amplasare a stațiilor de alimentare auto pe teritoriul Republicii Moldova, cu un nivel de comercializare foarte scăzut per unitate de alimentare, la creșterea costurilor de capital și de întreținere a stațiilor respective, și, respectiv, la creșterea nejustificată a prețurilor de comercializare a produselor petroliere, precum și la afectarea negativă a mediului.

III. EVOLUȚIA AȘTEPTATĂ A CONSUMULUI DE ENERGIE PÂNĂ ÎN ANUL 2030

3.1. Evoluția la nivel mondial și european

75. Acordul de la Paris privind schimbările climatice, care a intrat în vigoare în noiembrie 2016, reprezintă un punct de pornire în efortul internațional de combatere a schimbărilor climatice. În esență, acesta reprezintă un acord privind energia, întrucât schimbările transformative în sectorul energetic constituie sursa a cel puțin două treimi din emisiile de gaze cu efect de seră la nivel global. De remarcat și faptul că, în perioada actuală, majoritatea țărilor au pus un accent sporit pe îmbunătățirea eficienței energetice, pe diversificarea resurselor energetice și pe dezvoltarea surselor de producere a energiei cu emisii scăzute de carbon. Totodată, semnatarii Acordului de la Paris și-au reafirmat intenția de a asigura până în anul 2030 accesul universal la energie, ca rezultat al dezvoltării tehnologiilor moderne de utilizare a energiei eoliene, solare și altor surse de energie regenerabilă, dar și urmare a scăderii prețurilor mondiale la hidrocarburi, chiar dacă veniturile mai mici obținute din vânzarea hidrocarburilor au limitat investițiile în proiectele noi de obținere și de valorificare a produselor petroliere și a gazelor combustibile.

76. Conform scenariului noilor politici de dezvoltare energetică, bazat pe perspectivele de creștere a Produsului Intern Brut (PIB) global la un nivel mediu anual de 3,5% până în anul 2020 și de 3,7% în perioada anilor 2021-2030, se estimează că în perioada anilor 2015-2030 cererea de energie primară la nivel mondial va crește de la 13684 Mtep efectiv înregistrată în anul 2014, până la 16185 Mtep în anul 2030, ceea ce constituie o creștere cu 18,3% (o creștere medie anuală de 1,14%). Totodată, datele agregate la nivel global relevă o multitudine de tendințe diverse de utilizare a combustibililor disponibili, inclusiv substituirea reciprocă a diferitor tipuri de combustibili. Astfel, cea mai mare creștere se va înregistra în legătură cu utilizarea combustibililor moderni (bioenergia - cu peste 21%, energia hidro - cu peste 38%, utilizarea energiei din alte surse regenerabile, precum eoliană, solară, etc. - de peste 3,5 ori). O creștere semnificativă, de peste 1,5 ori, se estimează a fi atinsă și pentru

utilizarea energiei nucleare. În cazul gazelor naturale, creșterea este prognozată la nivel de peste 27%, în timp ce cererea de petrol va înregistra o creștere modestă de doar 8,5%. Utilizarea cărbunelui afectează semnificativ mediul; astfel, după creșterea rapidă a utilizării acestuia în ultimii ani, tendința de majorare a consumului de cărbune practic se oprește. Cu toate acestea, chiar dacă, la nivel mondial, în totalul cererii de energie primară ponderea combustibililor fosili (petrol, cărbune și gaze naturale) se diminuează, ponderea acestora în anul 2030 va rămâne la un nivel destul de înalt, fiind estimată la o valoare de 77% (29% - petrolul, 25% - gazele naturale și 23% - cărbunele). În schimb, ponderea resurselor energetice regenerabile (hidro, bioenergie, energie eoliană, solară, etc.) va crește în perioada vizată de la 13% în 2014 până la 18% în 2030 (a se vedea figurile 2.1 și 2.2 din Anexa nr. 2).

77. Totodată, se estimează că în perioada 2015-2030 consumul final de energie, la nivel mondial, va crește față de anul 2014 cu peste 21%. Conform prognozelor, cea mai mare creștere, de peste 2,8 ori, va fi pe segmentul energiei regenerabile, urmată de consumul energiei electrice, cu o creștere de peste 40%, și de consumul de gaze naturale, cu o creștere de peste 35%. Consumul de energie termică, de bioenergie și de produse petroliere va înregistra o creștere mai modestă, de circa 11-13%, iar cea mai mică creștere se preconizează a fi înregistrată la consumul de cărbune, cu o majorare de doar 6%, aceasta întrucât, după cum s-a menționat, utilizarea cărbunelui implică importante aspecte negative din punct de vedere ecologic (figura 2.3 din Anexa nr. 2). În sectorul industrial consumul final de energie pentru perioada vizată va crește cu peste 25%, în transporturi - cu 19%, în clădiri - cu circa 16%, iar în celelalte sectoare - cu circa 33%. Din consumul total final de energie, ponderea principală se estimează a fi deținută de sectorul industrial și de clădiri, ambele a câte 31%, urmate de sectorul transportului, cu un consum estimat la nivel de peste 27% (a se vedea figura 2.4 din Anexa nr.2).

78. O situație total diferită se prognozează a fi înregistrată în Uniunea Europeană unde, în perioada 2015-2030, se estimează o creștere mai mică a PIB (cu o medie anuală de 1,9% în 2015-2020 și de 1,6% în 2021-2030), iar cererea de resurse energetice primare și consumul final de energie se preconizează a fi mai redus față de anul 2014. Accentul principal în UE va fi pus pe eficiența energetică, pe reducerea consumului de combustibili fosili și pe dezvoltarea surselor regenerabile, astfel încât, în anul 2030, cererea de resurse energetice primare din spațiul UE să se reducă cu circa 7,8% față de anul 2014. De asemenea, conform prognozelor, în perioada 2015-2030, în spațiul UE cererea va crește doar la resursele energetice moderne. Astfel, bioenergia va crește cu circa 37%, energia hidro - cu peste 6%, iar energia din alte surse regenerabile (solară, eoliană, etc.) - va crește de peste 2,4 ori. În ceea ce privește utilizarea combustibililor fosili, se estimează că doar în cazul gazelor naturale va fi înregistrată o creștere cu circa 14%, iar cererea de cărbune, petrol și energie nucleară se va reduce cu circa 43%, 25% și, respectiv, 17%. (figura 2.5 din Anexa nr. 2). Chiar și cu reducerea combustibililor fosili, ponderea principală în consumul primar de resurse energetice al UE va continua să fie deținută de gazele naturale și de petrol, fiecare deținând o cotă de circa 27%, urmate de energia nucleară, cu o cotă de 13%. Ponderea bioenergiei, a energiei hidro și a altor surse regenerabile va crește și va constitui 22% din cererea totală de energie primară în anul 2030, aceasta prin comparație cu cota de 14% deținută de sursele regenerabile respective în anul 2014 (figura 2.6 din Anexa nr.2).

79. Consumul final de energie din spațiul UE se va reduce în perioada 2015-2030 cu circa 3% față de consumul final înregistrat în anul 2014. Reducerea principală se preconizează a fi atinsă la nivelul consumului de cărbune, cu peste 24% și al consumului de produse petroliere, cu peste 23%. Pentru toate celelalte tipuri de energie consumul se

estimează a fi în creștere, și anume: pentru bioenergie - cu 39%, pentru energia electrică și energia termică - cu circa 9%, iar pentru consumul final de gaze naturale se estimează o creștere cu 5,5% (figura 2.7 din Anexa nr. 2).

80. În spațiul UE, consumul de energie din clădiri va deține ponderea principală în consumul final de energie, fiind estimată la un nivel de circa 41%, ceea ce reprezintă o creștere cu peste 3 puncte procentuale față de anul 2014. În transporturi, consumul final de energie va avea o pondere de peste 25%, față de 28% - înregistrată în 2014, iar în sectorul industrial, ponderea se estimează a fi de peste 24%, păstrând practic același nivel în toată perioada vizată (figura 2.8 din Anexa nr.2).

3.2. Evoluția la nivel național

81. Dezvoltarea economică a Republicii Moldova, pe termen scurt și pe termen lung, prevede o creștere constantă a PIB. Astfel, în perioada 2018-2022 creșterea PIB este estimată la un nivel mediu anual de peste 3,8%, iar în perioada 2023-2030 se prognozează o creștere medie anuală de circa 4,0%. Concomitent, produsul intern brut pe cap de locuitor în anul 2030 se va majora față de anul 2017 de circa 2,4 ori, de la 2255 USD în 2017 până la 5430 USD în 2030, iar consumul intern brut de energie, pe cap de locuitor, va crește în această perioadă doar cu circa 19%. Intensitatea energetică a economiei naționale se prognozează a fi redusă în 2030 cu 64,1% față de nivelul înregistrat în 2016, sau de la 411,2 kgep/1000 USD PIB în 2015 până la 173,1 kgep/1000 USD în 2030. De remarcat că, în ceea ce privește situația demografică a Republicii Moldova, există mai multe studii și prognoze, pe termen mediu și lung, care prezintă estimări diferite pentru evoluția numărului populației. Indicatorii de dezvoltare a Republicii Moldova pe termen mediu și lung sunt prezentați în detalii în tabelele 2.1 și 2.2, în figura 2.9 și 2.10 din Anexa nr. 2.

82. Tendințele consumului intern brut de energie (cererea) în perioada 2015-2030 se estimează a fi într-o creștere omogenă continuă. Astfel, potrivit prognozelor, în 2030 consumul intern brut de energie va atinge nivelul de 3145 ktep, în comparație cu 2796 ktep din 2016 (adică o creștere cu 12,5% sau o creștere medie anuală de circa 0,9%). În context, cea mai mare creștere a consumului de resurse energetice, de circa 28,3%, se preconizează a fi atinsă pe segmentul energiei electrice, urmată de biocombustibili și deșeuri cu o creștere de 13,9%, care preponderent vor fi utilizați la producerea energiei termice, precum și pentru producerea energiei electrice și a biocarburanților. Totodată, creșterea cererii de gaze naturale va fi de 13,2%, iar a produselor petroliere va fi mai modestă, de circa 8%. Cererea de cărbune se va micșora față de anul 2016 cu peste 21%, fiind înlocuită de resursele bioenergetice (a se vedea figura 2.11 din Anexa nr.2). În general, structura consumului intern brut de energie pe tipuri de resurse nu va suferi modificări esențiale. Chiar dacă în raport cu anul 2016, ponderea consumului de produse petroliere se va micșora, ponderea acestora în consumul intern brut de energie va fi în continuare cea mai mare (30,8%), iar ponderea gazelor naturale în consumul intern brut, potrivit prognozelor, va fi de 30,2%. În același timp, în consumul intern brut de energie, va crește ponderea energiei electrice de la 10,4% la 11,8%, iar ponderea biocombustibililor va rămâne practic la același nivel deși în valori absolute, cantitatea acestora va fi în creștere (figura 2.12 din Anexa nr.2).

83. Similar perioadelor precedente, acoperirea cererii de resurse energetice primare se va efectua preponderent din import, iar dependența energetică a Republicii Moldova de resursele energetice importate va rămâne practic la același nivel, cauza principală fiind lipsa la nivel național a surselor de petrol și de gaze naturale, care ar putea fi valorificate și a căror pondere

în consumul intern brut de energie în anul 2030 va constitui circa 60%. Luând în considerație și importurile de alte resurse energetice, precum cărbunele și energia electrică, dependența totală a Republicii Moldova de import în anul 2030 va constitui peste 2120 ktep, sau peste 67% din consumul intern brut de energie, față de 65% în 2016. În totalul importurilor de resurse energetice gazele naturale vor deține cea mai mare pondere, de circa 44,7%, urmate de importul produselor petroliere, cu o pondere de circa 43,8%. Până în anul 2030 se estimează și majorarea ponderii importului de energie electrică, de la 0,04% în 2016 până la 7,5% în 2030 (figura 2.13 din Anexa nr.2). Această creștere a importului de energie electrică este prognozată în contextul realizării obiectivului de conectare a sistemului electroenergetic național la sistemul electroenergetic al ENTSO-E și apariției posibilității de procurare a energiei electrice de pe piața europeană concurențială, la prețuri de piață. Respectiv, se estimează micșorarea cantităților de energie electrică procurate actualmente din exterior, în condiții neclare și la prețuri netransparente.

84. Conform estimărilor, în Republica Moldova, în perioada 2017-2030, se preconizează o creștere a consumului final de energie cu 13,3%. Cea mai mare creștere, cu circa 38,6%, se preconizează a fi înregistrată la energia electrică, urmată de gazele naturale cu o creștere de peste 18% și de biocombustibili și deșeuri cu o creștere de circa 12%. Datorită măsurilor de eficiență energetică, ce se planifică a fi efectuate în blocurile locative și în clădirile publice, energia termică va avea cea mai mică creștere în consumul total final de energie de doar puțin peste 1%. Concomitent, consumul final de cărbune în anul 2030 se va micșora cu circa 20% în raport cu anul 2016, fiind înlocuit cu alte surse de energie mai puțin poluante și, în special, cu cele regenerabile (a se vedea figura 2.14 din Anexa nr. 2).

85. În consumul final de energie cea mai mare pondere, de circa 33%, va aparține produselor petroliere, care, însă, în comparație cu ponderea înregistrată în anul 2016, va fi mai mică cu peste un punct procentual. Ponderea gazelor naturale în consumul final de energie în anul 2030 va constitui 17%, a energiei electrice - circa 15%, iar în comparație cu anul 2016, ponderea acestor surse de energie va crește cu 0,7-2,7 puncte procentuale. Ponderea biocombustibililor și deșeurilor va rămâne practic la același nivel de circa 26%, iar ponderea energiei termice și a cărbunelui în perioada vizată în consumul final de energie se va micșora cu câte 0.9 puncte procentuale (figura 2.15 din Anexa nr.2).

86. Creșterea consumului final de energie se prognozează a fi în toate sectoarele de consum⁵. Cu toate acestea, creșterea consumului final de energie în sectorul industrial se estimează a fi mai mare decât creșterea consumului final de energie pe țară, înregistrând în raport cu anul 2016 o creștere de circa 38% în anul 2030, față de media pe țară de 13,3%. În sectorul comerțului și al serviciilor publice consumul final de energie va crește cu peste 21%, iar în sectorul agricol creșterea consumului final de energie se estimează a fi la nivelul de circa 19%. În celelalte sectoare creșterea consumului final de energie se planifică a fi mai joasă decât în sectoarele nominalizate. Astfel, în sectorul transporturilor consumul final de energie va crește cu circa 14%, iar în sectorul rezidențial - cu 6,5%. La estimarea consumului final de energie în sectorul rezidențial, s-a luat în considerație și efectul negativ al depopulării țării, conform scenariului optimist prevăzut în figura 2.10 din Anexa nr. 2. În acest caz, în anul 2030 consumul final de energie în Republica Moldova pe cap de locuitor va constitui 0,82 tep față de 0,72 tep efectiv în 2016, sau o creștere cu 13,9%.

⁵ Cotele pe sectoarele de consum au fost determinate în baza tendurilor sectoriale de dezvoltare și a consumului de energie în perioada 2005-2015, precum și în baza tendințelor de dezvoltare a acestor sectoare în perioada 2016-2030.

87. Cea mai mare pondere în consumul final de energie, de peste 46%, va fi deținută în continuare de consumul de energie din sectorul rezidențial, urmat de sectorul transporturilor, cu o cotă de peste 28%. Cu toate acestea, în raport cu anul 2016, ponderea consumului final de energie în sectorul rezidențial se va diminua, iar ponderea sectorului industrial, a sectorului comerțului și serviciilor publice se va majora. Totodată, ponderea consumului final din agricultură în consumul final total de energie se va menține practic la același nivel de circa 3% (figura 2.16 din Anexa nr.2).

88. Rezultatele generale ale prognozei de consum indică o creștere a cererii de energie electrică de la 4101 GWh în 2016 până la 5396 GWh în 2030, adică o creștere cu circa 31,6%. Conform estimărilor, în anul 2030 această cerere de energie va fi acoperită la nivel de 32,5% din producția locală și la nivel de 67,5% din exterior, în comparație cu ponderea energiei electrice produse local și a procurării din exterior de 18,4% și, respectiv 81,6%, înregistrate în anul 2016. În același timp, se estimează că în anul 2030 consumul final de energie electrică va înregistra o creștere de circa 36,7%. Diferența dintre prognoza consumului final de energie electrică și prognoza cererii de energie electrică, în anul 2030, se explică prin necesitatea aplicării măsurilor de eficiență energetică în vederea reducerii pierderilor de energie în rețelele electrice, ceea ce va permite micșorarea cantității de energie electrică procurată din exterior (figura 2.17 din Anexa nr.2).

89. Producerea netă a energiei electrice la nivel local se preconizează a fi asigurată atât datorită capacităților existente de cogenerare (CET), precum și ca rezultat al dezvoltării de noi capacități de cogenerare de înaltă eficiență, precum și de noi capacități de producere a energiei electrice din surse regenerabile. Până în anul 2030, se estimează majorarea cantității de energie electrică produsă în Republica Moldova (fără regiunea din stînga Nistrului) de peste 2,3 ori față de anul 2015, de la 755 GWh în 2016 până la 1755 GWh în 2030. Producerea energiei electrice prin cogenerare se va majora cu circa 40% urmare a dezvoltării de noi capacități de producere a energiei electrice prin cogenerare de înaltă eficiență, precum și a reconstrucției centralelor termice urbane în centrale electrice de termoficare (CET). Ponderea energiei electrice produse de CET-uri va constitui circa 55,8% din totalul energiei electrice produse în 2030 (în comparație cu 92,5%, înregistrat în 2016), iar 44,2% se estimează a fi produsă din surse regenerabile de energie. Astfel, cantitatea de energie electrică produsă din surse regenerabile se estimează a fi în creștere de la 56,4 GWh în 2016 până la 775 GWh în 2030, constituind circa 15% din consumul final total de energie electrică în 2030 (figura 2.18 din Anexa nr. 2).

90. Producerea energiei electrice din surse regenerabile va fi majorată datorită utilizării potențialului de surse regenerabile de care dispune Republica Moldova și, în primul rând, urmare a dezvoltării capacităților de producere a energiei electrice din surse eoliene, solare și de biomasă (în particular biogaz) prin aplicarea schemelor de sprijin stabilite în legislația națională. Astfel, se estimează că în anul 2030 producerea energiei electrice din surse eoliene va atinge cifra de 460 GWh, prin utilizarea biomasei - 175 GWh, iar din surse solare (fotovoltaice) - 80 GWh (a se vedea figura 2.19 din Anexa nr. 2).

91. Totodată, se prognozează că pe parcursul celor 14 ani, consumul final de energie electrice va fi în continuă creștere în toate sectoarele de consum, inclusiv în sectorul rezidențial. La estimarea consumului de energie electrică pe sectoare de consum, au fost utilizate atât tendințele și structura de consum înregistrate în anii precedenți, precum și previziunile de creștere pentru fiecare sector în parte. Sectoarele în care se estimează cea mai importantă creștere a consumului final de energie electrică sunt sectorul industrial, sectorul construcțiilor, sectorul agroindustrial, sectorul transporturilor, sectorul comerțului și

serviciilor publice. Astfel, urmare a dezvoltării sectorului industrial în perioada 2017-2030, consumul de energie electrică va înregistra o creștere cu peste 82%, iar ponderea consumului din sectorul industrial în consumul final de energie pe țară se estimează a fi la nivel de 27%, în raport cu 21% înregistrată în 2016. În sectorul comerțului și serviciilor publice, consumul de energie electrică va crește cu peste 42%, iar ponderea acestuia în consumul total de energie electrică va crește de la 31% până la 32%. În sectorul transporturilor și al agriculturii, consumul de energie electrică va crește mai puțin, cu circa 16% și respectiv 17% până în 2030, iar în sectorul rezidențial, consumul de energie electrică se va majora cu aproximativ 13,7%. În acest context, ponderea consumului din sectorul rezidențial în consumul final total de energie electrică, în valoare de 38%, rămâne în continuare a fi cea mai mare din toate sectoarele de consum, chiar dacă în comparație cu anul 2016, aceasta se va micșora cu 7 puncte procentuale (figura 2.20 din Anexa nr. 2).

92. O situație total diferită se prognozează a fi înregistrată în sistemul termoeenergetic. Prognozele aferente consumului de energie termică indică o creștere a acestuia în anul 2030 de până la 3,4%, accentul principal fiind pus pe eficiența energetică, pe reducerea pierderilor de energie în clădiri, prin repararea și termoizolarea acestora, precum și pe eficientizarea proceselor de producere, de transport și de distribuție a energiei termice în SACET. Evoluția producerii și a consumului de energie termică în perioada 2016-2030 este prezentată în figura 2.21 din Anexa nr.2.

93. Ca și în perioadele precedente, gazele naturale în Republica Moldova vor rămâne în continuare principala sursă de combustibil utilizat în sectoarele energiei electrice și a energiei termice, principală sursă de combustibil pentru încălzire în casele individuale și în apartamentele cu încălzire autonomă, precum și sursa de bază pentru gătit. Conform prognozelor, consumul total de gaze naturale va crește de la 965 mil m³ înregistrați efectiv în 2016, până la 1122 mil m³ în anul 2030, sau o creștere de circa 16,3%. Pentru a acoperi cererea respectivă de gaze naturale în Republica Moldova, va fi necesar de importat în anul 2030 nu mai puțin de 1174 mil. m³ gaze naturale, ceea ce va determina o majorare a importurilor cu 13,4%, în comparație cu anul 2016. Creșterea mai mică a importurilor de gaze naturale comparativ cu creșterea consumului de gaze naturale se va datora măsurilor de eficiență energetică în vederea reducerii consumului tehnologic și a pierderilor de gaze naturale în rețelele de transport și de distribuție a gazelor naturale (figura 2.22 din Anexa nr.2).

94. Creșterea consumului de gaze naturale va avea loc, practic, în toate sectoarele de consum, cu excepția instituțiilor publice, în cazul cărora se prognozează o descreștere a consumului de gaze naturale cu peste 33%, ca rezultat al realizării procesului planificat de reconectare la SACET a clădirilor publice deconectate anterior. Creșterea prognoată a consumului de gaze naturale se va datora, în mare parte, dezvoltării capacităților noi de producere a energiei electrice și termice în cogenerare de înaltă eficiență, precum și reconstrucției și re tehnologizării unor centrale termice urbane existente pentru trecerea acestora la producerea energiei termice și electrice în regim de cogenerare. De asemenea, se planifică creșterea consumului de gaze naturale în sectorul industrial și al transporturilor. Astfel, în anul 2030, consumul de gaze naturale în sectoarele energiei electrice va deține cea mai mare pondere, fiind estimată la aproximativ 45% din totalul consumului de gaze naturale. În sectorul transporturilor și al instituțiilor publice, consumul de gaze naturale va avea o pondere de circa 2,4% și, respectiv - 2,7%, în sectorul rezidențial - 28%, iar celelalte ramuri ale economiei naționale vor consuma circa 21,4% din totalul gazelor naturale consumate în Republica Moldova. Consumul de gaze naturale în sectorul rezidențial va crește sub nivelul

mediu de creștere a consumului de gaze naturale în țară și va fi de circa 16,5% (1,2% mediu anual), fiind în mare parte datorat racordării la sistemul de gaze naturale a noilor consumatori casnici. Cu toate acestea, în consumul total final de gaze naturale ponderea consumului de gaze naturale al consumatorilor casnici va scădea față de efectivul anului 2016, iar ponderea consumului în sectoarele energiei și a consumului de gaze naturale de către consumatori non-casnici vor crește în această perioadă de referință (figura 2.23 din Anexa nr.2).

95. Luând în considerație faptul că peste 78% din produsele petroliere importate în Republica Moldova sunt utilizate în transporturi, tendința privind consumul acestor produse în următorii ani va depinde anume de consumul din acest sector, de structura transportului (rutier, de mărfuri sau de pasageri, feroviar, naval, aerian), de nivelul de dezvoltare al acestor tipuri de transport și de volumul serviciilor de transport prestate, precum și de nivelul prețurilor mondiale la petrol și al prețurilor de import la produsele petroliere principale. Având în vedere prognoza AIE, care estimează o creștere a prețului mediu anual la petrolul Brent de la 51/USD/baril în 2015 la 82 USD/baril în 2020 și la 127 USD/baril în anul 2030⁶, având în vedere tendințele de creștere a serviciilor de transport în țară la un nivel mediu anual de 2%, precum și tendințele mondiale îndreptate spre dezvoltarea unităților de transport cu un consum specific redus de combustibili, a autovehiculelor cu motor hibrid și cu motor electric, precum și reieșind din măsurile de eficiență energetică ce trebuie implementate pentru reducerea consumului de energie în transporturi și pentru reducerea emisiilor de carbon, se estimează că, până în anul 2030, consumul final de produse petroliere va înregistra o majorare modestă de doar circa 8,3%, sau 0,6% mediu anual. Din consumul total de produse petroliere, circa 89% va constitui consumul de produse petroliere principale utilizate preponderent în transporturi, în agricultură și în sectorul rezidențial (benzina, motorina și gazul lichefiat, iar în viitor și biocarburanții, precum bio-etanolul și bio-dieselul) (figura 2.24 din Anexa nr.2).

96. Până în anul 2030 nu se prevăd mari schimbări în structura consumului de produse petroliere pe sectoare de consum în comparație cu structura înregistrată în perioada precedentă. După cum este indicat mai sus, cea mai mare parte, de peste 78%, din totalul produselor petroliere consumate în Republica Moldova va fi utilizată în transporturi. În sectorul agricol se prognozează a fi consumate circa 8% produse petroliere din totalul consumului pe țară, iar în sectorul rezidențial - circa 7,8%. Cea mai mică pondere a consumului de produse petroliere, la un nivel de până la 1%, se estimează a fi înregistrată în sectorul industrial, precum și în sectorul comerțului și serviciilor publice (figura 2.25 din Anexa nr. 2).

97. Conform prognozelor, până în anul 2030, în sectorul transporturilor, cel mai mare sector de consum al produselor petroliere, va fi redus consumul tradițional de produse petroliere, precum benzina și motorina, care vor fi parțial înlocuite, prin amestec, cu bio-etanolul și bio-dieselul, produse din surse regenerabile atât pe teritoriul țării, precum și din import. Astfel, în contextul obligațiilor asumate de Republica Moldova în cadrul Tratatului Comunității Energetice, până în anul 2020, ponderea energiei din surse regenerabile în transporturi urmează să fie asigurată la un nivel de cel puțin 10% din consumul brut de energie utilizată în sectorul respectiv, ceea ce corespunde unui nivel de 65 ktep de bio-etanol și bio-diesel. Până în anul 2030 se preconizează ca ponderea bio-etanolului și a bio-dieselului, utilizate în amestecul produselor petroliere principale, să atingă cifra de cel puțin 15% din

⁶ AIE, World Energy Outlook 2016.

totalul consumului produselor petroliere în transporturi. Astfel, ponderea benzinei în consumul total de produse petroliere în transporturi se va reduce de la 21,8% în 2016 la circa 14,5% în 2030, iar a motorinei - de la 59,3% în 2016 la circa 52,2% în 2030. De asemenea, în perioada de referință se estimează creșterea consumului de gaze naturale (comprimate) în transporturi, precum și a gazelor lichefiate. Structura estimată a tipurilor de combustibili care vor fi utilizați în transporturi este prezentată în figura 2.26 din Anexa nr. 2.

IV. PRIORITĂȚILE ȘI OBIECTIVELE STRATEGICE INTERNAȚIONALE

98. Schimbările ce necesită a fi efectuate în sectoarele energiei din Republica Moldova și care se planifică a fi realizate în conformitate cu prezenta Strategie se bazează pe măsuri de dezvoltare a piețelor de energie, pe măsuri și acțiuni de dezvoltare, renovare și re-echipare tehnică a infrastructurii energetice, precum și pe măsuri care iau în considerație necesitatea adaptării sectoarelor energiei la schimbările care au loc la nivel mondial și european. Aceasta ținându-se cont de perspectiva tendințelor de integrare și globalizare a piețelor energetice, a consolidării securității energetice (atât la nivel național, precum și regional), a eforturilor de atenuare a schimbărilor climatice, a implementării noilor tehnologii moderne, inclusiv a tehnologiilor de valorificare a energiei din surse regenerabile și a măsurilor de îmbunătățire a eficienței energetice, etc. În context, sectoarele energiei vor fi în măsură să atragă investițiile necesare și își vor consolida rolul principal în legătură cu creșterea economică a țării și îmbunătățirea bunăstării populației.

4.1. Prioritățile și obiectivele strategice la nivel mondial

99. Asigurarea aprovizionării continue și fiabile cu energie reprezintă una din principalele provocări cu care se confruntă în prezent societatea la nivel mondial. Epuizarea treptată a resurselor tradiționale fosile de energie, în special, a petrolului, gazelor naturale, și cărbunului, perspectiva creșterii prețurilor și dependența tot mai mare de importul acestor resurse energetice pun sub semnul întrebării securitatea aprovizionării cu energie și dezvoltarea economică a multor țări din lume, precum și a întregii economii globale. În paralel, este necesar de luat decizii importante pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și, respectiv, pentru evitarea schimbărilor climatice. Totodată, în vederea acoperirii cererii tot mai mari de energie, se impune realizarea, pe plan internațional, a investițiilor importante în infrastructura energetică.

100. În context, în conformitate cu “Agenda 2030 pentru dezvoltarea durabilă” adoptată la Summit-ul Organizației Națiunilor Unite (ONU), din septembrie 2015, printre cele șaptesprezece Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD)⁷ se regăsesc și obiectivele cheie ce țin de sectorul energetic, și anume:

Energie curată și la prețuri accesibile. Acest obiectiv este inclus pentru prima dată în obiectivele de dezvoltare la nivel mondial și prevede asigurarea accesului tuturor la energie, la prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern, definind astfel un nou nivel de acord politic privind importanța accesului la serviciile energetice.

⁷ Obiectivele respective înlocuiesc cele opt Obiective de Dezvoltare ale Mileniului (ODM), cuprinse în textul Declarației Mileniului, adoptată în septembrie 2000 la ONU.

Acțiune climatică. Un obiectiv strategic care prevede luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice și de reducere a impactului acestor schimbări asupra mediului.

101. În același timp, Acordul de la Paris a schimbat modul în care omenirea percepe asigurarea accesului la energie. La semnarea Acordului, guvernele au convenit să mențină creșterea temperaturii medii la nivel mondial mult sub 2°C peste nivelurile preindustriale și să continue eforturile de a o limita la 1,5°C, să reducă prețurile mondiale la petrol și gaze naturale, să scadă costul energiilor regenerabile descentralizate, precum și să asigure accesul larg la instalații și echipamente energetice la prețuri accesibile.

102. În perspectivele internaționale se trasează următoarele direcții importante de dezvoltare la nivel mondial a sectoarelor energeticii:

a) dezvoltarea, în mod prioritar, a infrastructurii energetice (producerea și transportul energiei, interconexiunea sistemelor energetice), pentru asigurarea accesului tuturor la energie;

b) regândirea mixului energetic din perspectiva deficitului de resurse și a dependenței semnificative de import, a asigurării securității și durabilității ofertei, a echilibrării cererii și ofertei, a accesibilității prețurilor la energie și a eforturilor de evitare a schimbărilor climatice;

c) crearea și consolidarea cadrului instituțional modern pentru noile piețe de energie;

d) implementarea tehnologiilor și a echipamentelor de rețea inteligentă, a tehnologiilor cu emisii reduse de carbon, de captare și de stocare a carbonului. Acest tip de structurare a sistemului energetic va schimba foarte mult abordările existente ale topologiilor, echilibrării, măsurării și monitorizării sistemului;

e) reducerea constantă a relațiilor dintre creșterea economică globală, cererea de energie și emisiile de CO₂. Conform prognozelor AIE⁸, în perioada de până la 2030, în cazul unei majorări estimate a PIB-ului global cu 3,7% mediu anual, cererea de energie va crește cu 1,14%, iar emisiile de CO₂ cu 0,6% (aceasta chiar în ipoteza în care consumul combustibililor tradiționali va fi în creștere, deși creșterea cărbunelui se va reduce în mediu cu 0,2% pe an, iar energia regenerabilă va deține partea majoră în creșterea consumului de energie). Utilizarea energiei în această perioadă va crește de 2,8 ori, iar capacitatea de producere a energiei electrice din surse regenerabile va crește de circa 2,2 ori, atingând cifra de peste 42% din totalul capacităților de producere a energiei electrice la nivel mondial. Astfel, din totalul de peste 2140 GW de capacități noi de producere a energiei electrice, prognozate de a fi dezvoltate până în anul 2030, se estimează că peste 66% vor fi construite din surse regenerabile de energie.

4.2. Prioritățile și obiectivele strategice ale Uniunii Europene. Uniunea Energetică Europeană.

103. Uniunea Europeană, care consumă o cincime din energie la nivel mondial și care dispune de puține rezerve energetice proprii, fiind unul din marii importatori de energie din lume, se confruntă cu două provocări principale în sectoarele energeticii: de a asigura securitatea aprovizionării cu energie a tuturor consumatorilor de pe piața europeană și de a răspunde în mod adecvat la pericolul schimbărilor climatice. Energia a fost parte componentă a procesului de integrare europeană încă de la bun început. Cu toate acestea, doar în cadrul Tratatului de la Lisabona (2007), energiei i se conferă o bază juridică, iar UE dobândește

⁸ AIE, World Energy Outlook 2016.

competențe partajate cu statele membre în acest domeniu. Astfel, articolul 194 din Tratatul privind funcționarea UE precizează că, în contextul instituirii și funcționării pieței interne și, din perspectiva necesității de a conserva și îmbunătăți mediul, politica UE în domeniul energiei urmărește, în spiritul solidarității între statele membre, realizarea următoarelor obiective: asigurarea funcționării pieței de energie; asigurarea securității aprovizionării cu energie în cadrul UE; promovarea eficienței energetice și a economiei de energie, precum și dezvoltarea de noi surse de energie și valorificarea energiei din surse regenerabile. Totodată, Tratatul prevede și faptul că măsurile necesare pentru realizarea acestor obiective principale nu trebuie să aducă atingere dreptului unui stat membru de a stabili condițiile de exploatare a propriilor resurse energetice, dreptului său de a alege diferite surse de energie, precum și structurii generale privind aprovizionarea unui stat cu energie.

104. Începând cu anul 2010, Comisia Europeană a lansat un set de documente strategice în care a fost stabilită o serie de priorități și obiective în sectoarele energiei, iar dintre acestea sunt de menționat următoarele:

a) strategia energetică 2020⁹ (în continuare – *Strategia UE 2020*), care se focusează pe cinci priorități: crearea unei piețe energetice integrate cu adevărat paneuropene; asigurarea respectării drepturilor consumatorilor și atingerea celui mai înalt nivel de siguranță și securitate; extinderea rolului de lider al Europei în dezvoltarea de tehnologii și în inovare în domeniul energiei; consolidarea dimensiunii externe a pieței energetice a UE. De asemenea, în Strategia UE 2020 sunt reconfirmate obiectivele ambițioase pentru anul 2020, adoptate de Consiliul Europei în 2007, referitor la reducerea cu cel puțin 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră până în anul 2020 în comparație cu anul 1990, scăderea cu 20% a consumului de energie al UE în comparație cu previziunile pentru 2020 și referitor la atingerea unei ponderi de 20% a energiei din surse regenerabile în consumul total de energie al UE, inclusiv a unei ponderi de 10% în sectorul transporturilor.

b) un cadru pentru politica privind clima și energia în perioada 2020-2030¹⁰, care stabilește următoarele ținte: un obiectiv de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră la nivelul UE cu 40% până-n anul 2030, care să fie repartizat echitabil între statele membre sub formă de obiective naționale obligatorii; o reformă a sistemului de comercializare a certificatelor de emisii; un obiectiv la nivelul UE prin care ponderea energiei din surse regenerabile să fie de cel puțin 27% din energia consumată până în 2030; un nou proces de guvernanță europeană pentru politicile în domeniul energiei și al climei, care să se bazeze pe planurile statelor membre pentru o energie competitivă, sigură și durabilă;

c) strategia europeană a securității energetice¹¹, care se bazează pe opt piloni esențiali, susținuți de principiul solidarității, care promovează împreună o cooperare mai strânsă, benefică pentru toate statele membre, respectând în același timp opțiunile energetice naționale. Strategia europeană a securității energetice prevede următoarele acțiuni prioritare:

- 1) acțiuni imediate, care au ca obiectiv creșterea capacității UE de a face față unei întreruperi majore;

⁹ CE (2010) Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, către Consiliu, către Comitetul Economic și Social European, și către Comitetul Regiunilor. Energie 2020 O strategie pentru energie competitivă, durabilă și sigură. Bruxelles, 10.11.2010, COM (2010) 0639 final.

¹⁰ CE (2014) Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, către Consiliu, către Comitetul Economic și Social European, și către Comitetul Regiunilor. Un cadru pentru politica privind clima și energia în perioada 2020-2030, Bruxelles, 22.1.2014, COM (2014) 15 final.

¹¹ CE (2014) Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și către Comisie. Strategia europeană a securității energetice. Bruxelles, 28.5.2014, COM (2014) 330 final.

- 2) consolidarea mecanismelor de urgență/solidaritate, care includ coordonarea evaluării riscurilor și a planurilor pentru situații de urgență și protejarea infrastructurii strategice;
- 3) moderarea cererii de energie;
- 4) construirea unei piețe interne complet integrate, care să funcționeze corespunzător;
- 5) creșterea producției de energie în UE;
- 6) continuarea dezvoltării tehnologiilor energetice;
- 7) diversificarea surselor externe de aprovizionare și a infrastructurii conexe;
- 8) îmbunătățirea coordonării politicilor energetice naționale și transmiterea unui mesaj unitar în politica energetică externă.

d) strategia europeană pentru mobilitate cu emisii scăzute de dioxid de carbon¹², în cadrul căreia UE își propune transformarea sistemului de transport, prin crearea și aplicarea unui cadru de reglementare pentru o mobilitate cu emisii scăzute de bioxid de carbon, contribuind la reducerea emisiilor generate de sectorul transporturilor și la respectarea angajamentelor asumate de UE în cadrul Acordului de la Paris. Totodată, se estimează că măsurile întreprinse în cadrul Strategiei menționate vor contribui în mod semnificativ la modernizarea economiei UE, precum și la îmbunătățirea prosperității și a bunăstării cetățenilor. În UE sectorul transporturilor generează aproape un sfert din emisiile de gaze cu efect de seră din Europa și constituie cauza principală a poluării aerului din orașe. Răspunsul UE la aceste provocări este de a efectua o trecere ireversibilă la o mobilitate cu emisii scăzute de dioxid de carbon și poluanți atmosferici. În context, ambiția este una clară: până la mijlocul secolului, emisiile de gaze cu efect de seră cauzate de transporturi să fie reduse cu cel puțin 60% în raport cu 1990 și să se înscrie în mod ferm pe o traiectorie care să tindă spre zero.

105. Pe 30 noiembrie 2016 Comisia Europeană a adoptat pachetul cu titlul „Energie curată pentru toți europenii”¹³, prin care se propun seturi de măsuri complexe în domeniul energiei. Propunerile de reglementare și măsurile de facilitare prezentate în pachet au ca scop accelerarea, transformarea și consolidarea tranziției economiei UE către o energie curată, generând, astfel, formarea de noi locuri de muncă și creșterea economică în noi sectoare economice și modele de afaceri. Propunerile legislative se referă la eficiența energetică, la energia din surse regenerabile, la organizarea piețelor de energie, la securitatea aprovizionării, precum și la norme de guvernanță pentru uniunea energetică. Pachetul propus urmărește trei obiective principale:

- a) plasarea eficienței energetice pe primul loc;
- b) atingerea poziției de lider mondial în domeniul energiei din surse regenerabile;
- c) asigurarea de condiții echitabile pentru consumatori.

106. Se estimează că toate aceste măsuri, aplicate în conformitate cu liniile directoare pentru implementare și prin prisma bunelor practici, vor mobiliza 177 miliarde euro investiții publice și private pe an începând cu anul 2021 și vor crea 900.000 de locuri de muncă, generând astfel 1% din PIB în următorii 10 ani. Prin impunerea a două mari ținte cu caracter

¹² CE (2016) Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, către Consiliu, către Comitetul Economic și Social European și către Comitetul Regiunilor. O strategie europeană pentru o mobilitate cu emisii scăzute de dioxid de carbon. Bruxelles, 20.7.2016, COM (2016) 501 final.

¹³ CE (2016) Comunicare a Comisiei. Energie curată pentru toți europenii, Bruxelles, 30.11.2016, COM (2016) 860 final.

obligatoriu la nivel european: utilizarea energiei din surse regenerabile în proporție de 27% și creșterea eficienței energetice până la 30%, Comisia își propune să rămână în graficul stabilit pentru reducerea emisiilor de dioxid de carbon cu 40% în 2030.

107. În februarie 2015 Comisia Europeană a inițiat proiectul privind reformarea politicii energetice a UE, iar, în context, s-a decis crearea unei Uniuni Energetice Europene, exprimându-se necesitatea punerii în comun a resurselor, a combinării infrastructurilor și a unificării puterii de negociere față de statele terțe, precum și importanța diversificării surselor energetice și a reducerii dependenței energetice ridicate a celor mai vulnerabile dintre statele membre. În mod prioritar, proiectul privind Uniunea Energetică Europeană vizează finalizarea integrării pieței interne a energiei, consolidarea coordonării politicilor naționale, eliminarea barierelor de piață și a izolării energetice, scăderea prețului energiei pentru consumatori, modernizarea infrastructurii și atragerea investițiilor în sectoarele energiei, cu accent pe tehnologiile inovative și capacitățile de producere a energiei verzi.

108. Crearea Uniunii Energetice Europene reprezintă unul din obiectivele de bază ale Strategiei-cadru a Uniunii Energetice¹⁴, care stabilește liniile directoare și acțiunile necesare transformării pe termen lung a sistemului energetic european, menit să asigure accesul tuturor statelor membre la resurse energetice sigure și stabile, contra unui preț accesibil. UE trebuie să devină mai puțin dependentă de energia provenind din afara granițelor sale. În acest scop, se impune o valorificare eficientă a surselor de energie existente pe plan intern, precum și diversificarea surselor de energie și a modalităților de aprovizionare. Strategia-cadru a Uniunii Europene urmărește să crească gradul de integrare într-un sistem energetic unic european prin coordonarea statelor membre în cinci domenii interdependente:

- a) creșterea securității energetice, a solidarității și încrederii;
- b) integrarea completă a pieței energetice europene;
- c) reducerea consumului prin aplicarea politicilor de eficiență energetică;
- d) de-carbonizarea economiei;
- e) promovarea inovației și a competitivității.

109. În afară de Strategia-cadru, care detaliază obiectivele și măsurile concrete pentru Uniunea Energetică Europeană, pachetul privind Uniunea Energetică Europeană, propus de Comisia Europeană include un plan pentru realizarea obiectivului de interconectare electrică de 10% până în 2020, care prevede punerea în aplicare a măsurilor necesare pentru îndeplinirea obiectivului de obținere, de către toate Statele Membre, a unui nivel de interconectare de cel puțin 10% din capacitatea totală instalată de producere a energiei electrice în UE și, în primul rând, realizarea măsurilor necesare pentru a sprijini statele membre al căror nivel scăzut de interconectare împiedică finalizarea pieței interne a energiei electrice.

110. Crearea Uniunii Energetice Europene va contribui la stimularea economiei europene, la asigurarea securității aprovizionării cu energie și la realizarea obiectivelor UE în materie de energie și climă, pentru 2020 și 2030, inclusiv la realizarea obiectivului de interconectare electrică între statele membre de 10% până în 2020 și de 15% până în anul 2030. De asemenea, Uniunea Energetică Europeană va contribui la modernizarea

¹⁴ CE (2015) Pachetul Uniunii Energetice. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, către Consiliu, către Comitetul Economic și Social European, către Comitetul Regiunilor și către Banca Europeană de Investiții. O strategie-cadru pentru o uniune energetică rezilientă, cu o politică prospectivă în domeniul schimbărilor climatice. Bruxelles, 25.02.2015, COM (2015) 80 final.

infrastructurii energetice, la integrarea pe deplin a piețelor energiei, la coordonarea prețurilor naționale pentru energie și la reducerea cheltuielilor aferente importului de energie. Crearea unei Uniuni Energetice Europene pe deplin funcționale va oferi mai multe posibilități de alegere și prețuri mai mici pentru consumatori.

111. Politica energetică a UE este promovată nu doar în statele membre, dar și în statele terțe prin susținerea rolului de lider european în materie de energie, tehnologii și emisii reduse de carbon, în special, în domeniul eficienței energetice și al energiei din surse regenerabile. În context, diplomația europeană a energiei și climei are și o dimensiune economică, științifică și tehnologică și promovează dezvoltarea pieței mondiale a tehnologiilor cu emisii scăzute de carbon. Diplomația energetică trebuie să reacționeze la tendințele de pe piețele internaționale de energie și la reșezările geopolitice globale și regionale. Geopolitica energiei face ca parteneriatele strategice, cu componente de securitate, investiții, comerț și tehnologie să fie pe primul plan al diplomației energetice¹⁵. Nu este de neglijat nici faptul că UE este și un important finanțator al proiectelor energetice, inclusiv în cadrul Tratatului Comunității Energetice, a cărui parte semnatară este și Republica Moldova.

4.3. Prioritățile și obiectivele strategice ale Comunității Energetice

112. Tratatul Comunității Energetice, la care Republica Moldova este Parte Contractantă, are ca scop crearea unei piețe de energie electrică și de gaze naturale comune între UE și țările din Sud-Estul Europei și din regiunea Mării Negre, iar sarcinile principale ale Comunității Energetice sunt legate de crearea unui cadru juridic și comercial stabil, favorabil investițiilor, pentru a permite aprovizionarea stabilă și continuă cu energie, crearea unui spațiu unic de reglementare specific schimburilor transfrontaliere de energie, îmbunătățirea securității aprovizionării cu energie în zonă și dezvoltarea relațiilor cu țările vecine, îmbunătățirea eficienței energetice și a stării mediului înconjurător din perspectiva sectoarelor energeticii, promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, precum și dezvoltarea concurenței pe piețele naționale de energie.

113. Comunitatea Energetică urmărește principii convergente cu cele stabilite în Strategia "Energia 2020" a Uniunii Europene. Astfel, Strategia Energetică a Comunității Energetice¹⁶ definește prioritățile energetice ale Comunității pentru următorii ani, stabilind acțiunile care trebuie întreprinse pentru a face față provocărilor legate de crearea și funcționarea unei piețe de energie competitive, care să ofere prețuri accesibile și siguranță în aprovizionarea cu energie, de realizarea economiilor de energie, de utilizarea surselor de energie mai puțin poluante, precum și de reducerea emisiilor de carbon din sectorul energetic.

114. În context, obiectivele strategice ale Comunității Energetice sunt următoarele:

¹⁵ Consiliul UE (2015), Concluziile Consiliului privind diplomația energetică, Consiliul Afacerilor Externe Energetice, Planul de acțiune al UE pentru diplomație energetică, 20 iulie 2015.

¹⁶ Strategia Energetică a Comunității Energetice, aprobată la cea de-a 10 întrunire Consiliului Ministerial din 18.10.2016. Strategia Comunității Energetice urmărește să ofere o imagine de ansamblu a situației actuale și a viitorului posibil al sectorului energetic în Comunitatea Energetică, definind cadrul necesar pentru facilitarea investițiilor în sistemele energetice, promovând securitatea energetică pentru întreaga regiune, precum și pentru fiecare parte contractantă. Aceasta urmărește atât integrarea priorităților naționale într-o viziune mai largă, precum și evidențierea posibilităților de sinergie care pot aduce beneficii mai multor părți contractante, costurilor minime, dacă sunt aplicate la nivel național, permițând o mai bună exploatare a oportunităților de investiții. Iar acțiunile necesare de a fi realizate pentru atingerea obiectivelor strategice se referă la reformele pieței, la reglementarea prețurilor și a tarifelor de rețea, la infrastructura energetică și barierele de reglementare, la securitatea aprovizionării cu energie, la eficiența energetică și energia regenerabilă, precum și la protecția mediului și a consumatorilor.

a) crearea unor piețe de energie integrate competitive între părțile contractante, precum și între părțile contractante și statele membre ale UE, cu integrarea ulterioară în piața unică de energie a UE;

b) atragerea investițiilor în sectoarele energeticii, pentru a răspunde cererii crescânde în energie, pentru a înlocui centralele electrice vechi și/sau cu impact negativ asupra mediului, pentru a îmbunătăți securitatea aprovizionării cu energie, precum și pentru a promova eficiența energetică și valorificarea surselor regenerabile de energie;

c) furnizarea sigură și durabilă a energiei electrice în beneficiul consumatorilor. De altfel, asigurarea livrării continue a energiei, la prețuri accesibile, ținând cont de impactul asupra mediului, este unul dintre principiile fundamentale ale Tratatului Comunității Energetice. Totodată, îmbunătățirea securității energetice este asociată cu investițiile realizate în timp util și implică, printre altele, promovarea diversității, eficienței și a flexibilității în sectoarele energetice ale Părților Contractante și, nu în ultimul rând, promovarea cooperării regionale cu toți actorii de pe piețele de energie.

115. Conform Strategiei energetice a Comunității Energetice, infrastructura energetică rămâne a fi pilonul de bază pentru dezvoltarea economică a Părților Contractante, respectând în același timp obiectivele politice și angajamentele asumate de acestea în cadrul Tratatului Comunității Energetice. Dezvoltarea unei infrastructuri energetice moderne și eficiente va permite Comunității Energetice să creeze o piață regională eficientă a energiei, să sporească securitatea aprovizionării cu energie, să sporească eficiența energetică și să integreze mai multe surse regenerabile de energie. Însă, pentru aceasta, părțile contractante au nevoie de investiții substanțiale în sectoarele energeticii pentru a menține echilibrul dintre cerere și ofertă în deceniul următor, și chiar de mai multe resurse financiare pentru a gestiona tranziția la o economie cu emisii reduse de carbon. Mai mult, cu excepția Ucrainei, părțile contractante ale Comunității Energetice sunt, în principal, țări cu piețe și proiecte energetice mici, iar acest aspect nu le permite să fie atât de atractive pentru investitori și să obțină aceleași rezultate pe care le poate obține în mod independent o piață mare. Reieșind din principiul economiei de scară, va fi cu siguranță mai costisitor dacă fiecare Parte Contractantă, în parte, va urmări independența energetică completă și va încerca să obțină siguranța aprovizionării cu energie de sine stătător, decât în cazul în care aceste vor coopera și planifica împreună dezvoltarea infrastructurii, promovând în același timp, comerțul regional cu energie. În cazul unei abordări coordonate, cerințele de investiții în producerea energiei vor fi reduse semnificativ, iar implementarea *aquis*-ului comunitar, realizarea de investiții și cooperarea regională vor constitui un prim pas spre integrarea într-un spațiu și mai mare, precum este piața internă de energie a UE.

116. În ceea ce privește Republica Moldova, Strategia energetică a Comunității Energetice include doar anumite prevederi generale cu privire la:

- obiectivul general de integrare a sistemului electroenergetic național al Republicii Moldova, împreună cu Ucraina, la sistemul electroenergetic al ENTSO-E;
- necesitatea consolidării rețelelor electrice de transport naționale pentru a face față cerințelor de conectare la rețea a noilor surse de producere a energiei electrice, inclusiv din surse regenerabile;
- dezvoltarea interconexiunii de gaze naturale Moldova-România (Iași - Ungheni);
- prognoza consumului brut de energie până în anul 2030 (o creștere de 58% față de 2009, și a consumului final de energie (o creștere de 33%);

- sporirea eficienței energetice cu 20% în 2020 față de anul 2009;
- atingerea în anul 2020 a unei ponderi de cel puțin 20% energie din surse regenerabile în consumul final brut de energie.

117. De asemenea, în conformitate cu prognozele stabilite în cadrul Strategiei, în cazul Republicii Moldova este estimată dezvoltarea până în anul 2021 a 479 MW de noi capacități de producere a energiei electrice (200 MW pe cărbune, 61 MW - pe gaze naturale și 218 MW - surse regenerabile), însă odată cu schimbarea priorităților la nivel național, această prognoză de dezvoltare a noilor capacități de producere a energiei electrice nu va fi realizată în totalitate.

118. Realizarea obiectivelor Comunității Energiei implică transpunerea și implementarea de către toate Părțile Contractante a legislației comunitare care reglementează sectoarele energiei (a *acquis*-ului comunitar), precum și asigurarea respectării în cadrul Tratatului a anumitor standarde europene generale, legate de funcționarea și operarea sistemelor și a echipamentelor tehnice. Actualmente, cadrul legislativ al Comunității Energiei este constituit din 61 de decizii și 38 de acte procedurale adoptate de Consiliul Ministerial și de Grupul Permanent la Nivel Înalt¹⁷, iar scopul final este implementarea Pachetului energetic III al UE, precum și “ecologizarea” Comunității Energetice – promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, îmbunătățirea eficienței energetice și implementarea *acquis*-ului comunitar în domeniul mediului. Punerea în aplicare a celui de-al treilea pachet energetic al UE, incorporat în *acquis*-ul Comunității Energetice prin Decizia 2011/02/MC-EnC a Consiliului Ministerial al Comunității Energiei din 6 octombrie 2011, precum și realizarea reformelor inițiate în cadrul Tratatului Comunității Energetice reprezintă forța motrice a schimbărilor și a reformării sectoarelor energiei din Părțile Contractante.

V. PRIORITĂȚILE ȘI OBIECTIVELE STRATEGICE GENERALE ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN DOMENIUL ENERGETICII

119. Energetica reprezintă o ramură de bază a economiei naționale, cu un impact semnificativ asupra dezvoltării durabile a țării și asupra aprovizionării fiabile a economiei naționale și a întregii societăți cu energie, iar sistemul energetic al Republicii Moldova se află, actualmente, într-un context regional, european și internațional plin de provocări, cu un echilibru geopolitic aflat în continuă evoluție. Din aceste motive, politica de stat în domeniul energiei necesită a fi dezvoltată având în vedere răspunsurile și soluțiile posibile la cele mai importante provocări interne și externe, precum și caracteristicile geopolitice specifice Republicii Moldova. Astfel, politica de stat în domeniul energiei urmează a fi orientată către atingerea atât a unei cereri raționale de energie, precum și a unui consum eficient de energie, care să încurajeze creșterea economiei naționale, asigurând tuturor consumatorilor accesul la energie, la prețuri accesibile.

120. Obiectivele privind modernizarea sectoarelor energiei și privind asigurarea securității aprovizionării cu energie fac parte din obiectivele principale de dezvoltare economică a Republicii Moldova, iar preocupările principale ale Guvernului Republicii Moldova și ale sectoarelor energetice, în perioada realizării prezentei Strategii, urmează să fie orientate spre consumator. În acest context, prioritățile și obiectivele strategice în domeniul energiei, propuse în prezenta Strategie, au ca scop crearea, până în anul 2030, a unor sectoare ale energiei competitive și eficiente, axate pe transformările ce au loc în

¹⁷ Secretariatul Comunității Energetice: Comunitatea Energetică. Cadrul Legal 2017, Ediția 4, Mai 2017

regiune, în Comunitatea Energetică și pe plan internațional, pe evoluțiile ce țin de dezvoltarea tehnologică și de dezvoltarea durabilă a energiei, pe noile aspecte de eficiență și de securitate energetică, în concordanță cu tendințele de globalizare a piețelor de energie și de dezvoltare a pieței unice europene, precum și în concordanță cu eforturile de atenuare a schimbărilor climatice. Modelul-țintă pentru sectoarele energiei din Republica Moldova, spre care este orientată prezenta Strategie, se bazează pe necesitatea respectării următoarelor direcții de dezvoltare:

a) satisfacerea cererii de energie a economiei naționale și a populației atât în condiții normale, precum și în situații excepționale;

b) dezvoltarea durabilă a societății și a economiei naționale pe termen mediu și lung;

c) asigurarea funcționării stabile și sigure din punct de vedere tehnic a sistemului electroenergetic, a sistemului de alimentare centralizată cu energie termică și a sistemului de gaze naturale;

d) asigurarea eficienței economice a sistemelor naționale de aprovizionare cu energie, precum și a proceselor de transformare a energiei, în general;

e) utilizarea eficientă a energiei de către populație și de întreaga economie națională;

f) abordarea unor soluții optime privind reducerea impactului ecologic și climatic al sectoarelor energiei;

g) formarea și punerea în aplicare a unei politici de stat în domeniul energiei, care să protejeze interesele naționale indiferent de amenințările interne și externe existente sau potențiale la adresa sectoarelor energiei;

h) asigurarea îndeplinirii de către Republica Moldova a obligațiilor internaționale asumate.

121. Se estimează că, în urma realizării prezentei Strategii, sectoarele energiei din Republica Moldova vor deveni cu mult mai stabile, mai robuste din punct de vedere tehnic, mai eficiente din punct de vedere economic și mai puțin poluante, iar piețele de gaze naturale, de energie electrică, de produse petroliere și de alte tipuri de energie vor deveni mult mai flexibile, mai competitive și mai transparente. Or, pentru obținerea caracteristicilor menționate este necesară implementarea următoarelor măsuri cu caracter strategic:

a) realizarea interconexiunilor dintre sistemele naționale de energie electrică, de gaze naturale și sistemele electroenergetice și de gaze naturale ale României, ceea ce va oferi posibilitatea realizării obiectivelor de integrare în piața europeană de energie și, respectiv, de diversificare a surselor și a rutelor de import a resurselor energetice;

b) dezvoltarea de noi rețele electrice de transport și de noi rețele de transport al gazelor naturale, naționale, modernizarea și reconstrucția rețelelor de transport existente;

c) dezvoltarea de noi capacități locale de producere a energiei electrice și modernizarea capacităților de producere existente;

d) armonizarea legislației Republicii Moldova, care reglementează sectoarele energiei, cu *acquis*-ul comunitar și implementarea propriu-zisă a acesteia, în contextul realizării angajamentelor asumate de Republica Moldova la semnarea Acordului de Asociere RM-UE și în calitate de Parte Contractantă a Tratatului Comunității Energetice.

122. Astfel, viziunea strategică de dezvoltare a sectoarelor energiei urmează să se axeze pe principiile competitivității, securității și eficienței, iar o politică energetică activă a

Guvernului și un cadru legislativ și normativ bine dezvoltat, transparent, neechivoc și nediscriminatoriu vor facilita și atrage investițiile în sistemele energetice și vor contribui la schimbarea paradigmei de dezvoltare economică a Republicii Moldova.

123. Republica Moldova, chiar dacă dispune de o economie deschisă, este, practic în totalitate, dependentă de importul resurselor energetice din cauza lipsei propriilor resurse energetice principale (petrol, gaze naturale, cărbune, etc.), a lipsei stocurilor de combustibili fosili, necesare pentru asigurarea securității în aprovizionarea țării cu energie, în situații excepționale, precum și din cauza capacităților reduse de producere a energiei electrice. Astfel, abordarea strategică pe termen lung în ceea ce privește asigurarea cu energie și cu resurse energetice trebuie orientată spre reducerea dependenței energetice de exterior, în special, a dependenței în aprovizionarea cu gaze naturale dintr-o singură sursă, și a dependenței în aprovizionarea cu energie electrică în proporții de circa 80% și de la un număr limitat de furnizori din exterior. În acest scop, o serie de măsuri se impun a fi întreprinse, după cum urmează:

- a) realizarea economiilor de energie în toate sectoarele economiei, cu un consum semnificativ de energie;
- b) utilizarea surselor regenerabile de energie disponibile pe plan intern;
- c) producerea energiei electrice și termice prin cogenerare de înaltă eficiență;
- d) integrarea în sistemele energetice europene;
- e) electrificarea transportului feroviar;
- f) promovarea transportului rutier electric și cu consum redus de combustibili;
- g) dezvoltarea unei agriculturi bipolare, care să dispună de flexibilitatea orientării spre piață și care să permită trecerea de la produsele agricole, utilizate în scopuri alimentare, la producerea de biomasă pentru energie, încurajând astfel cultivarea culturilor energetice.

124. Totodată, pe parcursul perioadei de implementare a prezentei Strategii, Republica Moldova nu va putea renunța la utilizarea combustibililor fosili. Astfel, conform prognozelor descrise la capitolul III din prezenta Strategie, chiar dacă ponderea gazelor naturale și a produselor petroliere în mixul energetic al țării se va diminua, acestea vor fi în continuare principalele resurse energetice utilizate pentru producerea energiei electrice și termice și pentru gătit, precum și principalele resurse energetice utilizate în calitate de combustibil în transporturi și în agricultură. Biomasa își va consolida rolul principal în calitate de combustibil pentru încălzirea gospodăriilor și a clădirilor publice în sectorul rural, iar energia electrică produsă din surse regenerabile își va majora treptat ponderea în mixul energetic al țării.

125. Atragerea investițiilor în sectoarele energiei constituie un element crucial pentru dezvoltarea și modernizarea acestora, în conformitate cu viziunea strategică expusă în prezenta Strategie. Aceste investiții urmează a fi orientate, în special, pentru dezvoltarea rețelelor electrice de transport și a rețelelor de transport al gazelor naturale, a interconexiunilor cu sistemele electroenergetice și de gaze naturale din România, pentru dezvoltarea de noi capacități de producere a energiei din surse regenerabile, precum și pentru dezvoltarea de capacități de stocare și de menținere a stocurilor de urgență a produselor petroliere. Pentru a asigura atragerea și realizarea investițiilor în sectoarele energiei, este necesară crearea condițiilor și premiselor favorabile dezvoltării unui climat investițional sigur și stabil, inclusiv prin:

a) crearea și fortificarea mecanismelor de atragere și de utilizare eficientă a mijloacelor financiare provenite din sectorul privat și oferite de instituțiile financiare internaționale, în legătură cu realizarea proiectelor energetice;

b) alocarea și utilizarea rațională a mijloacelor financiare ale statului în legătură cu realizarea proiectelor energetice;

c) acordarea de mecanisme de sprijin și de facilități investițiilor în proiectele de energetice;

d) dezvoltarea unei baze informaționale și a unei baze de date necesare pentru finanțarea proiectelor energetice.

126. De asemenea, este necesară susținerea inovațiilor și a tehnologiilor moderne în toate aspectele ce țin de modernizarea sectorului energetic, iar, pentru realizarea obiectivelor strategice propuse, Guvernul urmează să-și orienteze eforturile spre consolidarea reformei sectoarelor energeticii, inclusiv prin aprobarea și implementarea legislației care reglementează sectoarele energeticii în conformitate cu *acquis*-ul comunitar, prin implementarea planurilor și a măsurilor de promovare a utilizării energiei din surse regenerabile și a eficienței energetice, prin crearea condițiilor favorabile pentru atragerea investițiilor în sector, precum și prin fortificarea capacităților instituționale, științifice și de îmbunătățire a managementului în domeniul energeticii.

5.1. Obiectivele strategice generale pentru perioada 2018-2030

127. Pentru perioada 2018-2030, sunt stabilite trei obiective de bază, după cum urmează:

a) asigurarea securității aprovizionării cu energie;

b) dezvoltarea piețelor concurențiale de energie electrică și de gaze naturale și integrarea acestora în piața regională și, eventual, în piața internă a UE;

c) promovarea eficienței energetice și a dezvoltării durabile a sectoarelor energeticii.

128. Aceste trei obiective de bază sunt interdependente și urmează a fi realizate simultan, prin îndeplinirea unui set de obiective specifice, descrise în Capitolul VI din prezenta Strategie și, respectiv, urmare a elaborării și implementării de către Guvern a unor programe, planuri de acțiuni, foi de parcurs și măsuri concrete, eșalonate în timp, pe toată perioada de implementarea a prezentei Strategii.

129. Reieșind din situația în care se află Republica Moldova, determinată de lipsa de resurse energetice primare tradiționale (petrol, gaze naturale, cărbune, etc.), de dependența practic în totalitate de importul acestor resurse și de lipsa interconexiunilor adecvate cu sistemele energetice europene, asigurarea securității aprovizionării cu energie a fost și va continua să fie una din cele mai importante priorități ale Guvernului. Totodată, pe parcursul perioadei implementării prezentei Strategii, Republica Moldova va continua să se bazeze pe procurările din exterior a gazelor naturale, a produselor petroliere, a cărbunelui și a energiei electrice. Astfel, riscurile legate de securitate, urmează a fi gestionate prin diversificarea surselor, a rutelor, a furnizorilor și a tipurilor de resurse energetice, prin dezvoltarea planificată a rețelelor de transport și a interconexiunilor electrice și de gaze naturale cu România, precum și prin crearea premiselor necesare pentru integrarea piețelor naționale de energie în piețele regionale și în piața unică europeană, ținând cont de tendințele regionale și globale ale piețelor de energie.

130. În context, diversificarea rutelor și a surselor de energie va contribui la crearea unei concurențe reale pe piețele naționale de energie între principalii furnizori de energie și la stabilizarea prețurilor pentru sursele de energie primară și pentru energie. Consolidarea parteneriatelor și a cooperării cu principalii actori de pe piețele de energie din România și din celelalte State Membre ale UE, din Ucraina, din Rusia și din țările din regiunea Caspică și a Mării Negre este o altă condiție esențială pentru asigurarea echilibrului între cerere și ofertă în condiții clare și cu aplicarea de reguli previzibile și transparente privind tranzitul. Anume în aceste circumstanțe, dependența de import își va diminua importanța în asigurarea securității aprovizionării cu energie a Republicii Moldova; aceasta cu atât mai mult cu cât, în contextul tendințelor actuale de globalizare și de integrare regională a piețelor de energie, conceptul de independență energetică este deja depășit și contraproductiv.

131. O altă direcție de acțiune ce necesită a fi urmată în vederea consolidării securității aprovizionării cu energie constituie dezvoltarea de noi capacități de producere a energiei și, în primul rând, a capacităților bazate pe utilizarea surselor regenerabile de energie, precum și a cogenerării de înaltă eficiență. Dat fiind faptul că majoritatea capacităților de producere a energiei electrice și termice existente se caracterizează printr-un grad avansat de uzură (pentru o bună parte din aceste capacități durata de viață a fost depășită, iar pentru altele – durata curentă de exploatare se apropie de sfârșitul duratei de viață) și sunt ineficiente și poluante, este necesar ca aceste capacități să fie renovate, modernizate sau înlocuite. Concomitent, centralele termice urbane (precum centralele termice din mun. Chișinău și mun. Bălți), care actualmente produc doar energie termică livrată în SACET, necesită a fi reconstruite în centrale de producere a energiei electrice și termice prin cogenerare. De asemenea, în procesul de dezvoltare a noilor capacități de producere, precum și în procesul de renovare, de reconstrucție și de modernizare a capacităților existente, accentul principal urmează a fi pus pe utilizarea tehnologiilor noi și avansate, caracterizate prin eficiență înaltă și cu un nivel redus de poluare a mediului.

132. Totodată, securitatea aprovizionării cu energie va rămâne în continuare vulnerabilă până când vor fi dezvoltate interconexiunile și rețelele de transport necesare pentru conectarea sistemului electroenergetic și de gaze naturale, naționale, la sistemele respective ale UE în vederea efectuării schimburilor transfrontaliere de energie electrică și de gaze naturale cu țările din Vest și pentru integrarea efectivă a Republicii Moldova în piețele de energie regionale. Realizarea interconexiunilor și dezvoltarea piețelor de gaze naturale și de energie electrică va avea loc în etape diferite, în concordanță cu ordinea fezabilității realizării fiecărei din măsurile și acțiunile necesar a fi întreprinse în acest scop. Totodată, realizarea doar a interconexiunilor necesare nu poate asigura crearea unei piețe concurențiale a energiei electrice și a gazelor naturale, întrucât intrarea pe piața a unor noi participanți și, în primul rând, a celor externi, este condiționată inclusiv de modul de organizare a piețelor concurențiale, de cadrul de reglementare existent, de transparența și de predictibilitatea acestuia, iar pentru ca investitorii să poată identifica costurile marginale pe termen scurt și pe termen lung (ceea ce constituie una din premisele necesare pentru determinarea viabilității economice a proiectelor) piața trebuie să furnizeze semnalele de preț necesare. Pentru aceasta, este necesară dezvoltarea capacităților Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică, ale operatorilor sistemelor de transport, precum și ale altor participanți la piețele de energie electrică și de gaze naturale și, respectiv, dezvoltarea unui cadru de reglementare și de operare a sistemelor energetice și a piețelor de energie în concordanță cu cerințele *acquis*-lui comunitar, capabil să furnizeze instrumentele de piață necesare tranzacționării în

regim concurențial a energiei electrice și a gazelor naturale, precum și asigurării unui acces eficient la capacitățile de interconexiune în legătură cu efectuarea comerțului transfrontalier.

133. Din perspectiva consumatorilor, dezvoltarea concurenței pe piețele de energie și integrarea regională a acestora vor avea ca efect asigurarea accesului sigur și durabil la energie, la prețuri previzibile, care reflectă costurile și care nu depășesc nivelul prețurilor din regiune la produsele similare. Climatul de afaceri din sectoarele energiei și acțiunile participanților la piețele de energie vor fi determinate de concurența de pe piețele naționale și regionale, care necesită în esență un mediu de reglementare orientat spre concurență, transparență și eficiență. Anume concurența pe piețele de energie va conduce la creșterea gradului de conștientizare de către participanții piețelor respective (inclusiv a de către consumatorii de energie) a necesității îmbunătățirii eficienței energetice. În plus, pe lângă prețurile energiei tranzacționate pe piețele angro, un rol important îl dețin și tarifele reglementate de acces la rețea. În acest context, politica tarifară și metodele de reglementare a acestor tarife trebuie să fie în măsură să stimuleze dezvoltarea rețelelor și să promoveze implementarea rețelelor inteligente și a sistemelor inteligente de măsurare a energiei, care conduc la îmbunătățirea eficienței atât la nivelul producerii, transportului și distribuției energiei, precum și la nivelul consumului. Astfel, politica de stat și cadrul de reglementare în domeniul energiei trebuie orientate spre stabilirea de condiții transparente și nediscriminatorii pentru toți operatorii de sistem și consumatorii din țară și să permită furnizarea de servicii energetice de o calitate înaltă, cu respectarea principiilor de continuitate și accesibilitate.

134. Cea mai eficientă și viabilă cale de îmbunătățire a securității aprovizionării cu energie, de limitare a impactului asupra mediului, precum și de reducere a sărăciei energetice este reducerea consumului de energie în toate direcțiile de activitate economică, în organizațiile bugetare, social-culturale, în gospodăriile casnice, etc. Promovarea eficienței energetice în sectoarele economiei urmează să devină o prioritate în Republica Moldova, iar măsurile și acțiunile de eficiență energetică urmează a fi implementate pe tot lanțul de aprovizionare și consum al energiei. Accentul principal va a fi pus pe eficiența energetică a clădirilor publice și a blocurilor de locuit, care au un consum mare de energie și, respectiv, un impact înalt din punct de vedere energetic. De asemenea, acțiunile de îmbunătățire a eficienței energetice urmează să se bazeze pe măsuri de reducere a pierderilor de energie în SACET, în rețelele electrice de transport și distribuție și în rețelele de transport și de distribuție a gazelor naturale, precum și pe reducerea consumului de energie în transporturi prin promovarea utilizării tipurilor de transport cu consum redus de combustibil și cu nivel redus de emisii de bioxid de carbon.

135. Aplicarea integrată a acțiunilor strategice de dezvoltare în sectoarele energiei și în cele de mediu va asigura continuitatea creșterii bunăstării sociale, a satisfacerii cerințelor generațiilor viitoare, precum și păstrarea patrimoniului natural, social și cultural. Cu alte cuvinte, gestionarea durabilă a energiei trebuie realizată în contextul unui echilibru între interesele de mediu (prin prisma eficienței din punct de vedere al utilizării resurselor și a neutralității din punct de vedere al climei), interesele sociale (prin prisma siguranței, a accesibilității, și a inofensivității pentru sănătate) și interesele economice (prin prisma rentabilității). Aceste acțiuni urmează să se bazeze pe reducerea consumului de energie, precum și pe producerea (de preferință din surse regenerabile) și transmiterea energiei în cel mai eficient mod posibil. Punerea în aplicare a principiului menționat necesită, de asemenea, o analiză critică a modurilor de consum și schimbarea acestora prin sensibilizare. În ceea ce privește mijloacele prin intermediul cărora vor fi implementate acțiunile ce țin de gestionarea

energiei, trebuie să se țină cont în mod prioritar de tehnologiile cu emisii scăzute de CO₂, de necesitatea promovării rețelelor și a sistemelor de măsurare inteligente, de necesitatea promovării inovațiilor viabile și ecologice, precum și de necesitatea lansării programelor de sensibilizare la scară largă în vederea formării unei societăți conștiente și responsabile în ceea ce privește utilizarea energiei.

136. Dezvoltarea gestionării durabile a energiei este facilitată de cuantificarea externalităților legate de modurile de producere a energiei, în special de utilizarea combustibililor fosili. Pentru a cuantifica externalitățile și, respectiv, pentru a efectua comparații realiste ale diferitelor metode de generare a energiei, tehnologiile trebuie evaluate prin analize de cost bazate pe ciclul de viață. În ceea ce privește utilizarea unor anumite tipuri de surse regenerabile de energie (precum biomasa) pentru producerea energiei, a biocombustibililor sau a biocarburanților, este necesară luarea în considerație a criteriilor de mediu, în acest scop fiind utilizate inclusiv criteriile de durabilitate. Aceste măsuri trebuie susținute în cadrul activităților economice, precum și în cadrul societății în general, reieșind din necesitatea valorificării resurselor naturale locale existente, precum și din particularitățile geopolitice ale țării.

137. Pe măsură ce contribuția surselor regenerabile de energie în mixul energetic crește, multe țări își orientează sectoarele de producere a energiei din surse regenerabile către implementarea de măsuri și scheme de sprijin, bazate pe piață. Același lucru este valabil și pentru celelalte elemente de pe agenda dezvoltării durabile: limitarea emisiilor de CO₂, cu impunerea de cote maxime de emisii și cu oferirea posibilității tranzacționării acestora în condiții de piață, măsuri de eficiență energetică, certificate verzi, albe și maro pentru sprijinul diferitelor măsuri de eficiență energetică etc.

138. Mecanismele de promovare specifice, prin care se oferă suport pentru dezvoltarea anumitor tehnologii de producere a energiei sau pentru promovarea eficienței energetice, s-au dovedit a fi mai eficiente și mai accesibile atunci când sunt introduse într-un mediu de piață concurențial. În Republica Moldova, piețele de energie existente (în particular piața energiei electrice, a gazelor naturale) nu sunt organizate și nu funcționează în conformitate cu principiile piețelor concurențiale. Astfel, implementarea schemelor de sprijin bazate exclusiv pe mecanisme de piață concurențiale pentru promovarea utilizării surselor regenerabile de energie și a realizării economiilor de energie va fi posibilă după instituirea piețelor funcționale concurențiale corespunzătoare (de exemplu, prin aplicarea schemelor de sprijin pentru producerea energiei electrice din surse regenerabile bazate pe prime de piață) sau după crearea premiselor necesare pentru dezvoltarea unui mediu concurențial favorabil aplicării acestor măsuri (de exemplu, prin aplicarea sistemelor de comercializare a emisiilor pe platforme concurențiale sau a schemelor de sprijin bazate pe certificate verzi). În acest sens, Legea privind energia electrică prevede instituirea și dezvoltarea piețelor organizate concurențiale de energie electrică în Republica Moldova (în special, a pieței pentru ziua următoare, a pieței pe parcursul zilei, a pieței energiei electrice de echilibrare, a pieței serviciilor de sistem), după apariția premiselor favorabile creării și funcționării acestora. Cu toate acestea, având în vedere beneficiile mecanismelor concurențiale de tranzacționare a energiei, până la instituirea și funcționarea piețelor de energie electrică organizate, urmează a fi implementate schemele de sprijin pentru promovarea producerii energiei electrice din surse regenerabile în condiții reglementate, dar care presupun inclusiv utilizarea unor elemente concurențiale (precum licitațiile pentru noi capacități de producere a energiei electrice din surse regenerabile, pentru care se garantează comercializarea energiei electrice produse, în anumite condiții prestabilite).

139. Mesajul cheie ce ține de obiectivele strategice naționale constă în a căuta căile de reducere a dependenței Republicii Moldova de resursele energetice procurate din exterior și preponderent dintr-o singură sursă, iar modalitățile principale de realizare a obiectivelor descrise în prezenta Secțiune sunt diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare cu energie prin dezvoltarea interconexiunilor cu țările vecine, realizarea economiilor de energie, creșterea cotei utilizării surselor regenerabile de energie la cel mai înalt nivel posibil, creșterea mijloacelor de transport cu consum redus de combustibil și cu emisii de CO₂ reduse, electrificarea transportului și integrarea piețelor de energie în piața unică a UE. În avantajul țării noastre pot fi transformate și provocările legate de schimbarea iminentă, pe plan regional, a structurii piețelor de energie, însă pentru a face acest lucru ar trebui să putem profita la maxim de oportunitățile schimbărilor care au loc în regiune și pe piața internă de energie a UE. Prin implementarea obiectivelor strategice naționale se va face un pas semnificativ în direcția înființării unui sistem energetic durabil și sigur, care, la rândul său, va ridica substanțial competitivitatea economică a țării.

5.2. Obiectivele Republicii Moldova în raport cu angajamentele asumate prin semnarea Acordului de Asociere RM-UE și prin aderarea la Tratatul Comunității Energetice

140. Urmare aderării la Tratatul Comunității Energetice și în contextul semnării Acordului de Asociere RM-UE, Republica Moldova și-a asumat o serie de angajamente, unul dintre care este transpunerea în legislația națională și implementarea *acquis*-ului comunitar în sectoarele energeticii. Concomitent, în legătură cu angajamentele asumate, a fost stabilit un set de obiective/ținte naționale, care rezultă din cerințele Directivelor și ale Regulamentelor UE, care reglementează sectoarele energeticii și de mediu și care sunt obligatorii pentru implementare la nivel național.

141. Obiectivele/țintele naționale stabilite pentru sectoarele energeticii, în conformitate cu angajamentele asumate de Republica Moldova prin semnarea Acordului de Asociere cu UE și prin aderarea la Tratatul Comunității Energetice sunt următoarele:

a) promovarea eficienței energetice și atingerea obiectivului de 20% în materie de eficiență energetică până în 2020 (în comparație cu anul 2009), precum și crearea premiselor necesare pentru creșterea eficienței energetice după această dată¹⁸;

b) asigurarea unei ponderi a energiei din surse regenerabile de energie de cel puțin 17% din consumului final brut de energie în 2020¹⁹;

c) asigurarea unei ponderi a energiei din surse regenerabile, utilizată în toate formele de transporturi, de cel puțin 10% în consumul final de energie în transporturi în 2020²⁰;

¹⁸ A se vedea Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, de modificare a Directivelor 2009/125 / CE și 2010/30 /CE și de abrogare a Directivelor 2004/8 / CE și 2006/32/CE/, în versiunea adaptată prin Decizia Consiliului Ministerial al Comunității Energetice D/2015/08/CM-CEn privind punerea în aplicare a Directivei 2012/27 / UE în Comunitatea Energetică. În conformitate cu prevederile Directivei menționate, obiectivul de 20% în domeniul eficienței energetice presupune reducerea cu 20% a consumului de energie primară până în 2020 în raport cu previziunile pentru anul respectiv.

¹⁹ A se vedea Directiva 2009/28/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, de modificare și ulterior de abrogare a Directivelor 2001/77/CE și 2003/30/CE, în versiunea adaptată prin Decizia Consiliului Ministerial al Comunității Energetice D/2012/04/CM-CEn privind implementarea Directivei 2009/28/CE și de modificare a Articolului 20 din Tratatul Comunității Energetice.

²⁰ A se vedea referința 22.

d) renovarea anuală, începând cu 1 decembrie 2017, a 1% din suprafața totală a clădirilor, cu suprafața totală utilă de peste 500m²²¹, încălzite și/sau răcite, deținute și ocupate de administrația publică centrală de specialitate, cu respectarea cel puțin a cerințelor minime de performanță energetică în clădiri²²;

e) realizarea anuală a economiilor noi de energie echivalente unui nivel de 0,5% din volumul total anual al vânzărilor de energie consumatorilor finali în 2017 și 2018 și de 0,7% din volumul total anual al vânzărilor de energie consumatorilor finali în 2019 și în 2020, calculate ca medie pe perioada de 3 ani anterioară datei de 1 ianuarie 2016²³.

142. În contextul politicii energetice a UE, precum și în scopul creării unor sectoare ale energiei naționale, capabile să răspundă provocărilor aferente securității energetice și protecției mediului, Republica Moldova, prin aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”²⁴, a Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse până în anul 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia²⁵, a Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023²⁶, precum și a Programului național pentru eficiență energetică 2011-2020²⁷, și-a asumat și alte obligațiuni/ținte ce urmează a fi îndeplinite până în anul 2020, după cum urmează:

a) asigurarea ponderii de 10% energie electrică din surse regenerabile în consumul final brut de energie electrică;

b) reducerea intensității energetice cu 10% (comparativ cu 2010);

c) reducerea cu 25% a emisiilor de gaze cu efect de seră (comparativ cu 1990);

d) reducerea pierderilor în rețelele de transport și de distribuție cu până la 11% pentru energie electrică, cu 39% pentru gaze naturale și cu 5% pentru energie termică;

e) reducerea consumului de energie în clădiri cu 10%.

143. În ceea ce privește țintele naționale pentru 2030, este de remarcat că în cadrul Comunității Energetice nu au fost stabilite deocamdată careva obiective concrete pentru Părțile Contractante, inclusiv pentru Republica Moldova. Cu toate acestea, având în vedere angajamentele asumate în cadrul Tratatului Comunității Energetice, principalele obiective ce urmează a fi trasate în sectoarele energiei pentru anul 2030 vor fi alinuate la evoluția politicilor UE, în special, cu privire la promovarea eficienței energetice, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și utilizarea energiei din surse regenerabile, pentru a fi în concordanță cu obiectivele strategice stabilite la nivelul UE și al Comunității Energetice. Totodată, în baza evoluției estimate în legătură cu dezvoltarea sectoarelor energiei, precum și a tendințelor înregistrate la nivel regional și la nivelul UE, Republica Moldova își propune atingerea următoarelor ținte către anul 2030:

a) îmbunătățirea eficienței energetice până la 30% (comparativ cu 1990);

²¹ Din 1 ianuarie 2019 obligația privind renovarea se extinde în raport cu clădirile deținute și ocupate de administrația publică centrală de specialitate, cu suprafața totală utilă de peste 250 m².

²² A se vedea referința 21.

²³ A se vedea referința 21.

²⁴ Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare economică “Moldova 2020”, nr. 166 din 11 iulie 2012.

²⁵ Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, nr. 1470 din 30.12.2016.

²⁶ Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, nr. 301 din 24 aprilie 2014.

²⁷ Hotărârea Guvernului cu privire la Programul național pentru eficiența energetică 2011-2020, nr. 833 din 10 noiembrie 2011.

- b) reducerea intensității energetice cu cel puțin 65% față de anul 2016;
- c) asigurarea unei ponderi a energiei din surse regenerabile de cel puțin 25% din consumul final brut de energie;
- d) asigurarea unei ponderi a energiei din surse regenerabile, utilizată în toate formele de transporturi, de cel puțin 14%;
- e) asigurarea unei ponderi de 15% de energie electrică produsă din surse regenerabile în consumul final de energie electrică;
- f) reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră până la 59% (comparativ cu 1990);
- g) reducerea pierderilor în rețele de transport și de distribuție comparativ cu anul 2016: la energia electrică - cu circa 20%; la gazele naturale - cu 25%; la energia termică - cu 10%;
- h) realizarea unui obiectiv echivalent cu obținerea unor economii noi în 2021-2030 la un nivel de cel puțin 1% din volumul vânzărilor anuale de energie consumatorilor finali, prin aplicarea schemei de obligații în ceea ce privește eficiența energetică;
- i) renovarea, în perioada 2021-2030, a clădirilor deținute și ocupate de administrația publică centrală de specialitate la nivel anual de cel puțin 1% din suprafața clădirilor încălzite sau răcite, astfel, ca acestea să îndeplinească cerințele minime de performanță energetică.

VI. OBIECTIVELE STRATEGICE SPECIFICE ȘI MĂSURILE AFERENTE

144. Principale acțiuni necesare pentru îndeplinirea obiectivelor strategice generale, descrise la Secțiunea 5.1 din prezenta Strategie, urmează a fi îndreptate, în primul rând, spre asigurarea securității energetice prin diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare cu resurse energetice primare, spre optimizarea structurii acestora, spre creșterea eficienței energetice și optimizarea consumului de energie, spre realizarea proiectelor menite să asigure dezvoltarea capacităților de producere, de interconectare, de transport și de distribuție a energiei, precum și spre asigurarea competitivității pe piețele de energie, inclusiv prin implementarea politicii de stat în domeniul energiei și prin atingerea obiectivelor stabilite în cadrul Comunității Energetice și prin semnarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană.

145. Pentru îndeplinirea obiectivelor de bază, sectoarele energiei din Republica Moldova trebuie să răspundă provocărilor ce amenință funcționarea stabilă a sistemelor de alimentare cu energie și să rezolve problemele stringente care împiedică dezvoltarea piețelor de energie competitive, sigure și fiabile. În acest context, prezenta Strategie stabilește următoarele obiectivele specifice:

- 1) asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale prin dezvoltarea rețelelor de transport a gazelor naturale și a capacităților de interconectare cu flux bidirecțional, diversificarea căilor și a surselor de aprovizionare cu gaze naturale, precum și menținerea rolului de țară de tranzit al gazelor naturale;
- 2) asigurarea securității aprovizionării cu energie electrică prin crearea unui sistem de transport consolidat și echilibrat, dezvoltarea capacităților necesare de interconectare cu țările vecine și conectarea la ENTSO-E, diversificarea rutelor și surselor de aprovizionare cu energie electrică din exterior;

3) consolidarea potențialului intern de producere a energiei electrice și termice prin dezvoltarea, reconstrucția și modernizarea capacităților de generare a energiei, prin promovarea surselor regenerabile de energie, a cogenerării de înaltă eficiență și a SACET;

4) îmbunătățirea eficienței energetice pe întreg lanțul de producere, transport, distribuție, furnizare și consum de energie și dezvoltarea durabilă a sectoarelor energeticii;

5) dezvoltarea piețelor de energie electrică și de gaze naturale concurențiale și transparente, deschiderea efectivă a acestora și eliminarea treptată a prețurilor reglementate pentru energia furnizată consumatorilor și integrarea pieței de energie electrică și de gaze naturale a Republicii Moldova în piața regională și europeană;

6) asigurarea unui cadru legislativ și de reglementare stabil, transparent, echitabil și în concordanță cu *acquis*-ul comunitar, îmbunătățirea cadrului instituțional și de management pentru sectoarele energeticii întru crearea unui climat investițional atractiv.

Obiectivul nr.1. Asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale prin dezvoltarea rețelelor de transport a gazelor naturale și a capacităților de interconectare cu flux bidirecțional, diversificarea căilor și a surselor de aprovizionare cu gaze naturale, precum și menținerea rolului de țară de tranzit al gazelor naturale.

146. Pentru Republica Moldova, asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale constituie una din prioritățile de bază ale politicii de stat în domeniul energeticii, întrucât gazele naturale constituie componenta de bază a mixului energetic și pilonul fundamental al securității naționale. Totodată, dependența totală de importul gazelor naturale și doar dintr-o singură sursă, precum și lipsa capacităților de stocare a gazelor naturale și de aprovizionare din alte surse (ex. cu gaze naturale lichefiate), creează un risc sporit în asigurarea țării cu gaze naturale. În ceea ce privește diversificarea surselor de furnizare a gazelor naturale, cel puțin până în 2019-2020 nu va exista nici o sursă alternativă pentru gazele naturale provenite din Federația Rusă, iar tranzitul prin Ucraina va rămâne relativ stabil²⁸. Însă, în cazul unei întreruperi din diverse motive (tehnice, geopolitice, economice, etc.) a livrărilor de gaze naturale din Federația Rusă prin Ucraina, mai ales în perioada de iarnă a anului, va afecta în mod grav aprovizionarea tuturor consumatorilor din Republica Moldova cu gaze naturale, periclitànd, totodată, asigurarea cu energie electrică din cauza reducerii sau chiar a stopării producerii de energie la CET-uri și la CERS Moldovenească. Cele mai grave probleme vor fi create în sectorul termoelectric, în legătură cu aprovizionarea cu energie termică atât în cadrul SACET (mun. Chișinău, Bălți și alte 6 localități), precum și în sectorul individual (la nivel de populație, instituții bugetare, instituții sociale, agenți economici, etc., care dispun de încălzire autonomă pe gaze naturale).

147. În aceste condiții asigurarea securității aprovizionării Republicii Moldova cu gaze naturale poate fi realizată doar prin diversificarea căilor și a surselor de aprovizionare cu gaze naturale, precum și prin soluționarea problemei ce ține de menținerea stocurilor de gaze naturale necesare pentru asigurarea aprovizionării în situații excepționale. Din punct de vedere al căilor de aprovizionare, Republica Moldova are doar două țări vecine, Ucraina și România, prin intermediul cărora poate fi realizat importul de gaze naturale în Republica Moldova din diferite surse. Actualmente, Republica Moldova poate fi aprovizionată cu gaze naturale doar din est, prin interconexiunea cu Ucraina. Interconexiunea existentă a rețelelor

²⁸ Anul 2019 este termenul final al contractului existent de alimentare cu gaze naturale și tranzit al gazelor naturale prin Ucraina, semnat între Ucraina și „Gazprom”.

de transport al gazelor naturale cu România, din sudul țării, nu permite asigurarea unui flux bidirecțional de gaze naturale, iar, în prezent, singura direcție posibilă de livrare a gazelor naturale este doar spre România. Totodată, noua interconexiune Iași-Ungheni, dată în exploatare în 2014, este utilizată în prezent la capacități foarte mici, doar pentru aprovizionarea localităților din apropierea or. Ungheni. Motivul principal pentru care aceasta nu este utilizată la capacitate maximă este de ordin tehnic și se datorează configurației și caracteristicilor tehnice diferite ale rețelelor de transport al gazelor naturale din Republica Moldova și din România, precum și lipsei infrastructurii de transport necesare, atât pe teritoriul Republicii Moldova, precum și pe teritoriul României, care ar asigura fluxul de gaze naturale pe direcția România – Republica Moldova în cantitățile și la parametri tehnici necesari.

148. Pentru asigurarea fluxului de gaze naturale din România în Republica Moldova și pentru asigurarea funcționării interconexiunii fizice bidirecționale Iași-Ungheni, la parametri tehnici proiectați, este necesar de a efectua în paralel noi investiții, atât în sistemul de transport național al Republicii Moldova, precum și în cel românesc. Astfel, în Republica Moldova urmează a fi realizat proiectul de construcție a gazoductului Ungheni – Chișinău, cu diametrul de 600 mm, cu lungimea de circa 120 km, cu presiunea maximă de 55 bar și capacitatea de 171 mii m³ gaze pe oră (1,5 miliarde m³ pe an). Construcția acestui gazoduct va începe în 2018, punerea în funcțiune se planifică în 2019-2020, iar costurile estimate de 93 mil. Euro vor fi atrase din sectorul privat. Pe teritoriului României se va realiza proiectul de interes național privind dezvoltarea sistemului de transport în zona de Nord – Est a României, care are ca scop asigurarea capacităților necesare de transport spre Republica Moldova, precum și îmbunătățirea aprovizionării cu gaze naturale a zonei de Nord-Est a României. Punerea în funcțiune a capacităților adiționale respective se planifică a fi realizate în aceeași perioadă 2019-2020, estimată și pentru punerea în funcțiune a gazoductului construit pe teritoriul Republicii Moldova pe direcția Ungheni-Chișinău.

149. Realizarea acestor proiecte, precum și a altor proiecte de importanță națională și europeană pe teritoriul României²⁹ va permite diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare a Republicii Moldova cu gaze naturale, va contribui la reducerea dependenței Republicii Moldova de importul gazelor naturale doar dintr-o singură sursă (Gazprom, Federația Rusă) și va îmbunătăți securitatea aprovizionării cu gaze naturale. În rezultat, vor fi create premisele necesare pentru dezvoltarea unei noi piețe de desfacere a gazelor naturale în Republica Moldova, la un debit de 1,5 miliarde m³ de gaz pe an. Concomitent, pe termen lung, aceasta va facilita conectarea sistemului național de gaze naturale la sistemul ENTSO-G și integrarea în piața europeană a gazelor naturale.

150. În calitate de țară de tranzit pentru gazele naturale, Republica Moldova este cointerесată în menținerea și consolidarea acestui rol, iar o atenție sporită este acordată nu doar menținerii direcției actuale de tranzit, dar și creării unor căi noi de tranzit în direcții alternative, atât prin conductele magistrale din sudul țării, precum și prin noua interconexiune Iași-Ungheni. Această orientare spre diversificarea rutelor de tranzit este necesară în contextul posibilei diminuări a cantităților de gaze naturale tranzitate prin Republica Moldova spre Europa, din cauza situației tensionate create între Federația Rusă și Ucraina, precum și ținând cont de proiectele North Stream-2, Turk Stream, precum și de posibilitatea extragerii gazelor naturale din țărmul Mării Negre, etc. Reducerea tranzitului de gaze natural prin

²⁹ Ca de exemplu, Proiectul BRUA, dezvoltarea coridorului de transport pentru preluarea gazelor naturale de pe țărmul Mării Negre, extinderea sistemului de transport al gazelor naturale între Onești și Isaccea și inversarea fluxului la Isaccea pe rețeaua internațională de gaze naturale, care traversează și teritoriul Republicii Moldova, etc.

rețelele de transport al gazelor natural existente va conduce nemijlocit la diminuarea veniturilor operatorului sistemului de transport, obținute din transportarea gazelor naturale în alte țări, ceea ce, pe cale de consecință, va duce la creșterea costurilor de rețea pentru gazele naturale transportate pentru consumatorii din Republica Moldova.

151. Dezvoltarea capacităților transfrontaliere poate implica și alte beneficii pentru părțile interesate atât din Republica Moldova, precum și din țările vecine. Îmbunătățirea interconexiunilor și a rețelelor interne de transport va duce la majorarea capacităților de tranzitare a gazelor naturale, la stimularea comerțului regional și a utilizării serviciilor de stocare subterană a gazelor naturale. Totodată, construcția capacităților fizice transfrontaliere a sistemului de gaze naturale este o condiție necesară, dar nu pe deplin suficientă pentru stabilirea statutului de țară de tranzit. Pentru aceasta, este necesar ca regulile de acces la rețele și la capacitățile de interconexiune din Republica Moldova să nu împiedice schimburile transfrontaliere și comerțul liber și nediscriminatoriu de gaze naturale pe teritoriul tuturor țărilor din regiune.

152. De asemenea, în perioada de implementare a prezentei Strategii vor fi efectuate lucrări de prospecțiune pe teritoriul Republicii Moldova pentru identificarea capacităților și a rezervelor interne de zăcăminte de petrol și de gaze naturale, precum și a posibilităților de extracție a acestora. În acest context, zonele din sudul Moldovei, cu o suprafață de circa 12 km², sunt date în concesiune pe o perioadă 50 ani companiei americane Frontera Resources International, care în perioada primilor cinci ani va efectua lucrări de cercetare. Investițiile programate pentru cercetare sunt planificate de compania în cauză la un nivel de 6 mil. dolari SUA, cu un potențial de creștere până la 100 mil. dolari SUA pentru efectuarea lucrărilor de extracție în cazul în care vor fi identificate zăcămintele respective. Implementarea acestui proiect, în cazul obținerii unor rezultate pozitive în cadrul cercetărilor, va influența pozitiv aprovizionarea țării cu petrol și cu gaze naturale. Totodată, vor fi efectuate prospecțiuni și în alte zone, urmând exemplul țărilor vecine și în strânsă cooperare cu acestea. Republica Moldova urmează să coopereze cu companii experimentate în investigarea potențialului de resurse energetice și să acționeze prudent la negocierea redevențelor, iar potențialul natural identificat urmează a fi valorificat, în primul rând, în beneficiul societății.

153. În scopul asigurării securității aprovizionării cu gaze naturale, în cazul sistării de către Federația Rusă a exportului de gaze naturale spre Europa, prin teritoriul Ucrainei, este necesar de analizat posibilitatea încheierii de către Republica Moldova a unui acord cu Federația Rusă privind livrarea gazelor naturale pentru Republica Moldova prin interconexiunea dintre sistemul de transport al Federației Ruse și sistemul de transport al Ucrainei, precum și a unui acord cu Ucraina privind tranzitarea gazelor naturale pe teritoriul său.

154. În cazul apariției unor situații excepționale, precum criza gazelor naturale din 2009, gazele naturale lichefiate ar putea constitui o soluție importantă în asigurarea continuității aprovizionării cu gaze naturale. Tendințele actuale în ceea ce privește dezvoltarea pieței gazelor naturale lichefiate din Europa de Sud-Est, care indică posibila majorare a cantităților tranzacționate și, respectiv a lichidității pieței respective, ar putea oferi posibilitatea tranzacționării gazelor naturale lichefiate și în Republica Moldova. Cu toate acestea, integrarea Republicii Moldova în piața gazelor naturale lichefiate urmare a extinderii acesteia este puțin probabilă din cauza condițiilor specifice în care se află Republica Moldova: lipsa infrastructurii necesare, investițiile majore necesare pentru a desfășura activitatea de aprovizionare cu gaze naturale lichefiate, precum și problema transportării gazelor naturale lichefiate prin regiunea Bosfor. Din aceste considerente, odată ce proiectele regionale privind

dezvoltarea comerțului cu gaze naturale lichefiate vor deveni fezabile, alternativele pentru Republica Moldova în ceea ce privește participarea în aceste proiecte urmează a fi analizate atât din perspectiva viabilității financiare, precum și din perspectiva fezabilității tehnice.

155. O altă problemă ce ține de securitatea aprovizionării cu gaze naturale, constituie implementarea standardelor europene privind garantarea siguranței în aprovizionarea cu gaze naturale a consumatorilor și, în primul rând, a consumatorilor vulnerabili, în cazul apariției unor situații excepționale. În context, o soluție ar putea fi stocarea gazelor naturale în facilități speciale de stocare. Anterior, posibilitățile pentru construcția capacităților de stocare a gazelor naturale pe teritoriul Republicii Moldova au fost analizate în două studii, realizate în 2009 de compania Berkeley Associates³⁰ și în 2011 de Institutul pentru Geologie și Seismologie al Academiei de Științe a Moldovei³¹. Posibilitatea implementării rezultatelor acestor studii necesită a fi examinată atât din punct de vedere tehnic, precum și din punct de vedere economic. O altă alternativă constituie oportunitatea stocării gazelor naturale în depozitele de stocare din Bogorodicieni, Ucraina, sau în facilități de stocare din România și, respectiv, încheierea contractelor corespunzătoare privind prestarea serviciilor de stocare pentru a acoperi vârful de consum și pentru a asigura securitatea aprovizionării cu gaze naturale a consumatorilor din Republica Moldova în cazul survenirii unor situații excepționale. Beneficiile menținerii stocurilor de gaze naturale rezidă în îmbunătățirea capacității sistemului de a acoperi vârful de consum, precum și de a asigura aprovizionarea cu gaze naturale în condiții meteo extreme, în cazul defecțiunilor tehnice pe direcțiile de transport prin care se asigură importul gazelor naturale sau în alte situații în care este sistată sau limitată furnizarea gazelor naturale din import.

156. Siguranța aprovizionării cu gaze naturale depinde și de starea tehnică a infrastructurii existente de gaze naturale. Rețelele de transport al gazelor naturale, de asemenea, au nevoie de o îmbunătățire substanțială, ceea ce implică realizarea de investiții. Conform proiectului Planului de dezvoltare a rețelelor de transport al gazelor naturale, elaborat de operatorul sistemului de transport³², în următorii 10 ani, pentru reutilizarea, reconstrucția, modernizarea, optimizarea și asigurarea funcționării, în condiții de siguranță și fiabilitate, a sistemului național de transport al gazelor naturale, operatorul sistemului de transport trebuie să aloce investiții în valoare de 120-170 mil. lei anual.

157. În vederea asigurării securității aprovizionării consumatorilor cu gaze naturale, este necesară soluționarea problemei rețelelor de gaze naturale aflate în proprietate publică, dezvoltate din sursele financiare ale bugetului de stat, ale bugetelor locale, precum și din sursele financiare ale populației. Aceste rețele se află, actualmente, la deservirea tehnică a operatorilor sistemelor de distribuție din cadrul S.A., „Moldovagaz”, dar nu sunt supuse reparațiilor capitale, renovării și modernizării, întrucât proprietarii nu alocă surse financiare în acest sens. În context, este necesară realizarea pe deplin a măsurilor, stabilite în Conceptul privind restructurarea corporativă, instituțională și financiară a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică din municipiul Chișinău, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22 decembrie 2011, și anume evaluarea rețelelor de gaze naturale, care sunt în proprietate publică, în conformitate cu metodologia aprobată, agrearea din punct de vedere juridic a reglementării datoriilor și transferul rețelelor de gaze naturale întreprinderilor de

³⁰ Studiul de prefazăabilitate privind depozitele subterane de stocare a gazului.

³¹ Studiul geologo-geofizic al teritoriului de sud al Republicii Moldova în scopul evidențierii structurilor locale posibile pentru crearea rezervoarelor de gaze naturale.

³² Planul de dezvoltare a rețelelor de transport a gazelor naturale a operatorului sistemului de transport SRL „Moldovatransgaz” pentru perioada 2017 – 2026.

transport și de distribuție a gazelor naturale în contul stingerii datoriilor acumulate de sectorul termoelectric.

Obiectivul nr.2. Asigurarea securității aprovizionării cu energie electrică prin crearea unui sistem de transport consolidat și echilibrat, dezvoltarea capacităților necesare de interconectare cu sistemele electroenergetice ale țărilor vecine și conectarea la ENTSO-E, diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare cu energie electrică din exterior.

158. Spre deosebire de sectorul gazelor naturale, Republica Moldova nu este atât de dependentă de importul energiei electrice. Cu toate acestea, există o serie de alți factori, care afectează securitatea aprovizionării cu energie electrică, precum: dependența aprovizionării preponderent dintr-o singură sursă (circa 80% din totalul livrărilor de energie electrică sunt realizate de la CERS Moldovenească, amplasată în regiunea din stânga Nistrului) și furnizarea energiei electrice de la sursa respectivă în condiții netransparente; lipsa de capacități suficiente de producere a energiei electrice la nivel local (pe malul drept al Nistrului); dependența de gaze naturale pentru producerea energiei la centralele locale; lipsa interconexiunilor cu sistemul electroenergetic din vestul țării (cu sistemul electroenergetic al României și respectiv cu sistemul ENTSO-E); lipsa accesului la o piață regională de energie electrică și, evident, lipsa unei piețe de energie electrică naționale bine dezvoltate și concurențiale. În aceste condiții, aprovizionarea stabilă și fiabilă cu energie electrică, în condiții de accesibilitate, calitate, la prețuri rezonabile și în cantitățile necesare poate fi asigurată doar prin dezvoltarea capacităților locale de producere a energiei electrice, prin diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare cu energie electrică și, respectiv, prin dezvoltarea și funcționarea unei piețe de energie electrică concurențiale, cu integrarea eventuală a acestora în piața regională și în piața internă de energie electrică a UE.

159. Republica Moldova este poziționată geografic la frontiera dintre sistemul european continental de transport al energiei electrice gestionat de ENTSO-E (frontiera cu România) și sistemul energetic integrat/sistemul energetic unic IPS/UPS (frontiera cu Ucraina), iar diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare cu energie electrică poate fi efectuată doar prin intermediul acestor sisteme. Sistemul electroenergetic al Republicii Moldova funcționează în paralel cu sistemul electroenergetic al Ucrainei, fiind interconectat prin 7 LEA de 330 kV și 11 LEA de 110 kV, iar cu sistemul electroenergetic al României poate funcționa doar în regim insular prin LEA de 400 kV (CERS Moldovenească-Vulcănești-Isaccea) și prin 4 LEA 110 kV. Capacitatea de import/export a energiei electrice dintre Republica Moldova-Ucraina este limitată și depinde de mai mulți factori, precum: „secțiunea de control”, topologia LEA 330 kV învecinate, condițiile de funcționare sigură a sistemului electroenergetic, puterea de consum a regiunii Odessa și puterea generată de CERS Moldovenească și CHE Dnestrovsc. Schimbul de energie electrică (import/export) dintre România și Republica Moldova este limitat de regimul de funcționare insular, deoarece, în prezent, sistemele electroenergetice menționate nu funcționează în regim sincron.

160. Obiectivul Republicii Moldova de a asigura securitatea aprovizionării cu energie electrică, prin diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare și prin crearea unei piețe competitive de energie electrică, cu integrarea, ulterioară, a acestora în piața internă de energie a UE, poate fi realizat doar cu condiția dezvoltării capacităților de interconexiune a sistemului electroenergetic național cu sistemul electroenergetic al României și a conectării la ENTSO-E. Principalul beneficiu al dezvoltării interconexiunilor constă în obținerea de către Republica Moldova a accesului pentru participare la o piață regională de energie, ceea

ce nu este posibil în lipsa interconectării asincrone/sincrone a sistemului electroenergetic național cu sistemul ENTSO-E. Totodată, realizarea interconexiunii dintre sistemul electroenergetic național și cel al UE va oferi Republicii Moldova posibilitatea de a crea un sector electroenergetic mai eficient și competitiv, care va asigura modernizarea infrastructurii electroenergetice, dezvoltarea unor piețe de energie electrică concurențiale, iar ca rezultat, va determina intrarea pe piața națională a furnizorilor noi de energie electrică, inclusiv a furnizorilor din exterior, ceea ce va oferi consumatorilor din Republica Moldova posibilitatea de a pune în aplicare dreptul de a-și alege și de a-și schimba furnizorul și, respectiv, de a procura energie electrică în condiții sigure și la prețuri competitive.

161. Se estimează că Republica Moldova, împreună cu Ucraina, va parcurge un scenariu optimist în ceea ce privește conectarea și integrarea în sistemul electroenergetic al ENTSO-E, proces care urmează a fi realizat într-o perioadă de 6-7 ani. După prezentarea cererii comune de aderare la ENTSO-E și acceptarea acesteia, a fost semnat Acordul cu partea continentală a ENTSO-E privind condițiile de interconectare a sistemului energetic al Ucrainei și Republicii Moldova cu sistemul ENTSO-E. Conform acestui Acord, decizia privind scenariul concret de conectare la ENTSO-E (sincronă sau asincronă) va fi luată în următorii doi ani, în baza rezultatelor care vor fi obținute în urma efectuării a două studii suplimentare. Cu toate acestea, până la realizarea oricărei interconectări, operatorii sistemelor de transport naționali, NEK „Ukrenergo” și Î.S. „Moldelectrica” trebuie să implementeze, în următorii cinci ani, un catalog de măsuri, care include o serie de cerințe tehnice și norme operaționale stabilite în conformitate cu liniile directoare din cadrul UE privind operarea sistemului.

162. În context, conectarea sistemului electroenergetic național cu sistemul ENTSO-E se planifică a fi realizată în câteva etape:

a) la prima etapă se preconizează interconectarea sistemului electroenergetic al Republicii Moldova cu cel al României prin linia electrică de interconexiune Vulcănești-Isaccea. În acest scop în perioada 2019-2020 se planifică a fi realizate următoarele lucrări:

1) construcția stației Back-to-Back cu o putere electrică de 600 MW și realizarea lucrărilor de adaptare necesare în stația electrică 400 kV Vulcănești, în vederea realizării interconexiunii asincrone între sistemele electroenergetice al Republicii Moldova și al României în zona de sud a țării;

2) construcția LEA 400 kV Vulcănești-Chișinău;

3) realizarea lucrărilor de adaptare și de modificare în stația electrică Chișinău 330/110/35 kV, ca urmare a construcției rețelei electrice de transport de 400 kV.

Implementarea acestui Proiect se va efectua cu suportul partenerilor de dezvoltare. Astfel, până în prezent, în urma colaborării cu partenerii de dezvoltare au fost deja identificate surse financiare în valoare de 270 mil. Euro, din care: surse financiare în valoare de 160 mil. Euro oferite de către Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și de către Banca Europeană de Investiții (BEI) sub forma unor împrumuturi, un împrumut acordat de către Banca Mondială în valoare de 70 mil. Euro și un grant oferit de Uniunea Europeană de circa 40 mil. Euro. Pentru realizarea primei etape de interconexiune a sistemului electroenergetic al Republicii Moldova cu sistemul electroenergetic românesc, în decembrie 2017, au fost semnate acordurile de împrumut cu BERD și BEI în valoare de 80 mil. Euro fiecare.

b) etapa a doua prevede construcția LEA de 400 kV Suceava (România) – Bălți

(Moldova). Pentru construcția acestei linii electrice în 2011 a fost semnat Memorandumul de înțelegere între Î.S. „Moldelectrica” și S.C. „Transelectrica”. Studiul de fezabilitate pentru proiectul în cauză a fost finalizat, iar costul implementării proiectului se estimează la 66,5 mil. Euro, din care 36,9 mil. Euro reprezintă costul proiectului pentru porțiunea de LEA amplasată pe teritoriul Republicii Moldova (costul construcției a 52 km LEA de 400 kV pe teritoriul țării, reconstrucția instalației de distribuție de 330 kV și construcția instalației de distribuție de 400 kV la stația electrică de 330 kV din Bălți). Construcția se estimează a fi realizată în perioada 2026-2027, iar în cazul în care va fi luată decizia de conectare asincronă la sistemul ENTSO-E, suplimentar va fi necesară construcția stației Back-to-Back la stația electrică Bălți. Construcția porțiunii de rețea Suceava-Bălți pe teritoriului României va fi realizată de Transelectrica (România). Construcția și utilizarea LEA de 400 kV Suceava-Bălți la capacitatea sa maximă este condiționată și de construcția pe teritoriul României a unei noi LEA de 400 kV Gădălin-Suceava, care, de asemenea, se planifică a fi realizată de către CNTEE „Transelectrica” până în anul 2023³³.

c) în perspectivă poate fi necesară construcția interconexiunii LEA de 400 kV Ungheni – Iași (inclusiv a unei stații Back-to-Back), precum și a unei linii electrice de transport intern LEA de 330 kV Ungheni-Strășeni. La moment, această opțiune este una de rezervă și va depinde de rezultatul studiilor care vor fie efectuate ulterior, de modul de conectare a sistemului național la sistemul ENTSO-E (în regim asincron/sincron), precum și de rezultatele analizei cost-beneficiu al acestui proiect. Totodată, conform calculelor preliminare, costul de realizare a acestui proiect pe teritoriul țării se estimează la 36 mil. Euro.

163. Interconectarea sistemului electroenergetic al Republicii Moldova cu sistemul electroenergetic al României și integrarea în sistemul ENTSO-E se planifică a fi realizate utilizând toate modalitățile posibile de finanțare, inclusiv sursele proprii ale operatorului sistemului de transport, sursele bugetare, investițiile private, precum și suportul donatorilor și al instituțiilor financiare internaționale, care au participat până în prezent și continuă să participe în mod activ la dezvoltarea sectoarelor energiei din Republica Moldova, precum și la îmbunătățirea operării sistemului electroenergetic prin dezvoltarea de noi facilități și prin reconstrucția celor existente.

164. Congestiile pe interconexiunea Republica Moldova – Ucraina limitează importul și tranzitul de energie electrică. Din aceste motive, construcția celui de-al doilea circuit al LEA de 330 kV „Bălți – CHE Dnestrovsc” ar oferi o soluție suplimentară pentru extinderea posibilităților de import al energiei electrice în Republica Moldova. Cu toate acestea, realizarea acestui proiect depinde de proiectul de interconectare a Republicii Moldova și a Ucrainei la sistemul electroenergetic al ENTSO-E, de decizia Ucrainei de a dezvolta anumite porțiuni de rețea pe teritoriul său, de rezultatul analizei cost-beneficiu, precum și estimările cu privire la modul în care implementarea proiectului va contribui la îmbunătățirea regimului de funcționare a sistemului electroenergetic național.

165. Asigurarea securității aprovizionării consumatorilor cu energie electrică nu va putea fi pe deplin realizată doar prin construcția interconexiunilor cu țările vecine și depinde, în mare măsură, de starea rețelelor electrice, de capacitatea sistemului electroenergetic național de a satisface în mod continuu cererile de putere și energie ale consumatorilor. Reieșind din faptul că circa 83% din rețelele electrice de transport și 80% din stațiile electrice de

³³ Compania Națională de Transport a Energiei Electrice Transelectrica SA, Planul de Dezvoltarea a RET perioada 2016-2025, <http://www.transelectrica.ro/documents/10179/25146/Planul+de+dezvoltare+a+RET+perioada+2016-2025.pdf/3dd99934-3661-401f-9816-84359593153f>.

transformare au o durată de exploatare de peste 30 ani (peste 67% au o durată de exploatare de peste 40 ani), problema renovării, a reînnoirii și a modernizării acestora a devenit una de importanță majoră, în special, în contextul în care integrarea sistemului electroenergetic național în sistemul ENTSO-E a devenit o prioritate pentru Republica Moldova.

166. Reabilitarea și modernizarea rețelelor electrice de transport naționale, a fost inițiată în cadrul proiectului Energetic II, finanțat de Banca Mondială și finalizat în 2012, care a asigurat modernizarea echipamentului energetic, dezvoltarea unui nou sistem de măsurare, precum și instalarea sistemului SCADA. Continuarea lucrărilor de reconstrucție și de renovare a rețelelor electrice de transport se preconizează a fi realizată în cadrul implementării Proiectului „Reabilitarea rețelelor electrice de transport ale Î.S. „Moldelectrica”, în valoare de 46 mil. Euro, proiect cofinanțat de BERD (20 mil. Euro), BEI (17 mil. Euro) și Fondul Investițional pentru Vecinătate (grant 8 mil. Euro). Acest proiect a fost inițiat în anul 2012, iar implementarea lui se preconizează a fi efectuată în perioada 2017-2020. Resursele financiare alocate în cadrul Proiectului menționat sunt orientate în special pentru construcția/reconstrucția liniilor electrice, pentru reconstrucția stațiilor electrice de transformare și pentru înlocuirea utilajelor învechite. Concomitent, operatorul sistemului de transport urmează să aloce, din surse proprii, circa 131-136 mil. lei anual³⁴, pentru efectuarea lucrărilor de renovare, de reconstrucție și de modernizare a infrastructurii electrice de transport. Efectuarea lucrărilor în cauză va determina îmbunătățirea eficienței și a fiabilității rețelelor electrice de transport naționale, consolidarea stabilității livrării energiei electrice, precum și va determina îmbunătățirea activității generale a operatorului sistemului de transport, ceea ce constituie una din condițiile de bază, necesare pentru integrarea Republicii Moldova în sistemul electroenergetic al ENTSO-E.

167. Așadar, după cum s-a menționat, conectarea sistemului electroenergetic al Republicii Moldova la ENTSO-E, împreună cu Ucraina, va permite diversificarea căilor și a surselor de procurare a energiei electrice, va îmbunătăți substanțial securitatea aprovizionării Republicii Moldova cu energie electrică, va oferi posibilitatea integrării pieței naționale de energie electrică în piața de energie regională și, ulterior, în piața unică de energie electrică a UE. Dezvoltarea interconexiunilor cu sistemele electroenergetice a țărilor vecine, nu este, însă, suficientă pentru atingerea obiectivelor descrise mai sus. Transpunerea și implementarea *acquis*-ului comunitar reprezintă o altă condiție determinantă pentru conectarea sistemului electroenergetic al Republicii Moldova la ENTSO-E.

168. Structura consumului de energie electrică în Republica Moldova relevă faptul că principalii consumatori de resurse energetice sunt consumatorii casnici și întreprinderile mici și mijlocii. Cu toate acestea, reieșind din prognozele de dezvoltare economică, nu se prevede apariția de noi consumatori mari de energie electrică. Din acest motiv, majoritatea consumatorilor de energie electrică dispun de un consum relativ mic, iar consumatorii sunt dispersați și sunt interesați în obținerea unui control mai flexibil al consumului propriu de energie. În context, implementarea rețelelor inteligente ar permite realizarea unui control mai eficient al consumului de energie, oferind în același timp beneficii din perspectiva realizării economiilor de energie și eficienței gestionării activităților de rețea, inclusiv în ceea ce privește dezvoltarea sistemelor de telemetrie și comunicație în cadrul rețelelor electrice. De asemenea, implementarea rețelelor inteligente va contribui semnificativ la integrarea în rețea a producerii distribuite a energiei electrice, în special, a producătorilor de energie electrică din surse regenerabile, precum și va permite obținerea unor efecte economice pozitive cu

³⁴ Î.S. „Moldelectrica”, Proiectul Planului de dezvoltare a rețelelor electrice de transport pentru perioada 2018-2027.

caracter distribuit, cum ar fi reducerea pierderilor de energie electrică în rețelele electrice și crearea de noi locuri de muncă. Însă, pentru a asigura dezvoltarea rețelelor inteligente, este necesară atragerea de investiții suplimentare în sector, precum și dezvoltarea unui cadru de reglementare specific în conformitate cu cele mai bune practici la nivel mondial. Concomitent, se impune realizarea unor investigații în ceea ce privește potențialele grupuri-țintă de consumatori și de producători care urmează să beneficieze direct de avantajele sistemelor inteligente, precum și promovarea intensivă a oportunităților de investiții. De asemenea, este necesară atragerea surselor financiare în baza unei analize detaliate a costurilor de investiții, pe termen mediu și scurt, și a beneficiilor sistemice pe termen lung, precum și dezvoltarea unui model echitabil de partajare a costurilor. Activitățile de orientare către o implementare la scară largă a rețelelor inteligente se preconizează a fi inițiată după 2025.

Obiectivul nr.3. Consolidarea potențialului intern de producere a energiei electrice și termice, prin dezvoltarea, reconstrucția și re tehnologizarea capacităților de generare a energiei, prin promovarea surselor regenerabile de energie, a cogenerării de înaltă eficiență și a SACET.

169. Republica Moldova dispune, în general, de suficiente capacități instalate de producere a energiei electrice și termice, necesare pentru acoperirea cererii în aceste tipuri de energie. Însă, în practică, din capacitatea total instalată de producere a energiei electrice de circa 3008 MW, 2568 MW sau circa 85,4% constituie capacitatea centralelor electrice din stânga Nistrului (CERS Moldovenească și CHE Dubăsari). Din totalul capacităților de producere a energiei electrice, în valoare de 440 MW, situate în partea dreaptă a Nistrului, circa 95% constituie capacități de producere a energiei electrice și termice în regim de cogenerare, din care 75% reprezintă capacitățile electrice deținute de S.A. "Termoelectrica" și S.A. „CET- Nord”, iar 20% - capacitățile de cogenerare instalate la fabricile de zahăr, care actualmente sunt utilizate pentru uz intern. Toate aceste capacități de producere a energiei au o durată de exploatare de la 35 până la peste 60 ani și dispun de utilaj învechit, ineficient și poluant, cu un grad de uzură foarte înalt. Utilizarea sarcinii electrice ale centralelor electrice respective este dependentă, în mod direct, de sarcina termică a SACET din mun. Chișinău și Bălți, care activează, practic, doar în perioada rece a anului și generează costuri mari la producere. Ca rezultat, prețul pentru energia electrică produsă de către centralele electrice cu termoficare depășește cu mult prețurile de procurare a energiei electrice din import și de la CERS Moldovenească, fapt care a determinat obligarea furnizorilor de energie electrică de a procura energia electrică produsă de CET-uri și, respectiv, suportarea de către consumatorii de energie electrică a costurilor mari de producere, la un nivel redus de eficiență a procesului de cogenerare a energiei. În condiții similare se află și centralele termice (CT) care produc și livrează energie termică în SACET din mun. Chișinău, din mun. Bălți și din celelalte 6 localități din Republica Moldova, în care încă există aceste sisteme. În condiții dezastruoase se află și rețelele termice ale SACET, precum și rețelele termice interne din blocurile de locuit, care necesită costuri mari pentru întreținere și reparație și în care se înregistrează multiple situații de avarie, pierderi mari de agent termic și pierderi de energie.

170. Având în vedere situația descrisă, este imperativă întreprinderea de măsuri concrete pentru dezvoltarea de noi capacități eficiente de producere a energiei, pentru realizarea acțiunilor de reabilitare, de re tehnologizare și de modernizare a capacităților existente, inclusiv dezafectarea și înlocuirea capacităților neutilizate. În acest context, este necesară acordarea unei atenții sporite modului de amplasare a noilor capacități de producere a energiei

și integrării acestora în rețea, respectării cerințelor de mediu și de eficiență energetică, precum și evaluării impactului asupra prețurilor de producere și de furnizare a energiei.

171. Pentru consolidarea platformei de generare a energiei electrice și termice din Republica Moldova (cu excepția centralelor electrice din partea stângă a Nistrului) sunt stabilite următoarele direcții de intervenție:

1) reconstrucția și re tehnologizarea capacităților existente de generare a energiei, inclusiv dezafectarea, reînnoirea, re-echiparea capacităților neutilizabile și a celor ineficiente;

2) promovarea SACET prin îmbunătățirea calității serviciilor prestate, reconstrucția, renovarea și eficientizarea acestor sisteme;

3) dezvoltarea de noi capacități de producere a energiei electrice, cu acordarea priorității surselor regenerabile de energie și cogenerării de înaltă eficiență.

172. Practic, toate capacitățile de producere a energiei electrice și termice în cogenerare ce aparțin S.A. „Termoelectrica” și S.A. „CET- Nord”, capacitățile de producere a energiei termice la centralele termice ale SACET din mun. Chișinău și mun. Bălți, precum și rețelele termice din municipiile menționate vor fi supuse restructurării, reconstrucției și re tehnologizării treptate. Acest proces deja a început odată cu implementarea proiectului de îmbunătățire a eficienței în alimentarea centralizată cu energie termică (SACET), susținut de Banca Mondială³⁵ și a proiectului „Sistemul termoeenergetic al municipiului Bălți (S.A. „CET-Nord”)”, implementat cu suportul Băncii Europene de Reconstrucție și Dezvoltare³⁶ și a Fondului Parteneriatului Europei de Est pentru Eficiență Energetică și Mediu (Fondul E5P)³⁷. Primul proiect, în valoare de 40,5 mil. dolari SUA, are ca scop îmbunătățirea eficienței operaționale și a viabilității financiare a S.A. „Termoelectrica”, precum și îmbunătățirea calității și a siguranței serviciilor de alimentare cu energie termică a populației din mun. Chișinău. Acest proiect prevede reconstrucția și modernizarea stațiilor de pompare, reabilitarea rețelelor termice complet uzate din mun. Chișinău pentru a asigura continuitatea serviciilor de alimentare cu energie termică și reducerea pierderilor de agent termic, înlocuirea punctelor termice centralizate cu puncte termice individuale la nivelul blocurilor de locuit și al clădirilor individuale, reconectarea instituțiilor publice la sistemul de alimentare cu energie termică, precum și acordarea suportului pentru optimizarea operațiunilor SACET din mun. Chișinău. Al doilea proiect, în valoare de 10 mil. Euro, este destinat reconstrucției și modernizării SACET din mun. Bălți prin substituirea pompelor de rețea și montarea convertizoarelor de frecvență la instalațiile de pompare, prin instalarea în blocurile locative a 170 puncte termice individuale, prin re tehnologizarea centralei termice care funcționează pe bază de cărbune în centrală termică pe bază de biocombustibil, prin instalarea a trei motoare pe gaze naturale cu capacitatea de 4,4 MW fiecare, pentru generarea simultană de energie termică și energie electrică. Modernizarea sistemului de termoficare din

³⁵ Legea nr.148 din 30.07.2015 privind ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare în vederea realizării Proiectului de îmbunătățire a eficienței sectorului de alimentare centralizată cu energie termică.

³⁶ Legea nr.15. din 20.02.2015 privind ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare în vederea realizării Proiectului „Sistemul termoeenergetic al municipiului Bălți (S.A. „CET-Nord”)”.

³⁷ Legea nr.163 din 07.07.2016 privind ratificarea Acordului de grant dintre Republica Moldova, S.A. „CET-Nord” și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare privind grantul investițional acordat din Fondul Regional al Parteneriatului Europei de Est pentru Eficiență Energetică și Mediu (E5P) pentru realizarea proiectului „Sistemul termoeenergetic al municipiului Bălți (S.A. „CET-Nord”)”.

mun. Bălți este primul proiect din Moldova care beneficiază de finanțarea fondului E5P, la care Republica Moldova a aderat recent.

173. În afară de implementarea proiectelor indicate mai sus, este necesară reabilitarea și re tehnologizarea capacităților de producere prin cogenerare a energiei electrice și termice ale S.A. „Termoelectrica”. Din cauza lipsei cererii de energie termică necesare și randamentului scăzut, funcționarea în continuare a capacităților de producere uzate și neperformante ale centralei electrice de termoficare CET Sursa 2 nu este economic rentabilă, este irațională și necesită a fi reconstruită, iar funcționarea centralei electrice CET Sursa 1, fără efectuarea lucrărilor de renovare și de re tehnologizare modernă, va determina și în continuare costuri și prețuri mari de producere a energiei și va fi însoțită de anumite riscuri în funcționare.

174. Este evident faptul că reconstrucția și re tehnologizarea celor două surse de producere va fi diferită. În cazul centralei electrice CET Sursa 1 este necesară realizarea unui program de reabilitare și de modernizare, în scopul creșterii eficienței de producere a energiei electrice și termice, prin scoaterea din exploatare a agregatelor uzate și neperformante, care funcționează ineficient și nu îndeplinesc cerințele de mediu, prin înlocuirea lor cu capacități moderne de cogenerare de înaltă eficiență, cu randament înalt și cu emisii reduse de gaze cu efect de seră, dimensionate la cererea reală de energie termică. Reconstrucția și re tehnologizarea centralei electrice cu termoficare CET Sursa 2 trebuie realizată în urma dezafectării capacităților existente de producere, cu reprofilarea și instalarea de noi capacități performante de producere. De asemenea, procesul de reconstrucție a acestor centrale trebuie să fie realizat în strictă corelație cu activitățile de reconstrucție și optimizare a rețelilor termice ale SACET. Proiectele de reconstrucție, de re tehnologizare sau de renovare trebuie să fie bazate doar pe tehnologii avansate, astfel încât noile capacități de producere, care vor fi dezvoltate, să dispună de un randament ridicat, să fie flexibile și mai puțin poluante, și să fie capabile să asigure stabilitatea sistemului energetic și respectarea cerințelor tehnice și de mediu stabilite la nivel european.

175. Un alt aspect ține de necesitatea reconstrucției și a re tehnologizării centralelor termice existente din cadrul SACET și, după caz, reprofilarea acestora în centrale electrice cu cogenerare de înaltă eficiență. La acestea se referă CT Sud și CT Vest și unele CT din cadrul S.A. „Termoelectrica” din suburbiile mun. Chișinău, CT din cadrul S.A. „Apă-Canal Chișinău”, precum și CT ce aparțin Î.M. „Termogaz-Bălți”, S.A. „Comgaz Plus” și întreprinderilor municipale din or. Comrat și or. Glodeni. Reconstrucția și re tehnologizarea centralelor termice respective implică retragerea din exploatare a agregatelor și a echipamentelor neperformante, care nu se justifică din punct de vedere economic și nu îndeplinesc cerințele de mediu, fiind înlocuite cu capacități moderne de producere și transformare în centrale electrice cu cogenerare de înaltă eficiență, de ultimă generație. Astfel, vor fi optimizate sursele de alimentare centralizată cu energie termică și, respectiv, va fi eficientizată activitatea acestora, ceea ce va duce la creșterea capacităților și a producerii locale de energie electrică.

176. În rezultatul reconstrucției, renovării și al re tehnologizării CET-urilor și a CT-urilor existente, capacitățile noi de producere a energiei termice vor corespunde cererii reale de energie termică din localitățile deservite de SACET, iar capacitățile de producere a energiei electrice prin cogenerare vor fi aduse în concordanță cu sarcina termică a SACET. În context, se estimează că, până în anul 2030 vor fi dezafectate capacități de producere a energiei electrice în cogenerare în valoare de 66 MW (ceea ce reprezintă capacitatea instalată a centralei electrice cu termoficare CET Sursa 2, iar urmare a reconstrucției și modernizării acestei CET, a re tehnologizării CT în CET și a dezvoltării capacităților cu cogenerare de

înalță eficiență, se estimează crearea de noi capacități de producere cu puterea electrică de 150 MW, ceea ce va permite o creștere a producerii locale de energie electrică pe bază de gaze naturale cu peste 40% (de la 698 GWh în 2016 până la 980 GWh în 2030).

177. Investiții substanțiale sunt necesare și în modernizarea rețelelor termice ale tuturor SACET existente, prin înlocuirea conductelor vechi cu altele noi, corect dimensionate în funcție de cererea reală în energie termică și apă caldă menajeră, luând în considerație posibila scădere a consumului de energie termică în rezultatul reabilitării termice a clădirilor și a blocurilor locative, dar și potențialul de creștere a consumului prin reconectarea la SACET a consumatorilor deconectați anterior de la sistem, precum și conectarea de noi consumatori în urma eficientizării SACET și a îmbunătățirii calității serviciilor prestate.

178. Una din prioritățile naționale principale în dezvoltarea sectoarelor energiei este promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, prin valorificarea potențialului național existent de resurse regenerabile, dezvoltarea capacităților necesare de producere a energiei din surse regenerabile, precum și creșterea nivelului de utilizare a acestora în consumul final de energie. Astfel, până în anul 2020, Republica Moldova este obligată să asigure o pondere a energiei din surse regenerabile de cel puțin 17% în consumul final brut de energie (în continuare – obiectivul global în domeniul energiei din surse regenerabile), iar în sectorul transporturilor, ponderea energiei din surse regenerabile urmează a fi asigurată la un nivel de cel puțin 10% din consumul final de energie în acest sector. În context, pentru asigurarea realizării obiectivului global în domeniul energiei regenerabile, ponderea energiei electrice din surse regenerabile în consumul final brut de energie electrică este stabilită la un nivel de 10%, iar ponderea energiei din surse regenerabile, utilizată pentru încălzire și răcire, necesită a fi asigurată la un nivel de cel puțin 23% din consumul final brut de energie din acest sector. Analizând situația existentă, se poate constata faptul că obiectivul global în domeniul energiei din surse regenerabile va fi pe deplin realizat anume datorită depășirii obiectivului sectorial privind utilizarea energiei din surse regenerabile pentru încălzire și răcire. Astfel, ponderea energiei din surse regenerabile utilizată în sectorul încălzirii și răcirii a atins deja un nivel de 26,2% din consumul final brut de energie în acest sector, ceea ce constituie circa 14% din consumul final brut de energie pe țară.

179. Pentru producerea energiei din surse regenerabile, pentru încălzire și răcire, se utilizează preponderent biomasa (lemne de foc și deșeuri agricole). Anume biomasa este sursa principală pentru încălzire în gospodăriile din zona rurală. De asemenea, biomasa devine treptat și una din cele mai utilizate resurse energetice pentru producerea energiei termice la centralele termice ale instituțiilor preșcolare, de învățământ, la orfelinate și la aziluri, etc., instalate, în ultima perioadă, în Republica Moldova cu suportul bugetar al partenerilor externi. Producerea energiei pentru încălzire și răcire va continua să fie bazată preponderent pe utilizarea biomasei, fiind susținută de valorificarea energiei termice solare la nivel individual. O altă sursă de energie cu un potențial înalt în Republica Moldova, care necesită a fi valorificată pentru producerea energiei termice și a energiei electrice în cogenerare, sunt deșeurile urbane și industriale, atât solide (deșeurile solide acumulate de la populație, industrie, etc.), precum și cele lichide (din sistemele de canalizare și epurare a apelor uzate). Pentru valorificarea acestui potențial, urmează a fi elaborate și implementate la nivel național și local studii, programe și planuri concrete, orientate pentru crearea unui climat investițional favorabil și pentru atragerea surselor financiare necesare în vederea selectării, colectării, reciclării și a recirculării deșeurilor. Utilizarea deșeurilor pentru producerea energiei va contribui la soluționarea problemei reducerii dependenței de resursele energetice procurate din exterior, va determina crearea de noi locuri de muncă și va oferi soluții alternative la

problemele cu caracter ecologic asociate depozitării deșeurilor. Per ansamblu, se estimează că utilizarea surselor regenerabile pentru încălzire și răcire va permite obținerea până în anul 2030 a unei ponderi de cel puțin 35% energie din surse regenerabile în consumul final brut de energie pentru încălzire și răcire. Aceasta va asigura o pondere de circa 18% a energiei din surse regenerabile în totalul consumului final brut de energie pe țară.

180. Pentru realizarea prezentului obiectiv, este necesară, de asemenea, promovarea SACET și dezvoltarea cogenerării de înaltă eficiență în municipii, în centre raionale și în orașe, în special, prin instalarea sistemelor bazate pe utilizarea surselor regenerabile de energie, în vederea reducerii emisiilor și a eficientizării consumului de combustibil. Ca prioritate, se va lua în considerație dezvoltarea producerii distribuite de energie din surse regenerabile.

181. Pentru a promova și asigura funcționarea eficientă a SACET, inclusiv a cogenerării, este necesară reevaluarea întregului sistem termoelectric din punct de vedere tehnic și economic, cu scopul de a identifica și valorifica oportunitățile de reducere a pierderilor de energie și a consumului de combustibil prin aplicarea tehnologiilor moderne și eficiente, precum și îmbunătățirea substanțială a calității serviciilor prestate consumatorilor. Cu toate acestea, pentru atragerea investițiilor necesare în sector, pentru asigurarea funcționării eficiente a sectorului termoelectric, în general, și al SACET, în particular, este necesară asigurarea viabilității întreprinderilor termoelectrice, soluționarea problemei datoriilor existente și asigurarea unui cadru adecvat de reglementare a prețurilor și a tarifelor.

182. În partea ce ține de utilizarea energiei din surse regenerabile în sectorul electroenergetic, situația diferă de cea înregistrată în sectorul încălzirii și răcirii, existând un risc înalt cu privire la nerealizarea, până în anul 2020, a obiectivului sectorial privind utilizarea energiei din surse regenerabile în domeniul energiei electrice. Conform rezultatelor anului 2016, ponderea energiei electrice din surse regenerabile a constituit doar 1,95% din consumul final brut de energie electrică în anul respectiv, din care 80% constituie energia electrică produsă de NHE Costești. Pentru a asigura până în anul 2020 o pondere de 10% a energiei electrice din surse regenerabile în consumul final brut de energie electrică este necesară dezvoltarea și punerea în funcțiune a unor noi capacități de producere a energiei electrice din surse regenerabile, menite să asigure producerea unei cantități de energie electrică din surse regenerabile de cel puțin 460 GWh, sau de peste 8 ori mai mult decât energia electrică din surse regenerabile produsă în anul 2016. Acest obiectiv poate fi realizat doar prin dezvoltarea până în anul 2020 a unor capacități noi de producere a energiei electrice din surse regenerabile, cu o putere totală instalată de cel puțin 160 MW. Accentul principal urmează a fi pus pe dezvoltarea capacităților de generare a energiei electrice din surse eoliene, ponderea cărora se estimează a fi la un nivel de peste 60% din totalul capacităților noi de producere, preconizate de a fi construite în această perioadă (figura 2.19 din Anexa nr. 2). În context, se estimează că dezvoltarea capacități noi de producere a energiei electrice din surse regenerabile va fi realizată de către investitori privați, în contextul aplicării schemei de sprijin stabilite de Legea privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, nr. 10/2016.

183. În legătură cu dezvoltarea capacităților necesare de producere a energiei electrice din surse regenerabile, Guvernul va stabili limitele de capacitate și cotele maxime de capacitate, inclusiv pe categorii de capacitate, care urmează a fi oferite în următorii trei ani pentru implementarea schemelor de sprijin, și va organiza licitațiile pentru oferirea statutului de producător eligibil pentru capacitățile noi de producere a energiei electrice din surse regenerabile, în conformitate cu cotele maxime de capacitate stabilite.

184. Astfel, în rezultatul aplicării schemei de sprijin pentru producerea energiei electrice din surse regenerabile va fi asigurată atât dezvoltarea capacităților noi de producere a energiei electrice din surse regenerabile pentru a atinge obiectivul stabilit pentru anul 2020; concomitent, schemele de sprijin pot fi utilizate și pentru dezvoltarea capacităților de producere a energiei electrice din surse regenerabile după anul 2020. De altfel, potrivit prognozelor pentru perioada 2021-2030, promovarea în continuare a dezvoltării capacităților de producere a energiei electrice din surse regenerabile va asigura o majorare a producerii energiei electrice cu cel puțin 68% față de obiectivul stabilit pentru 2020 (775 GWh în 2030 față de 461 GWh prognozat pentru anul 2020), iar în anul 2030 va fi atinsă o pondere a energiei electrice din surse regenerabile de cel puțin 14% din consumul final brut de energie electrică. De asemenea, se estimează că majorarea producerii energiei electrice din surse regenerabile în perioada 2021-2030 va fi asigurată preponderent prin valorificarea surselor de energie eoliană, de energie fotovoltaică și prin valorificarea biomasei (biogaz), după cum este prezentat în figura 2.19 din Anexa nr. 2. Dezvoltarea capacităților de producere a energiei electrice din surse regenerabile urmează a fi efectuată preponderent în zonele care dispun de un potențial ridicat al surselor respective de energie și în limitele cărora proiectele de dezvoltare a capacităților de producere vor fi fezabile din punct de vedere economic. Biomasa ar trebui să fie utilizată, de preferință, în centralele termice și de cogenerare. Potențialul geotermic este adecvat pentru producerea energiei atunci când acesta este combinat cu utilizarea căldurii, datorită eficienței superioare a sistemelor combinate. În cazul sistemelor fotovoltaice, dezvoltarea capacităților de producere a energiei poate fi majorat în Republica Moldova doar odată cu creșterea performanței tehnologice și cu reducerea prețului de achiziție a instalațiilor respective. Cu toate acestea, instalarea pe scară largă a sistemelor fotovoltaice nu ar trebui să fie în detrimentul zonelor arabile și al spațiilor verzi, iar prioritatea va fi acordată proiectelor care presupun utilizarea terenurilor cu un grad ridicat de eroziune a solului, precum și a acoperișurilor. În ceea ce privește energia hidro, în Republica Moldova ar putea fi dezvoltate doar unități de generare de capacitate mică, mobile, care nu conduc la schimbări ireversibile de mediu și nu necesită construirea unor structuri acvatice majore.

185. Pe măsura ce performanța tehnologiilor de producere a energiei din surse regenerabile, în special a tehnologiilor eoliene și fotovoltaice, va crește în raport cu costurile, dezvoltarea în Republica Moldova a noilor capacități de producere a energiei electrice din surse regenerabile, cu aplicarea schemelor de sprijin, urmează a fi sistată. Cu toate acestea, reducerea costului de capital al investițiilor în capacitățile de producere a energiei electrice din surse regenerabile va crea condiții favorabile pentru dezvoltarea capacităților noi de producere a energiei electrice, orientate spre integrarea în piața concurențială de energie.

186. În același timp, în procesul de dezvoltare a capacităților de producere a energiei electrice din surse regenerabile este necesar de luat în considerație atât impactul asupra prețurilor de comercializare a energiei electrice către consumatori, precum și impactul integrării surselor intermitente de energie asupra funcționării sistemului electroenergetic. Întrucât sistemul electroenergetic al Republicii Moldova, în structura actuală, nu dispune de capacități suficiente pentru asigurarea echilibrării în cazul integrării la scară largă a surselor intermitente de energie electrică din surse regenerabile, facilitarea în continuare a dezvoltării acestor surse poate fi asigurată doar odată cu integrarea pieței de energie electrică națională în piețele regionale concurențiale de energie electrică și, respectiv, în piața unică de energie a UE. Un factor important în dezvoltarea capacităților de producere a energiei electrice din surse regenerabile ține și de dezvoltarea rețelelor electrice de transport și de distribuție, concomitent cu modificarea corespunzătoare a cadrului normativ care reglementează accesul

la rețea, prin stabilirea unor proceduri și condiții simple, clare și neechivoce pentru conectare la rețea, precum și a cerințelor ce țin de operarea și integrarea generării distribuite.

187. Pentru dezvoltarea capacităților noi de producere a energiei electrice și termice, precum și pentru asigurarea reconstrucției, renovării și a modernizării infrastructurii energetice existente, este necesară, în primul rând, crearea de condiții favorabile pentru atragerea investițiilor în sector. În acest sens, o atenție deosebită se va acorda creării unui climat investițional atractiv, bazat pe un cadru de reglementare transparent și predictibil, armonizat la cerințele și practicile europene. Concomitent, nu este de neglijat nici faptul că investițiile necesare în sectoarele energiei din Republica Moldova sunt semnificative și presupun un termen lung de recuperare, în condițiile unei piețe de energie de dimensiuni mici și cu un risc investițional relativ sporit. Aceasta implică faptul că proiectele energetice vor fi finanțate de investitori doar în baza unor previziuni certe în ceea ce privește recuperarea investițiilor și obținerea unei rentabilități rezonabile din comercializarea pe piață a energiei produse. Astfel, condiția de bază ce urmează a fi îndeplinită de către toate proiectele viitoare este capacitatea de a obține un nivel minim al prețurilor pentru energie, care să reflecte costul de capital al investiției și cheltuielile de operare și mentenanță a centralelor electrice. Acest lucru va permite atingerea unui randament al investițiilor bazat pe mecanisme de piață, precum și asigurarea fezabilității financiare a proiectelor de investiții.

188. Atragerea investițiilor în sectorul electroenergetic va fi, de asemenea, stimulată prin dezvoltarea unui cadru normativ transparent de reglementare a construcției/ reconstrucției centralelor electrice, prin simplificarea cerințelor și a condițiilor de acces la rețelele electrice, prin instituirea unor proceduri de autorizare/licențiere simplificate, accesibile investitorilor, a unor politici de reglementare clare și a unui sistem tarifar stimulator, stabil pentru o perioadă determinată de timp.

Obiectivul nr.4. Îmbunătățirea eficienței energetice pe întregul lanț de producere, transport, distribuție, furnizare și consum de energie și dezvoltarea durabilă a sectoarelor energeticii.

189. Sectoarele energiei din Republica Moldova se caracterizează nu numai prin dependența foarte mare de importuri și nivelul foarte redus al resurselor energetice primare proprii, dar și prin eficiența energetică scăzută și intensitatea energetică sporită. În context, promovarea eficienței energetice reprezintă unul din obiectivele principale ale prezentei Strategii. Ca și în cazul dezvoltării utilizării surselor regenerabile de energie, îmbunătățirea eficienței energetice are un statut prioritar, comparativ cu alte obiective specifice, contribuind atât la securitatea aprovizionării cu energie, precum și la durabilitatea mediului înconjurător și la combaterea schimbărilor climatice. Principalul indicator al eficienței energetice la nivelul economiei naționale este intensitatea energetică, care raportează consumul brut de energie la unitatea de produs intern brut. Intensitatea energetică în Republica Moldova în anul 2016, determinată la unitate de PIB în prețuri constante, s-a redus față de anul 2010 cu 15,7%, pe când intensitatea energetică a economiei naționale determinată la unitate de PIB după paritatea puterii de cumpărare în anul 2016 a înregistrat o reducere față de anul 2010 cu circa 61%. Această modificare pozitivă se datorează atât economiilor de energie, precum și dezvoltării economice și creșterii PIB în Republica Moldova. Cu toate acestea, comparativ cu intensitatea energetică medie din UE, intensitatea energetică în Republica Moldova este încă cu 29% mai mare, ceea ce indică faptul că în Republica Moldova există un potențial semnificativ în ceea ce privește îmbunătățirea eficienței energetice.

190. În propunerile Comisiei Europene privind Directiva Parlamentului European și a Consiliului de modificare a Directivei 2012/27/UE privind eficiența energetică³⁸ se menționează că potrivit cadrului existent, chiar și în spațiul UE, o cantitate substanțială de economii de energie viabile din punct de vedere economic nu sunt și nu vor fi realizate până în anul 2020, fiind propusă în acest sens stabilirea unui obiectiv obligatoriu de 30% privind eficiența energetică la nivelul UE pentru anul 2030. Aceasta va oferi Statelor Membre și investitorilor o perspectivă pe termen lung în baza căreia să își planifice politicile și investițiile și să își adapteze strategiile în vederea atingerii ȋntelor în domeniul eficienței energetice. Un element-cheie al cadrului legislativ al UE privind eficiența energetică îl reprezintă majorarea de către distribuitorii și furnizorii de energie a economiilor de energie la nivel de 1,5% pe an, prin intermediul unor scheme de obligații și prin întreprinderea unor măsuri alternative speciale, aplicate până în anul 2020, propuse a fi prelungite până în anul 2030. Aceasta confirmă încă o dată complexitatea politicilor de economisire a energiei și de implementare practică a acestora chiar și pentru țările care au experiența și posibilitățile necesare în acest sens. În ceea ce privește Republica Moldova, abordările și experiența națională, care vizează eficiența energetică, sunt mai puțin dezvoltate, iar sursele financiare sunt cu mult mai limitate. Cu toate acestea, Republica Moldova s-a angajat să transpună și să implementeze Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind eficiența energetică, în varianta adaptată în cadrul Comunității Energetice³⁹ și să atingă o anumită cantitate de economii de energie, inclusiv prin implementarea schemei de obligații, a obligației de renovare a clădirilor deținute și ocupate de administrația publică centrală, prin realizarea auditurilor energetice de către companiile mari, etc. Totodată, pentru implementarea măsurilor de eficiență energetică, Republica Moldova contează pe sprijinul partenerilor de dezvoltare, care și-au anunțat suportul în acest sens.

191. În conformitate cu obiectivele UE de îmbunătățire a eficienței energetice și reieșind din angajamentele asumate prin transpunerea Directivei 2006/32/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind eficiența energetică la utilizatorii finali și serviciile energetice⁴⁰, Republica Moldova are obligația de a realiza, până în anul 2020, obiectivul global în ceea ce privește economiile de energie în valoare de 20% din consumul final de energie (167,2 ktep față de anul de referință, 2009)⁴¹. Îndeplinirea angajamentului cu privire la realizarea economiilor de energie din consumul final de energie se bazează pe faptul că în Republica Moldova sectorul transformării resurselor energetice primare este foarte mic și, astfel, majoritatea economiilor de energie pot fi obținute doar la nivelul consumului final de energie. De asemenea, în conformitate cu prevederile Directivei 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind eficiența energetică, care urmează a fi transpusă în scurt timp în legislația națională, Republica Moldova este obligată să stabilească un obiectiv indicativ național în materie de eficiență energetică cu scopul de a sigura atingerea obiectivului principal de 20% în domeniul eficienței energetice până în 2020 și de a crea premisele necesare pentru sporirea eficienței energetice după 2020, luând în considerație consumul maxim de energie al Comunității Energetice și măsurile adoptate în vederea realizării obiectivelor naționale privind economiile de energie. În acest scop, cadrul legal al

³⁸ COM (2016) Comisia Europeană. Propunere de directivă a Parlamentului European și a Consiliului de modificare a Directivei 2012/27/UE privind eficiența energetică, Bruxelles, 30.11.2016, 761 final.

³⁹ A se vedea Decizia Consiliului Ministerial al Comunității Energetice D/2015/08/CM-Cen din 25.10.2102 privind implementarea Directivei 2012/27/UE.

⁴⁰ În varianta adaptată prin Decizia Consiliului Ministerial al Comunității Energetice D/2009/05/CM-Cen din 185.12.22009 cu privire la implementarea unor Directive Directivei privind eficiență energetică.

⁴¹ Planul național de acțiuni în domeniul eficienței energetice pentru anii 2016-2018 (Tabelul 1), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1471 din 30.12.2016.

Republicii Moldova în domeniul eficienței energetice urmează a fi implementat, conform noii Legi cu privire la eficiența energetică, prin care se transpune Directiva 2012/27/UE. Totodată, Republica Moldova își propune și în continuare să contribuie la atingerea obiectivelor europene în materie de eficiență energetică, fiind stabilită o țintă globală de creștere a eficienței energetice până la 30% în anul 2030.

192. Cel mai mare potențial de creștere a eficienței energetice în Republica Moldova este în domeniul clădirilor (încălzire, răcire și apă caldă) și în sectorul transporturilor. De asemenea, potențialul de creștere a eficienței energetice se regăsește și în celelalte sectoare de consum (industrial, comercial, comunal, rezidențial), precum și în sectoarele de producere, de transport și de distribuție a energiei electrice, a energiei termice și a gazelor naturale. Până în prezent, din diverse motive, inclusiv din lipsa surselor de finanțare necesare, îmbunătățirea eficienței energetice a fost bazată pe realizarea de proiecte mici, mai puțin riscante și mai puțin costisitoare, finanțate preponderent din granturi și surse proprii ale consumatorilor de energie. În același timp, domeniile principale care dispun de un potențial major în ceea ce privește eficiența energetică la nivel național nu au fost pe deplin abordate. Din aceste motive, măsurile de eficiență energetică urmează a fi realizate în special în sectoarele cu un potențial înalt de economisire a energiei.

193. Totodată, pentru îmbunătățirea reală a eficienței energetice în clădiri, este necesară elaborarea și implementarea de strategii și planuri concrete pe termen mediu și lung atât la nivel central, precum și local, care să vizeze mobilizarea investițiilor în renovarea clădirilor rezidențiale, comerciale și administrative. Investițiile respective urmează a fi orientate în special spre implementarea măsurilor de izolare termică a clădirilor existente, de certificare energetică și de îmbunătățire a performanței energetice a acestora, precum și de transformare a clădirilor existente în clădiri cu consum de energie aproape egal cu zero. O atenție deosebită necesită a fi acordată construcțiilor de clădiri noi, atât din punct de vedere al construcției, arhitecturii, administrării, transformării și stocării energiei, precum și din punct de vedere al stabilirii cerințelor minime de performanță energetică, cu certificarea acestora, precum și promovării și creșterii numărului de clădiri cu consum de energie aproape de zero, inclusiv a construcției de clădiri cu caracteristici de prosumator⁴². De asemenea, la nivel de stat urmează a fi stabilite și implementate stimulente pentru realizarea măsurilor de performanță energetică în clădiri. La reconstrucția și renovarea clădirilor rezidențiale se va acorda prioritate blocurilor locative cu consum înalt de energie, care au depășit sau care se apropie de limita de exploatare, precum și celor în care preponderent locuiesc persoane din păturile social-vulnerabile. În ceea ce privește eficiența energetică în clădirile administrative, se impune realizarea obiectivului de renovare anuală a clădirilor deținute și ocupate de administrația publică centrală de specialitate la nivel de cel puțin 1% din suprafața clădirilor încălzite sau răcite, astfel încât acestea să îndeplinească cerințele minime de performanță energetică.

194. Pentru îmbunătățirea eficienței energetice în sectorul transporturilor, măsurile principale vor fi îndreptate spre promovarea transportului de mărfuri și pasageri, a transportului special și a celui particular, cu un consum redus de combustibil, a autovehiculelor hibride și a celor electrice, precum și spre dezvoltarea și electrificarea infrastructurii feroviare, cu trecerea la locomotive electrice. În traficul auto pentru anul 2030 aceste tipuri de transport trebuie să fie la un nivel suficient pentru a contribui nu doar la îmbunătățirea eficienței energetice, dar și la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și la reducerea dependenței de importul produselor petroliere. Rolul principal al statului în acest

⁴² Integrarea producerii și consumului de energie în cadrul aceleiași clădiri, în vederea atingerii unui grad ridicat de independență energetică în raport cu consumul de energie din surse exterioare.

domeniu constă în susținerea, prin diferite stimulente financiare, a procurării unităților de transport mai puțin poluante și cu consum energetic redus, a scoaterii din uz a unităților de transport vechi și neperformante, precum și susținerea, în fază incipientă, a pieței unităților de transport de înaltă eficiență și a dezvoltării infrastructurii de încărcare a vehiculelor electrice. Pentru promovarea utilizării surselor regenerabile de energie în transporturi, la nivel de Guvern, va fi realizat un plan concret de acțiuni cu privire la dezvoltarea infrastructurii necesare, a cadrului instituțional și de reglementare necesar pentru producerea locală și pentru importul de biocarburanții, care urmează să fie utilizați în amestecul produselor petroliere principale, în vederea asigurării realizării obiectivului național de utilizare a energiei din surse regenerabile în transporturi pentru anul 2020, precum și pentru atingerea unui nivel orientativ de 14% energie din surse regenerabile în consumul final de energie în transporturi către anul 2030.

195. Creșterea eficienței energetice în sectoarele de transformare, de transport, de distribuție și de consum al energiei electrice, al energiei termice și al gazelor naturale, concomitent cu realizarea planurilor investiționale de dezvoltare, de reconstrucție și de renovare a infrastructurii, menționate la obiectivele specifice nr. 1 – 3 descrise în prezentul Capitol, urmează a fi realizată și prin implementarea următoarelor măsuri prioritare:

a) desemnarea operatorilor sistemelor de distribuție din sectorul electroenergetic, a operatorilor sistemelor de distribuție din sectorul gazelor naturale, precum și a importatorilor de produse petroliere în calitate de părți obligate pentru realizarea obiectivului cumulativ în materie de economii de energie la nivelul consumului final de energie;

b) stabilirea și realizarea schemei de obligații în ceea ce privește eficiența energetică, care va asigura participarea părților obligate desemnate la realizarea unui obiectiv cel puțin echivalent cu obținerea unor economii noi de energie în 2018 de 0,5%, în 2019-2020 de 0,7%, iar în 2021-2030 - 1% din volumul vânzărilor anuale de energie consumatorilor finali, calculat ca medie pe perioada de 3 ani anterioară anului 2016. Pentru realizarea economiilor de energie atribuite în cadrul schemei de obligații părțile obligate vor transfera, în contul instituției desemnate, contribuții anuale echivalente cu totalul cheltuielilor necesare pentru realizarea măsurilor de eficiență energetică în contextul îndeplinirii obligațiilor de obținere a acestor economii;

c) procurarea de către autoritățile și organele administrației publice centrale a bunurilor, a clădirilor, a serviciilor sau a lucrărilor, cu performanță înaltă din punct de vedere al eficienței energetice, în măsura în care sunt respectate cerințele privind eficacitatea costurilor, privind fezabilitatea economică, privind viabilitatea sporită și privind conformitatea tehnică, precum și dacă este asigurat un nivel suficient de concurență;

d) asigurarea dotării tuturor consumatorilor finali de energie electrică, de energie termică și de gaze naturale cu echipamente de măsurare, care reflectă consumul efectiv de energie al consumatorilor respectivi, și dotarea cu echipamente de măsurare la prețuri competitive care furnizează informații despre consumul real și timpul efectiv de consum, în măsura în care acest lucru este posibil din punct de vedere tehnic, rezonabil din punct de vedere economic și justificat în raport cu potențialele economii de energie;

e) dezvoltarea pieței serviciilor energetice prin aplicarea contractelor de performanță energetică și dezvoltarea companiilor de servicii energetice (companii ESCO), precum și demonstrarea rolului exemplar al autorităților/instituțiilor publice în creșterea eficienței energetice;

f) realizarea programelor de informare pe scară largă a publicului, prin care se vor aduce la cunoștință informații cu privire la politica de stat în domeniul eficienței energetice, cu privire la metodele de îmbunătățire a eficienței energetice și la economiile de energie ce pot fi obținute, precum și privind piața serviciilor energetice, programele și mecanismele disponibile de eficiență energetică, programele de finanțare și stimulentele aplicabile eficienței energetice, sursele alternative de energie și avantajele acestora, etc.

196. Principalele instrumente de implementare a măsurilor indicate mai sus vor fi:

a) promovarea și susținerea programelor de îmbunătățire a eficienței energetice, care prevăd implementarea tehnologiilor performante de producere, de transport și de distribuție a energiei, cum ar fi cogenerarea și trigenerarea, rețelele și echipamentele de măsurare inteligente, utilajele și echipamentele energetice performante, utilizarea surselor regenerabile de energie;

b) introducerea standardelor de eficiență energetică pentru instalații, pentru clădiri, pentru aparate și pentru echipamente și supravegherea respectării acestor standarde;

c) etichetarea tuturor dispozitivelor electrice, în funcție de clasa de eficiență energetică a acestora și de consumul de energie;

d) promovarea inițiativei private, încurajarea apariției prestatorilor noi de servicii energetice și susținerea cooperării între participanții la piața serviciilor energetice în contextul atingerii obiectivelor politicii de stat în domeniul eficienței energetice;

e) crearea premiselor necesare pentru dezvoltarea capacităților tehnice în legătură cu prestarea serviciilor energetice, inclusiv în legătură cu efectuarea auditului energetic, a managementului energetic, prin organizarea de cursuri de formare și prin punerea în aplicare a schemelor de acreditare și de certificare;

f) instruirea factorilor de decizie în legătură cu îndeplinirea măsurilor de eficientizare a consumurilor de energie și asigurarea transparenței în activitatea autorităților și a instituțiilor publice, abilitate cu atribuții în domeniul eficienței energetice;

g) cooperarea cu alte țări, inclusiv în cadrul organizațiilor internaționale, pentru promovarea tehnologiilor performante, precum și pentru implementarea realizărilor științei și a experienței înaintate în domeniul utilizării eficiente a energiei;

h) finanțarea concretă a proiectelor prioritare de eficiență energetică:

- din mijloacele bugetului de stat direcționate prin intermediul Fondului pentru Eficiență Energetică, al Fondului pentru Investiții Sociale, al Fondului Ecologic Național, al Fondului Național pentru Dezvoltare Regională, etc;

- din resursele financiare ale bugetelor locale;

- din mijloacele transferate Fondului pentru Eficiența Energetică de către părțile obligate, desemnate în cadrul schemei de obligații, în obținerea de economii la nivelul consumului final de energie;

- din mijloacele transferate de către autoritățile administrației publice centrale de specialitate în Fondul pentru Eficiență Energetică pentru realizarea obiectivului de renovare anuală a clădirilor deținute și ocupate de acestea la nivel de cel puțin 1% din suprafața clădirilor încălzite sau răcite;

- din finanțarea oferită de Uniunea Europeană, inclusiv prin intermediul Băncii

Europene de Reconstrucție și Dezvoltare, al Băncii Europene pentru Investiții, al Fondului pentru Creștere Ecologică, al Fondului de investiții pentru vecinătate;

– din finanțarea oferită de Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, în cadrul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, etc.

197. Ținând cont de direcțiile de politici ale UE și de așteptările privind evoluția globală pe termen lung în domeniul eficienței energetice, precum și având în vedere accesibilitatea socială, în perioada 2025-2030 se va acorda o atenție și o prioritate mai mare acelor factori care, în prezent, implică tehnologii și abordări mult prea costisitoare, dar care, ulterior, pot să devină accesibile în condiții de piață. La acestea se referă dezvoltarea mai intensă a capacităților de producere a energiei din anumite surse regenerabile, instalarea sistemelor de măsurare inteligente, dezvoltarea rețelelor inteligente, a clădirilor inteligente, etc. De asemenea, o atenție specială va fi acordată dezvoltării în sectoarele energiei a proiectelor de automatizare și de digitalizare a proceselor operaționale, precum și de dirijare a sistemelor care oferă posibilitatea integrării și controlului tuturor proceselor respective și îmbunătățirea eficienței energetice.

198. Sensibilizarea și informarea consumatorilor cu privire la procesele și măsurile de eficiență energetică sunt indispensabile pentru realizarea obiectivelor de eficiență energetică. Realizarea acestora depinde și de cooperarea și concentrarea eforturilor Guvernului și a părților interesate, inclusiv a sectorului neguvernamental. Guvernul trebuie să aibă rolul exemplar în materie de eficiență energetică prin renovarea clădirilor publice pentru îmbunătățirea performanței energetice a acestora, prin construcția și reconstrucția de clădiri cu un consum energetic aproape egal cu zero, prin instalarea de sisteme de măsurare inteligente, prin achiziții publice de bunuri și servicii, cu un grad înalt de eficiență, etc. Rolul exemplar trebuie, de asemenea, promovat și la nivelul autorităților administrației publice locale, în legătură cu îmbunătățirea eficienței energetice în clădirile publice și rezidențiale, în legătură cu transformarea adecvată a iluminatului public ineficient, în legătură cu dezvoltarea sistemelor de transport cu consum redus de combustibili și cu emisii reduse de dioxid de carbon, în legătură cu dezvoltarea transportului electric, precum și în legătură cu creșterea gradului de conștientizare la nivel local. Un rol important trebuie acordat dezvoltării și îmbunătățirii cadrului instituțional și de reglementare în domeniul eficienței energetice, care va deveni un element-cheie în realizarea obiectivului strategic privind eficiența energetică, iar elementul de referință pentru implementarea prezentei Strategiei în partea ce ține de eficiența energetică va fi Planul național de acțiuni pentru eficiență energetică, aprobat de Guvern, și revizuit o dată la 3 ani.

Obiectivul nr. 5. Dezvoltarea piețelor de energie electrică și gaze naturale concurențiale și transparente, deschiderea efectivă a acestora și eliminarea treptată a prețurilor reglementate pentru energia electrică și gazele naturale furnizate consumatorilor și integrarea pieței de energie electrică și de gaze naturale a Republicii Moldova în piața regională și europeană.

199. Unul din obiectivele principale ale politicii de stat în domeniul energiei constituie dezvoltarea piețelor naționale concurențiale de energie electrică și de gaze naturale și integrarea acestora în piața unică de energie a UE, fapt care va avea ca rezultat introducerea și dezvoltarea concurenței reale pe piețele naționale de energie. Întru realizarea acestui obiectiv, prezenta Strategie se bazează pe dezvoltarea, pe organizarea și pe funcționarea piețelor de energie în baza mecanismelor pieței libere, pe deplin deschise și transparente, iar

funcțiile statului în legătură cu funcționarea acestora vor fi limitate la implementarea politicilor de stat în domeniul energiei și a strategiilor de dezvoltare, la asigurarea securității energetice, la reglementarea cadrului general de organizare și respectiv la monitorizarea piețelor de energie, precum și, după caz, la efectuarea de investiții în legătură cu asigurarea securității economice, sociale și ecologice.

200. Până în prezent piețele de energie electrică și de gaze naturale ale Republicii Moldova nu sunt competitive și nu funcționează într-un mod eficient. Ca urmare, consumatorii și economia în ansamblu nu pot să beneficieze de avantajele pieței concurențiale, care oferă opțiunea de a alege între furnizori și posibilitatea tranzacționării energiei electrice și a gazelor naturale la prețuri de piață, libere, transparente și competitive. În același timp, eforturile depuse în ultimii ani pentru reformarea piețelor de energie electrică și de gaze naturale încă nu au generat efectul dorit. Doar prin transpunerea în legislația națională a *acquis*-lui comunitar în partea ce ține de piețele de energie (a Pachetului Energetic III al UE) nu pot fi obținute schimbări reale în piața de energie electrică și de gaze naturale.

201. Conform prevederilor Legii cu privire la energia electrică și a Legii cu privire la gazele naturale, piața de energie electrică și piața gazelor naturale din Republica Moldova sunt pe deplin liberalizate, iar fiecare consumator este în drept să-și aleagă și să-și schimbe furnizorul. Însă, în realitate, atât piața de energie electrică, precum și piața gazelor naturale din Republica Moldova se caracterizează printr-un grad foarte înalt de concentrare, fiind bazate în mod exclusiv pe contracte bilaterale și funcționând în condiții strict reglementate. Din cauza lipsei surselor locale de producere și a alternativelor de achiziționare din exterior a energiei electrice și a gazelor naturale, consumatorii nu au altă opțiune de a procura energia electrică și gazele naturale decât de la un singur furnizor pe deplin reglementat, care deservește zona respectivă. Realizarea unor piețe de energie competitive este posibilă doar în cazul în care în Republica Moldova vor fi create toate premisele necesare pentru ca toți producătorii, furnizorii și consumatorii de energie să dispună de acces liber la resursele energetice și la energie în interiorul și exteriorul țării, la un nivel ridicat de siguranță și în condiții de competitivitate.

202. Pentru crearea unor piețe de energie electrică și de gaze naturale competitive este necesar ca Republica Moldova să parcurgă o perioadă de transformare reală a acestor sectoare, ceea ce va permite scoaterea din izolare a piețelor de energie și diversificarea surselor de aprovizionare cu energie. În cazul sectorului gazelor naturale, este necesară eliminarea, pe piața angro, a dependenței totale de gazele naturale procurate practic dintr-o singură sursă (99,9% import din Federația Rusă și doar 0,1% import din România) și de la un singur furnizor S.A. „Moldovagaz” (S.A. „Energocom”, care activează și în calitate de importator de gaze naturale din România deține o cotă doar de 0,1%). În ceea ce privește sectorul electroenergetic, această transformare va reduce dependența de procurările de energie electrică din exterior în condiții netransparente, neclare și fără aplicarea mecanismelor de piață, preponderent dintr-o singură sursă (peste 80% de la CERS Moldovenească) și printr-un singur furnizor (S.A. „Energocom”).

203. O concentrare foarte mare este înregistrată și pe piața cu amănuntul a gazelor naturale și a energiei electrice. Astfel, în prezent, pe piața cu amănuntul a energiei electrice activează doar 2 furnizori, ambii în condiții pe deplin reglementate (ÎCS "Gas Natural Fenosa Furnizare Energie" SRL și S.A. "Furnizarea Energiei Electrice Nord"), iar alți 17 furnizori doar dețin licențe pentru furnizarea energiei electrice. Pe piața cu amănuntul a gazelor naturale activează 13 furnizori, toți în condiții reglementate, însă 12 din aceștia sunt furnizori mici cu o cotă nesemnificativă pe piața gazelor naturale, și depind în totalitate de gazele

naturale procurate de la S.A. “Moldovagaz”, care este unicul furnizor angro de gaze naturale și principalul furnizor de gaze naturale pe piața cu amănuntul, deținând pe această din urmă o cotă de circa 97%.

204. Transformările planificate a fi efectuate în sectorul electroenergetic și al gazelor naturale sunt condiționate de realizarea proiectelor de interconectare a sistemului național de gaze naturale și a sistemului electroenergetic al Republicii Moldova cu sistemele respective ale României, precum și de realizarea proiectelor de dezvoltare a rețelelor naționale de transport al gazelor naturale și a rețelelor electrice de transport, menite să asigure transportul gazelor naturale și al energiei electrice prin interconexiunile respective, după cum este prezentat în descrierea obiectivelor strategice specifice nr.1 și nr.2 din prezentul Capitol. De asemenea, în această perioadă este necesară îndeplinirea condițiilor și a normelor operaționale necesare pentru conectarea efectivă a sistemului electroenergetic național la sistemul ENTSO-E, precum și a condițiilor necesare pentru integrarea reală a piețelor de energie electrică și de gaze naturale în piețele unice ale UE. Anume această transformare va oferi consumatorului final posibilitatea de a beneficia de cele mai avantajoase oferte de aprovizionare cu energie electrică și cu gaze naturale, va consolida securitatea energetică a țării prin diversificarea surselor și a rutelor externe de aprovizionare cu energie electrică și cu gaze naturale și va stimula eficientizarea activităților economice în aceste sectoare. Se estimează că transformarea sectorului gazelor naturale poate fi realizată în decurs de 2-3 ani, iar a sectorului electroenergetic - în decurs de aproximativ 6-7 ani.

205. Un alt aspect, care afectează funcționarea piețelor de energie ține de existența datoriilor istorice din sectorul termoelectric și al gazelor naturale, precum a devierilor financiare, create în ultimii ani în sectorul electroenergetic. Datoriile și devierile tarifare, create din cauza ne-reflectării costurilor reale în prețurile și în tarifele aprobate de autoritatea de reglementare, devalorizarea monedei naționale, creșterea semnificativă a prețurilor de procurarea resurselor energetice și a energiei din exteriorul țării, precum și capacitatea limitată a unei părți semnificative a societății de a achita tarifele și prețurile pentru energie, în special, tarifele la energia termică, la fel ca și neplățile pentru energia consumată, înrăutățesc situația financiară a întreprinderilor energetice, reduc capacitatea acestora de a menține și dezvolta sectoarele energiei, creează riscuri pentru securitatea și calitatea aprovizionării cu energie și împiedică, astfel, apariția de noi investitori și de noi actori pe piețele naționale de energie. Problema datoriilor și a devierilor financiare trebuie rezolvată treptat prin aplicarea diferitor metode, în special, prin reeșalonare, convertire, cesionare, stingere, recuperare prin tarif, etc., prin aplicarea măsurilor indicate în Conceptul privind restructurarea corporativă, instituțională și financiară a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică din mun. Chișinău, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr 983 din 22.12.2011, precum și prin aplicarea mecanismului de recuperare a devierilor tarifare ale furnizorilor de energie electrică la tarife reglementate și ale operatorilor sistemelor de distribuție, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr.201 din 15.07.2016.

206. Pentru crearea piețelor de energie concurențiale și pentru integrarea acestora în piața internă de energie a UE, în afară de dezvoltarea infrastructurii de interconectare și a rețelelor naționale de transport a energiei electrice și a gazelor naturale, este necesară dezvoltarea și implementarea regulilor de organizare, de funcționare și de interoperabilitate a piețelor de energie. Integrarea piețelor de energie electrică și de gaze naturale în piețele regionale și în piața unică de energie a UE poate avea loc doar în condiții de competitivitate, de transparență, de lichiditate și de nediscriminare. Funcționarea optimă și competitivă a piețelor de energie

interconectate necesită și un cadru de reglementare care oferă previzibilitate, stabilitate și transparență pentru desfășurarea activităților pe piețele respective, precum și un tratament nediscriminatoriu corespunzător cu cel din UE. De asemenea, este necesară dezvoltarea cadrului instituțional și de management în sectoarele energiei în legătură cu funcționarea piețelor de energie. Anume piețele naționale concurențiale, interconectate cu piețele de energie din Est și din Vest vor susține competitivitatea economiei naționale în ansamblu prin asigurarea securității în aprovizionarea cu energie, la prețuri de piață, iar beneficiile vor fi resimțite în mod direct de către toți consumatorii finali. Stabilirea cu succes a unor piețe de energie concurențiale depinde de eforturile cuprinzătoare și coordonate ale tuturor instituțiilor și întreprinderilor energetice la nivel național, iar rolul central este deținut de autoritatea de reglementare, care urmează să stabilească regulile de organizare și de monitorizare a piețelor de energie.

207. Progresele necesare de a fi obținute de către Republica Moldova în contextul transpunerii și implementării în legislația națională a Pachetului Energetic III al UE, prin adoptarea noilor Legi cu privire la energetică, cu privire la energia electrică și cu privire la gazele naturale, vor fi realizate urmare a finalizării elaborării și aprobării cadrului de reglementare secundar compatibil și conform cu prevederile actelor legislative menționate.

208. Dezvoltarea piețelor concurențiale de gaze naturale și de energie electrică și integrarea acestora în piața unică de energie a UE se va efectua treptat, odată cu diversificarea surselor de aprovizionare, diversificarea tipurilor de contracte aplicate, creșterea volumelor tranzacționate și eliminarea restricțiilor existente. Concomitent, creșterea gradului de transparență și de lichiditate a piețelor, diminuarea gradului de concentrare a piețelor de energie naționale, eliminarea prețurilor reglementate pentru furnizarea energiei electrice și a gazelor naturale consumatorilor finali constituie alte premise necesare pentru crearea și funcționarea eficientă a piețelor concurențiale de energie.

209. Odată cu crearea piețelor concurențiale de energie electrică și de gaze naturale, și după integrarea acestora în piețele unice de energie ale UE, prețurile pentru energia electrică și gazele naturale vor fi în totalitate liberalizate, cu excepția tarifelor pentru serviciile de rețea, precum și pentru serviciile auxiliare și de sistem, prestate de operatorii de sistem, precum și a altor prețuri și tarife ce urmează a fi reglementate în conformitate cu prevederile legilor sectoriale în vigoare. Prețurile și tarifele reglementate urmează a fi stabilite într-o manieră echitabilă și echilibrată din punct de vedere al costurilor reale suportate de întreprinderile energetice, în condiții de transparență și nediscriminare, eliminând orice subvenții încrucișate între diferite categorii de utilizatori și consumatori.

210. În contextul dezvoltării și operării piețelor angro de energie, tot mai importantă este necesitatea asigurării accesului egal și transparent la informațiile despre starea fizică și despre eficiența sistemului electroenergetic și al gazelor naturale astfel încât toți participanții la piață să poată evalua situația globală a cererii și a ofertei și să poată identifica cauzele variațiilor prețului angro. Pentru aceasta, este necesară oferirea de informații exacte privind producerea de energie, privind cererea și oferta, inclusiv a informațiilor prognozate, privind capacitatea rețelelor, în special a capacităților de interconexiune, precum și a informațiilor relevante privind echilibrarea și capacitățile de rezervă. Concomitent, este necesară stabilirea de norme echitabile pentru schimburile transfrontaliere de energie electrică și de gaze naturale, în vederea dezvoltării comerțului transfrontalier de energie electrică și de gaze naturale și a îmbunătățirii concurenței pe piețele de energie respective.

211. De remarcat că, odată cu integrarea piețelor de energie electrică și cu dezvoltarea tranzacțiilor transfrontaliere este necesară instituirea unui mecanism de compensare între operatorii sistemelor de transport pentru găzduirea fluxurilor transfrontaliere de energie electrică și stabilirea de principii armonizate privind tarifele pentru transport și privind metodele de alocare a capacităților de interconexiune disponibile. Mai mult, este necesară o mai bună cooperare și coordonare între operatorii sistemelor de transport, în vederea implementării codurilor de rețea, a asigurării și gestionării unui acces eficient și transparent la rețelele de transport transfrontaliere, precum și pentru a garanta o planificare coordonată orientată spre viitor și o evoluție tehnică satisfăcătoare a sistemului de transport.

212. Pentru a asigura accesul efectiv la piață tuturor persoanelor interesate, inclusiv noilor participanți la piață, și pentru asigurarea funcționalității pieței concurențiale de energie în condiții de continuitate și de eficiență, este necesară crearea și implementarea unor mecanisme de echilibrare nediscriminatorii, bazate pe mecanisme de piață, care să reflecte costurile. Pentru aceasta, mecanismele de piață elaborate și aplicate în legătură cu echilibrarea trebuie să fie transparente, neechivoce și să ofere semnale clare participanților la piețele de energie în ceea ce privește necesitatea prestării unor activități eficiente, cu un impact minim asupra operării sistemului electroenergetic. Un rol activ în acest sens aparține autorității de reglementare naționale, în atribuțiile căreia se regăsește și obligația de a elabora și pune în aplicare regulile aferente mecanismului de echilibrare și a organizării piețelor de energie.

213. În același timp, este necesară oferirea de stimulente adecvate pentru a asigura faptul că tarifele de transport și de distribuție sunt nediscriminatorii, reflectă costurile și țin cont de costurile de rețea marginale pe termen lung, ca urmare a măsurilor de gestionare a cererii. Investițiile în noi infrastructuri majore necesită a fi promovate în mod activ, asigurându-se, în același timp, funcționarea corectă a pieței.

214. Contractele pe termen lung constituie un element important în alimentarea cu gaze naturale nu doar în Republica Moldova dar și în UE și este necesar ca acestea să rămână a fi o posibilitate oferită întreprinderilor de furnizare a gazelor naturale, cu condiția ca acestea să fie compatibile cu normele privind concurența. Pentru a promova concurența reală și pentru a asigura buna funcționare a pieței de gaze naturale, contractele de furnizare pe termen lung, precum și contractele de furnizare a gazelor naturale întreruptibile vor constitui una dintre posibilele măsuri care pot fi utilizate concomitent cu obligațiile de prestare a serviciului public în condiții de eficiență și calitate, în conformitate cu principiile legate de deschiderea pieței și de protecție a consumatorilor.

215. Anume interesele consumatorilor trebuie să fie în centrul transformării piețelor de energie, iar asigurarea calității serviciilor ar trebui să reprezinte una dintre principalele responsabilități ale întreprinderilor energetice. Drepturile consumatorilor trebuie să fie consolidate și garantate, iar principiile ce țin de protecția consumatorilor trebuie să asigure faptul că acestora li se pun la dispoziție informații clare și inteligibile cu privire la drepturile lor în raport cu activitățile desfășurate în sectorul energetic.

216. Pentru a facilita dezvoltarea și funcționarea piețelor naționale de energie electrică și de gaze naturale competitive, funcționale și transparente urmează a fi realizate următoarele măsuri:

a) separarea efectivă a operatorilor sistemelor de transport din sectorul electroenergetic și al gazelor naturale și certificarea acestora;

b) sprijinirea dezvoltării, în cel mai eficient mod din punct de vedere al costurilor, a unor

sisteme sigure, fiabile, eficiente și nediscriminatorii orientate către consumator, în conformitate cu obiectivele generale de politică în domeniul energiei, al eficienței energetice și al energiei din surse regenerabile, precum și promovarea producerii distribuite, atât în rețelele electrice de transport, precum și în cele de distribuție;

c) evaluarea, cu suportul Secretariatului Comunității Energetice, a posibilității creării unei piețe comune a energiei electrice între Ucraina și Republica Moldova, ceea ce va permite furnizorilor angro din Republica Moldova să aibă acces liber și nediscriminatoriu la piața electroenergetică a Ucrainei și, respectiv, a furnizorilor din Ucraina să aibă acces pe piața internă a Republicii Moldovei,

d) stabilirea regulilor comune privind alocarea capacităților transfrontaliere, inclusiv a cerințelor de transparență, precum și asigurarea accesului pe piața capacităților interconexiunilor în vederea realizării comerțului transfrontalier;

e) facilitarea accesului la rețea pentru capacitățile noi de producere și a accesului la piețele de energie pentru furnizori noi de energie electrică și de gaze naturale, în special, prin eliminarea obstacolelor care ar putea împiedica accesul pe piață a noilor participanți;

f) definirea rolurilor și a responsabilităților operatorilor sistemelor de transport, ale operatorilor sistemelor de distribuție, ale operatorilor de piață, ale furnizorilor de energie, ale consumatorilor și ale altor participanți la piață în ceea ce privește contractarea, evidența, facturarea și decontarea, precum și în ceea ce privește schimbul de date și informarea. Regulile respective vor fi făcute publice și vor facilita accesul producătorilor, al consumatorilor și al furnizorilor la rețele, vor încuraja crearea de mecanisme operaționale necesare exploatării optime a rețelelor, vor atrage noi participanți pe piață și vor facilita integrarea și participarea pe piețele regionale de gaze naturale și de energie electrică;

g) consolidarea instituțională a capacităților profesionale și asigurarea independenței reale a autorității de reglementare, îmbunătățirea transparenței în activitatea acesteia și simplificarea procesului decizional;

h) introducerea bunelor practici de reglementare aplicate în Statele Membre ale UE, în special, în ceea ce privește sistemele tarifare complexe, care vor încuraja întreprinderile energetice să îmbunătățească eficiența. Aceasta în contextul practicilor de reglementare din țările UE care demonstrează că instituirea unor stimulente în materie de eficiență reprezintă o abordare mai efektivă din perspectiva reducerii costurilor și a prețurilor energiei decât sistemul bazat pe reglementarea completă a costurilor și controlul acestora în baza practicilor de reglementare tradiționale.

217. Piața de energie termică din Republica Moldova va rămâne una locală, iar concurența în cadrul acesteia va avea loc, în principal, între tehnologiile de producere a energiei termice, precum și între SACET și sistemele individuale de încălzire în zonele unde ambele coexistă. Sistemul de producere și alimentare cu energie termică va rămâne a fi relativ închis, transportul și distribuția energiei termice fiind activități cu caracter de monopol, desfășurate de operatori SACET, la tarife reglementate de ANRE. Pentru creșterea competitivității pieței de energie termică, centralele termice și rețelele termice ale SACET necesită a fi reconstruite, renovate și redimensionate reieșind din sarcina termică solicitată, în baza unor mecanisme concurențiale care iau în considerație sursele de energie utilizate pentru producerea energiei termice.

218. Piața produselor petroliere este și va rămâne a fi dependentă de importul acestor produse din exterior. Activitatea de import și comercializare produselor petroliere cu ridicata

(pe piața angro) sunt liberalizate în totalitate. Importatorii de produse petroliere pot importa liber, la prețuri competitive, de piață, produsele petroliere de la orice rafinărie sau furnizor și din orice țară a lumii. Comercializarea produselor petroliere de către importatori pe piața națională cu ridicată este, de asemenea, liberalizată în totalitate. În schimb, piața produselor petroliere cu amănuntul în Republica Moldova este actualmente semi-liberalizată. Astfel, furnizorii, care își desfășoară activitatea de comercializare a produselor petroliere cu amănuntul, procură produsele petroliere de pe piața angro la prețuri negociate, iar comercializarea produselor petroliere principale (a benzinei și a motorinei) pe piața cu amănuntul se efectuează la prețuri reglementate, prin plafonarea prețurilor de către ANRE, ceea ce nu corespunde în totalitate principiilor piețelor concurențiale. Odată cu creșterea rolului Consiliului Concurenței la un nivel care ar asigura monitorizarea eficientă a pieței produselor petroliere și respectării concurenței pe piața produselor petroliere, piața produselor petroliere cu amănuntul urmează a fi pe deplin liberalizată, funcționând în baza principiilor concurențiale stabilite în legislația națională în conformitate cu cele mai bune practici din UE.

219. Pentru asigurarea securității aprovizionării cu produse petroliere vor fi întreprinse măsuri suplimentare pentru transpunerea în legislația națională a Directivei 2009/119/CE a Consiliului din 14.09.2009 privind obligația statelor membre de a menține un nivel minim de rezerve de țiței și/sau de produse petroliere și a asigura crearea până la 31 decembrie 2021, cu menținerea ulterioară, a stocurilor minime de produse petroliere corespunzătoare cel puțin mediei zilnice a importurilor nete pentru 90 de zile sau mediei zilnice a consumului intern pentru o perioadă de 61 de zile, oricare dintre aceste două cantități care este mai mare. În context, este elaborat un proiect de lege care se află la etapa de examinare și care stabilește obligația de creare de către importatorii produselor petroliere a stocurilor minime de produse petroliere în trei etape:

a) până la 31 decembrie 2020 – la nivelul aferent importului net mediu zilnic pentru 30 de zile sau al consumului intern mediu zilnic pentru 20 zile;

b) până la 31 decembrie 2021 - la nivel aferent importului net mediu zilnic pentru 60 de zile sau al consumului intern mediu zilnic pentru 40 zile;

c) până la 31 decembrie 2022 - la nivel aferent importului net mediu zilnic pentru 90 de zile sau al consumului intern mediu zilnic pentru 61 zile.

De asemenea, în perioada 2018-2019, urmează a fi elaborate și implementate actele normative de reglementare, necesare pentru a asigura și susține procesul de creare, de stocare, de menținere și de monitorizare a stocurilor, precum și de colectare a datelor și de raportare.

Obiectivul nr.6. Asigurarea cadrului legislativ și de reglementare stabil, transparent, echitabil și coerent cu acquis-ul comunitar, îmbunătățirea cadrului instituțional și de management pentru sectoarele energiei întru crearea unui climat investițional atractiv.

220. Odată cu adoptarea, în perioada 2016-2017, a noilor Legi cu privire la energetică, cu privire la energie electrică, cu privire la gazele naturale și privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, Republica Moldova a înregistrat anumite progrese în ceea ce privește transpunerea în legislația națională a *acquis*-ului comunitar și adaptarea sectorului energetic național la modificările care au loc la nivel european, inclusiv la efortul de atenuare a schimbărilor climatice, la tendințele de integrare a piețelor naționale și de dezvoltare a pieței unice de energie a UE, precum și a noilor aspecte de securitate energetică regională și

europăeană. Totuși, acest progres trebuie tratat cu maximă precauție, dat fiind faptul că, dacă în partea ce ține de transpunerea în legislația națională a principiilor comunitare Republica Moldova este poziționată pozitiv, atunci în partea ce ține de implementarea acestor principii există încă mari rezerve, în special în partea ce ține de aprobarea și implementarea legislației secundare și a cadrului normativ de reglementare a sectorului energetic. În acest context, obiectivul principal al Guvernului, al autorităților administrației publice centrale în domeniul energiei și al autorității de reglementare, este asigurarea, într-o perioadă cât mai restrânsă de timp, a implementării *de facto* a prevederilor legislației din domeniul energiei, menite să asigure transformarea sectoarelor energiei, încurajarea întreprinderilor energetice și a întregii societății să participe în comun cu alte autorități ale statului în reformarea treptată, dar profundă a sectoarelor energiei și în adaptarea acestuia la funcționarea în condițiile piețelor concurențiale.

221. Cadrul legal și de reglementare trebuie să fie în pas cu schimbările și tendințele de pe piețele naționale și internaționale de energie luând în considerație și incertitudinile care pot apărea din cauza schimbărilor radicale potențiale din sectoarele energiei. Prin urmare, cadrul legal și de reglementare trebuie să reacționeze prompt la schimbările care au loc în politica de stat în domeniul energiei, precum și în cadrul Comunității Energetice, prin modificarea, completarea și ajustarea periodică a acestuia. Astfel, deja în 2018, este necesar de a modifica legislația națională pentru a transpune Directiva 2012/27/CE privind eficiența energetică⁴³, Directiva 2009/119/CE privind obligația de a menține un nivel minim de rezerve de țiței și/sau de produse petroliere⁴⁴ și Regulamentul UE nr. 347/2013 privind liniile directe pentru infrastructurile energetice transeuropene⁴⁵.

222. În calitate de Parte Contractantă a Tratatului Comunității Energetice, Republica Moldova va continua să-și orienteze cadrul său legal și de reglementare către cel al UE, care, în scopul accelerării reformelor în sectorul energetic european, își propune să efectueze, până în 2020, actualizări importante în legislația comunitară existentă și să adopte un set de acte noi în domeniul energiei. Astfel, conform noului pachet de reformă, inițiat la nivelul UE, va fi acordată prioritate următoarelor direcții principale de dezvoltare:

a) îmbunătățirea eficienței energetice prin modificarea Directivei privind eficiența energetică⁴⁶ și a Directivei privind performanța energetică a clădirilor⁴⁷, noi reglementări și decizii ale Consiliului în domeniul eficienței energetice, precum și o serie de recomandări, ce vizează eficiența energetică și etichetarea echipamentelor pentru încălzire și răcire, precum și norme pentru procedurile generale de verificare a respectării standardelor de eco-design de

⁴³ Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, de modificare a Directivelor 2009/125 / CE și 2010/30 / și de abrogare a Directivelor 2004/8 / CE și 2006/32/CE/, adaptată prin Decizia Consiliului Ministerial al Comunității Energetice D/2015/08/CM-CEn privind punerea în aplicare a Directivei 2012/27 / UE în Comunitatea Energetică.

⁴⁴ Directiva 2009/119/CE a Consiliului din 14.09 2009 privind obligația statelor membre de a menține un nivel minim de rezerve de țiței și/sau de produse petroliere, adaptată prin Decizia Consiliului Ministerial al Comunității Energetice D/2012/03/CM-CEn din 19.10.2012 privind implementarea Directivei 2009/119/CE în Comunitatea Energetică.

⁴⁵ Regulamentul (UE) nr. 347/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 17.04.2013 privind liniile directe pentru infrastructurile energetice transeuropene, de abrogare a Deciziei nr. 1364/2006/CE și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 713/2009, (CE) nr. 714/2009 și (CE) nr. 715/2009, adaptat prin decizia Consiliului Ministerial al Comunității Energetice nr. 2015/09/MC-EnC din 16 octombrie 2015.

⁴⁶ CE (2016), Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului de modificare a Directivei 2012/27/UE privind eficiența energetică, Bruxelles, 30.11.2016, COM (2016)761 final.

⁴⁷ CE (2016), Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului de modificare a Directivei 2010/31/UE privind performanța energetică a clădirilor, Bruxelles, 30.11.2016, COM (2016)765 final.

către producători;

b) promovarea energiei din surse regenerabile, urmare a actualizării Directivei privind promovarea surselor regenerabile de energie, prin stabilirea țintei colective a ponderii energiei regenerabile în consumul brut de energie la nivel european pentru anul 2030, prin specificarea principiilor generale de aplicare a politicilor de sprijin pentru energia regenerabilă, prin promovarea utilizării surselor regenerabile pentru încălzire și răcire, prin creșterea ponderii surselor regenerabile și a combustibililor cu conținut redus de carbon în transporturi, prin întărirea standardelor de sustenabilitate pentru energia produsă din biomasă, precum și prin încurajarea acțiunilor de informare a consumatorilor cu privire la sursele regenerabile⁴⁸;

c) un nou design al pieței unice de energie electrică, ce presupune actualizarea Directivei cu privire la regulile de funcționare a pieței de energie electrică⁴⁹, a Regulamentului privind piața internă de energie electrică⁵⁰ precum și a Regulamentului cu privire la gestiunea riscurilor în sectorul electroenergetic⁵¹;

d) crearea unui cadru coerent, integrat și simplificat de reglementare pentru eficientizarea tuturor aspectelor aferente Uniunii Energetice prin adoptarea unui nou regulament cu privire la guvernarea Uniunii Energetice.⁵²

223. Parteneriatele strategice create între Republica Moldova, România și UE în domeniul energiei urmăresc transformarea sectoarelor energiei naționale în sectoare dezvoltate, competitive și conectate la sistemul energetic european. Pentru a realiza această transformare, în paralel cu crearea cadrului legal corespunzător, este necesar de a dispune și de un mediu investițional atractiv, precum și de un cadru instituțional și de management de calitate. Cadrul instituțional ce ține de sectoarele energiei necesită a fi îmbunătățit substanțial, iar în unele cazuri chiar și reformat. Odată cu întărirea cadrului instituțional și consolidarea capacităților profesionale, după adaptarea unor principii și practici moderne de guvernare, prin debirocratizare și prin asigurarea unei transparenței, sectoarele energiei vor deveni mult mai eficiente și atractive pentru investitori. Coerența instituțională, dublată de competență profesională, trebuie să fie temelia în elaborarea de politici de stat în domeniul energiei, de care depinde și calitatea mediului investițional. Îndeplinirea acestei viziuni presupune eforturi din partea Guvernului, din partea autorității administrației publice centrale de specialitate în domeniul energiei și a autorităților și organelor din subordine, din partea ANRE, precum și din partea întreprinderilor energetice. Este extrem de important să se asigure, pe termen lung, stabilitatea și credibilitatea sistemului guvernamental al instituțiilor responsabile de politica de stat în domeniul energiei. Acestea ar trebui să aibă o continuitate, să devină capabile să îndeplinească sarcini de planificare și de monitorizare care

⁴⁸ CE (2016), Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile (reformare), Bruxelles, 23.2.2017, COM (2016) 767 final.

⁴⁹ CE (2016), Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice (reformare), Bruxelles, 23.2.2017, COM (2016) 864 final.

⁵⁰ CE (2016), Propunere de Regulament al Parlamentului European și a Consiliului privind piața internă de energie electrică (reformare), Bruxelles, 23.2.2017, COM (2016) 861 final.

⁵¹ CE (2016), Propunere de Regulament al Parlamentului European și a Consiliului privind pregătirea pentru riscuri în sectorul energiei electrice și de abrogare a directivei 2005/89/CE, Bruxelles, 30.11.2016, COM (2016) 862 final.

⁵² CE (2016) Propunere de regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind guvernarea Uniunii Energetice, de modificare a Directivei 94/22/CE, a Directivei 98/70/CE, a Directivei 2009/31/CE, a Regulamentului (CE) nr. 663/2009, a Regulamentului (CE) nr. 715/2009, a Directivei 2009/73/CE, a Directivei 2009/119/CE a Consiliului, a Directivei 2010/31/UE, a Directivei 2012/27/UE, a Directivei 2013/30/UE și a Directivei (UE) 2015/652 a Consiliului și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 525/2013, Bruxelles, 30.11.2016, COM (2016) 759 final.

să asigure punerea în aplicare a prezentei Strategii energetice, a programelor și a planurilor de acțiuni în domeniul energiei și să elimine eventualele bariere ce apar.

224. Întreprinderile energetice trebuie să aibă un grad înalt de autonomie în activitatea lor și, astfel, să devină mai eficiente din punct de vedere tehnologic și economic, contribuind semnificativ la modernizarea sectoarelor energiei. Pentru dezvoltarea piețelor de energie electrică și de gaze naturale competitive, conectate la piețele europene și pentru atragerea în aceste piețe de noi furnizori, inclusiv din exterior, este important de a asigura pe deplin separarea activităților de transport și de distribuție de activitățile de producere și de furnizare a energiei electrice și gazelor naturale, asigurarea independenței operatorilor de rețea în luarea deciziilor, precum și certificarea operatorilor rețelelor electrice de transport și a rețelelor de transport al gazelor naturale, în condițiile legilor sectoriale.

225. Întregul sistem de raporturi juridice în cadrul sectoarelor energiei este destul de complex, având în prezent legături cu alte domenii (transporturi, protecția mediului, agricultură, știință și educație, ocuparea forței de muncă, etc.). De aceea politica de stat în domeniul energiei trebuie să aibă o abordare mai complexă, care să se extindă și la alte domenii. Mai mult, rolul Guvernului ar trebui să aibă un efect pro-activ asupra activităților de sensibilizare, de cercetare, de dezvoltare și de inovare. Măsurile guvernamentale adecvate pot asigura, pe termen lung, continuarea funcționării sectoarelor energiei în calitate de sectoare durabile și securizate, care să servească obiectivul competitivității economice la cel mai înalt nivel posibil. În acest scop, este deosebit de important să se restabilească și ulterior să se sporească stabilitatea și credibilitatea sistemului guvernamental al instituțiilor responsabile de politica de stat în domeniul energiei.

226. Problema modernizării sectoarelor energiei și asigurarea securității aprovizionării țării cu energie este o problemă de politică națională, una din principalele obiective de dezvoltare economică a Republicii Moldova, iar preocupările principale ale Guvernului Republicii Moldova și a actorilor implicați în funcționarea sectoarelor energetic, în perioada realizării prezentei Strategii, trebuie să fie îndreptate, în primul rând spre consumator. Sarcina Guvernului este și asigurarea coerenței condițiilor juridice și economice care intră în sfera politicii de stat în domeniul energiei, în vederea afirmării pe deplin a intereselor naționale, precum și pentru stabilirea, menținerea și aprofundarea diplomației energetice și economice la nivel regional și internațional. Integrarea rețelelor, a piețelor de energie și a sistemelor de tranzacționare cu țările vecine permite stabilirea unei platforme regionale de infrastructură și a concurenței în materie de prețuri, luând în considerare interesele consumatorilor. Acest proces trebuie să se desfășoare atât la nivel economic, precum și la nivel politic, iar Guvernul este, de asemenea, responsabil pentru supravegherea acestui proces. În acest scop, este necesară o reglementare guvernamentală mai clară, mai eficientă și mai previzibilă, care să fie în beneficiul consumatorilor și să fie convergentă cu reglementările europene.

227. Actualmente statul are un rol foarte important în sectoarele energiei, acționând ca legiuitor, reglementator, promotor de politici, strategii, programe și planuri de acțiuni, fiind și unul din principalii deținători de active în întreprinderile energetice din sector. Bazându-se pe rațiunile economice, sociale și de securitate națională, precum și luând în considerație necesitățile investiționale ale sectorului, în perioada de implementarea a prezentei Strategii, statul va parcurge la continuarea procesului de privatizare a activelor energetice, cu excepția celor strategice nepasibile privatizării. Astfel, în conformitate cu prevederile Legii nr. 121 din 04.05.2007 privind administrarea și deținerea proprietății publice, statul va fi și în continuare proprietarul Î.S. “Moldelectrica” (operatorul sistemului

de transport) și va deține pachetele sale de acțiuni în societățile: S.A. “Moldovagaz”, S.A. “Termoelectrica” și S.A. “CET -Nord Bălți”. Pot fi supuse privatizării întreprinderile de stat “Nodul Hidroenergetic Costești”, precum și societățile pe acțiuni S.A. “RED Nord”, S.A. “Furnizarea Energie Electrice Nord” și S.A. “Energocom”. O condiție prealabilă realizării procesului de privatizare este crearea cadrului juridic și a climatului investițional transparent și favorabil investitorilor, iar privatizarea se va efectua doar în măsura în care situația economică și condițiile pe piață de capital vor fi mai avantajoase, iar întreprinderile energetice supuse privatizării vor deveni mai atractive pentru investitori, astfel încât să fie creat un mediu concurențial, iar privatizarea să devină cheia pentru a atrage investiții și pentru a garanta consumatorilor de energie beneficiile unor servicii calitative. Pentru a spori veniturile din privatizare și pentru a crește încrederea investitorilor, procesul de privatizare trebuie să fie transparent, cu condiții și criterii clare, previzibile și nediscriminatorii, cu aplicarea bunelor practici internaționale.

228. Succesul transformării sectoarelor energiei și al creării mediului investițional favorabil va depinde, în mare măsură, de rezultatul implementării în Republica Moldova a cadrului specific de reglementare, stabilit în Legea cu privire la energetică și în legile sectoriale, în primul rând, în partea ce ține de asigurarea independenței reale a autorității de reglementare, de consolidarea profesională a personalului, de stabilitatea, echitatea și transparența cadrului normativ de reglementare. Aceasta deoarece anume lipsa de transparență, de stabilitate și echitate constituie unul din riscurile principale care periclitează funcționarea sectoarelor energiei, ceea ce creează nesiguranța în rândul întreprinderilor energetice și a investitorilor. Astfel, îmbunătățirea procesului de elaborare, de consultare publică și de aprobare a actelor normative de reglementare, trebuie să devină mijlocul principal în transparentizarea activității de reglementare. Anume printr-o reglementare real independentă, previzibilă, echitabilă, stabilă, transparentă și convergentă cu cerințele europene, se va sigura dezvoltarea durabilă a sectoarelor energiei naționale.

229. Un alt domeniu de intervenție care va spori încrederea investitorilor și a volumelor de investiții ține de simplificarea tuturor proceselor de licențiere și autorizare, dat fiind că procedurile complexe și lungi de autorizare a construcțiilor de noi capacități de producere, transport, distribuție, etc., cauzează probleme investitorilor și majorează termenii de realizare a proiectelor investiționale. Procedurile de autorizare care se aplică în prezent și măsurile care trebuie puse în aplicare în vederea simplificării acestor proceduri trebuie să devină o prioritate a Guvernului. De aceea, în cazul anumitor proceduri, autorizarea va fi simplificată, iar în alte cazuri, autorizarea va fi înlocuită cu declarația pe propria răspundere. De asemenea, va fi simplificată și procedura de prezentare a documentelor și de examinare a solicitărilor cu scopul de a reduce pachetul de documente pentru autorizare, precum și termenii de autorizare. Cu toate acestea, reglementarea procedurilor administrative nu trebuie să ducă la creșterea riscurilor de siguranță și de mediu ale instalațiilor și activităților energetice. Studiile de impact trebuie să rămână în continuare în vigoare pentru a asigura eficiența, pentru a stabili condițiile privind etapele ulterioare de planificare și realizare, precum și pentru prevenirea daunelor aduse mediului, etc.

230. Modernizarea sectoarelor energiei și integrarea acestora în spațiul European va depinde, în mare măsură, de nivelul de dezvoltare în Republica Moldova a științei, instituțiilor de cercetare și inovații, a învățământului superior și a instituțiilor care asigură pregătirea personalului de specialitate, adică a acelor instituții care astăzi necesită de a fi susținute de către stat, prin stabilirea unui program-cadru de dezvoltare, de reformare, de îmbunătățire, de alte programe și inițiative bazate pe bunele practici regionale, europene și internaționale, de

programe de finanțare a cercetărilor și studiilor necesare de a fi efectuate în sectoarele energiei, de instituirea de parteneriate public-private în domeniul științei, al noilor tehnologiilor și inovării, de introducerea a noi specialități și programe de formare a cadrelor, care să permită funcționarea sectoarelor energiei în circumstanțe noi, de digitalizare, în condițiile unor piețe competitive, gata să răspundă riscurilor și cerințelor sectoarelor energiei și economiei naționale.

VII. IMPLEMENTAREA ȘI MONITORIZAREA STRATEGIEI, ETAPELE ȘI MĂSURILE DE REALIZARE A OBIECTIVELOR STRATEGICE

231. Strategia energetică a Republicii Moldova constituie o parte componentă a Strategiei de dezvoltare economică și socială a țării și este interdependentă cu alte strategii și politici de dezvoltare a ramurilor economiei naționale. Implementarea prezentei Strategii depinde nu doar de punerea în aplicare a pachetului de măsuri de ordin legislativ, economic, tehnic, organizațional și de reglementare, propus a fi realizat în sectoarele energiei, dar și de întreprinderea unor măsuri de susținere la nivel politic, social și administrativ, iar durata realizării anumitor etape ale Strategiei va depinde și de deciziile luate în cadrul politicii de dezvoltare economică. Implementarea măsurilor stabilite în prezenta Strategie va avea ca rezultat transformarea sectoarelor energetic naționale, din sectoare dependent de importul resurselor energetice preponderent dintr-o singură direcție și dintr-o singură sursă de furnizare, bazat pe principiile pieței reglementate, cu riscuri sporite în aprovizionarea cu resurse energetice și care necesită sprijinul constant al statului, în sectoare bine dezvoltate, stabile și eficiente, cu piețe de energie concurențiale, integrate în piața unică de energie a UE, capabil să asigure o dezvoltare durabilă pe termen lung a economiei naționale.

232. Strategia energetică este un document de planificare strategică pe termen lung, care urmează a fi implementat de către Guvern prin intermediul documentelor de politici sectoriale din domeniul energetic. Următoarele documente de politici urmează a fi considerate în acest sens:

a) foaia de parcurs pentru sectorul electroenergetic până în anul 2030, care va include măsurile necesare a fi realizate pentru îndeplinirea obiectivelor specifice cu nr. 2, 3, 5 și 6 pentru sectorul electroenergetic;

b) foia de parcurs pentru sectorul gazelor naturale până în anul 2030, care va include măsurile ce trebuie întreprinse pentru îndeplinirea obiectivelor strategice nr. 1, 5 și 6 pentru sectorul gazelor naturale;

c) foaia de parcurs pentru sectorul termoelectric până în anul 2030, care va include măsurile ce trebuie realizate pentru îndeplinirea obiectivelor strategice specifice cu nr. 3, 5 și 6 din sectorul termoelectric;

d) foia de parcurs pentru sectorul transporturilor și piața produselor petroliere, care va include măsurile necesare de a fi realizate pentru îndeplinirea obiectivelor cu nr. 3, 4, 5 și 6, în partea ce ține de piața produselor petroliere și de sectorul transporturilor;

e) Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020, Programul național pentru eficiență energetică în perioada 2021-2030 și Planurile naționale de acțiuni în domeniul eficienței energetice, aprobate de Guvern pentru perioade de 3 ani, care constituie principalele documente de politici pentru realizarea obiectivelor specifice nr. 4 și 5 în legătură cu promovarea eficienței energetice;

f) Planul național de acțiuni în domeniul energiei din surse regenerabile până în anul 2020 și Planul național de acțiuni în domeniul energiei din surse regenerabile pentru perioada 2021-2030, care constituie principalele documente de politici pentru realizarea obiectivelor strategice nr. 3, 4 și 6 în legătură cu promovarea utilizării energiei din surse regenerabile.

233. Realizarea obiectivelor strategice specifice ce țin de reglementarea sectoarelor energeticii urmează a fi asigurată de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică. Aceste obiective vor fi realizate de către ANRE în conformitatea cu prevederile Legii cu privire la energetică și cu prevederile legilor sectoriale.

234. Implementarea prezentei Strategiei se prevede a fi efectuată în trei etape interconectate și interdependente. Prima etapă, planificată pentru perioada 2018-2020, se caracterizează prin continuarea reformelor inițiate anterior, iar părțile implicate se vor concentra pe: finalizarea transpunerii în legislația națională a *aquis*-ul comunitar (a Pachetului energetic III al UE), finalizarea elaborării și aprobării cadrului secundar, inclusiv a cadrului secundar de reglementare pentru a asigura implementarea corespunzătoare a actelor legislative adoptate, continuarea realizării programelor și a proiectelor inițiate în legătură cu asigurarea securității energetice, diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare cu gaze naturale și cu energie electrică, îmbunătățirea eficienței energetice, dezvoltarea noilor capacități de producere a energiei din surse regenerabile, pregătirea pentru conectarea sistemului de gaze naturale și a sistemului electroenergetic, naționale la sistemele respective din UE. De asemenea, la această etapă, vor fi eliminați factorii restrictivi care periclitizează dezvoltarea sectoarelor energeticii, cum ar fi presiunea politicului în luarea deciziilor de către factorii de decizie din cadrul autorității de reglementate, acumularea datoriilor de către întreprinderile energetice și subvenționările încrucișate, neglijarea dezvoltării capacității instituționale a autorităților și organelor administrației publice responsabile pentru domeniul energeticii, precum și a autorității de reglementare, etc. Acțiunile prioritare în cadrul acestei etape sunt:

a) construcția gazoductului Ungheni-Chișinău și integrarea sistemului de gaze naturale al Republicii Moldova în sistemul de gaze naturale al României;

b) implementarea etapei următoare de integrare a sistemelor electroenergetice din Republica Moldova și Ucraina în sistemul electroenergetic al ENTSO-E, prin punerea în aplicare a Catalogului de măsuri, stabilit în Acordul semnat de NAK „Ukrenergo” și ÎS „Moldelectrica” cu ENTSO-E, privind condițiile de interconectare a sistemului energetic al Ucrainei și Republicii Moldova cu sistemul ENTSO-E;

c) inițierea construcției Stației Back-to-Back Vulcănești cu puterea electrică 600 MW și a LEA de 400 kV Vulcănești - Chișinău (în cazul conectării asincrone);

d) implementarea programelor destinate pregătirii sistemelor electrice de transport și a sistemelor de transport al gazelor naturale ale Republicii Moldova pentru funcționarea acestora în comun cu sistemele energetice respective ale UE;

e) separarea din punct de vedere a proprietății și asigurarea independenței decizionale operatorilor sistemelor de transport în sectoarele electroenergetic și al gazelor naturale în raport cu producătorii și furnizorii de energie electrică și de gaze naturale, precum și realizarea certificării operatorilor de sistem în conformitate cu prevederile legislației;

f) elaborarea și aprobarea Codurilor rețelelor electrice și a Codurilor rețelelor de gaze naturale, în conformitate cu Codurile de rețea aprobate în cadrul UE și adaptate la nivelul Comunității Energetice;

g) finalizarea cadrului de reglementare necesar pentru reformarea piețelor naționale de gaze naturale și de energie electrică și integrarea ulterioară a acestora în piața unică europeană, prin aprobarea de către ANRE a Regulilor pieței energiei electrice și a Regulilor pieței gazelor naturale, în conformitate cu cerințele legislației comunitare a UE;

h) aprobarea Regulamentelor și a Planurilor de acțiuni pentru situații excepționale pe piața gazelor naturale și pe piața energiei electrice;

i) realizarea Planurilor naționale de acțiuni în domeniul eficienței energetice și în domeniul energiei din surse regenerabile până în anul 2020, elaborarea și aprobarea planurilor respective pentru perioada 2021-2030;

j) stabilirea și implementarea în practică a cerințelor minime de performanță a clădirilor;

k) consolidarea independenței și a capacităților instituționale ale autorității de reglementare și a operatorilor sistemelor de transport din sectoarele electroenergetic și al gazelor naturale;

l) adoptarea Legii cu privire la eficiența energetică, ce transpune prevederile Directivei 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică și implementarea măsurilor în domeniul eficienței energetice, stabilite în Legea menționată;

m) adoptarea Legii cu privire la stocurile minime de produse petroliere în vederea transunerii Directivei 2009/119/CE a Consiliului din 14.09.2009 privind obligația statelor membre de a menține un nivel minim de rezerve de țiței și/sau de produse petroliere și asigurarea către anul 2020 a creării și menținerii în Republica Moldova a stocurilor minime de produse petroliere la nivel aferent importului net mediu zilnic pentru 30 zile, sau a consumului intern mediu zilnic pentru 20 zile.

235. Implementarea măsurilor descrise mai sus va permite tranziția sectoarelor energeticii din Republica Moldova către principiile piețelor concurențiale și crea un mediu favorabil pentru atragerea investițiilor în sector. Concomitent, aceasta va duce la sporirea performanței și a eficienței sectoarelor energeticii, precum și la îndeplinirea de către Republica Moldova a tuturor obiectivelor stabilite pentru anul 2020 în conformitate cu angajamentele asumate în cadrul Tratatului Comunității Energetice și a Acordului de Asociere cu UE, menționate în Secțiunea 5.2 din prezenta Strategie.

236. A doua etapă, care se preconizează a avea loc în perioada 2021-2025, va fi o etapă de transformare a sectoarelor energeticii naționale în sectoare competitive, integrate în sectorul energetic european. În această perioadă se preconizează finalizarea programelor și a proiectelor de dezvoltare a interconexiunilor sistemului electroenergetic național cu sistemul electroenergetic al României, finalizarea proiectelor de construcție a rețelelor electrice de transport, necesare pentru realizarea transportului energiei electrice prin noile interconexiuni dezvoltate, finalizarea procesului de conectare a sistemului electroenergetic național la sistemul ENTSO-E (în regim sincron împreună cu Ucraina sau în regim asincron, în funcție de decizia luată la nivelul ENTSO-E) și a sistemului național de transport al gazelor naturale la sistemul ENTSO-G, precum și implementarea completă a noilor modele de piață a energiei electrice și a gazelor naturale în vederea integrării acestora în piața europeană. În cadrul acestei etape urmează a fi adoptate și implementate toate actele legislative, de reglementare și cu caracter tehnic, stabilite de legislația și standardele UE, necesare pentru alinierea sectorului energetic național la cerințele europene și integrarea piețelor naționale de gaze naturale și de energie electrică în piețele unice europene. De asemenea, în această perioadă

urmează a fi diversificate căile și sursele de procurare a energiei electrice și a gazelor naturale, iar piețele naționale de energie electrică și de gaze naturale urmează a fi pe deplin și în mod real liberalizate, cu liberalizarea totală a prețurilor și a tarifelor la energia electrică și la gaze naturale, cu excepția tarifelor de rețea și a prețurilor reglementate în legătură cu îndeplinirea obligațiilor de serviciu public. Concomitent, în această perioadă, se planifică dezvoltarea capacităților noi de producere a energiei electrice, preponderent din surse regenerabile, întreprinderea măsurilor de renovare, de reconstrucție și de eficientizare a infrastructurii energetice existente, precum și realizarea măsurilor de eficiență energetică, prioritar fiind măsurile ce țin de renovarea clădirilor rezidențiale și administrative, cu consum mare de energie, eficientizarea consumului de energie în transporturi și reducerea emisiilor de dioxid de carbon.

237. Soluționarea acestor provocări va contribui la apariția de noi furnizori de energie electrică și de gaze naturale, la formarea unui nou sistem de relații între producători, furnizori și consumatori, bazate pe reguli de piață, cu definirea clară a obligațiilor și a responsabilităților participanților la piață și dezvoltarea capacităților acestora. În același timp, urmează a fi consolidată răspunderea proprietarilor infrastructurii energetice în legătură cu necesitatea întreținerii în condiții de siguranță și eficiența infrastructurii pe care o dețin și urmează a fi încurajată îmbunătățirea eficienței energetice de către agenții economici și de către instituțiile guvernamentale, pentru a permite dezvoltarea orientată spre inovație a sectoarelor energeticii, crearea mediului favorabil pentru atragerea investițiilor în sector, îmbunătățirea culturii corporative a agenților economici și a capacității acestora de a utiliza instrumentele disponibile pe piața internă și internațională de capital. Realizarea obiectivelor acestei etape constituie elementul de bază pentru dezvoltarea ulterioară a sectoarelor energeticii în mod durabil, orientat spre inovație și spre un mediu de piață concurențial.

238. A treia etapă, estimată a avea loc în perioada 2026-2030, va marca crearea unei piețe comune de energie între Republica Moldova și statele membre ale UE, fiind implementate și puse în aplicare principiile ce țin de libera circulație a investițiilor și a tehnologiilor, modernizarea rapidă, inovatoare a sectoarelor energeticii și creșterea sporită a securității aprovizionării țării cu resurse energetice atât interne, precum și externe. În această perioadă, sectoarele energeticii se vor adapta integral și vor funcționa în cadrul pieței unice europene a energiei, în conformitate cu normele comune ale UE, într-un sistem de cooperare internațională. Un alt obiectiv al acestei etape este crearea unui sistem de sprijin de stat pentru dezvoltarea științifică, tehnologică și inovatoare a sectoarelor energeticii, extinderea activităților și a oportunităților companiilor naționale în domeniul energiei globale și modernizarea inovatoare a activelor imobiliare din sectoarele energeticii, inclusiv prin integrarea în structurile internaționale.

239. În cadrul celei de-a treia etape va fi stabilit și un mecanism de securitate energetică deplină a statului prin participarea activă a Republicii Moldova în cadrul acordurilor și a proiectelor europene și internaționale care au ca obiectiv dezvoltarea unui sistem comun de securitate energetică. În cadrul acestei etape sunt stabilite următoarele acțiuni prioritare: punerea în aplicare a unor programe specifice pentru dezvoltarea platformelor tehnologice, care să influențeze pozitiv pe termen lung structura mixului energetic și economia țării; rigidizarea cerințelor privind metodele, tehnologiile și echipamentele de utilizare a energiei prin revizuirea nivelurilor țintă ale consumului de energie și a parametrilor de mediu; protecția drepturilor consumatorilor sub aspectul accesului la surse de alimentare stabilă cu energie, la parametri de calitate prestabiliți; instituirea sistemului de sprijin pentru cercetare și dezvoltare avansată; implementarea de noi tehnologii energetice, de tehnologii de stocare

a energiei, a rețelelor inteligente; dezvoltarea pieței interne pentru tranzacționarea emisiilor de gaze cu efect de seră ca instrument de piață pentru investiții în proiecte de economisire a energiei și reducerea emisiilor; implementarea tehnologiilor de stocare a energiei, a tehnologiilor cu emisii reduse de carbon.

240. Realizarea obiectivelor acestei etape va asigura modernizarea orientată spre inovare a sectoarelor energeticii și va pune bazele dezvoltării durabile a sectoarelor pe termen lung. Concomitent, va fi instituit un nou sistem de relații între instituțiile stat și agenții economici, orientat spre crearea cadrului instituțional necesar pentru implicarea agenților economici în consolidarea și asigurarea securității energetice a țării și spre oferirea suportului necesar pentru companiile care activează pe piețele externe concurențiale. Este extrem de important să fie asigurată stabilitatea și credibilitatea sistemului guvernamental și al instituțiilor responsabile de politica de stat în domeniul energeticii, iar cheia pentru funcționarea durabilă a sectoarelor energeticii este reglementarea independentă, previzibilă, și transparentă, orientată spre promovarea investițiilor în sector. Pentru aceasta, organul central de specialitate al administrației publice în domeniul energeticii, autoritatea de reglementare, precum și întreprinderile energetice vor avea nevoie de competențe profesionale complexe și de personal specializat, cu un spectru larg de competențe profesionale în domeniul tehnico-ingineresc și al tehnologiilor informaționale, precum și cu cunoștințe de management, de planificare strategică și de elaborare de politici, de analize economico-financiare și modelări, care nu pot fi furnizate decât de un sistem educațional avansat, conectat la tendințele tehnologice, manageriale și legislative de nivel european și internațional.

241. Un rol important în realizarea obiectivelor prezentei strategii și în primul rând, în realizarea obiectivelor ce țin de asigurarea securității în aprovizionarea cu energie electrică și cu gaze naturale și de integrarea sistemului electroenergetic și de gaze naturale, naționale, în sistemele respective europene aparține implementării planurilor de dezvoltare pentru următorii 10 ani ale rețelelor electrice de transport și ale rețelelor de transport al gazelor naturale, care se elaborează de operatorii sistemelor de transport și se aprobă de ANRE. Aceste planuri trebuie să se bazeze pe cererea și oferta viitoare de energie electrică și de gaze naturale, oferind o descriere a situației existente și a măsurilor necesare pentru garantarea fiabilității sistemelor respective și pentru asigurarea securității aprovizionării cu energie electrică și gaze naturale. În planurile de dezvoltare urmează a fi stabilit calendarul proiectelor de investiții planificate a fi efectuate în următorii 10 ani, fiind prezentată concomitent descrierea mijloacelor și a investițiilor necesare pentru a satisface cererea prognozată de energie electrică și de gaze naturale, estimarea capacităților necesare, prognoza evoluției producerii de energie electrică, inclusiv a producerii din surse regenerabile de energie, măsurile de eficiență energetică, prognoza consumului și estimările privind importurile de energie electrică și gaze naturale, descrierea investițiilor care au fost aprobate și care urmează să fie aprobate și efectuate în următorii 3 ani, precum și obiectivele planificate a fi obținute în urma implementării planului de dezvoltare. În baza acestor planuri de dezvoltare, vor fi elaborate, aprobate și implementate planurile anuale de investiții.

242. Pentru a concentra eforturile țării în implementarea cu succes a prezentei Strategiei, organul central de specialitate al administrației publice în domeniul energeticii, cu suportul autorității de reglementare și a întreprinderilor energetice, va monitoriza aplicarea prezentei Strategii, inclusiv va coordona elaborarea și monitorizarea setului de programe, planuri, foi de parcurs, obiective, etc. în domeniul energeticii.

243. Programele, planurile de acțiuni și măsurile necesare pentru îndeplinirea obiectivelor strategice stabilite în prezenta Strategie necesită de a fi coordonate și urmărite în

mod continuu, pentru a asigura disponibilitatea surselor de finanțare necesare pentru implementarea proiectelor de investiții. Realizarea cu succes a acestora depinde de cooperarea și concentrarea forțelor autorităților administrației publice centrale și locale, ale autorității de reglementare și ale întreprinderilor energetice, precum și a sectorului neguvernamental. Coerența instituțională, împreună cu competența profesională, cooperarea și utilizarea unor mecanisme de solidaritate la nivel regional și european, dezvoltarea parteneriatelor strategice pe direcțiile investiționale și de transfer de tehnologii trebuie să devină baza elaborării de politici și planuri energetice de calitate, de care va depinde și calitatea mediului investițional. Integrarea rețelelor, a piețelor și a comerțului cu sistemele energetice din țările vecine permit înființarea unei platforme regionale de infrastructură și de cooperare și stimulează concurența la nivelul prețurilor. Acest proces trebuie gestionat la nivel politic, iar Guvernul este responsabil pentru înființarea, menținerea, dezvoltarea și supravegherea acestor procese de cooperare internațională în domeniul energiei.

244. Monitorizarea implementării obiectivelor strategice stabilite în prezenta Strategie constituie o activitate crucială pentru a asigura introducerea și aplicarea soluțiilor cu adevărat eficiente. Monitorizarea punerii în aplicare a Strategiei implică și o bună funcționare a sistemelor de raportare, a sistemelor statistice și informatice, care necesită a fi dezvoltate în continuare, pentru a deveni mai rapide și mai precise, precum și accesibile în mod liber pentru toți participanții. În acest scop, este necesar de a aduce sistemele de raportare și de statistică în domeniul energiei în concordanță cu sistemele respective aplicate în cadrul UE. Pentru realizarea unor activități durabile de planificare strategică și pentru stabilirea condițiilor de gestionare durabilă a energiei, trebuie consolidate activitățile de planificare, de analiză și de monitorizare a implementării prezentei Strategii, precum și o conlucrare intensă între instituțiile guvernamentale și întreprinderile energetice cu instituțiile științifice. Punerea în aplicare a tuturor măsurilor, programelor și planurilor de acțiuni în scopul implementării prezentei Strategii va asigura îndeplinirea tuturor obiectivelor strategice stabilite pentru sectoarele energiei (a se vedea Capitolele V și VI), iar transformarea sectoarelor energiei în sectoare dezvoltate, stabile, eficiente și competitive va conduce la atingerea rezultatelor cantitative și calitative indicate în Anexa nr. 2 din prezenta Strategie.

245. În cadrul procesului anual de monitorizare, organul central de specialitate al administrației publice în domeniul energiei urmează să elaboreze și să prezinte Guvernului rapoarte de monitorizare, care vor include informații privind realizarea obiectivelor strategice generale și specifice, stabilite în prezenta Strategie, realizarea măsurilor și a indicatorilor stabiliți pentru fiecare acțiune în parte, iar la fiecare etapă de implementare a Strategiei (2020, 2025 și 2030) urmează a fi elaborate rapoarte de progres și evaluare, în cadrul cărora va fi evaluat impactul activităților realizate în timpul respectiv și nivelul de implementare a obiectivelor stabilite. Aceste rapoarte vor fi utilizate pentru luarea deciziilor în legătură cu necesitatea întreprinderii de măsuri suplimentare adecvate, a aprobării unor planuri de acțiuni suplimentare pentru asigurarea implementării obiectivelor strategice, precum și pentru realizarea următoarei etape de planificare strategică în domeniul energiei.

246. În scopul îmbunătățirii transparenței în ceea ce privește implementarea prezentei Strategii, organul central de specialitate al administrației publice în domeniul energiei va crea pe pagina sa web oficială o secțiune dedicată Strategiei energetice a Republicii Moldova, în cadrul căreia urmează a fi publicate informații privind progresele înregistrate în realizarea acesteia. Societatea civilă și instituțiile-cheie din domeniul energiei vor avea posibilitatea să prezinte propuneri și să se expună cu privire la progresele înregistrate în acest sens. De asemenea, urmează a fi organizate conferințe de presă, ședințe publice, în cadrul cărora vor

fi prezentate rezultatele implementării Strategiei. Toate aceste măsuri vor contribui la asigurarea transparenței în procesul de implementare a Strategiei, oferind publicului larg posibilitatea de a se implica și de a participa în procesul decizional.

VIII. CONCLUZII

247. Strategia energetică a Republicii Moldova pînă în anul 2030 reprezintă primul pas semnificativ în cadrul tranziției către sisteme energetice stabile, competitive, de înaltă eficiență și cu emisii reduse de carbon. Prezenta Strategie este bazată pe realitățile existente din sectoarele energiei naționale, recunoscând situația geopolitică inevitabilă și moștenirea incontestabilă care stă la baza acestor realități și stabilește căile de modernizare a sectoarelor menite să asigure securitatea energetică a statului, dezvoltarea economică și funcționarea normală a tuturor ramurilor economiei, prin aprovizionarea sigură și fiabilă a tuturor consumatorilor cu resurse energetice și energie, precum și să influențeze în mod pozitiv mediul și calitatea vieții.

248. Implementarea *acquis*-ului comunitar în contextul angajamentelor asumate în cadrul Comunității Energetice și urmare a semnării Acordului de asociere cu UE constituie unul din factorii principali de dezvoltare, luat în considerație la elaborarea prezentei Strategii, având în vedere faptul că *acquis*-ul în sine este menit să asigure o creștere economică stabilă în UE și bunăstarea cetățenilor. Fiind parte a Comunității Energetice, în contextul orientării spre integrare în Uniunea Europeană, Republica Moldova dispune de posibilitatea de a utiliza experiența țărilor UE și mecanismele prevăzute de *acquis*-ul comunitar în vederea identificării de soluții pentru rezolvarea problemelor proprii în domeniul energiei. Implementarea *acquis*-ului comunitar trebuie să fie folosită ca un vector pentru integrarea pieței de energie a Republicii Moldova în piața internă de energie a UE.

249. Integrarea în piața internă de energie a UE va permite Republicii Moldova să împartă cu părțile contractante ale Comunității Energetice și cu statele membre UE atât beneficiile, precum și riscurile unei piețe energetice regionale mari. Mai mult ca atât, urmare a integrării regionale, Republica Moldova nu se va confrunta de una singură cu provocările energetice existente și va beneficia cu siguranță de avantajele oferite în calitate de membru al unei comunități energetice mari. Utilizând mecanismele de cooperare în mod eficient și în timp util, Republica Moldova va avea posibilitatea să maximizeze beneficiile prin diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale și cu energie electrică și prin reducerea dependenței sale de importul acestor resurse dintr-o singură direcție și, practic, dintr-o singură sursă, reducând, astfel, riscurile legate de securitatea energetică.

250. Apartenența la o comunitate energetică regională oferă beneficiile de a evolua într-un spațiu comercial larg, cu o evoluție mult mai stabilă și previzibilă a aprovizionării cu resurse energetice și a costurilor legate de achiziții. Sistemul de gaze naturale și rețelele de energie electrică, interconectate la sistemul energetic european, precum și implementarea principiului fundamental al liberei circulații a energiei și a cerințelor de reglementare orientate spre asigurarea de condiții egale pentru toți participanții la piață, vor oferi economiei Republicii Moldova accesul liber la energie, care constituie principala resursă a creșterii economice și o componentă indispensabilă a bunăstării cetățenilor.

251. Accesul pe piața internă de energie a UE va duce la consolidarea securității aprovizionării cu energie, bazată pe o concurență loială și pe durabilitate, Republica Moldova dispunând de posibilitatea de a-și valorifica propriul potențial de generare a energiei electrice,

precum și să-și consolideze rolul său de culoar de tranzit al energiei electrice și al gazelor naturale.

252. Asimilarea celor mai bune practici ale UE constituie cea mai bună cale pentru o integrare efectivă și eficientă a pieței de energie. Cu toate acestea, până la etapa implementării propriu-zise, practicile identificate trebuie să fie evaluate din perspectiva aplicabilității acestora reieșind din specificul național și al valorii reale pe care o aduc dezvoltării sectoarelor energeticii. În calitate de practici trebuie luate în considerație nu numai reglementările tehnice, comerciale și acțiunile de dezvoltare a infrastructurii, dar și excelența guvernantei corporative, responsabilitatea și administrarea prudentă și profitabilă a activelor, precum și poziționarea strategică inteligentă a participanților la piața și a părților interesate pe piața internă.

253. În contextul dezvoltării sectoarelor energeticii și consolidării securității aprovizionării cu energie a țării, de o importanță majoră este obținerea accesului la piețele interne de energie din țările vecine - Ucraina și România, iar schimbarea continuă și regrouparea alianțelor în regiunea Mării Negre, a Asiei Centrale și a Europei de Sud-Est și impactul său evident asupra sectoarelor energeticii din Moldova implică necesitatea unei prezențe mai active la mesele de negocieri în ceea ce privește lansarea proiectelor de infrastructură și, respectiv, de dezvoltare a coridoarelor de tranzit. Evoluțiile recente din Rusia, Ucraina, Azerbaidjan, Turcia, România, Bulgaria, precum și din Grecia, Ungaria și Slovacia necesită a fi în centrul atenției Republicii Moldova în anii următori. Concomitent, Republica Moldova urmează să examineze cu atenție oportunitățile de colaborare la nivel economic, politic, tehnic și comercial cu guvernele, instituțiile, companiile multinaționale, operatorii și organizațiile din această zonă geopolitică, în vederea alinierii intereselor naționale și a obținerii de avantaje reciproce atât în contextul cooperării bilaterale, precum și regionale.

Mixul energetic și repartizarea consumului resurselor energetice în Republica Moldova

Tabelul 1.1. Balanța energetică a Republicii Moldova 2010-2015, mii tone echivalent petrol (ktep)

Oferta și consumul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Producția primară	523	555	594	599	654	655	709
Intrări din alte surse	258	213	209	161	224	283	286
Import	1813	1937	1832	1924	1801	1766	1818
Export	13	14	19	34	22	16	15
Variația stocurilor	52	-15	8	-7	12	-2	-2
Consumul intern brut	2633	2676	2624	2643	2669	2686	2796
Transformare, intrări	493	466	444	436	443	415	424
Transformare, ieșiri	398	377	357	350	352	331	346
Energia utilizată pentru alte scopuri	17	16	14	12	17	18	19
Pierderi	176	165	159	155	152	129	128
Consumul final	2345	2406	2364	2390	2409	2455	2571
Industrie	227	235	239	257	235	209	202
Transport	597	630	569	595	618	662	717
Sectorul rezidențial (populație)	1142	1165	1183	1173	1195	1205	1257
Comerț și servicii publice	276	277	270	259	245	260	269
Agricultura/Silvicultura	71	69	60	64	64	74	80
Consumat în scopuri neenergetice	32	30	43	42	52	45	46

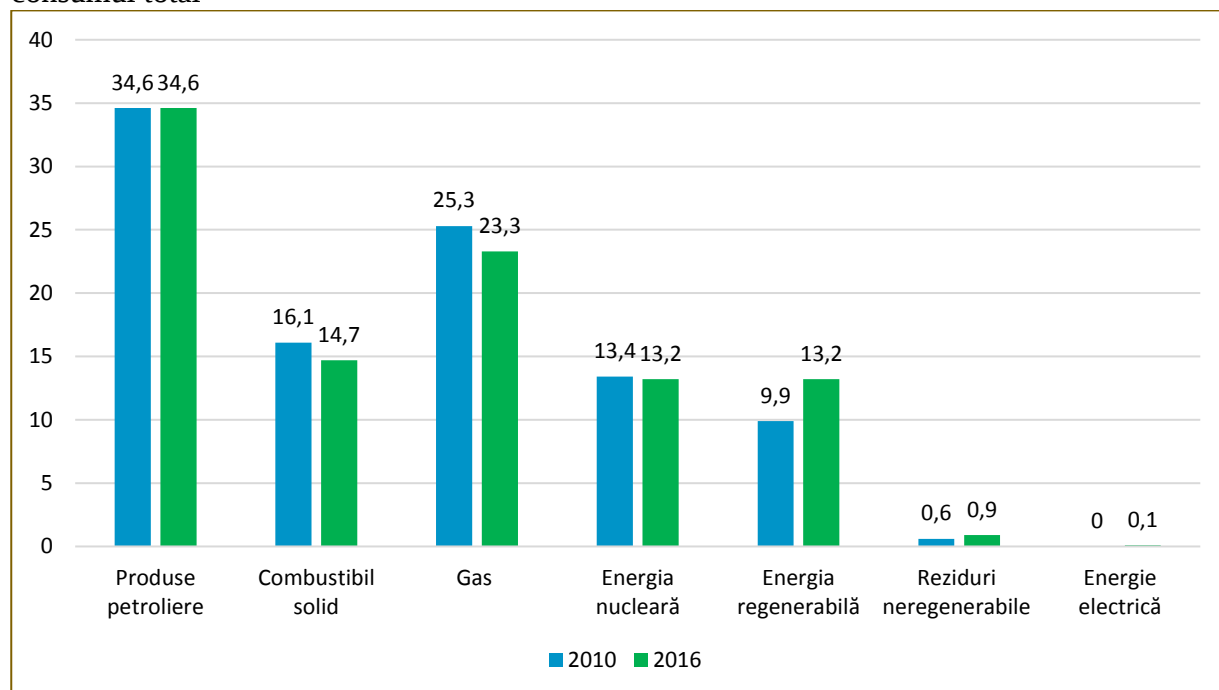
Sursa: Biroul Național de Statistică (BNS): Balanța energetică a Republicii Moldova, Culegere statistică 2016

Tabelul 1.2. Mixul resurselor energetice primare în 2010-2016

	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	ktep	%	ktep	%	ktep	%	ktep	%	ktep	%	ktep	%	ktep	%
Cărbune	116	4.4	120	4.5	116	4.4	150	5.7	95	3.6	102	3.8	75	2.7
Gaze naturale	962	36.5	930	34.8	885	33.7	834	31.6	850	31.8	816	30.4	837	29.9
Produse petroliere	776	29.5	812	30.3	764	29.1	785	29.7	803	30.1	829	30.9	896	32.0
Biocombustibili și deșeuri	512	19.4	537	20.1	574	21.9	584	22.1	629	23.6	650	24.2	698	25.0
Energia electrică	267	10.1	277	10.4	285	10.9	290	11.0	292	10.9	289	10.8	290	10.4
Total consum intern brut	2633	100	2676	100	2624	100	2643	100	2669	100	2686	100	2796	100

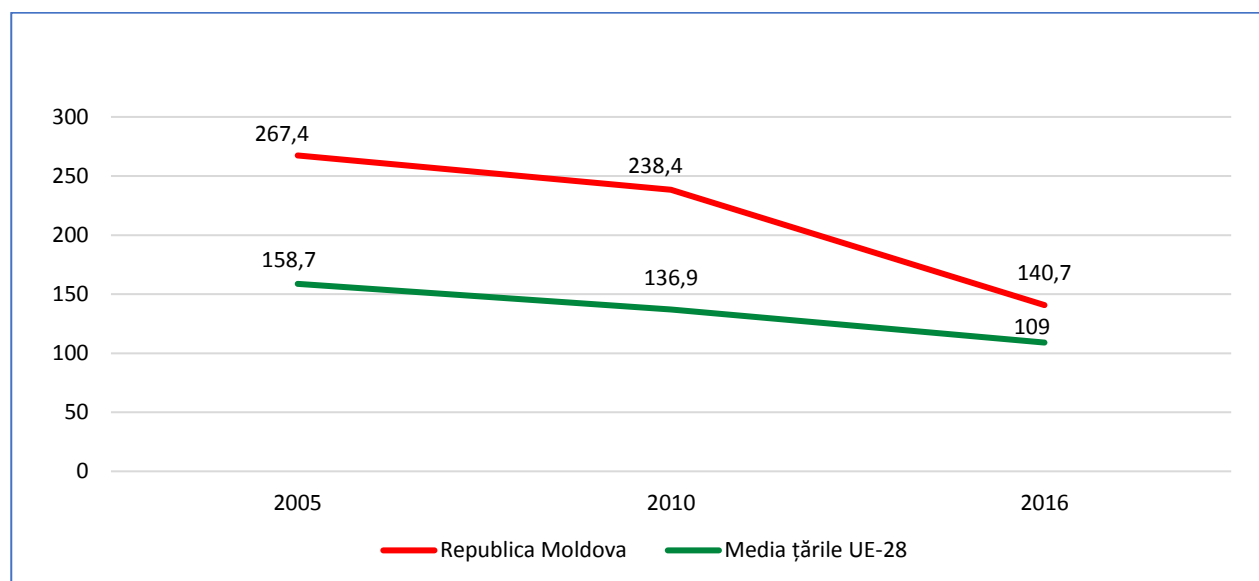
Sursa: Biroul Național de Statistică (BNS): Balanța energetică a Republicii Moldova, Culegere statistică 2007 și 2016.

Figura 1.1. Mixul energiei primare în consumul intern brut de energie în țările UE-28, % din consumul total

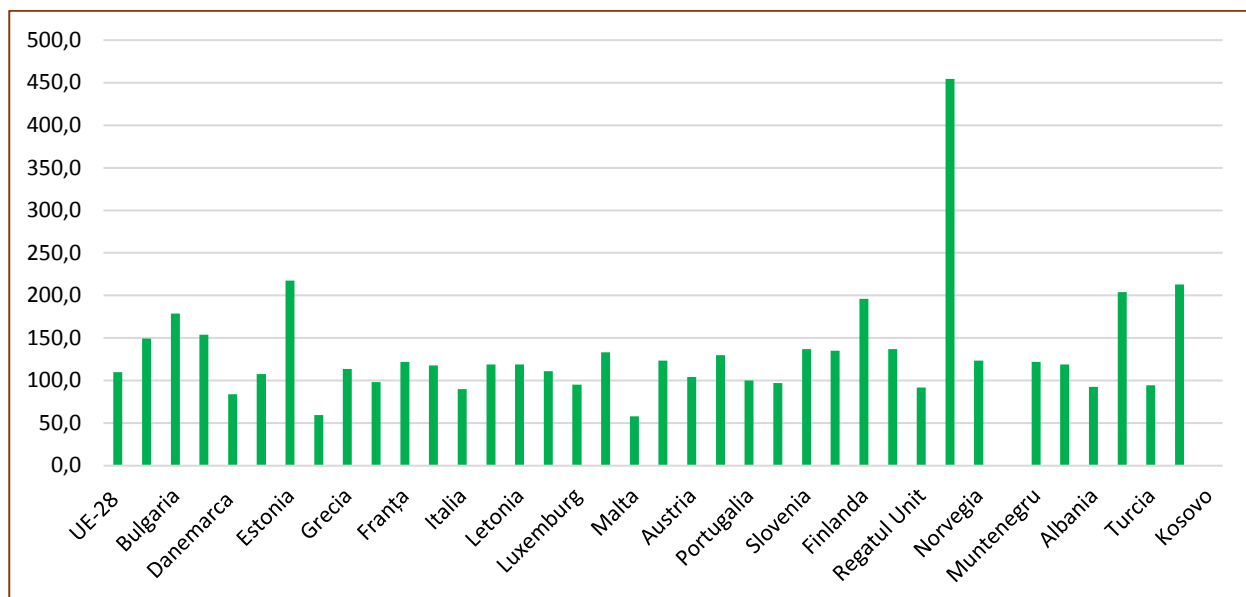
Sursa: Eurostat (online codul datelor nrg_100a)

Figura 1.2. Intensitatea energetică a economiei Republicii Moldova comparativ cu media țărilor UE-28, kilograme echivalent petrol/1000 unități PIB după paritatea puterii de cumpărare

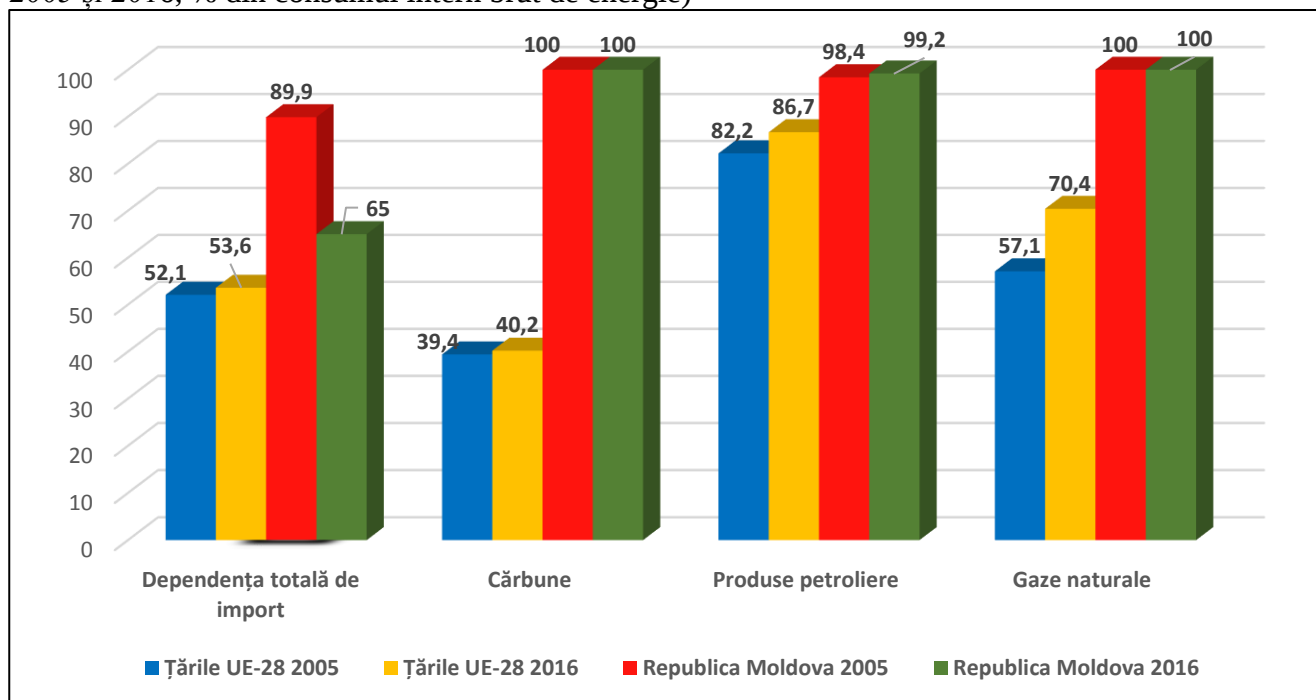
Sursa: 1. Biroul Național de Statistică: Balanța Energetică, Culegere Statistică 2016; Conturi naționale, Dinamica principalelor indicatori macroeconomici (actualizat 18.04.2018); 2, Eurostat online (code: t2020_rd310)

Figura 1.3. Intensitatea energetică a economiilor țărilor membre ale UE și a altor state din Europa în anul 2016, kgep /1000 unități PIB după paritatea puterii de cumpărare

Sursa: Eurostat online (code:t2020_rd310)

Figura 1.4. Dependența energetică de import a Republicii Moldova în comparație cu țările UE în 2005 și 2016, % din consumul intern brut de energie)

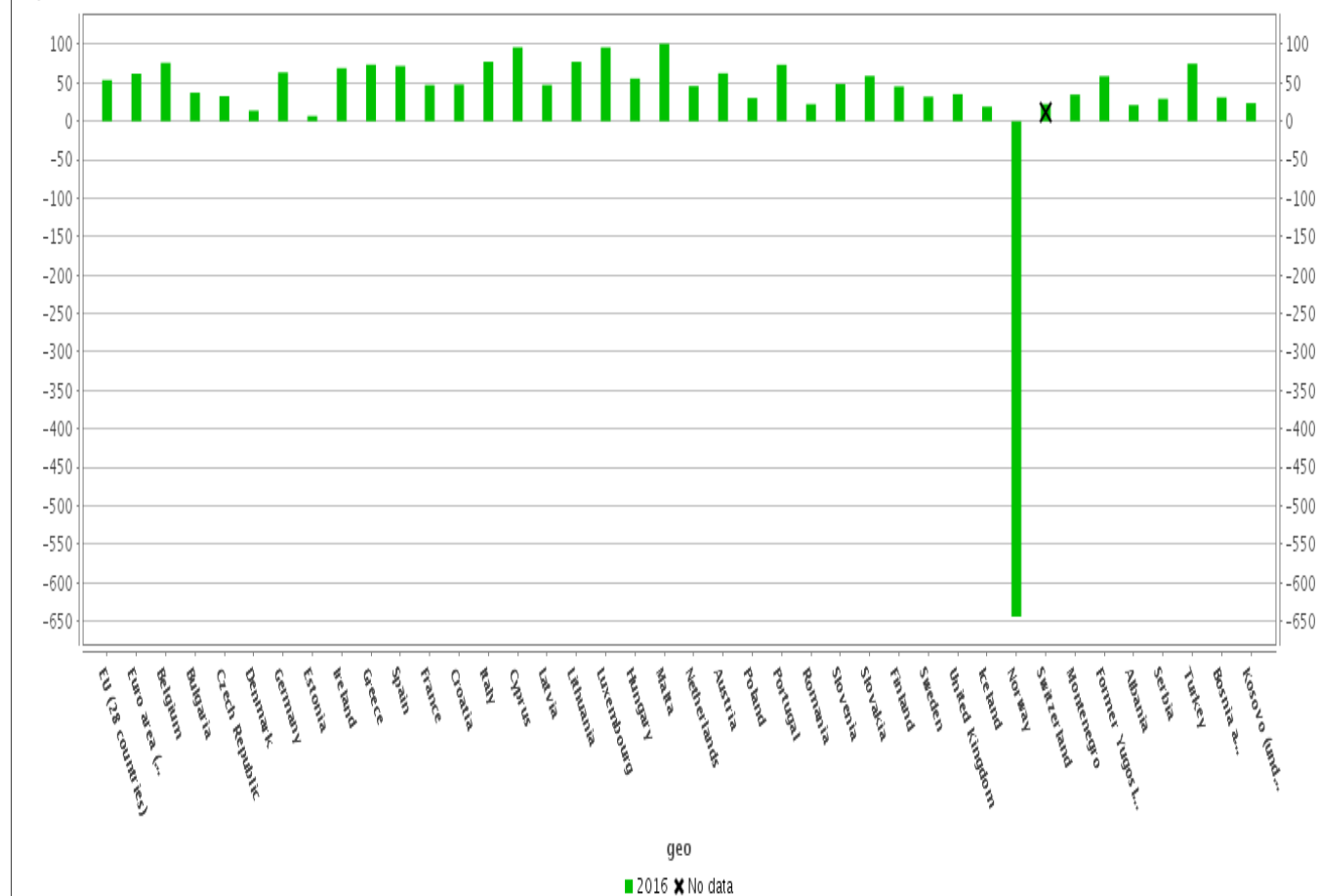

Sursa: 1. Eurostat, Dependența energetică cod: sdg_07_50.

2. BNS: Culegere statistică 2007 și Culegere Statistică 2016.

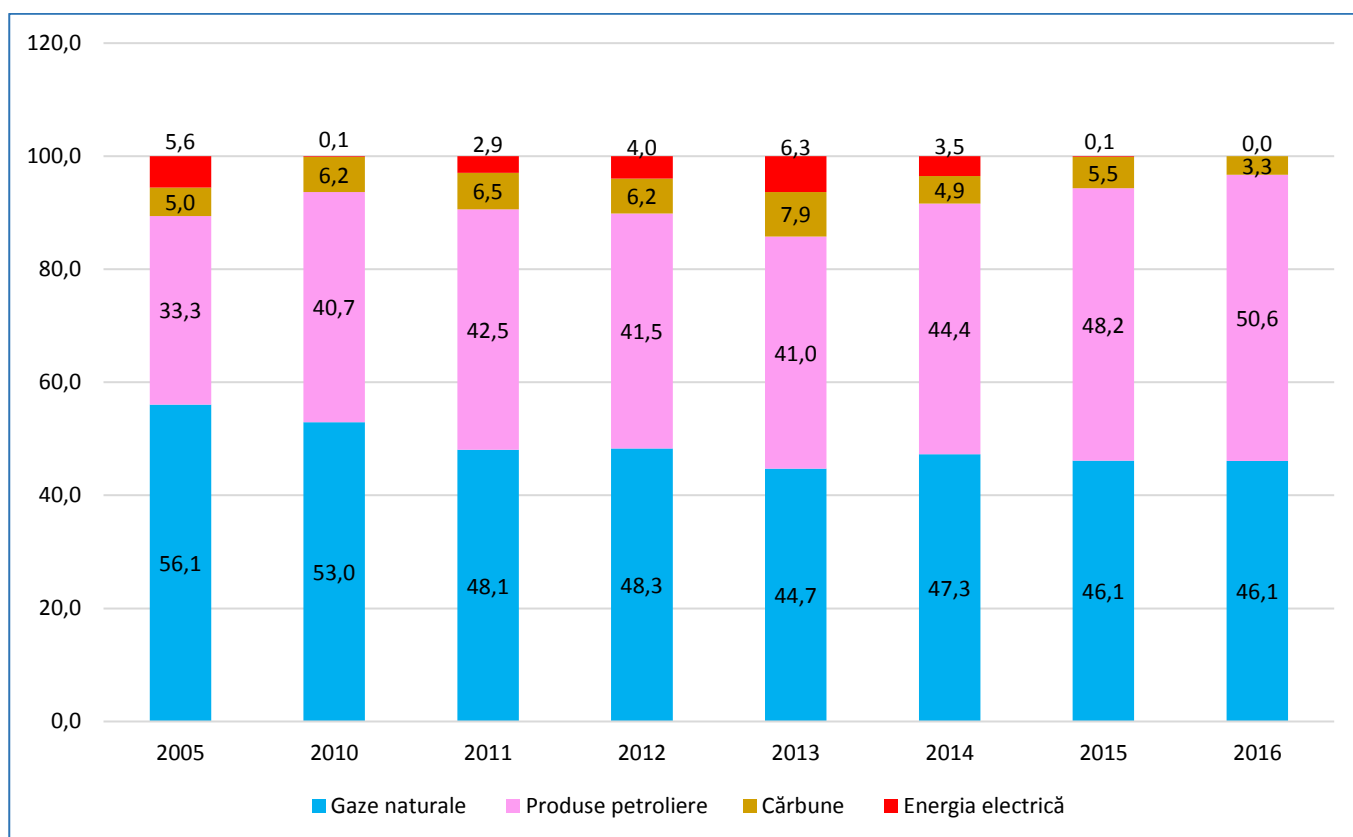
Figura 1.5. Dependența de importul de energie în statele UE în 2016, % din consumul intern brut de energie

Energy dependence by product
% of imports in total energy consumption
All products

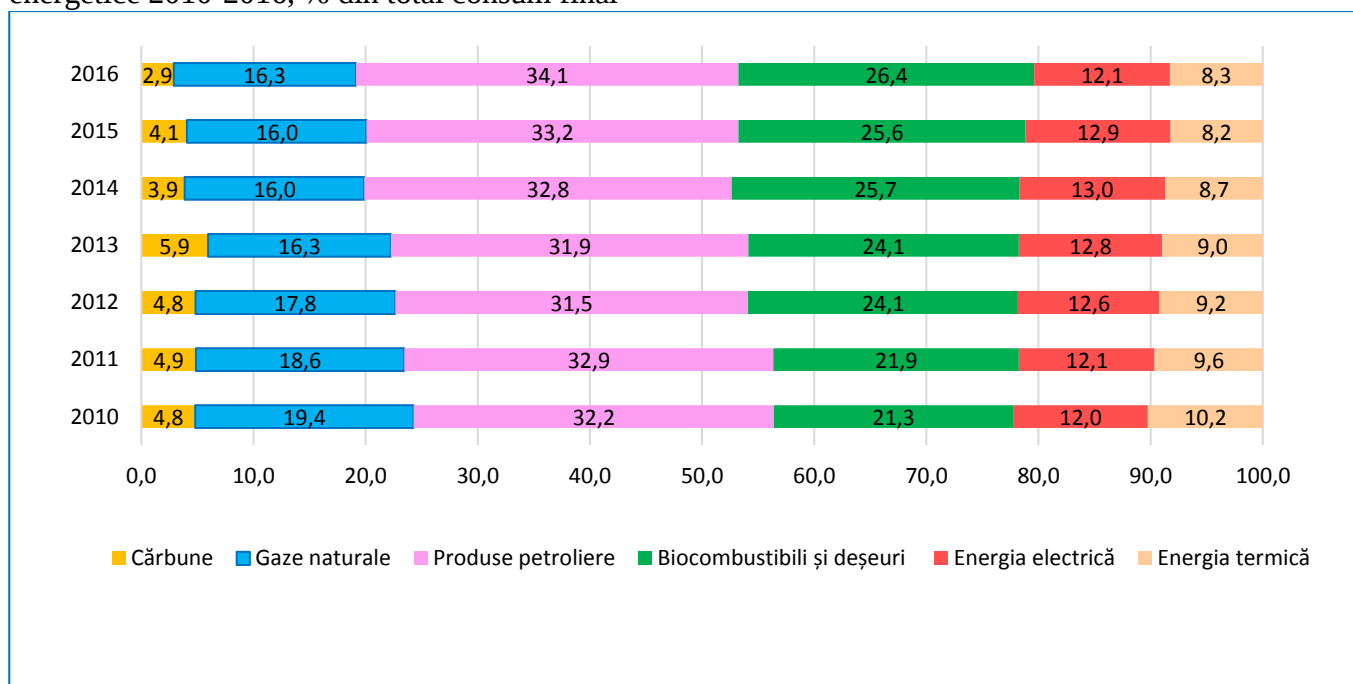
Sursa: Eurostat, Dependența energetică cod: sdg_07_50

Figura1.6. Structura importului în Republica Moldova pe tipuri de energie primară în perioada 2005-2016, % din total importat energie

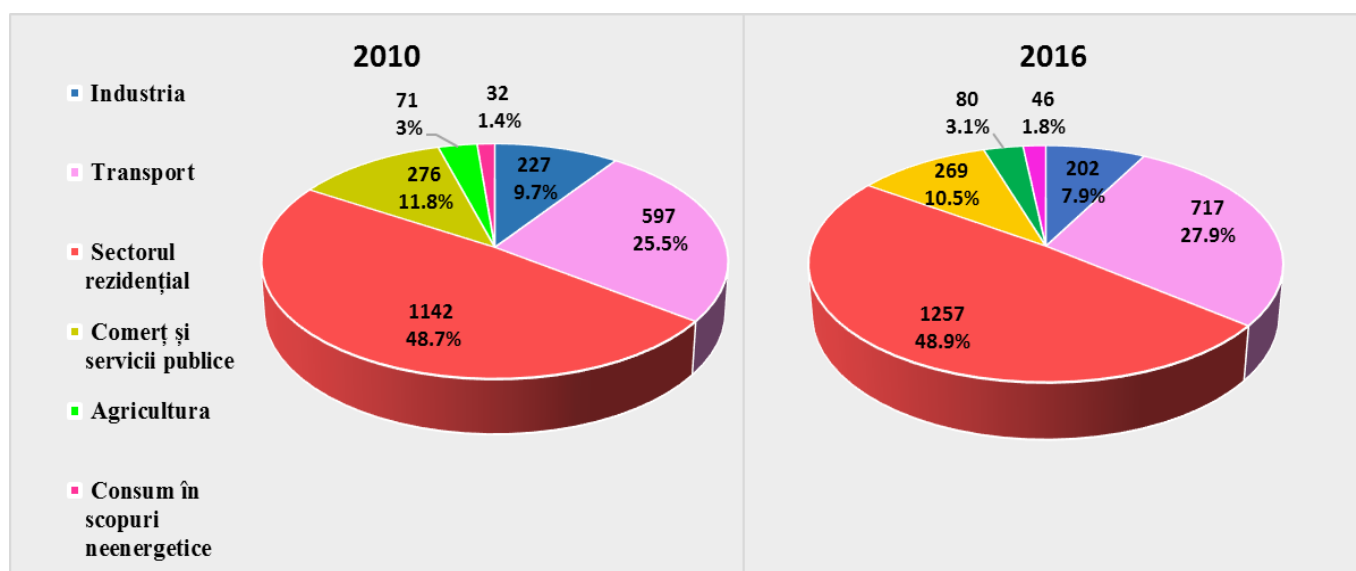
Sursa: BNS: Balanța Energetică a Republicii Moldova, Culegere Statistică 2010 și Culegere Statistică 2016

Figura 1.7. Structura consumului final de energie al Republicii Moldova pe tipuri de produse energetice 2010-2016, % din total consum final

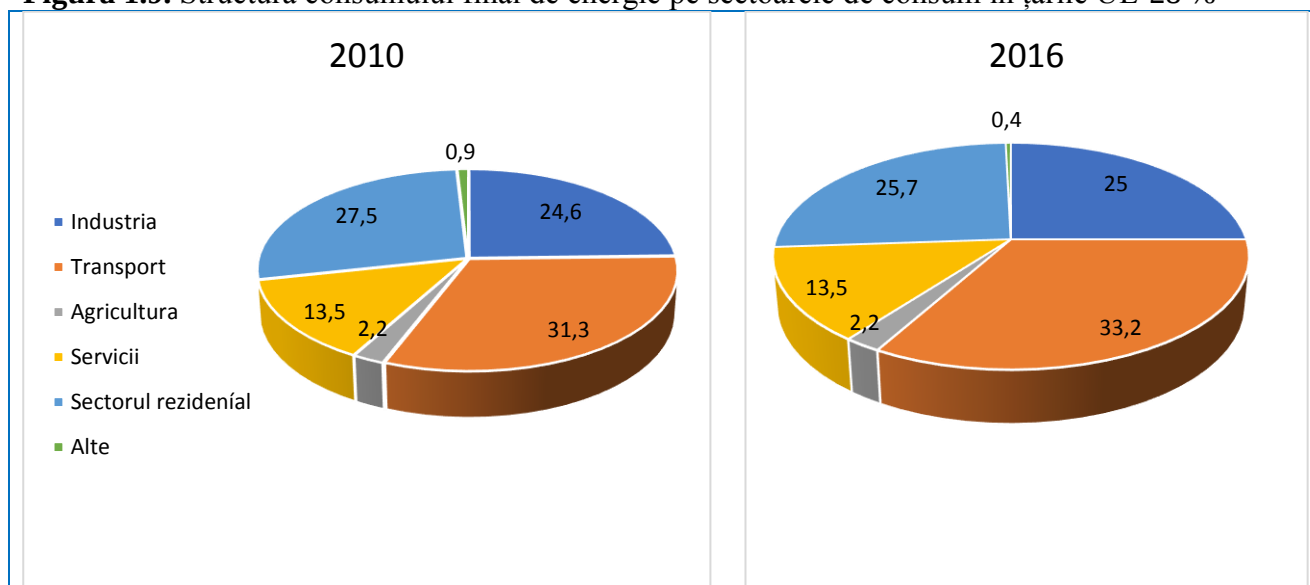
Sursa: BNS: Balanța Energetică a Republicii Moldova, Culegere Statistică 2016.

Figura 1.8. Consumul final de energie al Republicii Moldova pe sectoarele de consum, ktep și % din consum final

Sursa: Biroul Național de Statistică: Balanța Energetică a Republicii Moldova, Culegere Statistică 2015.

Figura 1.9. Structura consumului final de energie pe sectoarele de consum în țările UE-28 %

Sursa: Eurostat: Balanța Energetică [tabelul nrg_110a],

Tabelul 1.3. Consumul de gaze naturale în mixul energetic al Republicii Moldova în 2010-2016

	Unitate	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1.Total consum primar de energie	ktep	2633	2676	2624	2643	2669	2686	2796
din care:								
2.Consum primar de gaze naturale, inclusiv:	ktep	962	930	885	834	850	816	837
	% consum primar energie	36.5	34.8	33.7	31.6	31.8	30.4	29.9
2.1. Transformare în energie electrică și termică	ktep	434	413	400	380	396	365	369
	% consum primar gaze naturale	45.1	44.4	45.2	45.6	46.6	44.7	44.1
2.2. Consum tehnologic și pierderi de gaze naturale	ktep	72	70	64	64	68	58	50
	% consum primar gaze naturale	7.5	7.5	7.2	7.7	8.0	7.1	6.0
3. Consum final gaze	ktep	456	447	421	390	386	393	418

naturale	% consum primar gaze naturale	47.4	48.1	47.6	46.8	45.4	48.2	49.9
inclusiv:								
3.1. Sector rezidențial	ktep	294	277	250	234	239	226	236
	% consum final gaze naturale	64.5	62.0	59.4	60.0	61.9	57.5	56.5
3.2. Industrie și agricultură	ktep	65	68	66	62	57	62	63
	% consum final gaze naturale	14.3	15.2	15.7	15.9	14.8	15.8	15.1
3.3. Comerț și servicii publice	ktep	90	100	94	88	82	85	94
	% consum final gaze naturale	19.7	22.4	22.3	22.6	21.2	21.6	22.5
3.4. Transport	ktep	7	2	11	6	8	20	25
	% consum final gaze naturale	1.5	0.4	2.6	1.5	2.1	5.1	6.0

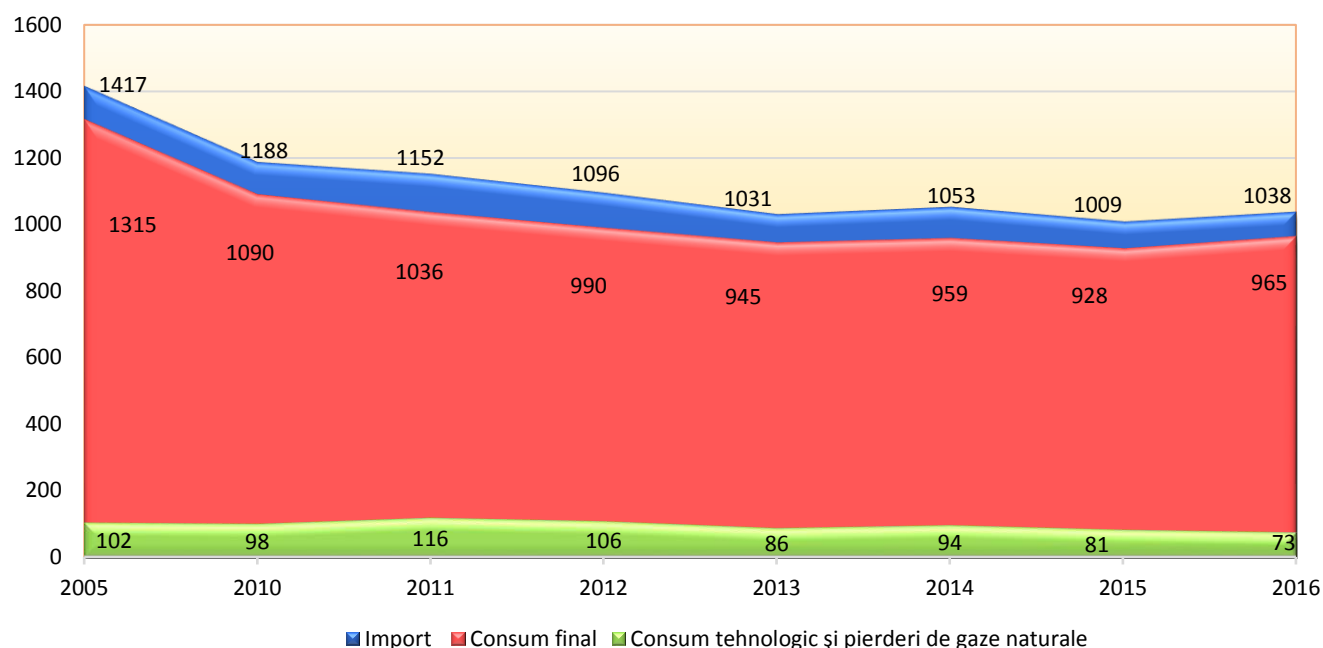
Sursa: Biroul Național de Statistică: Balanța energetică a Republicii Moldova, Culegere statistică 2016

Tabelul 1.4 Interconexiunile sistemului național de gaze naturale cu țările vecine (la situația din 31.12.2016)

Denumirea gazoductelor	Diametrul conductei, mm	Capacitatea de transport, mil. m3/an	Lungime gazoductului, km	
			Total	În partea dreaptă a Nistrului
Șebelinca-Dnepropetrovsk-Krivoi Rog-Ismail (ȘDCRI)	820	14600	124.58	91.82
Razdelinaia-Ismail (RI)	820		126.46	92.24
Ananiev-Tiraspol-Ismail (ATI)	1220	20000	92.1	62.91
Ananiev-Cernăuți-Bogorodicieni (ACB)	1020	9100	199.8	184.8
Iași-Ungheni	600	1500	10.4	10.4

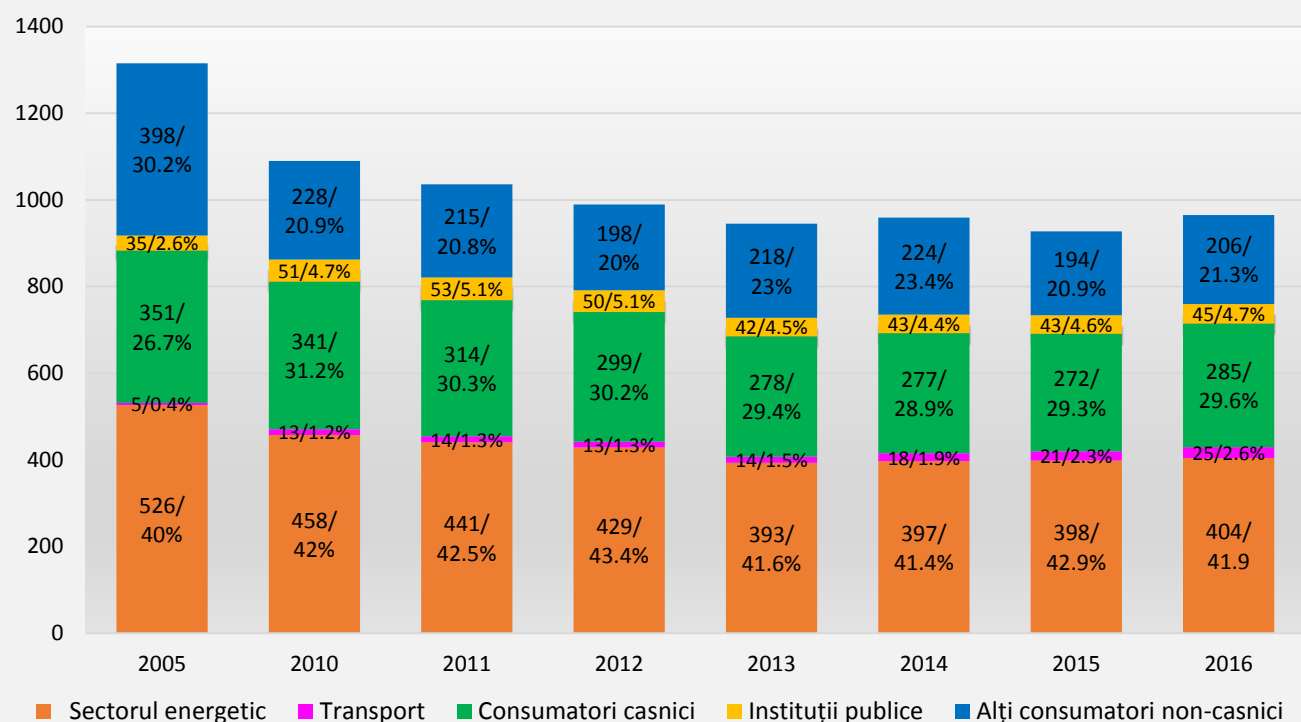
Sursa: Operatorii sistemelor de transport al gazelor naturale.

Figura. 1.10. Evoluția importului și consumului de gaze naturale în 2005-2016, mil. m³

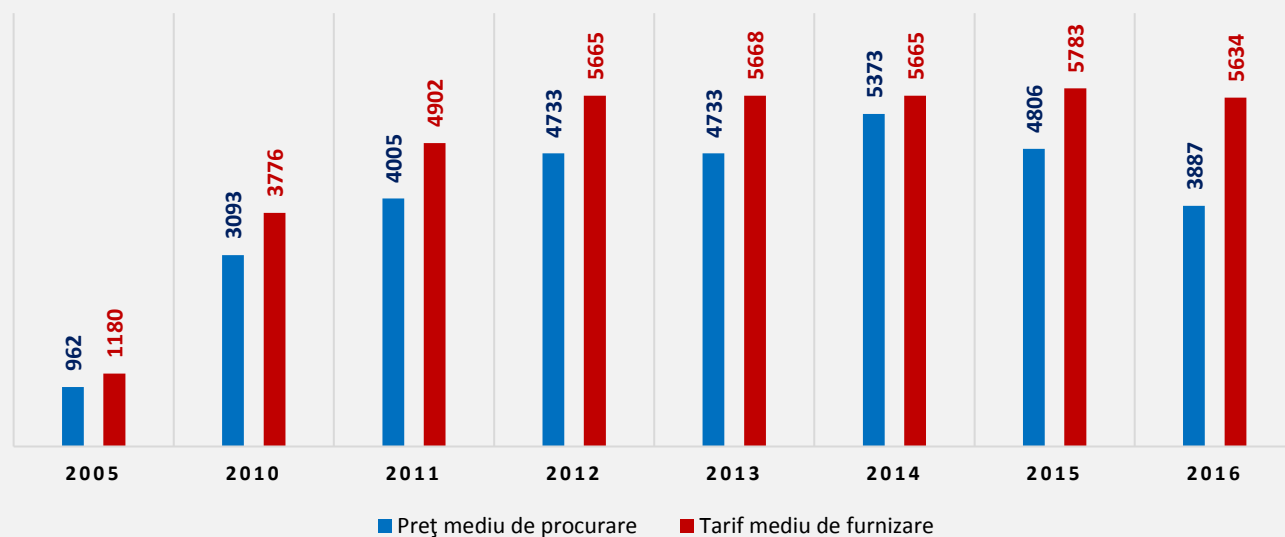
Sursa: S.A. „Moldovagaz” și ANRE: Rapoartele anuale de activitate pentru anii 2005-2018

Figura 1.11. Structura consumului de gaze naturale pe categorii de consumatori în 2005-2016, mil m³ și % din total consum

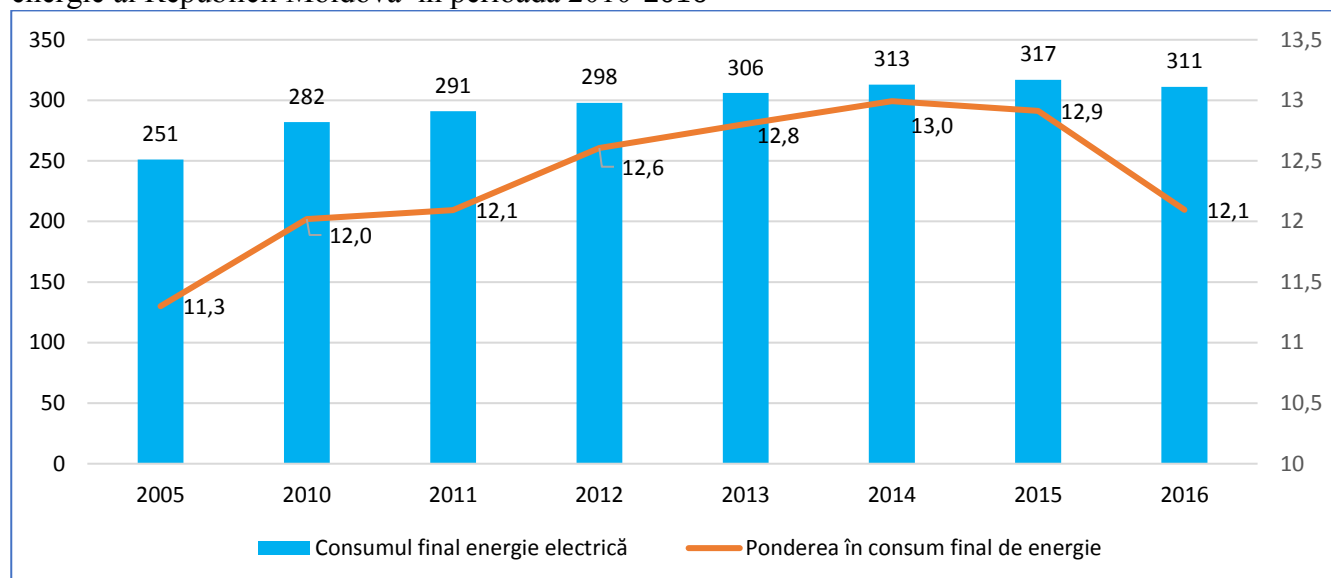
Sursa: S.A „Moldovagaz” și ANRE: Rapoartele anuale de activitate pentru anii 2005-2016

Figura 1.12. Evoluția prețului mediu de procurare și a tarifului mediu de furnizare al gazelor naturale consumatorilor în 2005-2016, lei/1000 m³

Sursa: Rapoartele anuale de activitate ale ANRE pentru anii 2005-2016

Figura 1.13. Consumului final de energie electrică și ponderea acestuia în consumul final de energie al Republicii Moldova în perioada 2010-2016

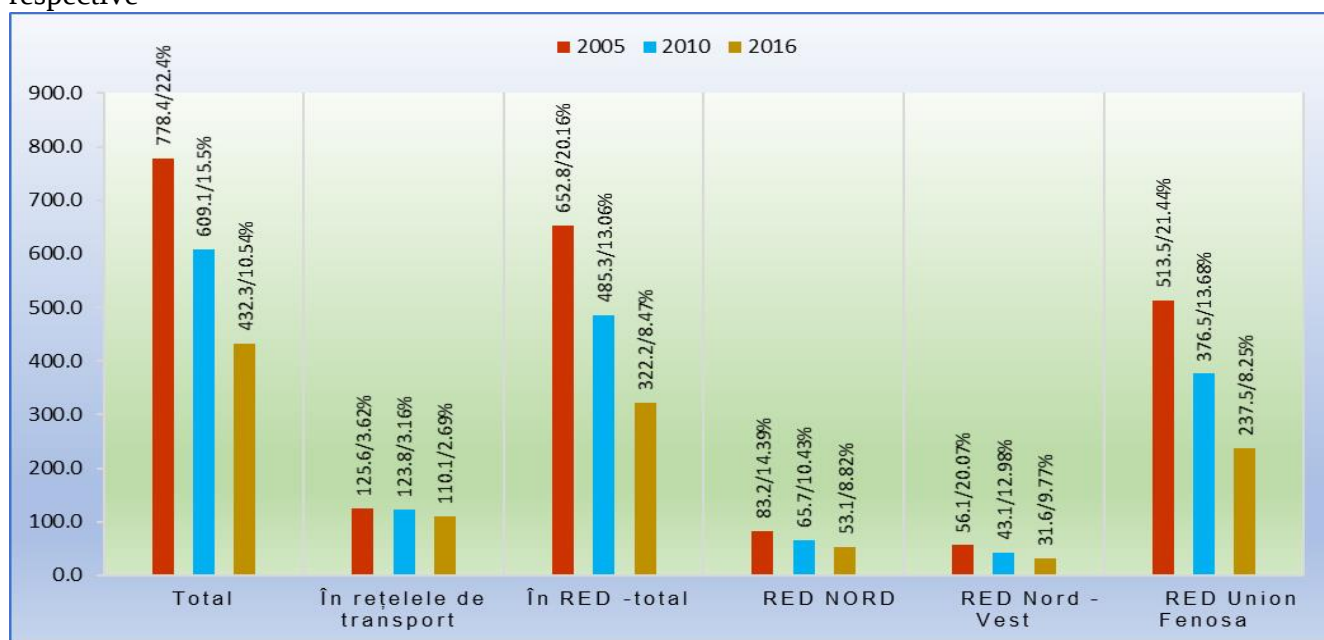
Sursa: BNS: Balanța energetică a Republicii Moldova, Culegere statistică 2016

Tabelul 1.5. Cererea și oferta de energie electrică în 2005-2016

Indicatori	2005		2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%
1.Energia produsă	1008.2	29.0	888.1	22.7	854.3	21.4	776.1	19.1	747.9	18.3	788.1	19.1	792.8	19.1	754.6	18.4
2. Energia procurată din exterior, inclusiv:	2465.3	71.0	3032.6	77.3	3144.2	78.6	3278.4	80.9	3331.2	81.7	3341.6	80.9	3360.1	80.9	3346.8	81.6
CERS Moldovenească	1366.7	39.3	3007.8	76.7	2478.6	62.0	2432.7	60.0	1875.5	46.0	2610.9	63.2	3342.5	80.5	3343.1	81.5
Import din Ucraina	1098.6	31.6	24.8	0.6	665.6	16.6	845.7	20.9	1455.7	35.7	730.7	17.7	17.6	0.4	3.7	0.1
3.Total energia electrică produsă și procurată	3473.5	100	3920.7	100	3998.5	100	4055	100	4079.1	100	4129.7	100	4152.9	100	4101.4	100
4. Consum tehnologic și pierderile de energie electrică	778.4	22.4	609.1	15.5	589.8	14.75	574.6	14.2	527.8	12.9	483.8	11.7	435.7	10.5	432.3	10.5
5. Consumul final de energie electrică	2695.1	77.6	3311.6	84.5	3408.7	85.2	3480	85.8	3551.4	87.1	3645.9	88.3	3717.2	89.5	3669.1	89.5

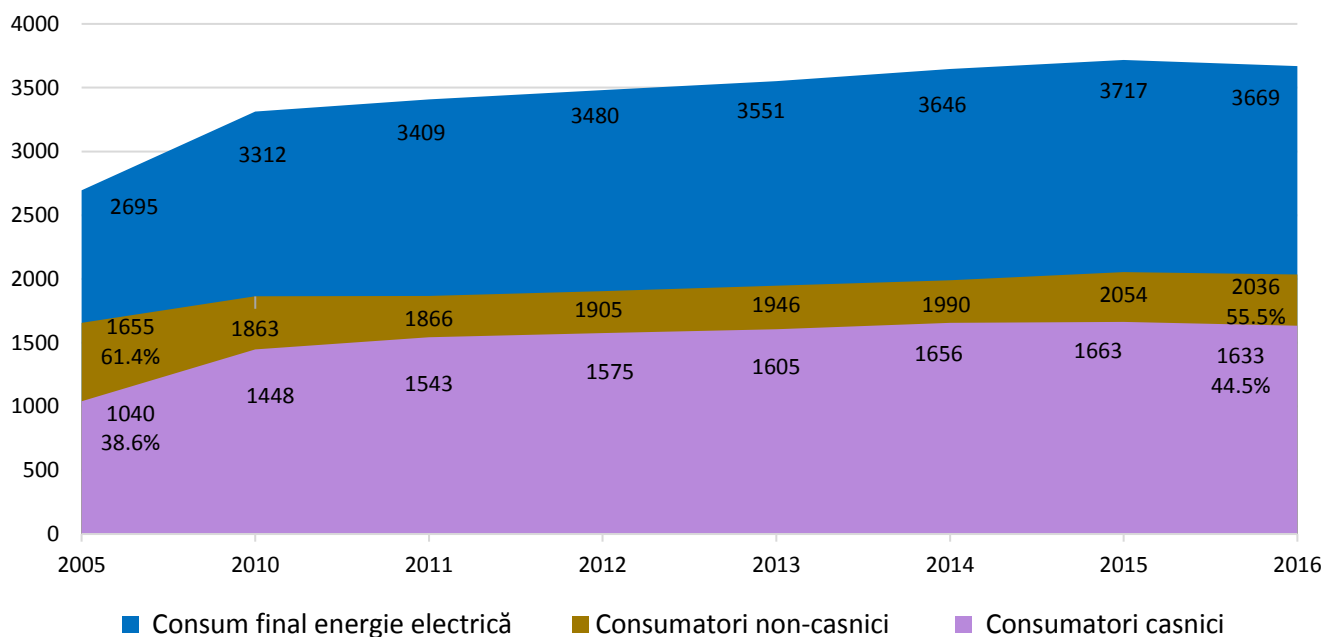
Sursa: Rapoartele anuale de activitate ale ANRE pentru perioadele 2005-2016.

Figura 1.14. Evoluția consumului tehnologic și a pierderilor de energie electrică în rețelele electrice în perioada 2005-2016, GWh și % din cantitatea de energie intrată în rețelele electrice respective

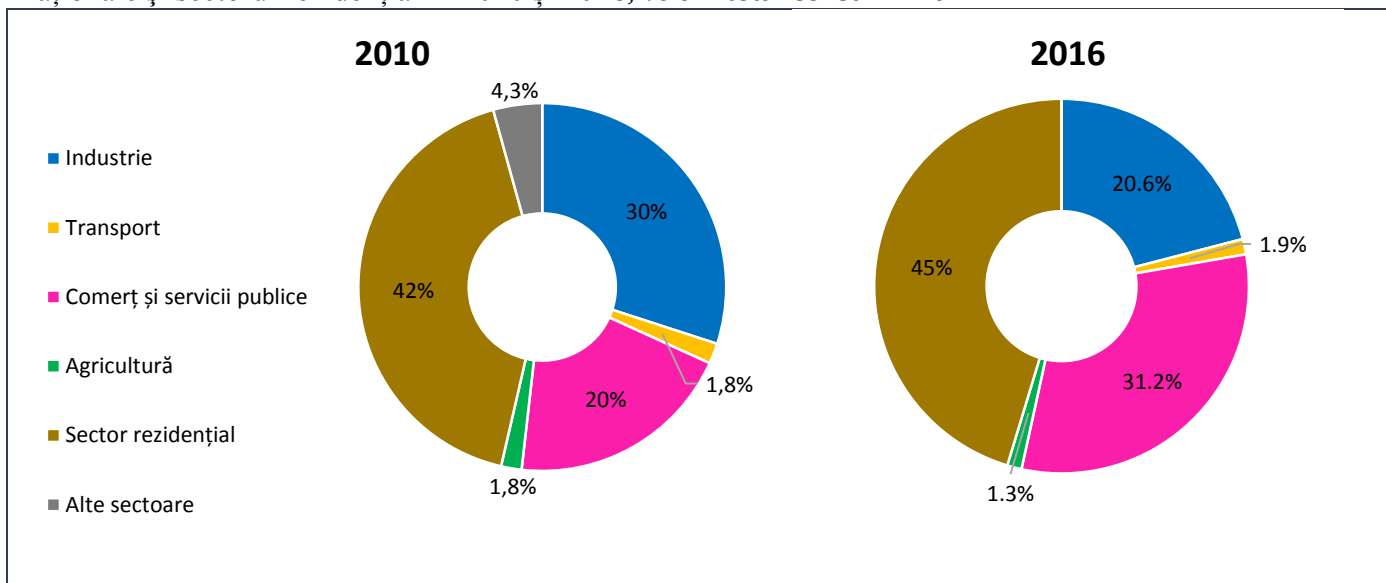
Sursa: Rapoartele anuale de activitatea ale ANRE și ale operatorilor rețelelor electrice

Figura 1.15. Consumul de energie electrică în perioada 2005-2016, GWh

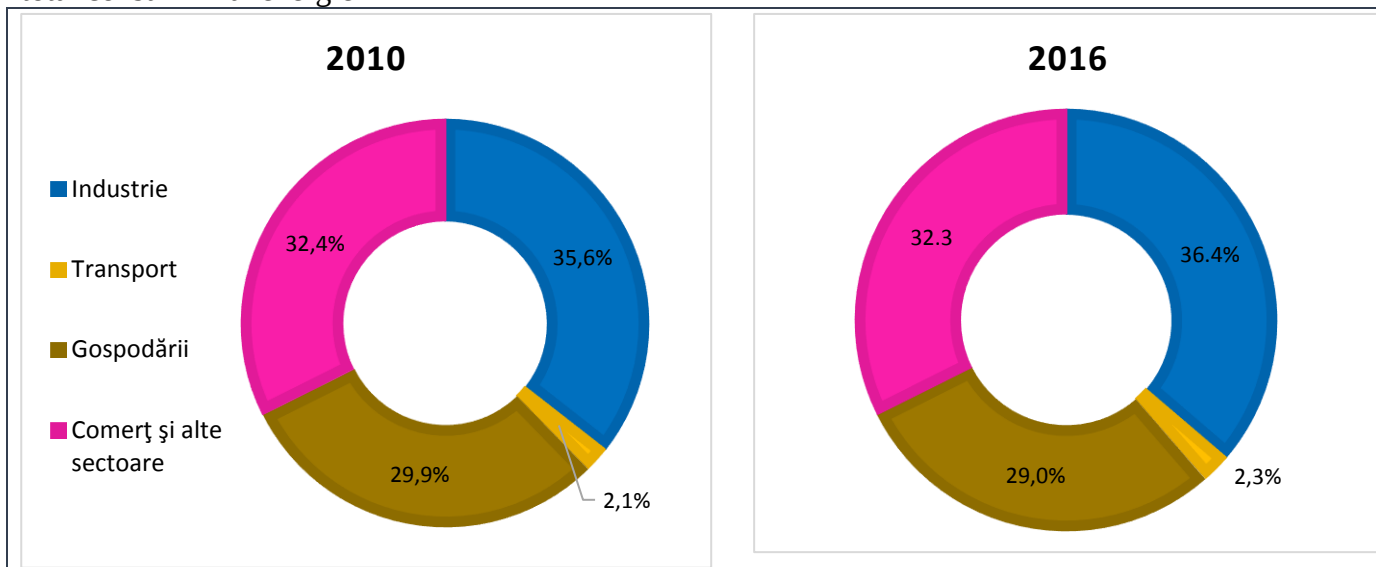
Sursa: Rapoartele anuale de activitate ale ANRE pentru anii 2005-2016

Figura 1.16. Structura consumului final de energie electrică pe activități ale economiei naționale și sectorul rezidențial în 2010 și 2016, % din total consum final EE

Sursa: BNS: Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2013 (Tab.15.8) și 2016 (Tab.15.5)

Figura 1.17. Structura consumului final de energie electrică în țările UE- 28 în 2010 și 2016, % din total consum final energie

Sursa: Eurostat (online, codul datelor: nrg_105a, ten 00094, tsdpc310)

Tabelul 1.6. Producția locală de energie electrice în perioada 2005-2016

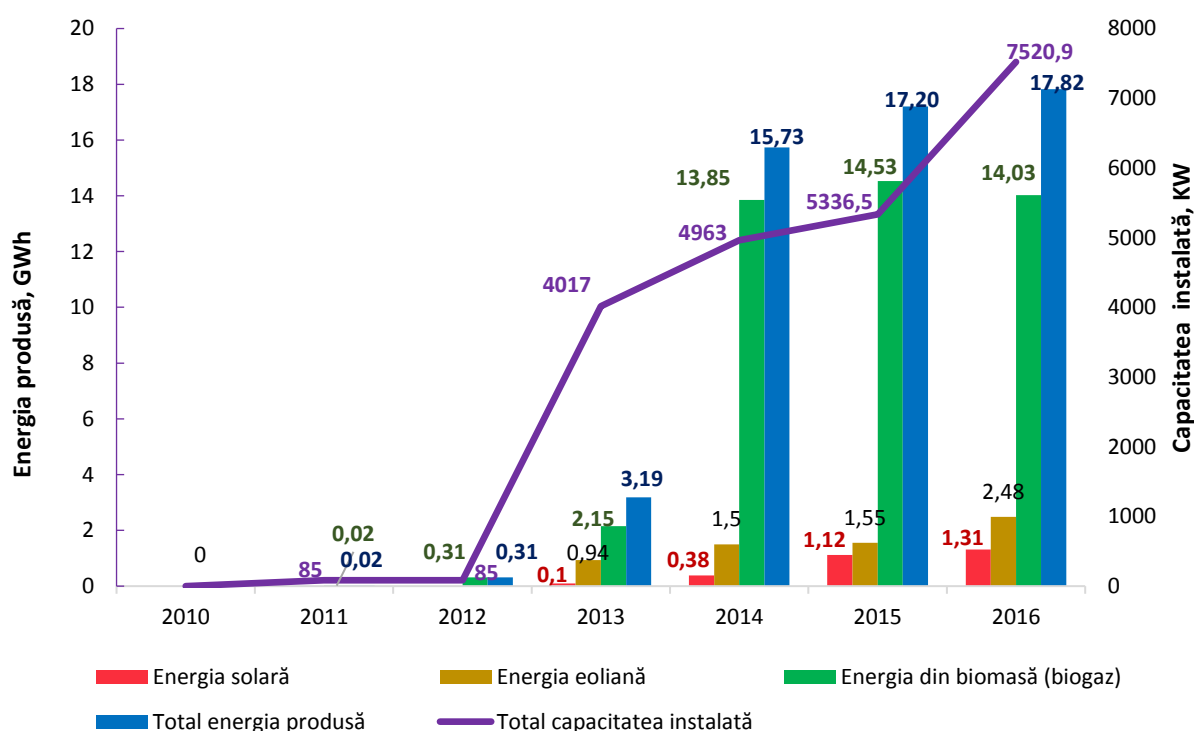
	Unitate de măsură	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. Producerea de energie electrică pe bază de combustibil fosil	GWh	924.6	809.8	778.8	742.3	701.4	714.1	725.9	698.1
	% din total	91.7	91.2	91.2	95.6	93.8	90.6	91.6	92.5
inclusiv:									
CET-1(pînă în 2015)	GWh	137.3	82	59.8	47.7	53.3	44		
	% din total	13.6	9.2	7.0	6.1	7.1	5.6		
CET-2 (pînă în 2015)	GWh	724.9	665.4	655.9	636.4	594	616.4		
	% din total	71.9	74.9	76.8	82.0	79.4	78.2		
Termoelectrica (din 2015)	GWh							670.5	640.6
	% din total							84.6	84.9
CET Nord	GWh	55.5	57.1	57.8	54.5	49.4	50.1	53.2	54.6

	% din total	5.5	6.4	6.8	7.0	6.6	6.4	6.7	7.2
Alți producători	GWh	6.9	5.3	5.3	3.7	4.7	3.6	2.2	2.9
	% din total	0.7	0.6	0.6	0.5	0.6	0.5	0.3	0.4
2. Producerea de energie electrică din surse regenerabile	GWh	83.8	78.3	75.5	33.8	46.5	74.0	67.0	56.4
	% din total	8.3	8.8	8.8	4.4	6.2	9.4	8.4	7.5
inclusiv:									
Hidroenergia (NHE Costești)	GWh	83.8	78.3	75.5	33.5	44.6	58.3	49.8	38.6
	% din total	8.3	8.8	8.8	4.3	6.0	7.4	6.3	5.1
Energia eoliană	GWh		0.0	0.0	0.0	1.0	1.5	1.6	2.5
	% din total					0.1	0.2	0.2	0.3
Energia solară (fotovoltaică)	GWh					0.1	0.4	1.1	1.3
	% din total					0.0	0.1	0.1	0.2
Energia pe bază de biomasă (biogaz)	GWh				0.3	0.8	13.8	14.5	14.0
	% din total				0.0	0.1	1.8	1.8	1.9
Producerea energiei electrice - total	mil. kWh	1008.4	888.1	854.3	776.1	747.9	788.1	792.9	754.5

Sursa: 1. Rapoartele de activitate ale ANRE pentru anii 2005-2016.

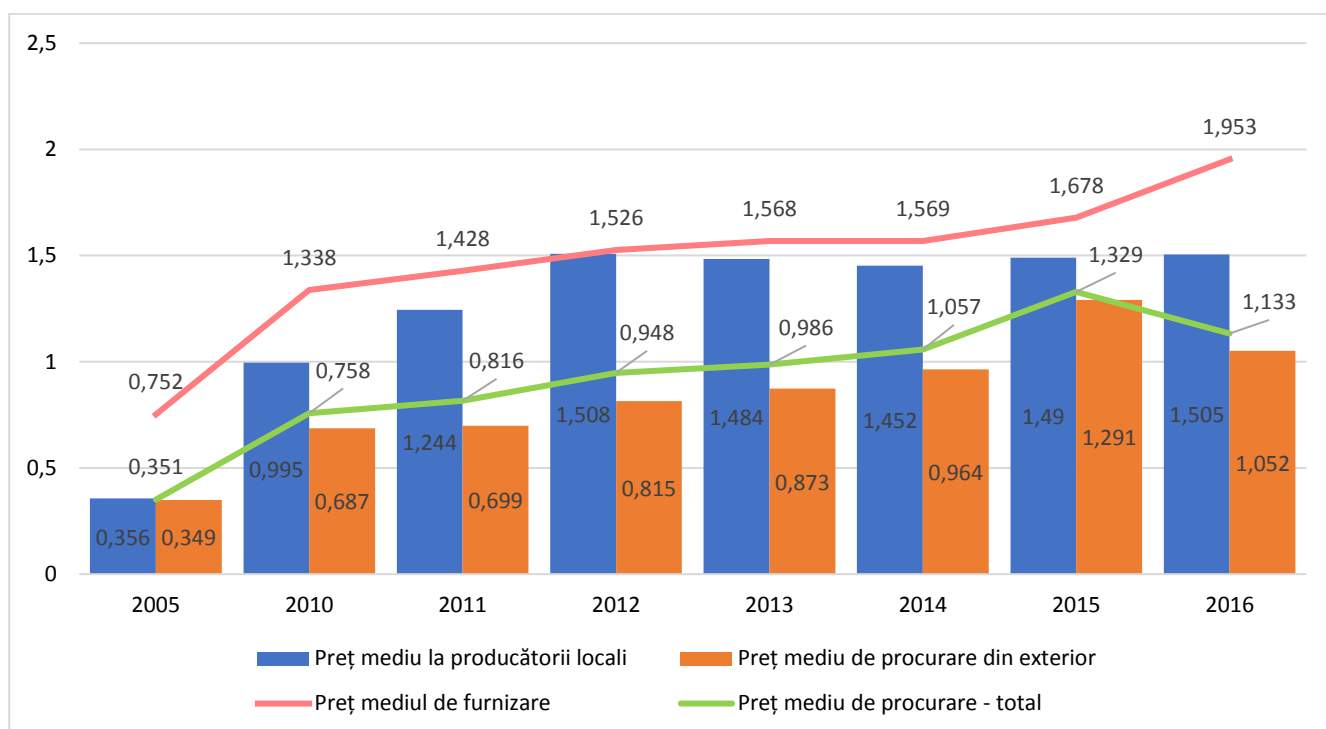
2. AEE-Raportul de progres pentru anii 2014-2015 în conformitate cu Directiva privind energia din surse regenerabile 2009/28/ CE și Decizia Consiliului Ministerial 2012/04/ CM-EC

Figura 1.18. Evoluția dezvoltării în Republica Moldova a noilor capacități și producția energiei electrice din surse regenerabile în perioada 2010-2016

Sursa: Ministerul Economiei și Infrastructurii în baza datelor ANRE și AEE.

Figura 1.19. Evoluția prețului mediu de procurare și a prețului mediu de furnizare a energiei electrice consumatorilor finali în perioada 2005-2016, lei/kWh

Sursa: Datele din Rapoartele de activitatea ale ANRE pentru anii 2005-2016

Tabelul 1.7. Rețelele electrice de interconexiune a SE al Republicii Moldova cu SE al Ucrainei (la situația din 31.12.2017)

Denumirea liniei electrice de interconexiune sau a segmentului de linie	Tensiunea nominală, kV	Fluxul admisibil de durată (temp. admisibilă a conductorului*), MVA	TC instalat în SE din Moldova, MVA	TC instalat în SE din Ucraina, MVA
Bălți - CHE Dnestrovsk	330	1040	1143	1143
Rîbnița – Podoliskaia 1	330	850	572	1143
Rîbnița – Podoliskaia 2	330	850	572	1143
CE Moldovenească – Podoliskaia	330	850	1143	1143
CE Moldovenească – Usatovo	330	660	1143	572
CERS Moldovenească – Novoodesskaia	330	660	1143	1143
CERS Moldovenească – Arțiz	330	850	1143	572
Larga – Nelipovți	110	75,8	38	19
BSZ – CHE Dnestrovsk	110	88,8	114	143
Ocnîța – Șahtî	110	88,8	114	–
Otaci – Nemia	110	75,8	114	57
Soroca - Poroghi	110	67	114	57
Vasilievka – Krasnie Okna	110	103	114	114
CE Moldovenească – Starokazacie	110	103	143	114
CE Moldovenească – Beleaevka	110	103	143	114
CE Moldovenească – Razdelinoie	110	103	143	114
Vulcănești – Bolgrad 1	110	103	143	114
Vulcănești – Bolgrad 2	110	103	143	114

(*) Temperatura admisibilă a conductorului - +70°C, temperatura aerului - +20°C, viteza vîntului – 0 m/s.

Sursa: Datele Operatorului sistemului de transport al energiei electrice, ÎS „Moldelectrica”

Tabelul 1.8. Rețelele electrice de interconexiune a SE al Republicii Moldova cu SE al României (la situația din 31.12.2017)

Denumirea liniei de interconexiune sau a segmentului de linie	Tensiunea nominală, kV	Fluxul admisibil de durată (temp. admisibilă a conductorului*), MVA	TC instalat în SE din Moldova, MVA	TC instalat în SE din România, MVA	Puterea maximă, conform convenției de exploatare a LEA, MW
Vulcănești – Isaccea	400	1714	1386	831	–
CHE Costești – Stîncă	110	67	114	114	70
Ungheni – Țuțora	110	103	114	76	70
Cioara - Huși	110	88,8	114	76	50
Gotești - Fălciu	110	75,8	–	76	30

Sursa: Datele Operatorului sistemului de transport al energiei electrice, ÎS „Moldelectrica”

Tabelul 1.9. Caracteristici ale sistemelor de distribuție a energiei electrice

	Unitate de măsură	ÎCS “RED Union Fenosa”	SA „RED Nord”	SA „RED Nord Vest”	Total
1. Linii electrice de distribuție în exploatare - total		34992.3	12510.8	9336.5	56839.6
- inclusiv:					
110 kV	km	509.2	0	0	509.2
35 kV	km	1311	0	0	1311
6-10 kV	km	14408.5	4456.7	3274.4	22139.6
0.4 kV	km	18763.6	8054.1	6062.1	32879.8
2. Transformatoarele electrice în exploatare	unități	9155	3536	2073	14764
3. Capacitatea totală a transformatoarelor	MVA	3605.4	645.1	333.2	4583.7
4. Numărul centralelor electrice conectate direct la rețelele electrice de distribuție	unități	24	2	3	29
- inclusiv centrale electrice care utilizează surse regenerabile de energie	unități	22	2	3	27
5. Instalații electrice ale consumatorilor finali racordate la rețelele electrice de distribuție - total	unități	878422	304866	179413	1362701
- inclusiv la rețelele electrice:					
35-110 kV	unități	20	0	0	20
6-10 kV	unități	4769	1327	415	6511
0.4 kV	unități	873633	303539	178998	1356170
6. Numărul de consumatori instalațiile electrice ale căroră sînt conectate la rețele - total	consum.	792250	304866	179413	1276529
- inclusiv ale consumatorilor casnici	consum.	765204	287562	173574	1226340

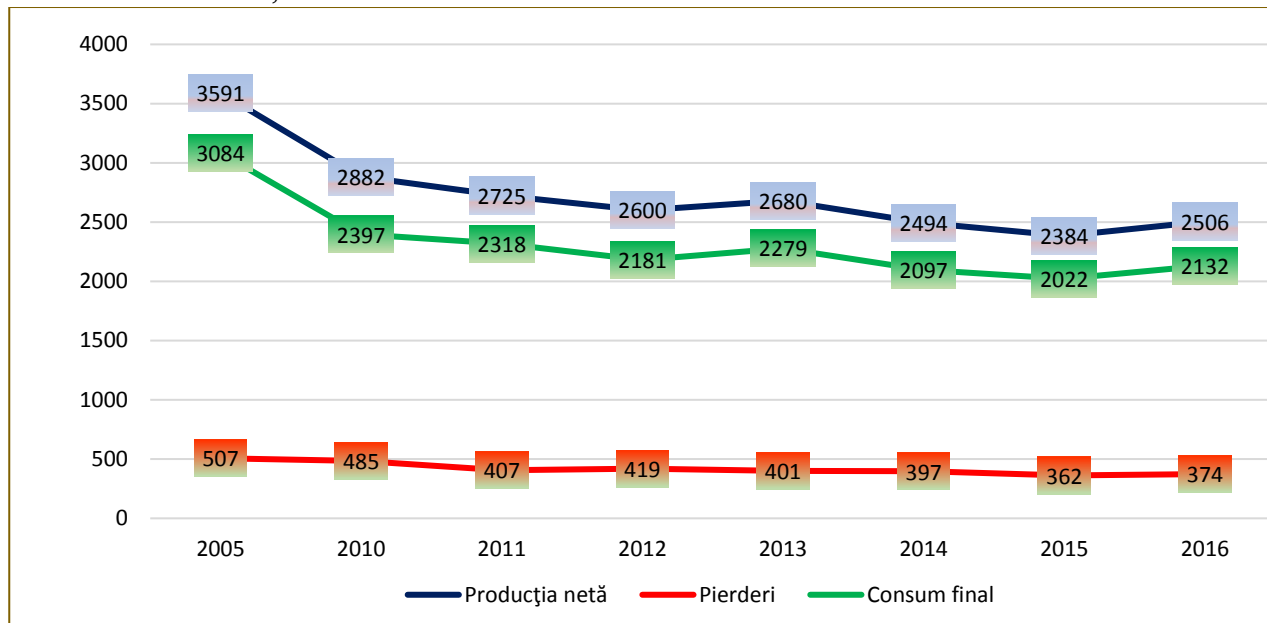
Sursa: Datele operatorilor sistemelor de distribuție a energiei electrice.

Tabelul 1.10. Evoluția producerii și a consumului de energie termică în perioada 2005-2016

	U/M	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Energia termică produsă	ktep	359	287	272	259	254	250	239	253
Pierderi în rețelele termice	ktep	51	47	40	41	40	40	35	37
	%	14.2	16.4	14.7	15.8	15.7	16.0	14.6	14.6
Consum final energie termică	ktep	308	240	232	218	214	210	202	213
	% în total cosum final energie	16.3	10.2	9.6	9.2	9.0	8.7	8.2	8.3

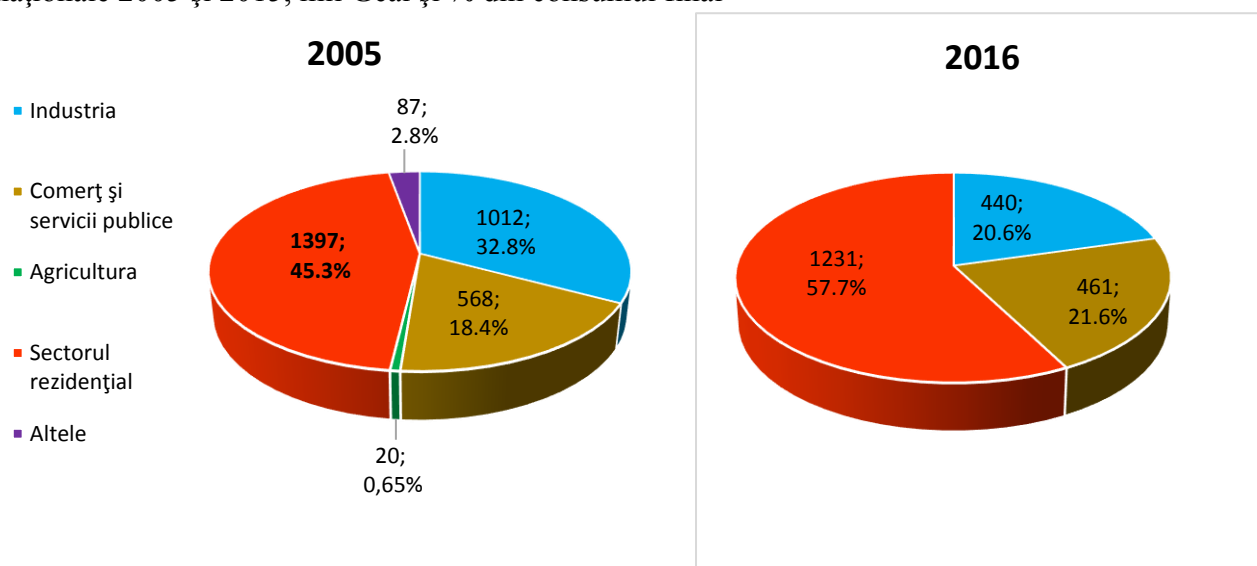
Sursa: Datele BNS: Balanța energetică a Republicii Moldova, Culegere statistică 2007 și 2016

Figura 1.20. Evoluția producerii, pierderilor și a consumului final de energie termică în Republica Moldova 2005-2016, mii Gcal

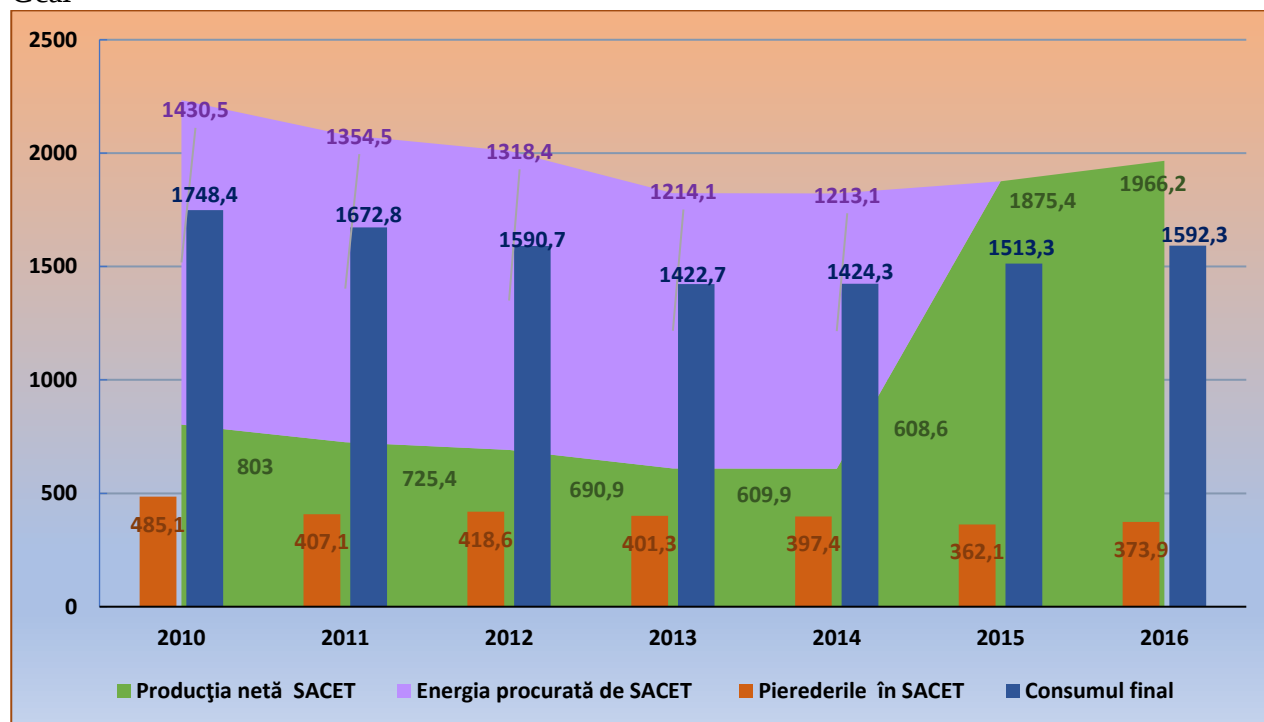
Sursa: BNS: Balanța energetică a Republicii Moldova, Culegere statistică 2007 și 2016

Figura 1.21. Structura consumului de energie termică pe principalele activități ale economiei naționale 2005 și 2015, mii Gcal și % din consumul final

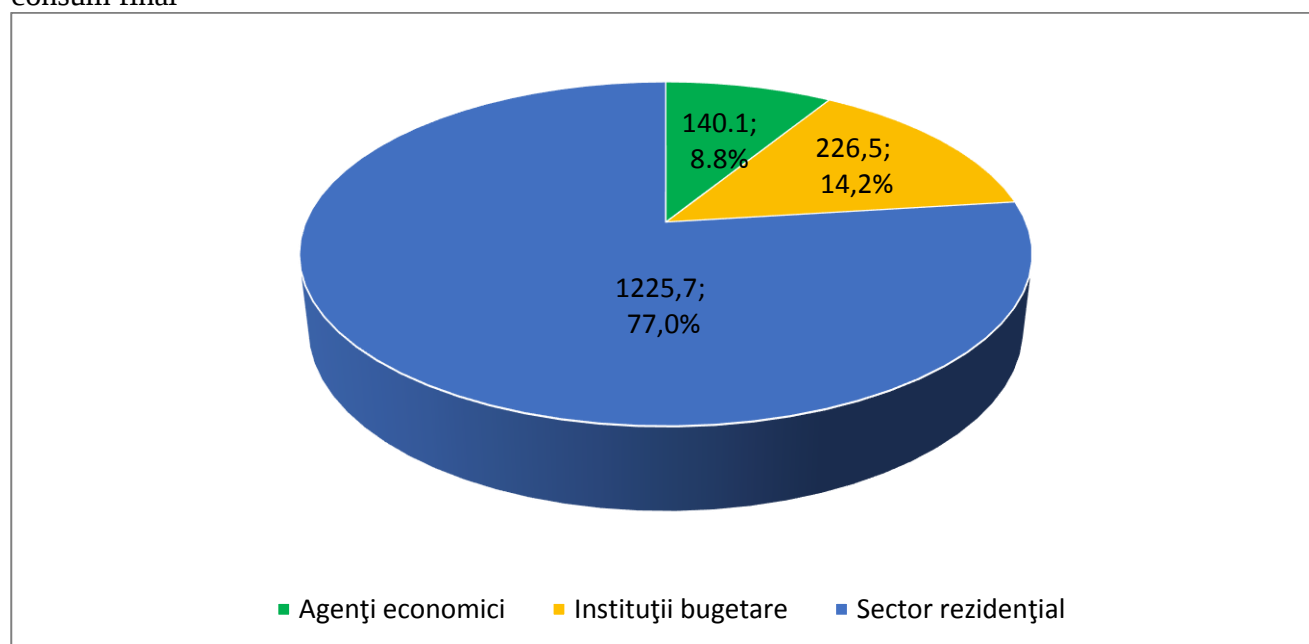
Sursa: BNS: Balanța produselor energetice 2016; Balanța energetică a Republicii Moldova, Culegere statistică 2007

Figura 1.22. Producerea, pierderile și consumul de energie termică în SACET în 2010-2016, mii Gcal

Sursa: Raportul de activitate al ANRE pentru anul 2016

Figura 1.23. Structura consumului de energie termică SACET în anul 2016, mii Gcal și % din consum final

Sursa: Raportul de activitate al ANRE pentru anul 2016

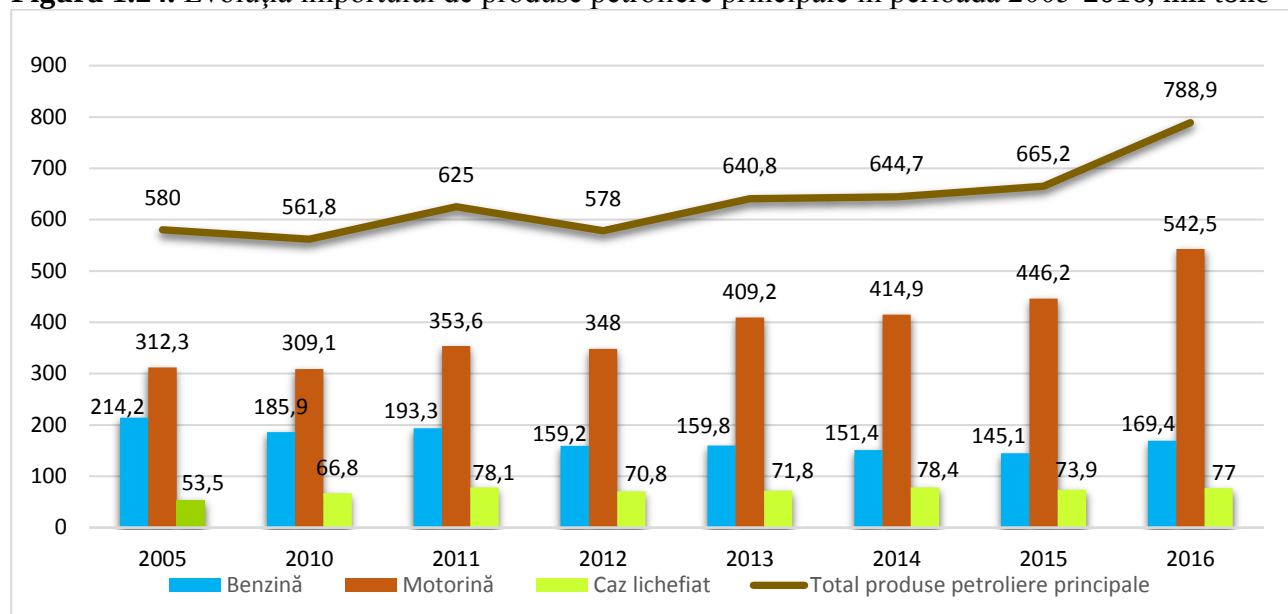
Tabelul 1.11. Produsele petroliere în mixul consumului de energie al Republicii Moldova în perioada 2005-2016

	Unitate	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1.Total consum intern brut energie	ktep	2280	2633	2676	2624	2643	2669	2686	2796
din care:									
1.1. Consum primar	ktep	692	776	812	764	785	803	829	896

produse petroliere (PP), inclusiv:	% din consum intern brut energie	30.4	29.5	30.3	29.1	29.7	30.1	30.9	32.0
1.1.1. Producția primară PP	ktep	7	11	13	11	10	8	7	7
	% din consum intern PP	1.0	1.4	1.6	1.4	1.3	1.0	0.8	0.8
1.1.2. Importul net PP	ktep	681	729	810	743	776	781	837	905
	% din consum intern PP	98.4	93.9	99.8	97.3	98.9	97.3	101.0	101.0
2. Consum final PP, inclusiv:	ktep	648	754	792	744	762	789	814	877
	% consum primar PP	93.6	97.2	97.5	97.4	97.1	98.3	98.2	97.9
2.1. Transport	ktep	508	586	623	554	584	605	637	686
	% consum final PP	78.4	77.7	78.7	74.5	76.6	76.7	78.3	78.2
2.2. Industrie	ktep	11	11	9	30	16	10	4	9
	% consum final PP	1.7	1.5	1.1	4.0	2.1	1.3	0.5	1.0
2.3. Agricultură	ktep	59	62	61	51	54	56	66	72
	% consum final PP	9.1	8.2	7.7	6.9	7.1	7.1	8.1	8.2
2.4. Comerț și servicii publice	ktep	4	19	10	4	3	5	5	4
	% consum final PP	0.6	2.5	1.3	0.5	0.4	0.6	0.6	0.5
2.5. Sectorul rezidențial	ktep	52	44	59	62	63	64	66	69
	% consum final PP	8.0	5.8	7.4	8.3	8.3	8.1	8.1	7.9
2.6. Alte/Consum neenergetic	ktep	14	32	30	43	42	49	36	37
	% consum final PP	2.2	4.2	3.8	5.8	5.5	6.2	4.4	4.2

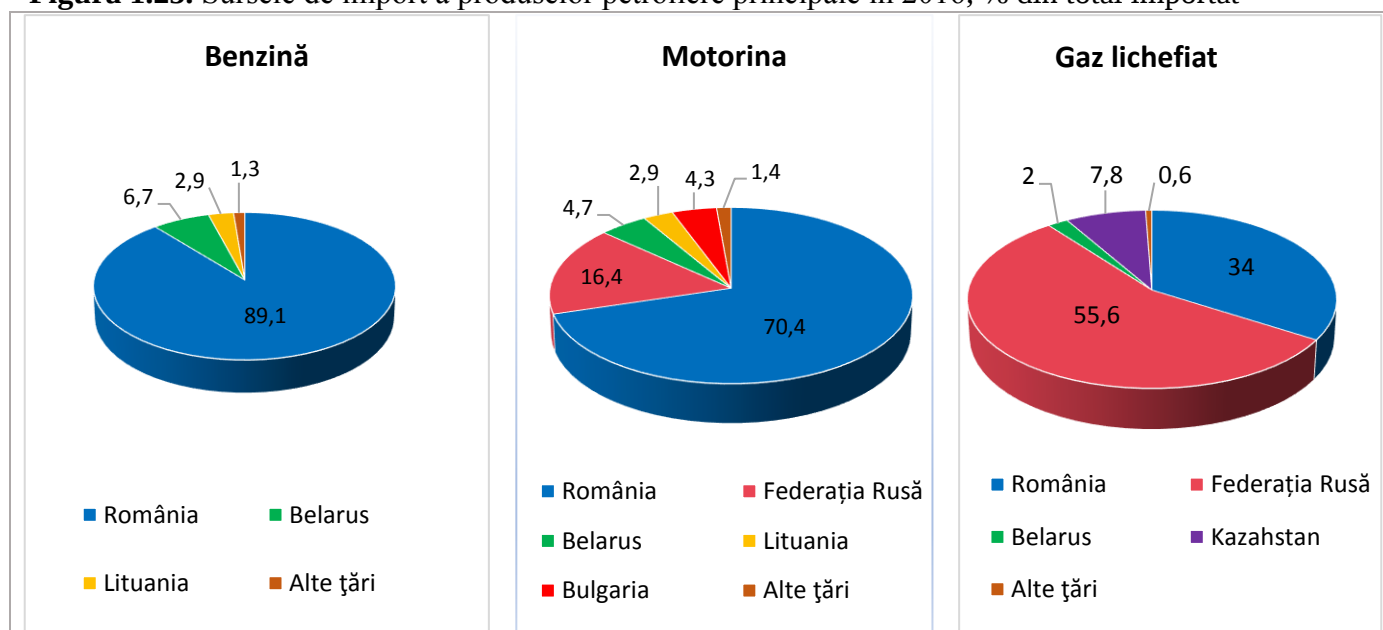
Sursa: BNS: Balanța energetică a Republicii Moldova, Culegere statistică 2007 și 2016

Figura 1.24. Evoluția importului de produse petroliere principale în perioada 2005-2016, mii tone

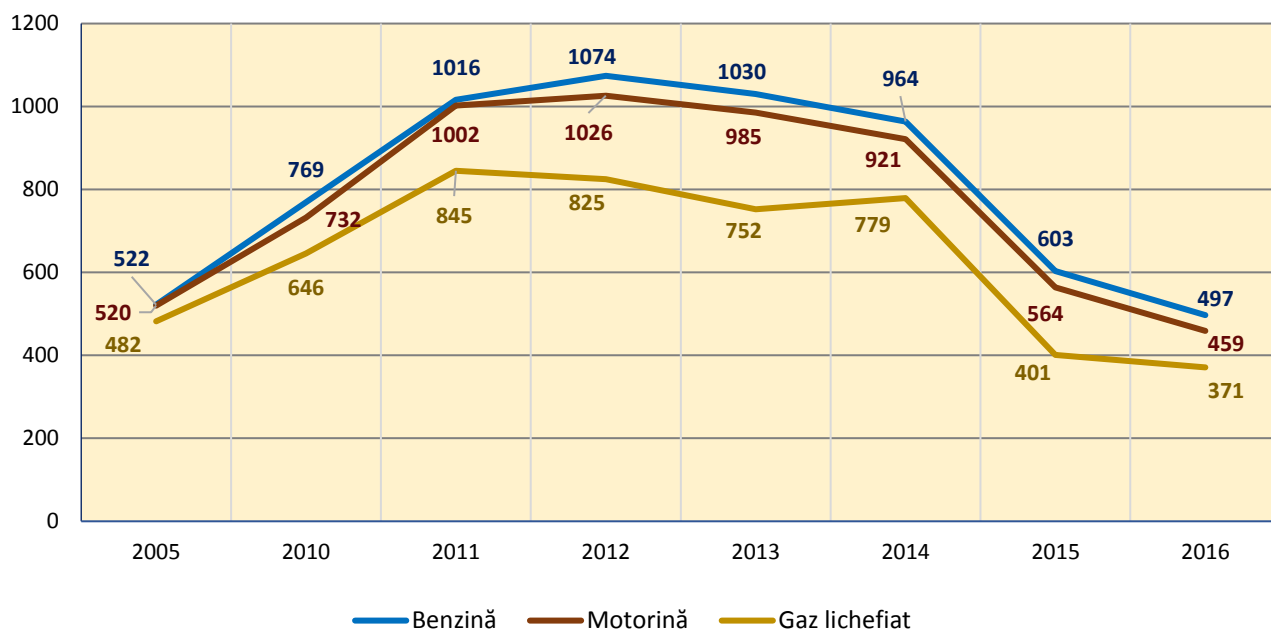
Sursa: Rapoartele de activitate ale ANRE pentru anii 2005-2016

Figura 1.25. Sursele de import a produselor petroliere principale în 2016, % din total importat

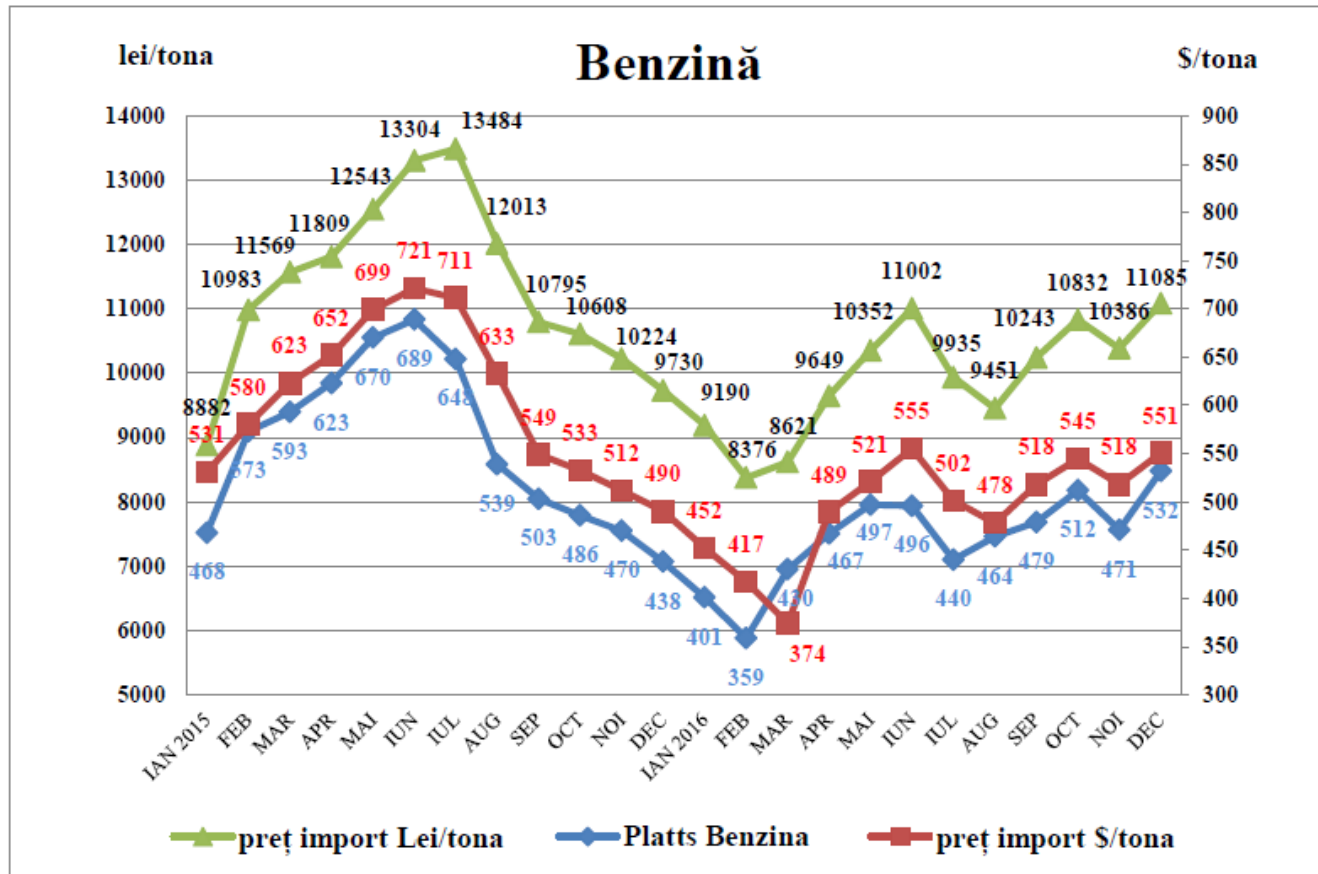
Sursa: Raportul de activitate al ANRE pentru anul 2016

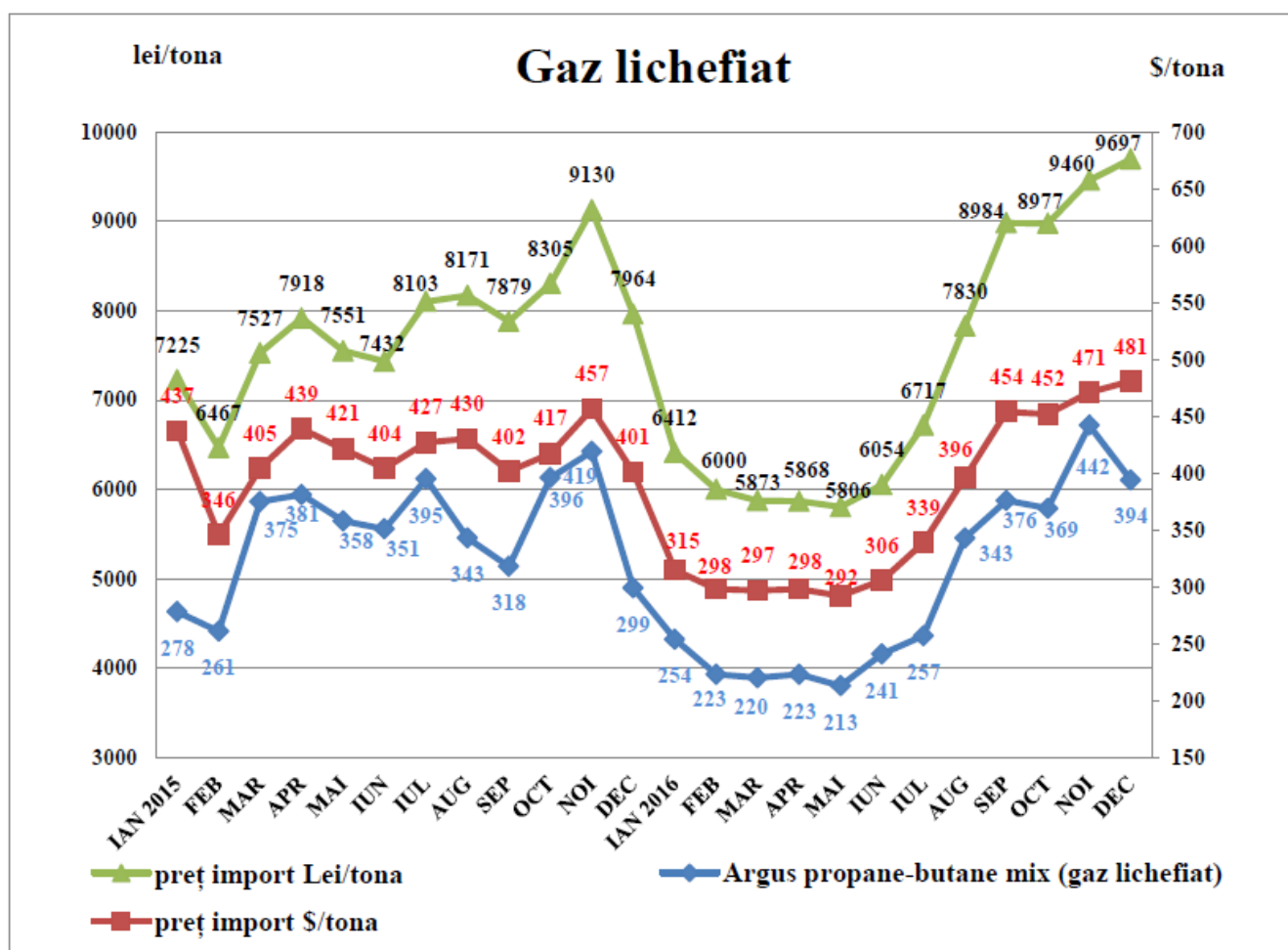
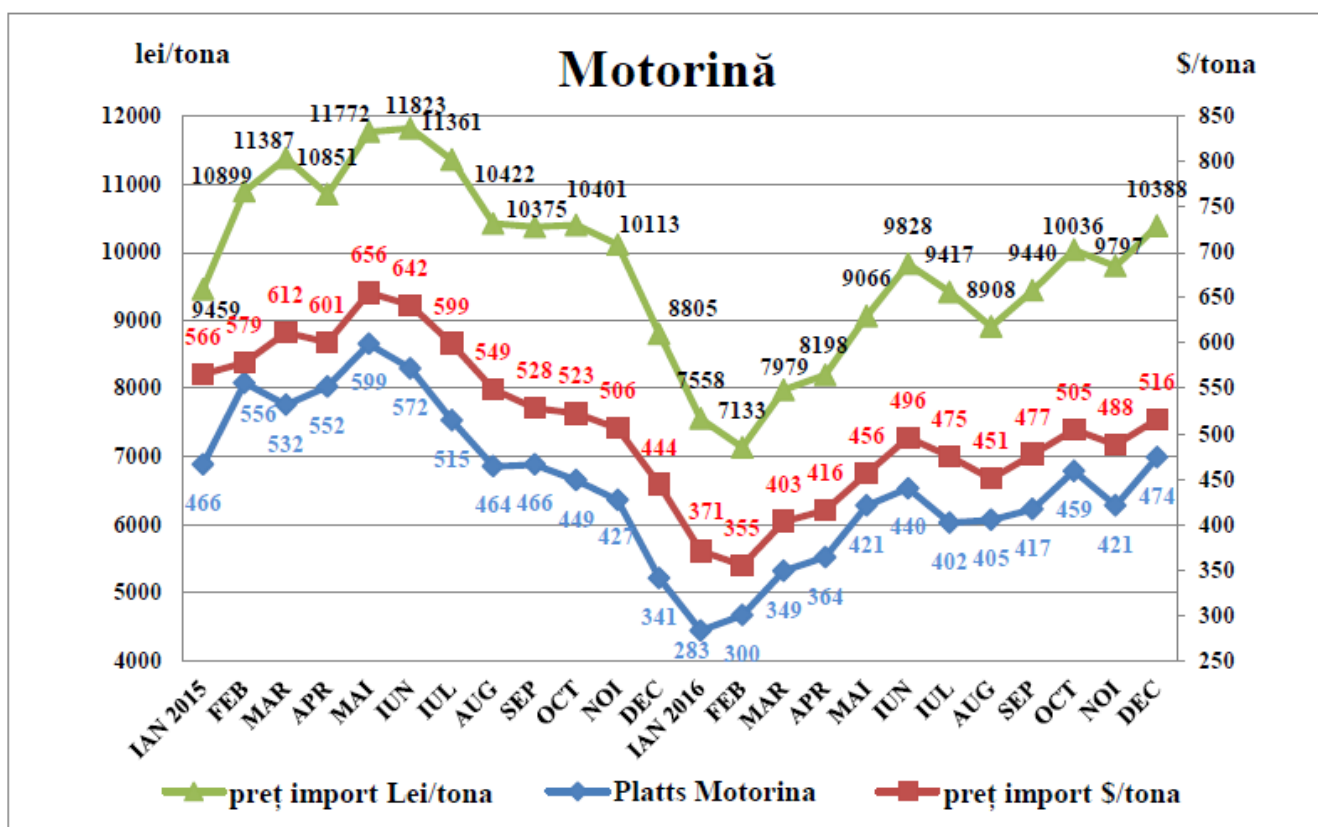
Figura 1.26. Evoluția prețurilor medii anuale de import al produselor petroliere principale în perioada 2005-2016, \$/tona

Sursa: Raportul de activitate al ANRE pentru anul 2016

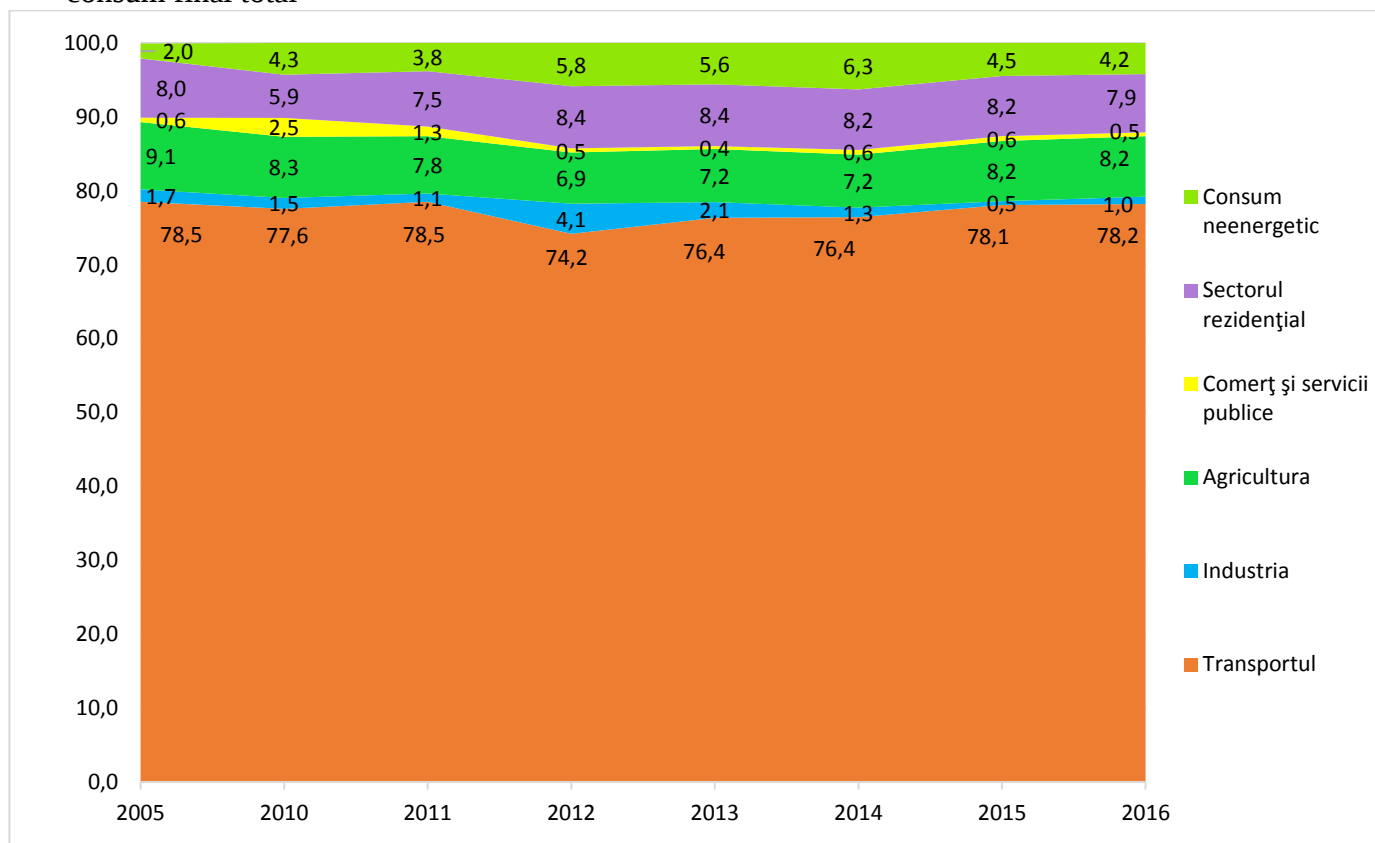
Figura 1.27. Evoluția cotațiilor Platts/ Argus și a prețurilor de import la produsele petroliere principale în 2015-2016

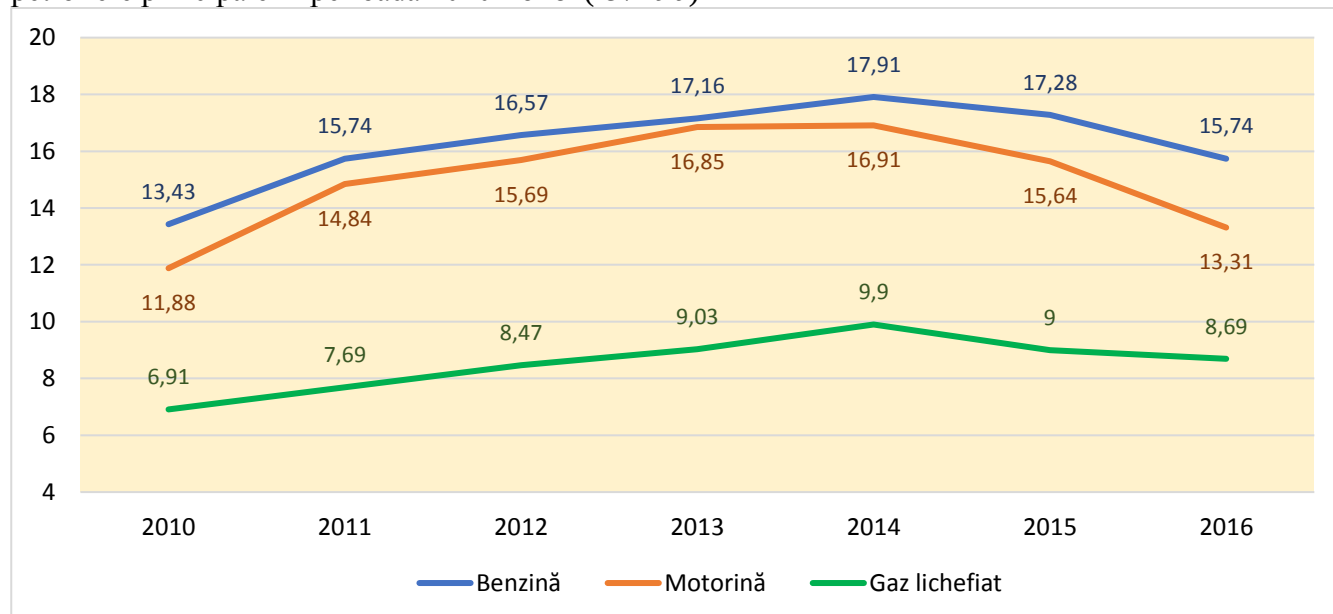
Sursa: Raportul de activitate al ANRE pentru anul 2016

Figura 1.28. Structura consumului de produse petroliere pe sectoare de consum în 2005-2015, din consum final total

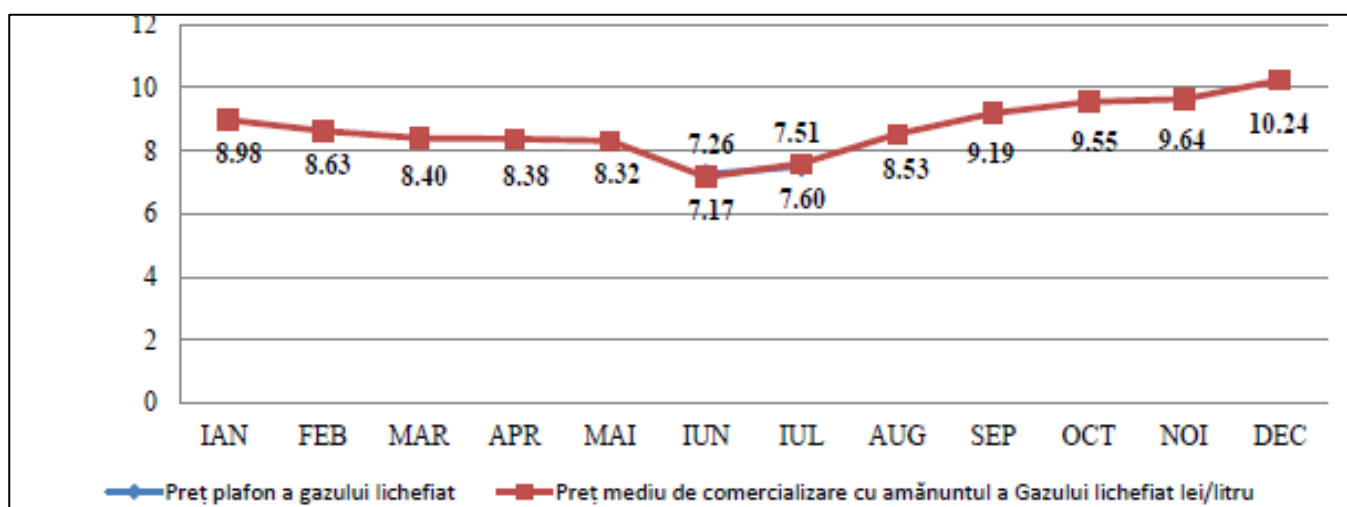
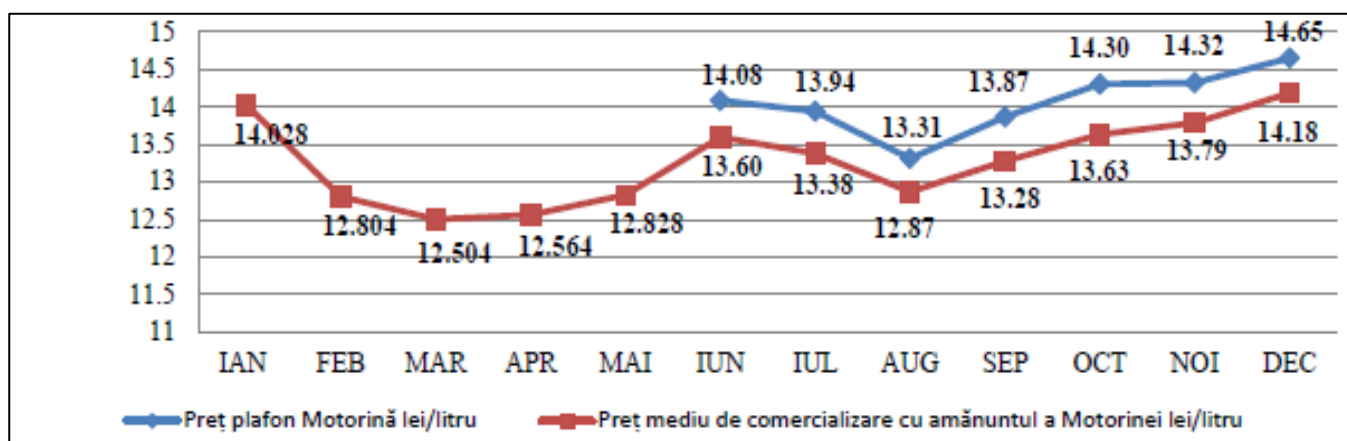
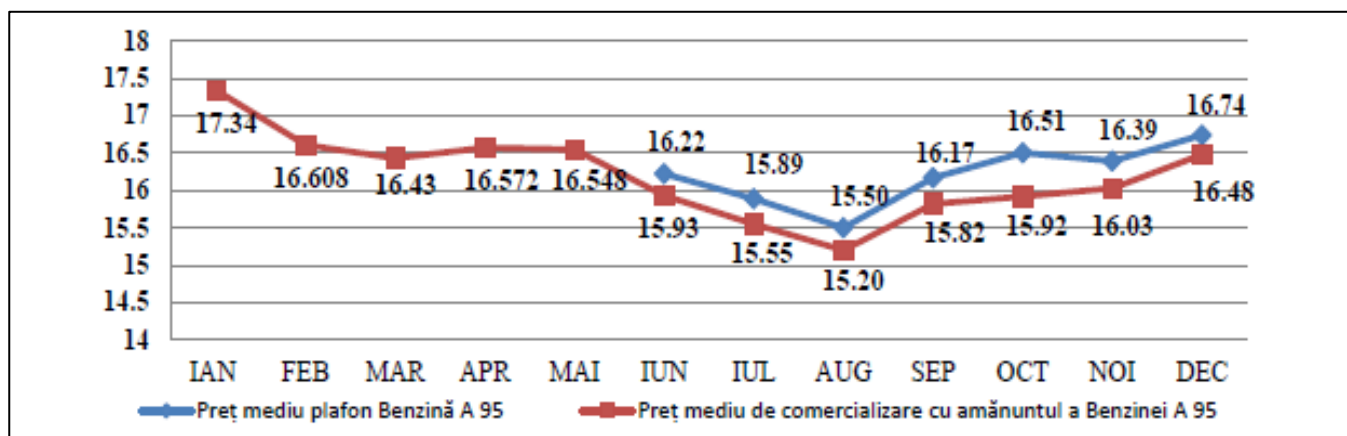
Sursa: Biroul Național de Statistică, Balanța energetică a Republicii Moldova, Culegere statistică 2007 și 2016.

Figura 1.29. Evoluția prețurilor medii anuale de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere principale în perioada 2010-2016 (lei/litru)

Sursa: Rapoartele de activitate ale ANRE pentru anii 2010-2016

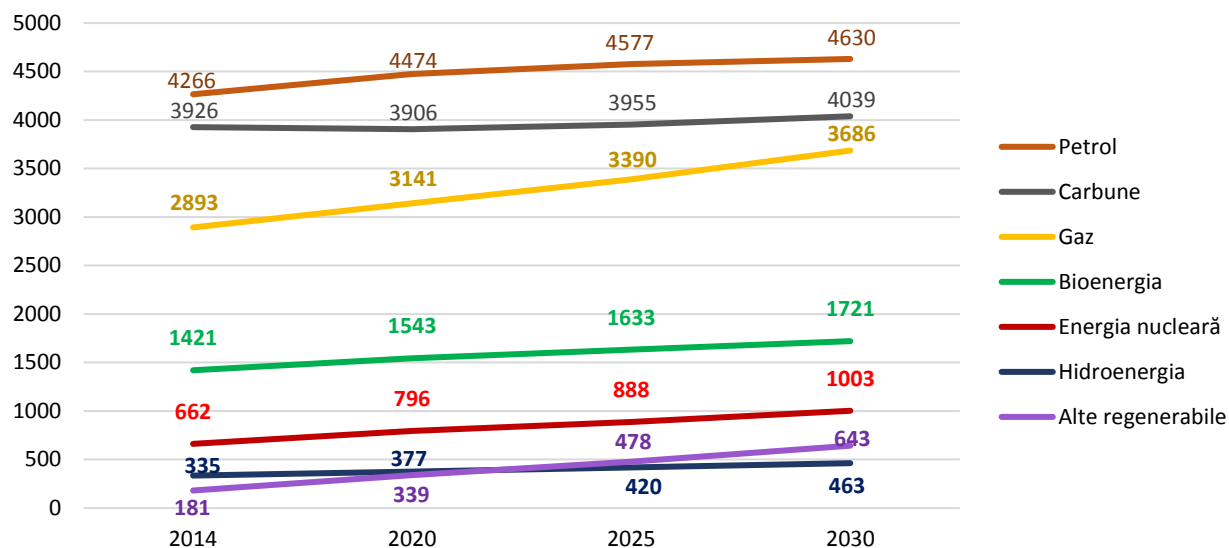
Figura 1.30. Evoluția prețurilor medii de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere principale în 2016. lei/litru

Sursa: Raportul de activitate al ANRE pentru anul 2016

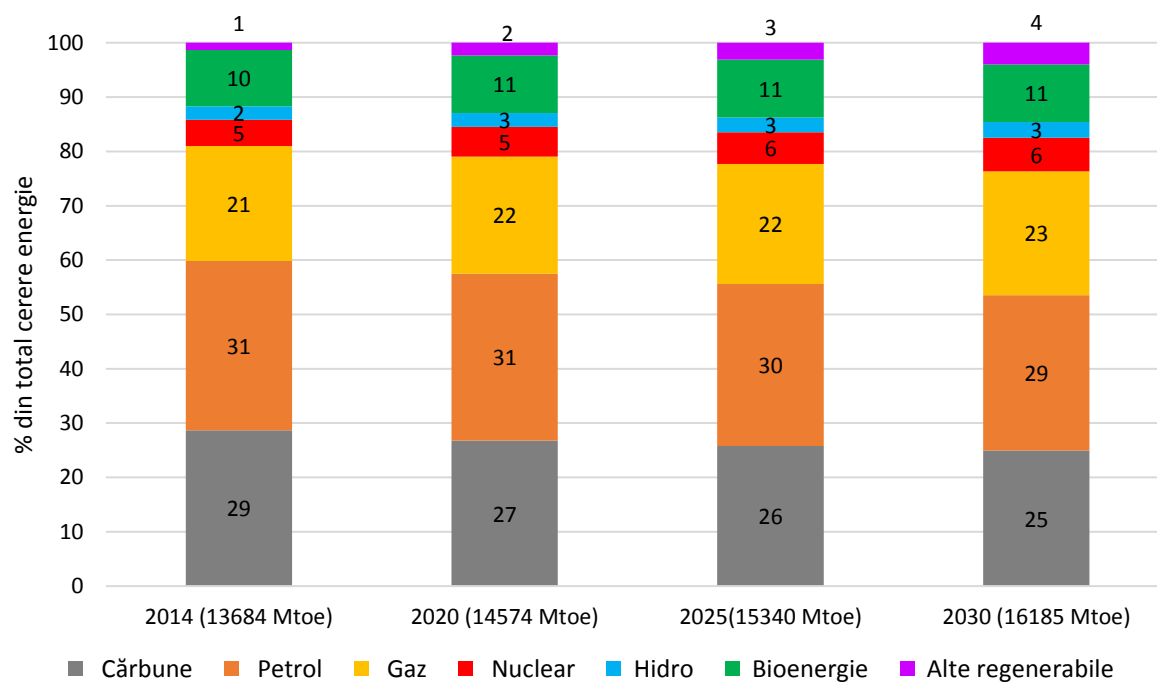
Tendențele energetice până în anul 2030

Figura 2.1. Evoluția cererii de energie primară la nivel mondial în perioada 2014- 2030, Mtoe

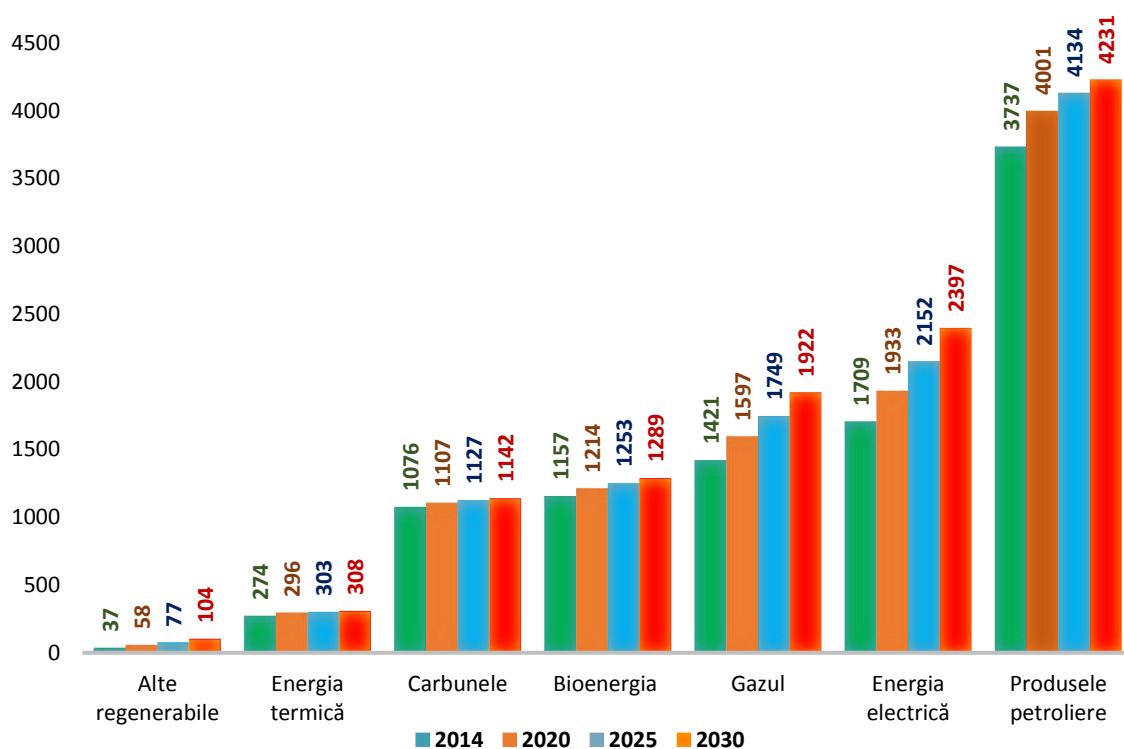
Sursa: IEA, World Energy Outlook 2016, Annex A, World: New Policies Scenario ew Policies Scenario.

Figura 2.2. Structura cererii de energie primară la nivel mondial pe tipuri de combustibili în perioada 2014-2030

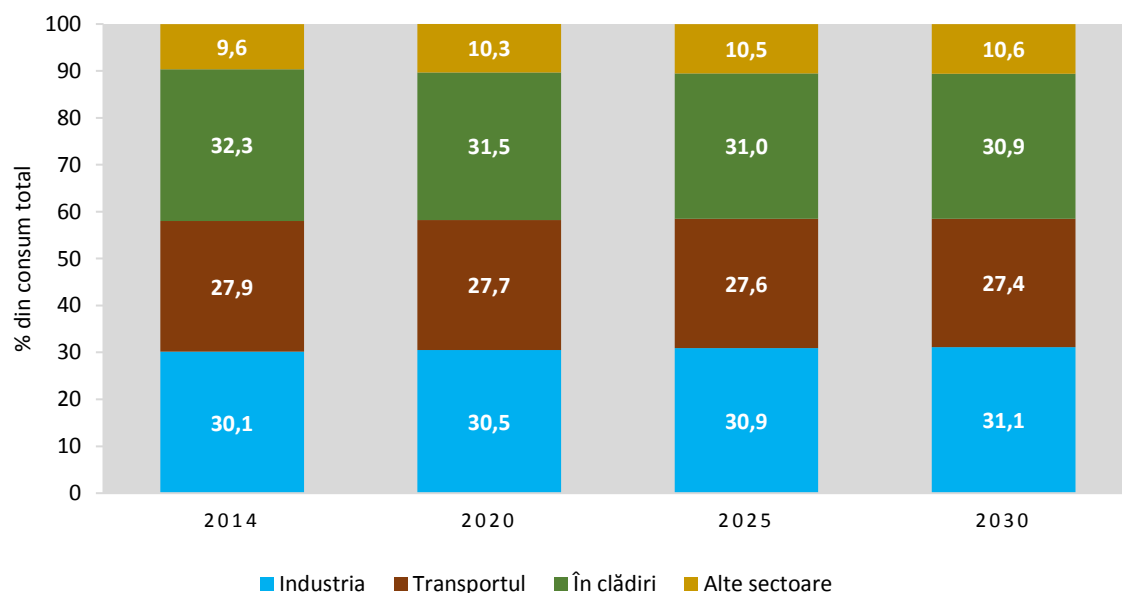
Sursa: IEA, World Energy Outlook 2016, Annex A, World: New Policies Scenario.

Figura 2.3. Evoluția consumului final de energie la nivel mondial în perioada 2014-2030 pe tipuri de energie, Mtoe

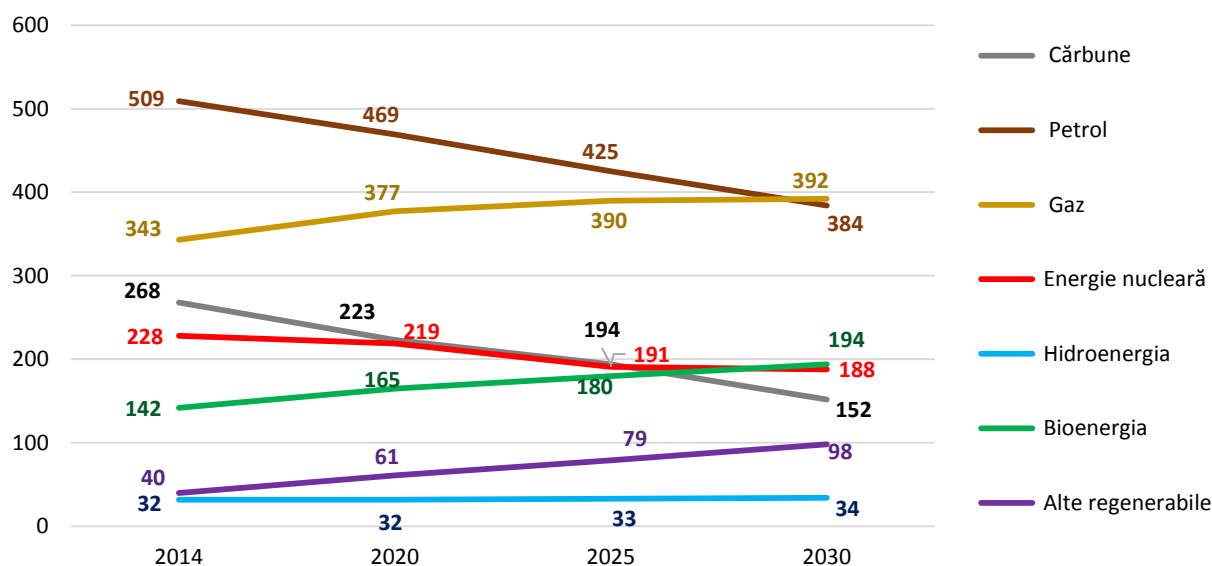
Sursa: IEA, World Energy Outlook 2016, Annex A, World: New Policies Scenario.

Figura 2.4. Structura consumului final de energie la nivel mondial în perioada 2014-2030 pe sectoarele de consum

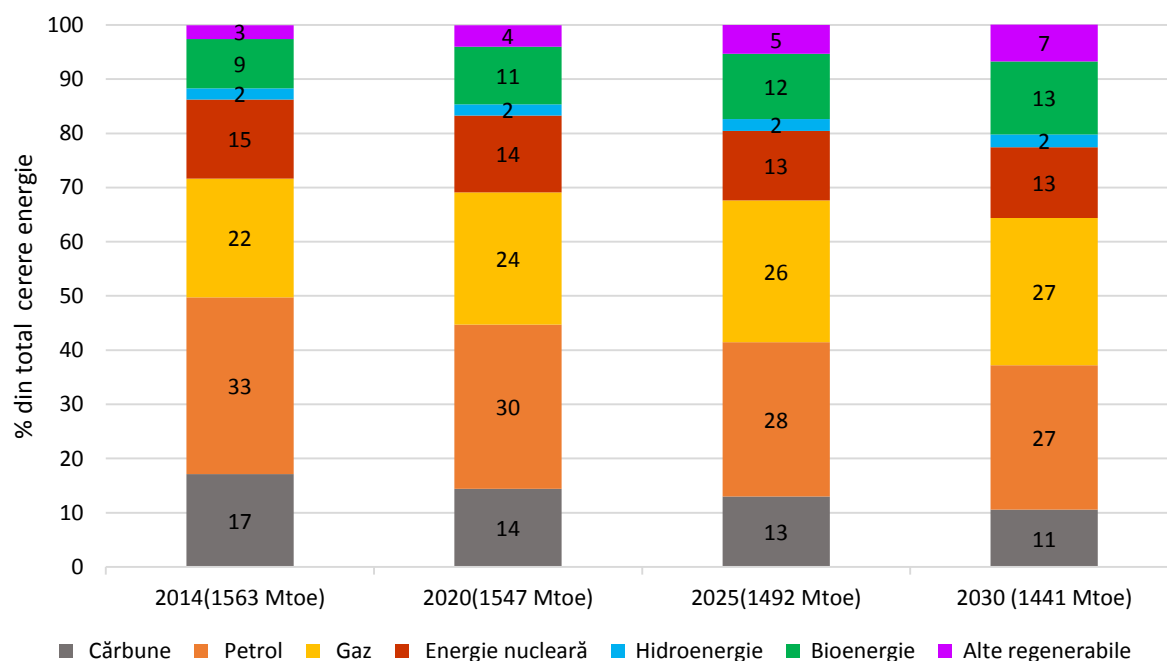
Sursa: IEA, World Energy Outlook 2016, Annex A, World: New Policies Scenario.

Figura 2.5. Evoluția cererii de resurse energetice în spațiul UE în perioada 2014-2030, Mtoe

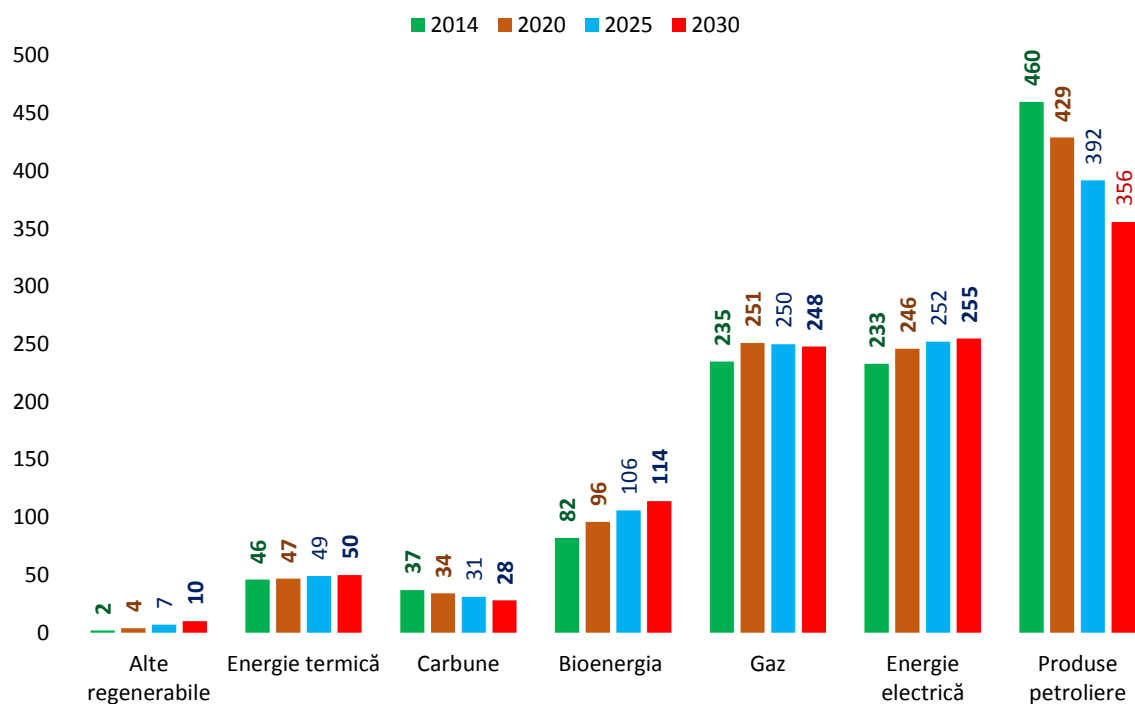
Sursa: IEA, World Energy Outlook 2016, Annex A, European Union: New Policies Scenario.

Figura 2.6. Structura cererii de energie primară pe tipuri de combustibil în spațiul UE în perioada 2014-2030

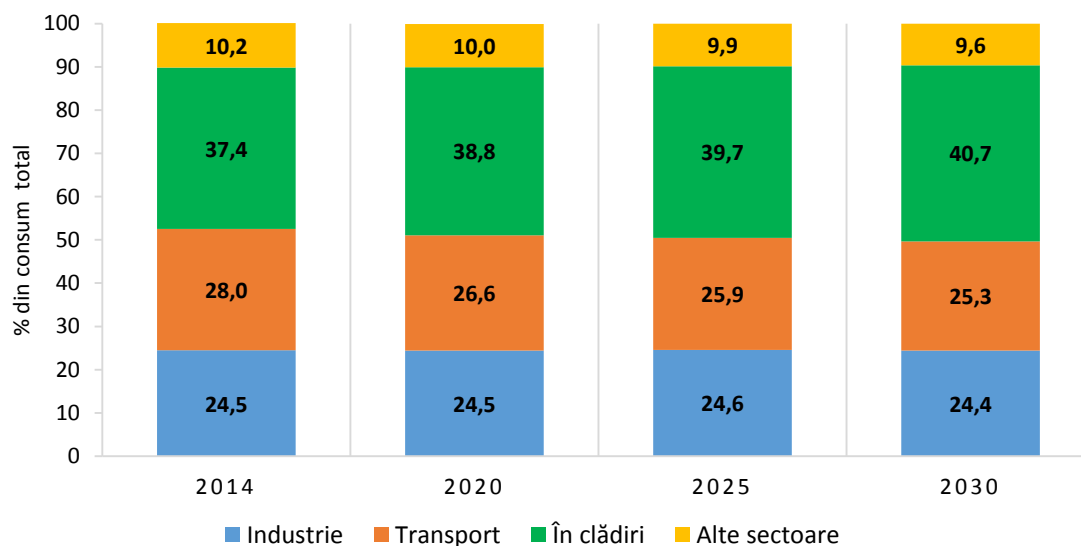
Sursa: IEA, World Energy Outlook 2016, Annex A, European Union: New Policies Scenario.

Figura 2.7. Evoluția consumului final de energie în spațiul UE pe tipuri de energie în perioada 2014-2030, Mtoe

Sursa: IEA, World Energy Outlook 2016, Annex A, European Union: New Policies Scenario.

Figura 2.8. Structura consumului final de energie în spațiul UE pe sectoarele de consum în perioada 2014-2020

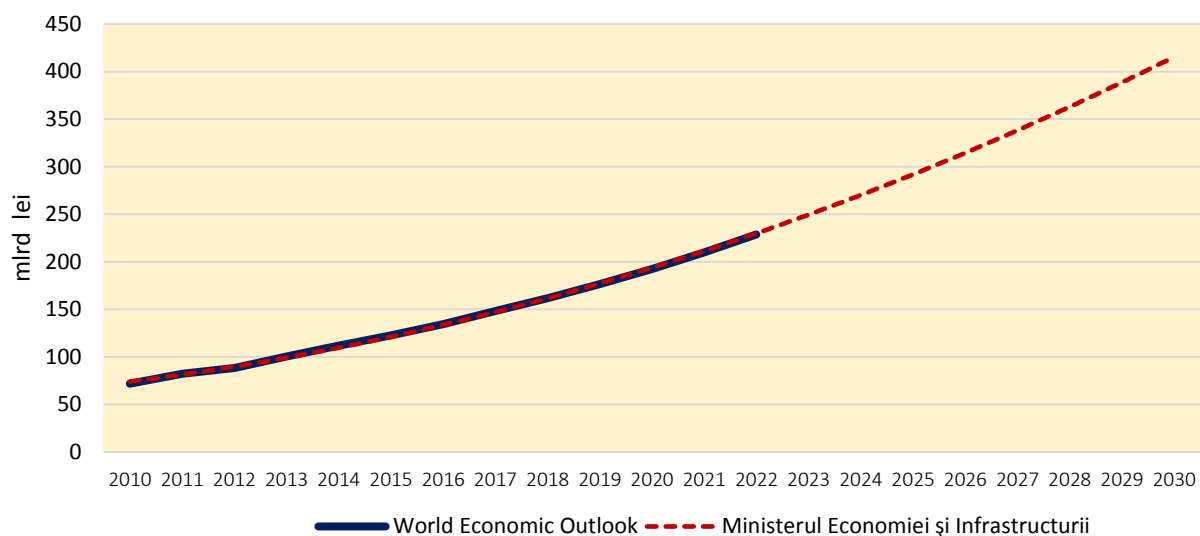
Sursa: IEA, World Energy Outlook 2016, Annex A, European Union: New Policies Scenario.

Tabelul 2.1. Principalii indicatori economici în Republica Moldova pe termen mediu.

Indicatori	Unități de măsură	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
		Efectiv								Proгноза				
PIB, prețuri constante	mlrd. lei	9.4	10.1	10.0	10.9	11.5	11.4	11.9	12.3	12.7	13.2	13.7	14.3	14.9
PIB, prețuri constante	% anul precedent	107.1	106.8	99.3	109.4	104.8	99.6	104.3	103.5	103.0	104.0	104.0	104	104
PIB, prețuri curente	mlrd. lei	71.9	82.3	88.2	100.5	112.1	122.6	134.9	148.7	160.1	174.5	190.2	209.8	228.9
PIB, prețuri curente	mlrd. USD	5.8	7.0	7.3	8.0	8.0	6.5	6.8	8.0	9.1	9.7	10.3	11.0	11.7
PIB, deflator	index	762	817	882	919	977	1073	1132	1194	1258	1321	1387	1456	1529
PIB-ul pe cap de locuitor, prețuri constante	lei	2649	2831	2810	3076	3225	3214	3345	3500	3632	3772	3919	4074	4236
PIB-ul pe cap de locuitor, prețuri curente	mii lei	20.2	23.1	24.8	28.3	31.5	34.5	37.9	41.8	45.7	49.8	54.3	59.3	64.8
PIB-ul pe cap de locuitor, prețuri curente	USD	1633	1972	2046	2244	2246	1828	1901	2259	2555	2737	2905	3123	3321
PIB-ul evaluat pe baza valorii parității puterii de cumpărare (PPC) a PIB țării	mlrd. USD curent internațional	13.65	14.88	15.04	16.72	17.84	17.96	18.92	20.21	21.42	2273	24.07	25.51	27.06
PIB-ul evaluat pe baza PPC pe cap de locuitor	mii USD curent internațional	3.83	4.18	4.23	4.70	5.02	5.05	5.33	5.70	6.04	6.42	6.80	7.21	7.66
Rata implicită de conversie a PPC	lei USD curent internațional	5.27	5.54	5.87	6.01	6.28	6.83	7.11	7.36	7.47	7.68	7.90	8.22	8.46
Total investiții	% din PIB	23.5	24.2	23.6	24.7	21.2	21.1	19.7	20.7	21.9	23.2	24.8	25.2	25.6
Economii naționale brute	% din PIB	16.0	12.5	16.1	19.5	20.8	18.0	15.6	15.2	15.4	15.5	15.5	15.6	15.9
Populația	mii. pers.	3.562	3.560	3.559	3.558	3.555	3.553	3.551	3.547	3.544	3.542	3.539	3.536	3.534
Indicele prețurilor de consum:														
mediu anual	%	107.4	107.7	105	104.6	105.1	109.7	106.4	106.5	104.3	104.8	104.9	104.9	105
la sfârșitul anului	%	108.1	107.8	104	105.2	104.7	113.6	102.4	107.0	103.5	105.0	105.0	105	105

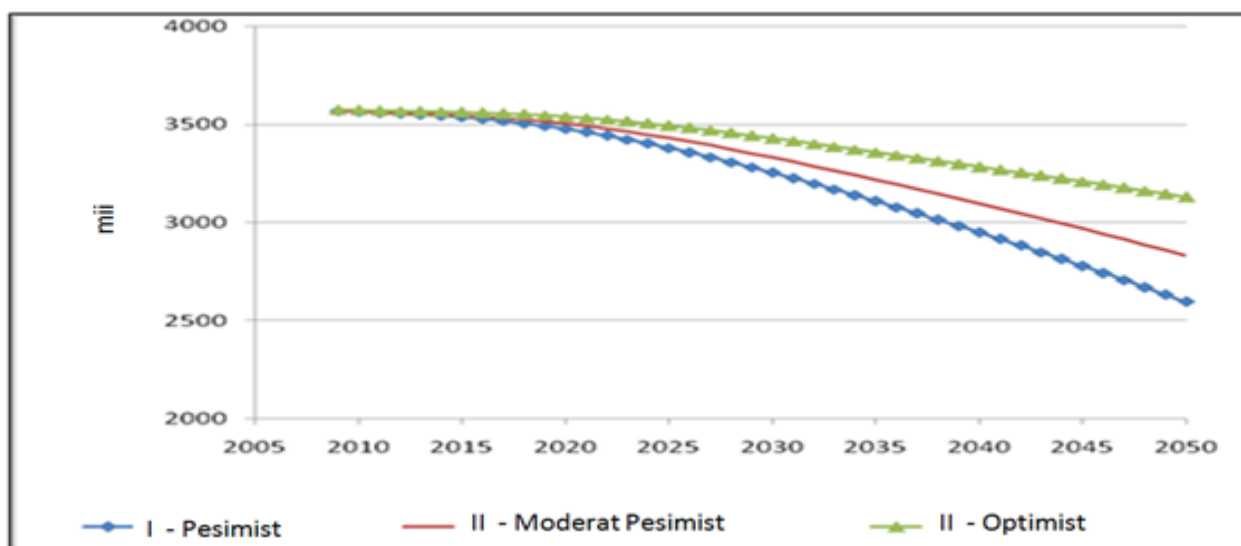
Sursa: IMF, World Economic Outlook, Aprilie 2017 (Moldova) și Ministerul Economiei și Infrastructurii: Proгноза actualizată a indicatorilor macroeconomici pentru anii 2018-2020 (coordonată cu FMI), 16.11.2017

Figura 2.9. Tendințele de creștere a PIB în Republica Moldova în perioada 2010-2030

Sursa: FMI, World Economic Outlook, Aprilie 2017 (Moldova); Prognoza Ministerul Economiei și Infrastructurii

Figura 2.10 Evoluția numărului populației în Republica Moldova până-n anul 2050

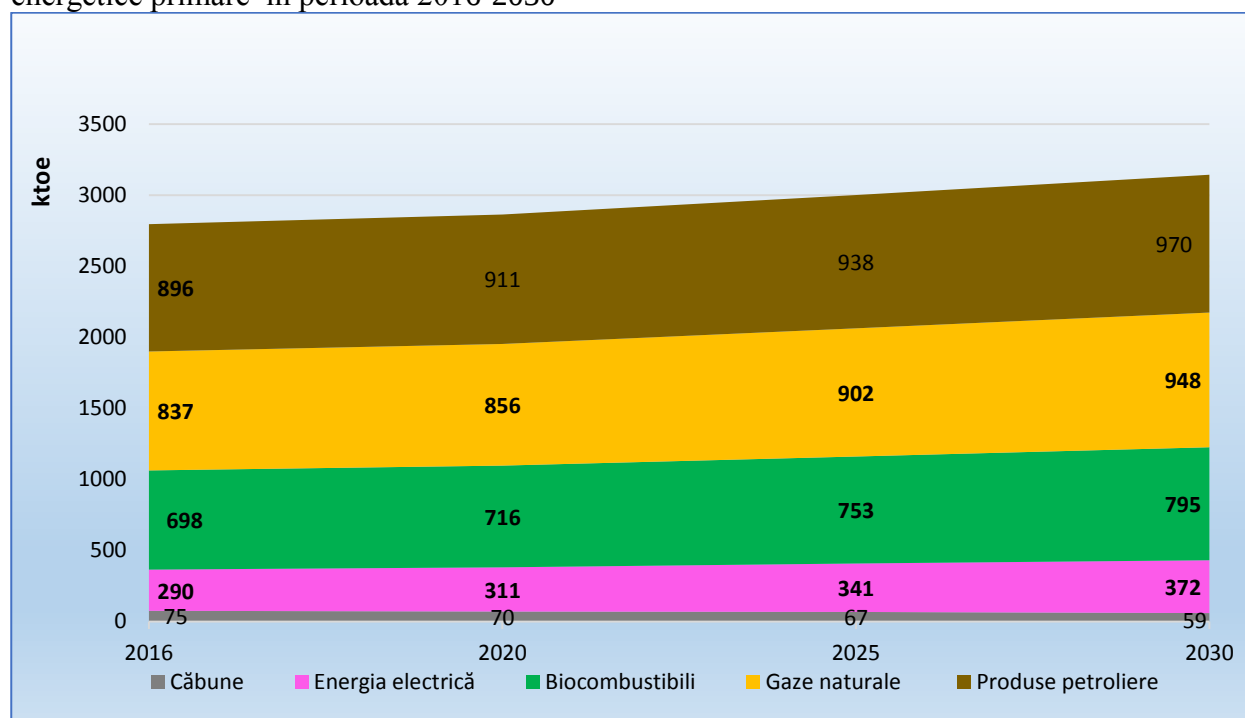

Sursa: Comisia Națională pentru Populație și Dezvoltare: Cartea Verde a Populației Republicii Moldova, UNFPA, Fondul ONU pentru Populație, Figura 18.

Tabelul 2.2. Principalii indicatori macroeconomici din Republica Moldova până în anul 2030

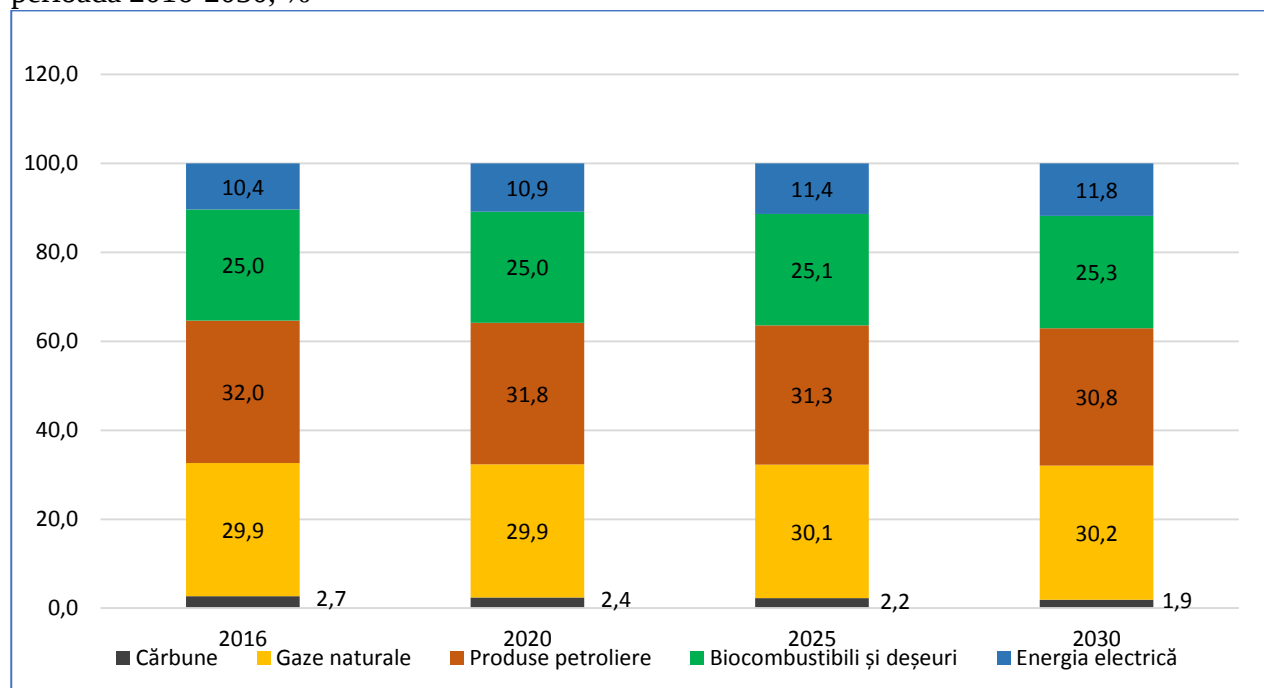
Indicatorii	u/m	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1. PIB prețuri curente	mlrd. lei	71.9	122.6	148.7	160.1	174.5	190.2	209.8	228.8	248.7	270.3	292.5	316.5	340.6	366.4	390.6	416.4
2. PIB prețuri constante	mlrd. lei	9.4	11.4	12.3	12.7	13.2	13.7	14.3	14.9	14.9	16.2	16.9	17.5	18.2	19.0	19.6	20.3
- față de anul precedent în prețuri comparabile	%	107.1	99.6	103.5	103.0	104.0	104.0	104	104	104	104	104	104	104	104	103.5	104
3. PIB prețuri curente	mlrd. USD	5.8	6.5	8	9.1	9.7	103	11	11.7	12.5	13.3	14.1	15.0	15.8	16.6	17.4	18.2
4. Indicele prețului de consum, mediu anual	%	107.4	109.7	106.5	104.3	104.8	104.9	104.9	105	104.5	104.5	104	104	104	103.5	103	103
5. Producția industrială*	%	109.3	100.6	101	105	105	106	105	104	104	105	105	104.5	105	103	105	104
6. Producția agricolă*	%	107.9	86.6	103.5	101	104	105	102	102	103	102	102	103	102	102	103	102
7. Populația	mii pers.	3652	3553	3547	3544	3542	3539	3536	3534	3516	3496	3476	3450	3426	3401	3374	3347
8. PIB prețuri curente pe cap de locuitor	USD/per s	1588	1829	2255	2568	2739	2910	3111	3311	3546	3801	4055	4334	4604	4892	5154	5430
9. Consumul intern brut de energie	ktep	2633	2686	2797	2817	2839	2864	2894	2921	2949	2975	3001	3022	3048	3088	3113	3145
10. Consumul intern brut pe cap de locuitor	tep/pers	0.72	0.76	0.79	0.79	0.80	0.81	0.82	0.83	0.84	0.85	0.86	0.88	0.89	0.91	0.92	0.94
11. Intensitatea energetică	tep/1000 USD PIB	454.0	413.2	349.6	309.6	292.7	278.1	263.1	249.7	236.5	223.9	212.9	202.1	193.2	185.6	179.0	173.1

Sursa: FMI, World Economy Outlook, aprilie 2017 (Moldova) și Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.11. Evoluția consumului intern brut de energie a Republicii Moldova pe tipuri de resurse energetice primare în perioada 2016-2030

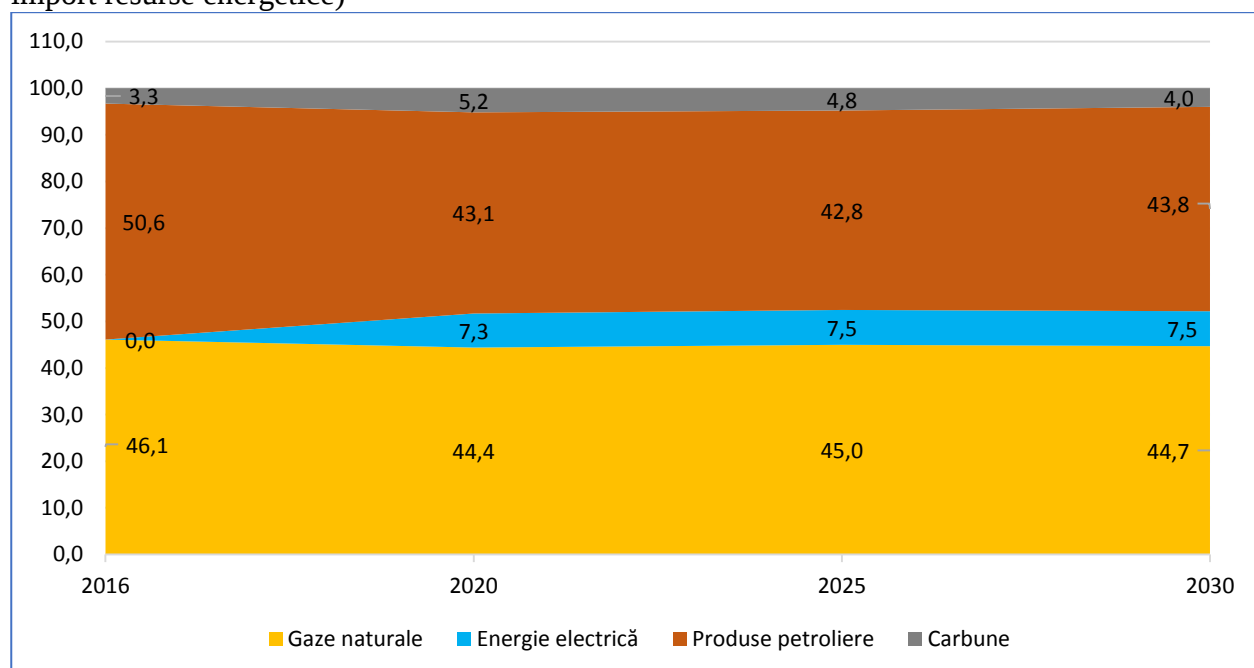
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.12. Structura consumului intern brut de energie pe tipuri de resurse energetice primare în perioada 2016-2030, %

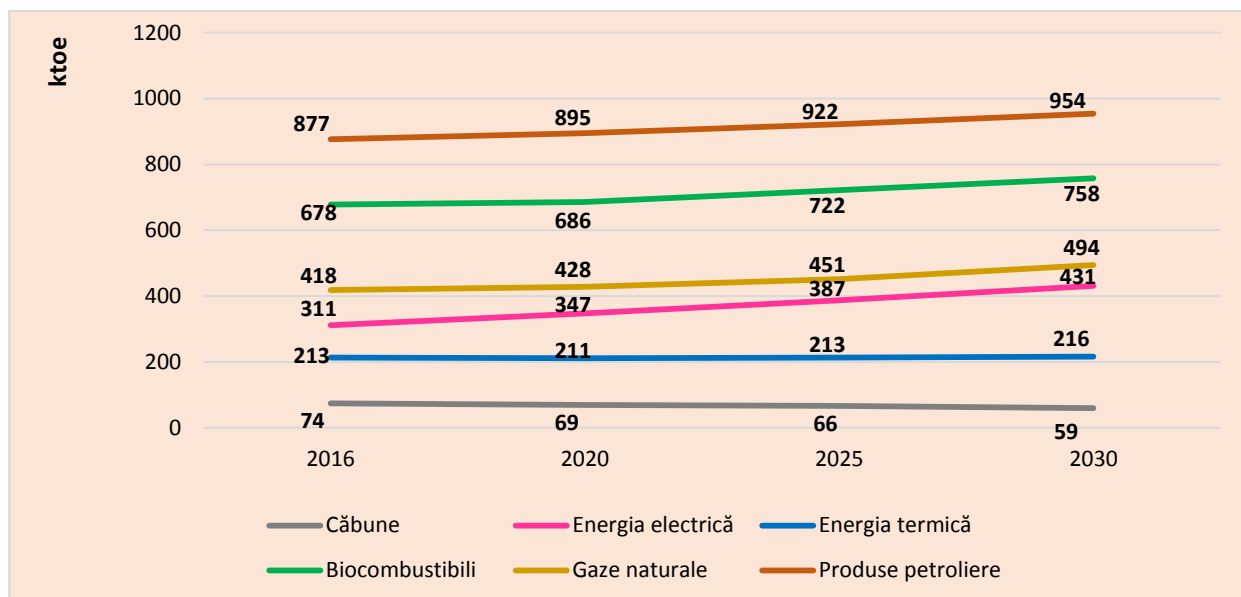
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2 .13. Structura importului pe tipuri de energie primară în perioada 2016-2030 (% din total import resurse energetice)

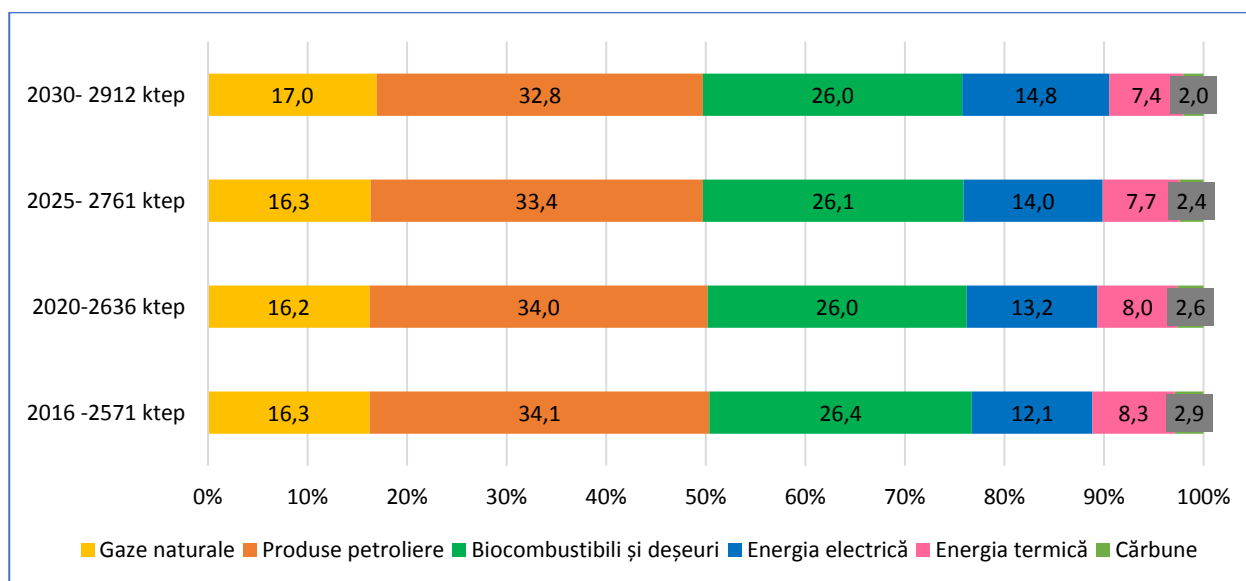
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.14. Evoluția consumului final de energie în Republica Moldova în perioada 2016-2030

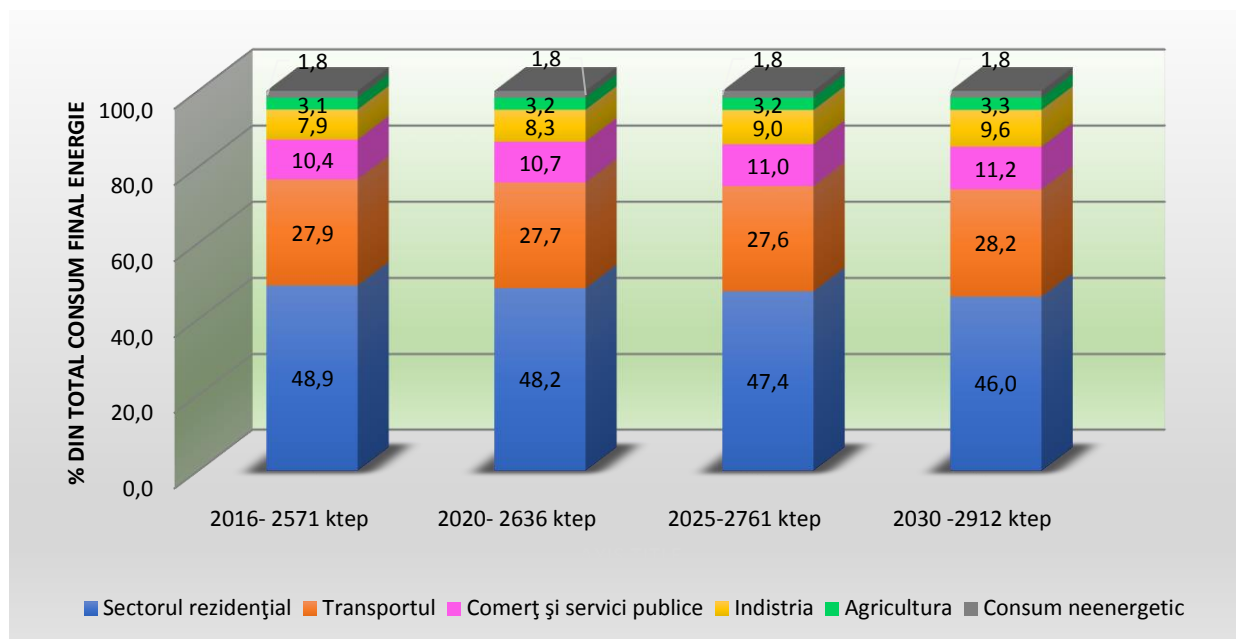
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.15. Structura consumului final de energie pe tipuri de energie și combustibili în perioada 2016- 2030

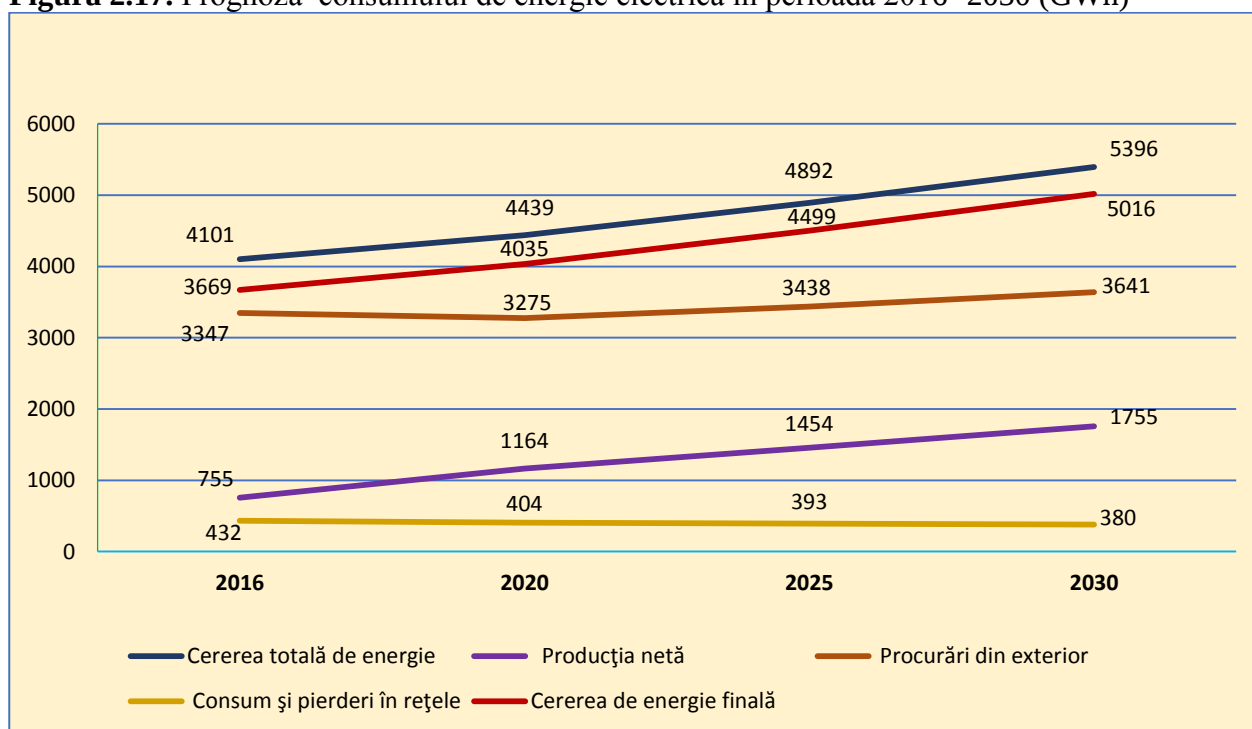
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii.

Figura 2.16. Structura consumului final de energie pe sectoarele de consum în perioada 2016-2030

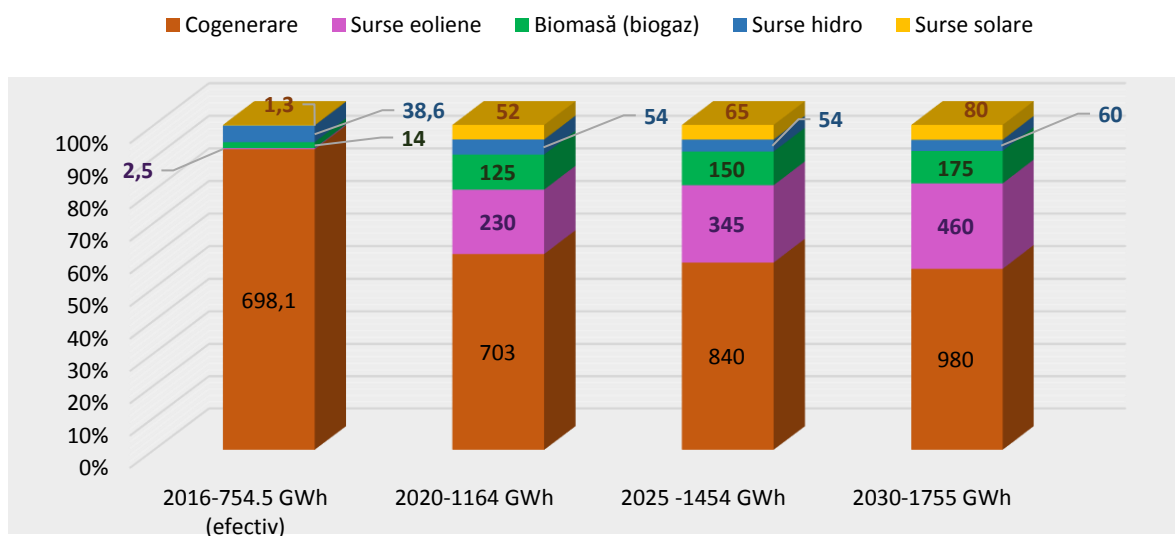
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.17. Prognoza consumului de energie electrică în perioada 2016- 2030 (GWh)

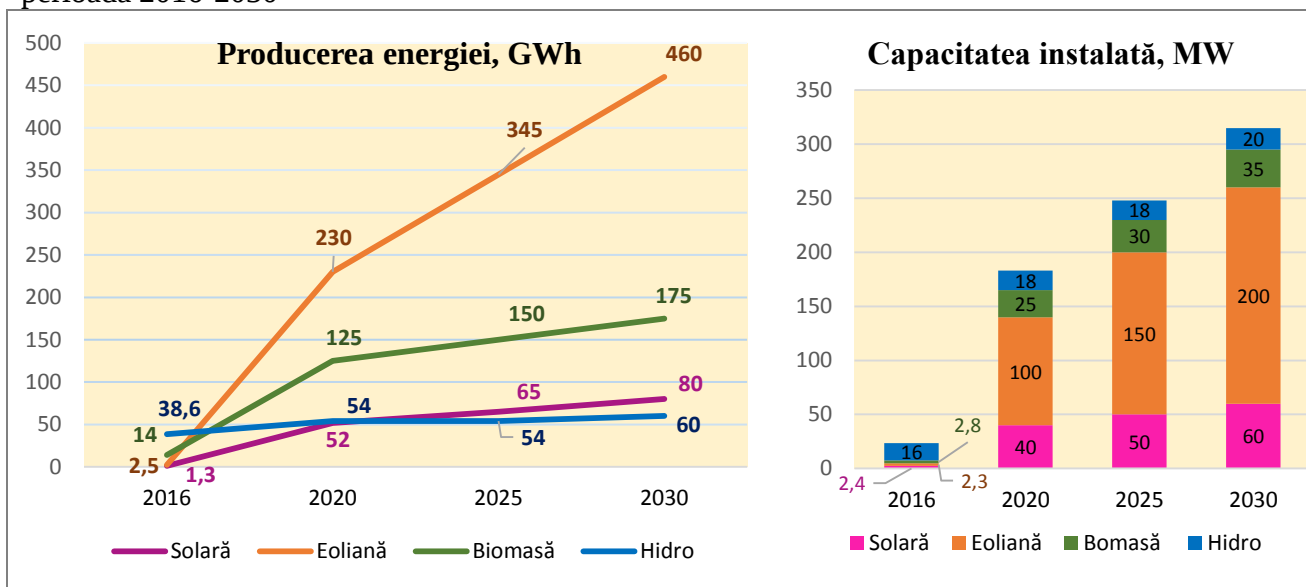
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.18. Prognoza producției nete de energie electrică pe tipuri de surse în perioada 2016-2030

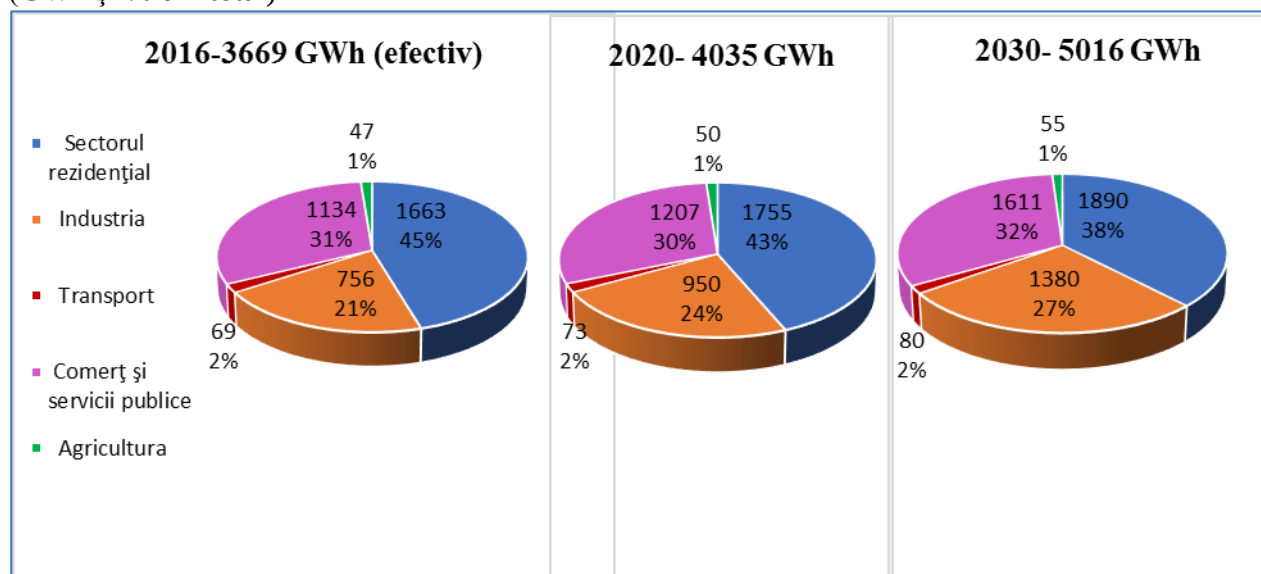
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.19. Dezvoltarea surselor de producere a energiei electrice din surse regenerabile în perioada 2016-2030

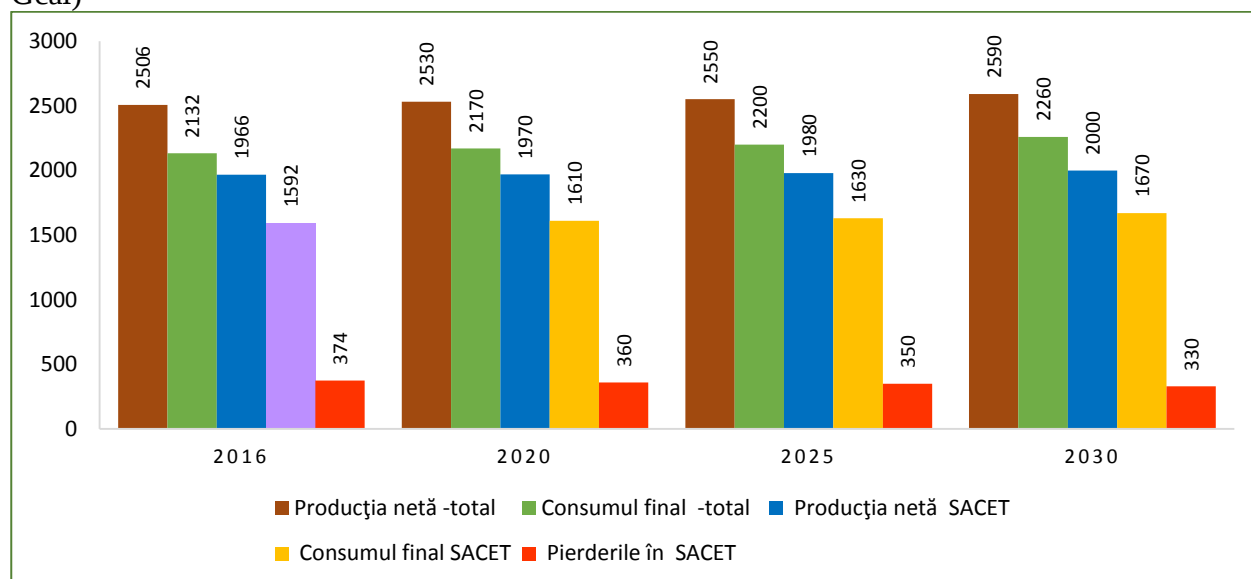
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.20. Prognoza cererii de energie electrică finală pe sectoarele de consum în 2020 și 2030 (GWh și % din total)

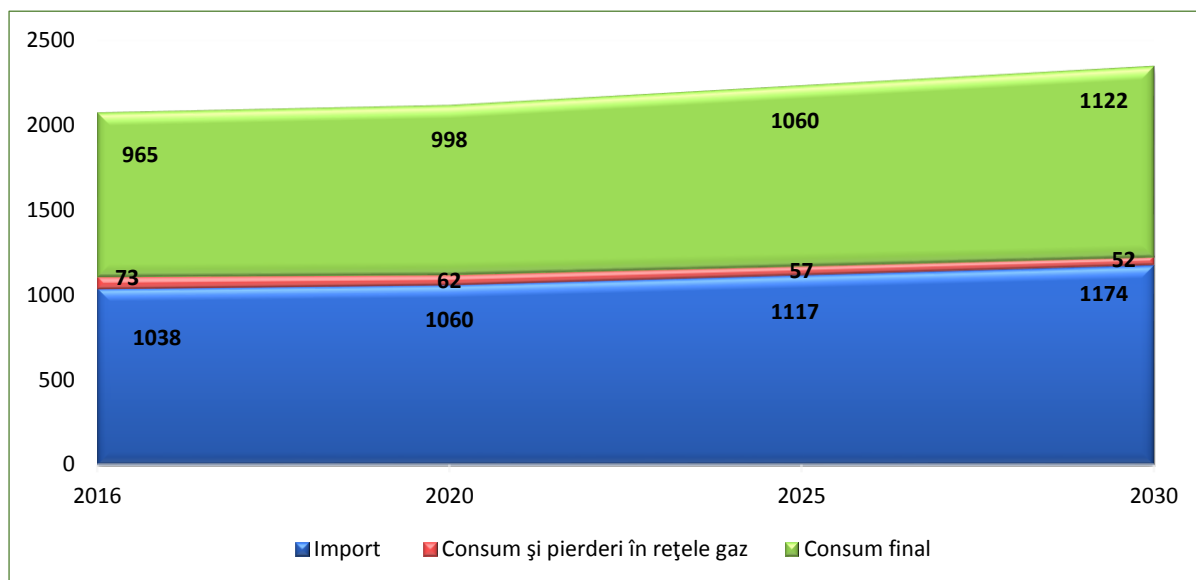
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.21. Prognoza producerii și consumului de energie termică în perioada 2016-2030 (mii Gcal)

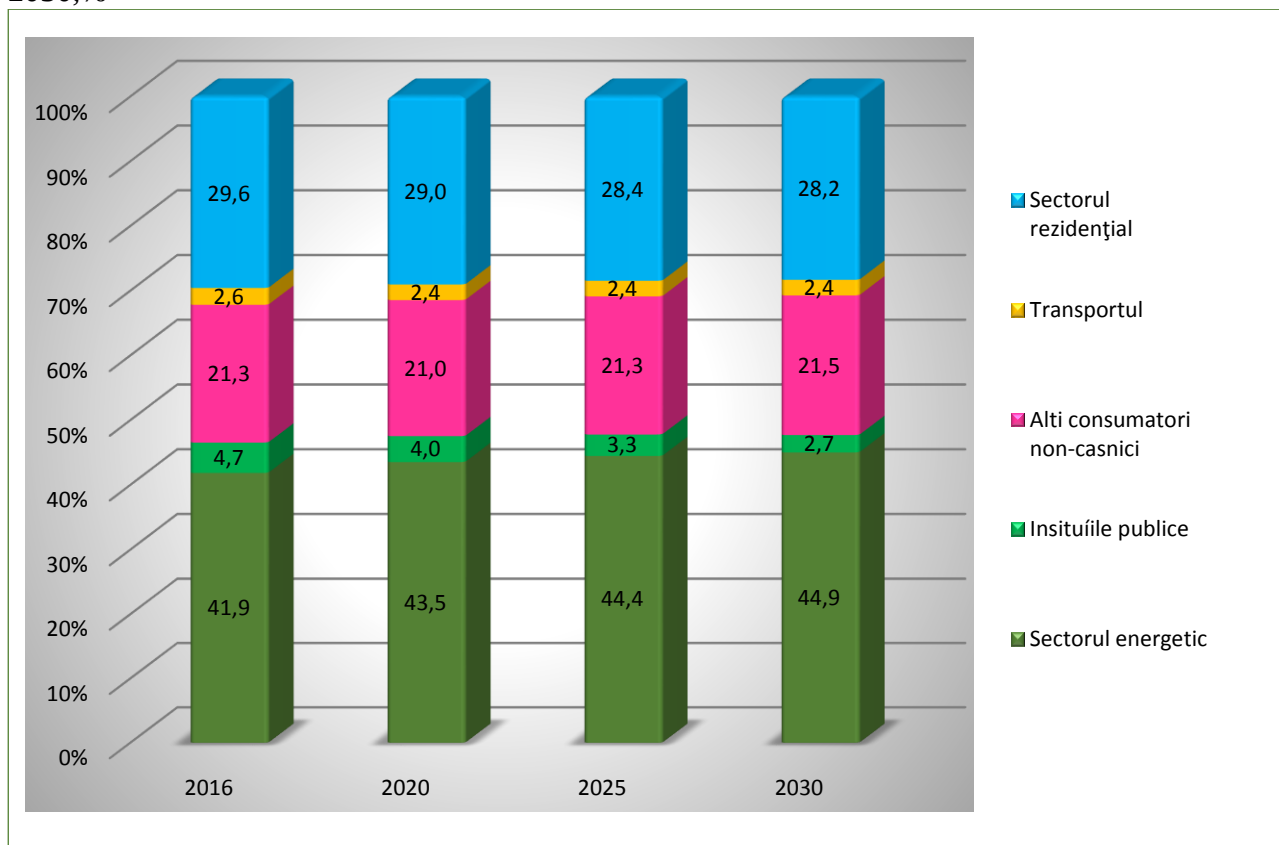
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.22. Evoluția importului și consumului de gaze naturale în perioada 2016-2030 (mil.m³)

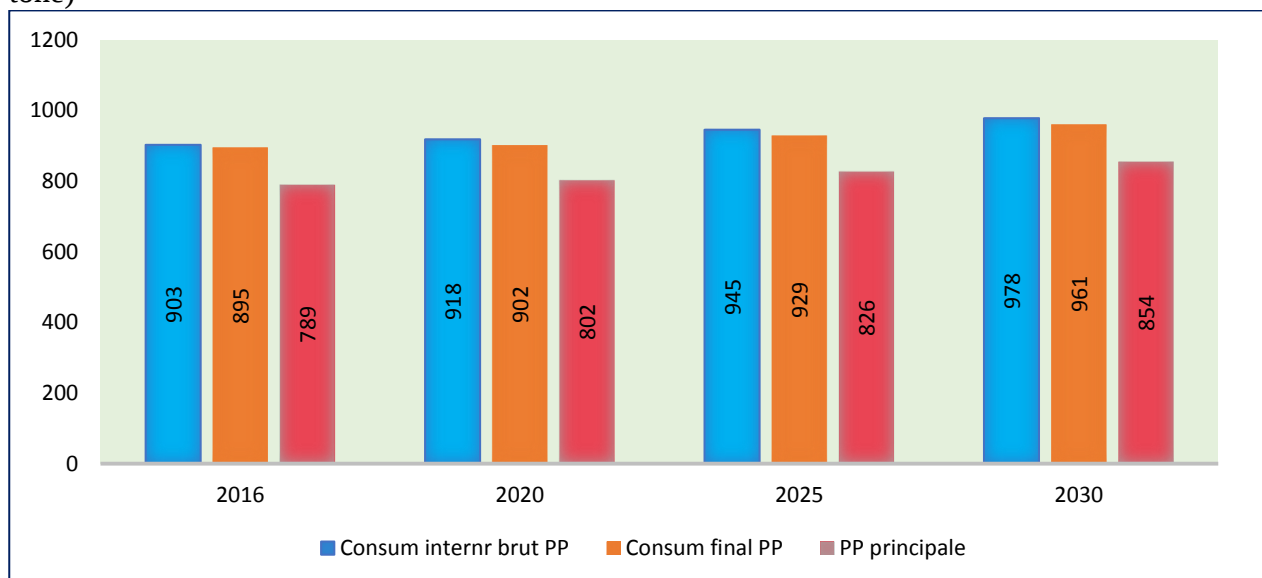
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.23. Structura consumului de gaze naturale pe sectoarele de consum în perioada 2016-2030,%

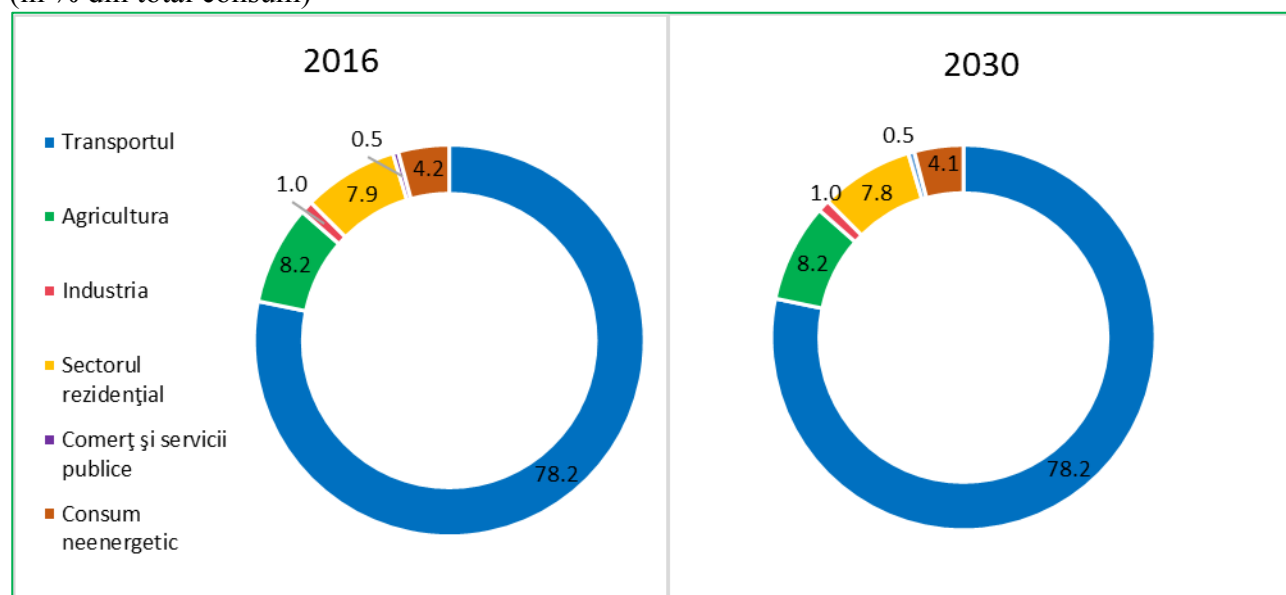
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.24. Tendințele de creștere a consumului de produse petroliere în perioada 2016-2030 (mii tone)

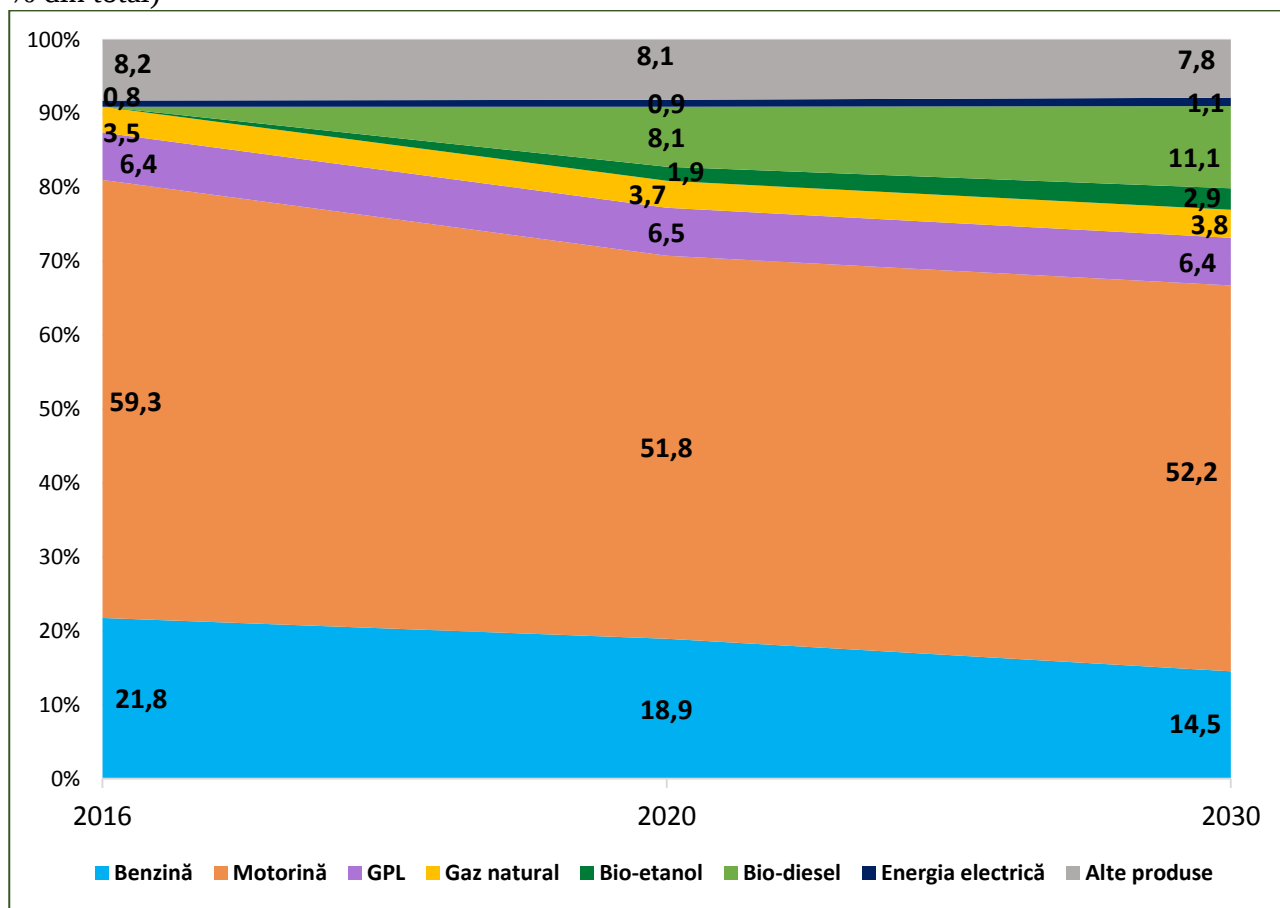
Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.25. Structura consumului de produse petroliere pe sectoarele de consum în 2016 și 2030 (în % din total consum)

Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.26. Structura combustibililor și energiei utilizate în transporturi în perioada 2016-2030 (în % din total)

Sursa: Prognoza Ministerului Economiei și Infrastructurii

Figura 2.27. Liniile electrice de interconexiune cu țările vecine

